112

IOANNIS DRIEDONIS A TVRNHOVT,

Sacræ Theologiæ professoris apud Louanień.

De concordia liberi arbitrij, & prædestinationis diuinæ,

liber vnus.

LOVANII ex officina Rutgeri Rescij, Anno M. D. XXXVII. Men. Iul.

TABVLA

Acceptor personarum quomodo in nulla re est deus .71.
Anima rationalis tunc a deo creatur, cum quis in hac uita nascitur .41.
Antichristus potest & saluari & non nasci. .157.
Ambrosius quomodo accipiẽdus, scribens prædestinationẽ esse secundũ præscientiam filei præuisæ & operũ futurorũ. 18.29.30.74. *& sequẽt.* 280.
Cur Ambrosius contra Pelagij hæresim minus aperte scripserit quam Augustinus. .79.200.
Anselmi dictum, Homo non habet gratiam, non quia deus nõn dat, sed quia homo non uult accipere, *exponitur.* .73.
Augustinus nondum episcopus credidit fidem præuisam esse causam prædestinationis. .42.
Augustini sententia de prædestinatione consentit cum sententijs omnium ueterum. .lxxxiii *& sequentibus.* 200.206.
Augustinus ante natam hæresim Pelagij quædam scripsit, quæ Pelagiani p se facere falso iactabant. .83.85.
Quid in Augustino obseruandum contra Manichæos disputantem: .187.
Augustinum Luterus citat non intellectum. .191.
Augustinus parum attentis uideri possit secum pugnare. 205.210.
Augustini dicta quædam exponuntur. .216. *& sequentibus.*
Augustini sentẽtiã de prædestinatione, Prosper credidit contrariã esse sententijs aliorum patrum. .28.42.85. 199.
Auerrois error de creatione mũdi, & mutatione uoluntatis diuinæ .163.
Argumenta, quibus in materia prædestinationis diuinæ irretire se uulgus solet. .3.59 134.142.148.180.
Argumenta octo, quibus probari uidetur deum prædestinare propter præuisa opera bona, .25. *& sequentibus.*
Soluuntur .64. *& sequentibus.*
Argumenta contra liber. arb. ex prædestinatione. 111. *et sequ* 116.124.121.
Soluuntur. 154. *& sequent.* 173. *& sequent* 227. *& sequen.* 237. *& sequẽt.*
Argumenta pro lib. arb. sed contra prædestinationem. .114.120 128.
Soluuntur. .161.187.213. *& sequentibus.*

¶ B.

Bonauẽtura de causa prædestinatiõis scripsit quiddã nõ optime. 43.232.
Refellitur sententia eius .50.

¶ C.

Prædestinatiōem habere causam in homine prædestinato, dupliciter potest intelligi. .39.48.
Totius prædestinationis nulla opera sunt causa meritoria. .44.64..107.
Sūt effectus aliq prædestinatiōis, quorū opa sunt cā meritoria.44.64.107.
Prædestinatiōis cā efficiēs & finalis. 47. uide infra uocabulū prædestinat.
Quo sensu dicere possis prædestinationis esse causam aliquam. .86.
Causa prædest. non est obedientia præuisa. .46.
Causæ uocabulum dupliciter usu patum a theologis .39.47.90.107.
Causa cur inter paruulos, hic baptizatur, ille non. .103.
Causales coniunctiones in scripturis quomodo usurpentur. .184.
Preces iustorum non sunt causa impetratoria prædest. .93.
Præscientia peccatorum aliquo sensu potest dici reprobatiōis causa. .101.
Potest esse causa a deo præuisa propter quam hunc & non illum ad iustificationis gratiam elegit, sed non propter quam hunc & non illum prædestinauit. .50 51.60.61.
Primus effectus prædestinationis nullam habet causam præuiā. 107. 111.
Chrysosto nus exponitur scribens prædestinationem esse secundum præscientiam fidei, & operum futurorum. 18.29.30.74.81. et sequēt. 180.
Chrysostomus scripsit ante natam pelagij hæresim. 183.
Chrysostomum Oecolampadius adulterauit. ibidem
Chrysostomi regula, quod ad materiā liberi arbitrij pertinet .199.

¶ D.

Diligere scribitur deus hominem hunc aut illū uario sensu .17.
Dilexit d.us Iacob quo sensu .18.
Diligendo hominem, triplex bonum uelle ei possumus .17.
Dialecticorum distinctio de necessitate consequentis & consequentiæ, ualde conducibilis est in hac materia .142.
Distinctionem eandem & ex scripturis intellexerunt ueteres, fo. eodem.

¶ E.

Eligere quid sit in hac materia .13.
Electio ex massa perditionis, non est propter ullam diuersitatem repertam in ijs qui eliguntur, ab ijs qui non eliguntur. fo. eodem.
Eligit suos deus, nō quia futuri sunt sancti, sed ut faciat eos sanctos .14.17.
Eligit nos absq; meritis nostris deus, ut habeamus uitam æternam, sed electos peruenire uult ad uitam æternam nō absq; meritis nostris .15 .16.

Non soli electi trahuntur a deo .59.
Electus potest esse non electus, sed non potest incipere nō esse electus. 147.
Electorum deo maior cura est, q̄ reproborum .166.
Eaus dei alios eligentis, alios reprobantis, antequam quidquam boni aut mali egerint, in quo sit sita .48.

¶ F.

Faustus Galliæ episcopus quomodo accipiendus in libro de gratia & libero arbitrio, .79.81.199.202 206.
Absq; omni fide, homo orare non potest. .113.
Fides aliter fit in homine a deo, quam opera bona .195.
Ad fidem nemo se præparare potest absq; speciali tractu diuino ibidem.
An ad accipiendum fidei gratiam præparet se homo nondum credens, faciendo quod in se est. .193.
Intellectus huius, Deus adest omnibus facientibus quod in se est. 190 et seque.
Credit homo si uelit, sed ut uelit facit deus. .196.164 84.
Cur non omnes quibus Christus prædicatur, credant .196.
Actus credendi est a deo, in ellectu, uolūtate, auditu, & prædicāte. 159.47.
Si credideris saluus eris, sed ut credas opus est adiutorio præuenientis dei .84.196.164.
Error Vitalis, negantis credere esse opus dei .176.
Fides nullo modo tribuenda est libero arbitrio, aut quibusuis meritis præcedentibus, .47.
Prædicato euangelio possumus & per liberum arbitrium deo adiuuante credere, & ex nobis non credere .73.
Item an tunc credere quis possit pro suo arbitrio. .174.187.188.234.

¶ G.

Summa fidei nostræ de gratia Christi .75.
Gratia dei fuisset opus homini ad consequendam uitam æternam, etiamsi non peccasset Adam. .135.
Si per naturam, aut ullam legem homo lapsus resurgere posset sine gratia Christi, Christus gratis mortuus esset. .164.
Gratia dei præueniens, & cooperans .170.
Gratia Christi consequimur non solum dona habitualia, sed actualibus etiam instinctibus monemur. .169.171.
Gratia dei nō ē naturalis ulla & ingenita libero arbitrio uis. .170.175.
Gratiæ habitus non est superfluus 235.
Naturales potentiæ cur non pertineant ad gratiam. .236.

Gratia carere non est culpa, sed eam negligere .137.
Gratia data homini in statu innocentiæ, differt ab'ea quæ nunc datur .167.217.220.223.
Regula ad quam scripturæ & scripta patrum accipienda sunt, ubi bona opera tribuunt liberum arbitrium, non commemorata gratia 187.199.
De gratia Christi non aliter senserunt ueteres, quã præsens ecclesia, nec aliter Augustinus, quam Ambrosius, Chrysost. & alij .74. & sequent.
Gratiæ carentiæ non deus, sed homo sibi est causa .73.
Causa non appositionis gratiæ est deus fo. eodem.
Et tamen false dicas, quod deo autore gratia homini non apponitur. codẽ.
Gratiã primã dari propter præuisa merita aliquo sensu uere dicitur .76.
Etiam si præuideret deus utilitates quasdam in uniuerso, propter quas inter duos æqualiter indignos, alterum magis quam alterum ad primam gratiam ordinat, tamen illas curiose scrutari non licet .87.
Iustificationis gratia causam habere potest a libero arbitrio, sed non meritoriam .90.44.45.62.
Iustificantis gratiæ preces iustorum sunt sæpe causæ impetratoriæ, sed non meritoriæ .93.
Nemo potest se præparare ad iustificationes, aut fidei etiam initia, absque gratuita dei motione .91.195.
Vt præparetur homo a deo, nulla præcedit in homine uolũtas bona .200.
Vere dicimus, incipere, credere, obedire, inuocare, nostra opera esse, sed non absq; gratuita misericordia & motione dei nos præuenientis .84.
Motio hæc gratuita natura prior est motu uoluntatis credentis .96.
Motio hæc contingit & ijs, qui manere pergunt deo rebelles .98.
Inter duos æqualiter indignos æqualibus instinctibus a deo tractos, quorũ alter obedit, alter nõ, aliquid adhuc discriminis est ex parte dei trahẽtis. 99.
Qui sic trahitur ut obediat, non habet cur glorietur aduersus eum, qui non obedit .99.
Cur non omnes ita trahantur ut obediant .100.176.196.211.70.
Ante gratuitam dei motionem, est alius modus quidam, quo dirigit deus liberum arbitrium .92.
Inter dona dei, quædam fiunt in homine, non ab homine, quædam & in homine, & ab homine .195.170.169.172.214.
Vt resipiscat homo, ex gratia dei habet, ut peccet ex se habet .151.
Vita æterna & gratis datur, & ex merito .156.
Corona iusticiæ, eadem est & corona gratiæ .88.

Gratia dei nunquam deest iis qui digni sunt, sed dignum se nemo facit absq; deo .84.164.196.
Quod ab ira dei nemo nisi ex dei gratuita misericordia liberatur, maxime lucet in paruulis .45.
Gratiam dat deus etiam ijs, quos nouit illa abusuros .233.
Conseruatio gratiæ acceptæ, gratuitum dei beneficium est .236.

¶ H.

Hæresis dicentium prædestinationem habere causam opera bona, antea quam nasceremur a nobis facta .40. refellitur. 44.
Hæresis dicentium nullum opus bonum esse causam meritoriam ullius effectus prædestinationis .41. refellitur. 44.
Hæresis dicentium opera præuisa, & ante acceptam primam gratiam a nobis facta, causam esse prædestinationis .41. refellitur. 45.
Hæresis dicentium fidem præuisam esse causam prædestinationis .42. refellitur .47.
Hæresis dicentium bonum usum gratiæ, ut a libero arbitrio futurum, & a deo præuisum, causam esse prædest. 42. refellitur 49.
Hæretici nostri temporis falsò infamant Ambrosium, Chrysostomum, & alios, quasi senserint cum Pelagio .75.81.
Hæresis dicentium gratiam Christi nihil aliud quam auxilium esse, quo facilius mandata obserues .114.160.
Hæretici docentes omnia euenire ex necessitate, sibi non constant .143.
Henricus de Gandauo non optime sensit de causa prædestinationis .43. refellitur eius sententia .50.
Hieronymus quid senserit in prædestinationis materia .79.81.

¶ I.

Deus neminem impellit ad peccandum .12.
Indurare .11.54.238. & sequent.
Iusticiam habere est effectus dei prædestinantis, eandē non habere, & effectus Adæ peccantis .23.
Iustificatio nullum habet humanæ uoluntatis meritum .44.45. 90.
Nemo adultus iustificatur absq; motu propriæ uoluntatis .97.214.
Qui creauit nos sine nobis, non iustificat nos sine nobis, quomodo dictum .214.195.170.169.172.
Quomodo præcedit aliquid in peccatore, quo nondum iustificatus, dignus fit iustificatione .94.
Quomodo iuste deus dilexit Iacob, & Esau odio habuit. .88.89.

Nemo nisi iustitia æquissima dei exigente damnatur. .55.
Iusto iudicio pereunt etiam qui de Christo nihil unquam audiuerunt .108.
Iusto iudicio poterat deus relinquere totũ genus humanũ in damnatione .1[illegible]8.
Res quam iurauit deus, potest non euenire. 155.

¶ L.

Liberum arbitrium si non esset, iudicium dei super genere humano non esset iustum. Nec ulla esset operum nostrorum aut laus, aut culpa. .4.5 110.
Omnis liberi arbitrij rectus usus est prædestinationis effectus. .49.
Deus libero arbitrio, utitur ut instrumẽto, producẽs in ipso impetus honestarũ affectionum, nõ coacta necessitate, sed spontanea uoluntate. 50.181.57
In opere bono nõ recte distinguitur inter id quod fit ex libero arbitrio & id quod a gratia. 49.
Et tamẽ bonus usus liberi arb. preparans ad gratiam est aliquo modo a libero arbitrio, quo non est a gratia. 50.
Ex libero arb. esse culpã hominis docetur ex ca. ix. Pauli ad Rom. 57. 204.
Vide uocabulum scriptura.
Inibi ex eodem docetur & opera bona esse ex libero arbi.
Credere, diligere, mandata seruare, sic sunt dei dona, ut eadem sint & liberi arbi. opera. . 151.160.165.172. & sequẽt.
Liberum arbi. semet determinat ad opus bonũ, sed ut se determinet facit deus. 164.196.84.
Quid interest inter liberum arbitrium ante Adam lapsum & post lapsum. .167.217.& sequent.220.223.
Liberum arbitrium quomodo post lapsum etiam Adam est uis media .167.
Vt homo absente lumine habet potentiam uisiuam, ita anima absente Christo habet potentiam naturalem uidendi & operandi ea quæ sunt salutis, sed non ante operabitur, quam cum aderit iam Christus .169. .77.
Tam culpa quam iusticia est aliquo modo in hominis arbitrio. 174.187.73.
Liberum arbitrium non impeditur a gratia, sed confirmatur .214.
Quod quidam recipiunt Christum, quidam non, partim est ex libero arbitrio, partim ex iudicio dei uolentis hoc modo notam facere misericordiam suam & iusticiam .234.174 187.188.
Deus sicut libere facit quod facit, ita præuidet se libere facturum esse, quod facturus est .141.156.
Liber uitæ .153.
Luteri argumentum friuolum, quo concludit omnia ex necessitate euenire. .140.181.

Item quo concludit lib. arb. in bono opere tantum pati .168.176.
Luterus citat Augustinum non intellectum .191.
Luterus qua maxime re falsus est in materia liberi arbitrij .234.
Vide infra uocabulum scriptura

¶ M.

Totum meritum nostrum est a gratia, & totum per liberum arbit. .50.
Misericordia Dei quid sit .56.

¶ O.

Odio nostro uelle possumus homini triplex malum .17.
Odiũ quid Paulo ad Romanos nono, Esau odio habui .18.48.51.
Odire scribitur deus uario sensu .13.47.
Infantes habent ex parentibus, propter quod deus eos odit .63.

¶ P.

Prædestinationis materia frequentissime in scripturis proposita .1.
Prædestinationis materia bene intellecta quas utilitates afferat .1.2.
Prædestinationem diuinam licet etiam uulgo tempestiue, & commode exponere. Quædam tamẽ inutiliter uulgo de illa exponerẽtur. .2.3.80.149.
Prædestinationis uocabulũ in scripturis ueterũ multiplex est. .9.16.79.95.
Prædestinationis proprie dictæ definitio .9.138.
Prædestinatio, præscientia, prouidentia, quid differant .7.
Prædestinationis effectus multiplices .44.
Quicquid gratiæ datur homini, & quicquid ab eo bene fit, id omne proficiscitur ex prædestinatione. 94.
Summa fidei nostræ de prædestinatione & libero arb. .136.
Quod obedimus euangelio meritorium non esset, nisi deus hominem ad illam obedientiam destinasset. 95.
Prædestinat nos deus, non quia scit nos credituros, aut mandata seruaturos .19.37.41.45.37.207.
Secundum quem sensum dici potest, quod deus martyres prædestinat propter preuisa in ipsis opera. 65.
In prædestinato nullum est meritum bonum, propter quod apponit illi deus primam gratiam .62.
Non quia obediturus erat Paulus, ideo prædestinatus est; sed ideo obediturus erat; quia prædestinatus ad obediendum .96.
Deus alios prædestinat, alios reprobat, non pro simplici suo beneplacito absque ulla ratione .215.229.233. *uide supra uocabulum, causa, & infra uocabulum uoluntas.*

Prædestinatorum certus est numerus .156.
Deus neminem prædestinare incipit, quosdam tamen iustificare incipit. .24.163.
Sancti precibus non obtinent, quæ non sunt prædestinata .105.
Oramus non ut prædestinatio mutetur, sed ut fiat quod deus non nisi orantibus nobis facere decreuit .106.
Preces Ezechiæ quid in uita eius prorogandæ effecerint .161. 153.
Cur deus hunc prædestinet, illum reprobet, noli uestigare si non uis errare. .57.109.197.215.108.
Fac deum te non prædestinasse, non habes tamen cur queraris .184.
Prædestinatio pendet ex dei gratia, etiam si nulla esset in massa generis humani immunditia .54. & sequentibus.
Non ualentes ingenio penetrare diuinæ prædestinationis consilium, ad scripturas confugiant, & quæ ibi dicuntur de ea, credant iis uel non intellectis. .187.
Quid respondendum iis, qui interrogant cur deus sapientiam & iusticiã suã notam facere uoluit prædestinando & reprobando. .109.
Deus neminem prædestinat ad culpam .151.
Falsum est deum creasse alios ut sint uasa honoris, alios ut sint uasa contumeliæ .135.
Prædestinatum esse, non est proprietas ulla inseparabilis a prædestinato: .158.
Qui est prædestinatus potest esse reprobatus .140.
Fieri non potest, ut prædestinatus sit reprobatus .147.153. 162.
Omnem quem deus prædestinat potest nunquam prædestinasse .147.
Sperare iubemur nos esse prædestinatos .149.179.
Deus multa non præscit futura, quæ potest præscire esse futura .138.
An aliud quã quod deus ab æterno præuidit, fieri potest .154.
An deus quod præscit, potest non præscire .158.
An necessaria propositio, deus præuidit Antichristum esse futurum .157.
Deus sicut libere quod facit, facit, ita præuidet se libere facturum esse quod facturus est .141.156.
An omne præscitum a deo, necessarium est esse .156.162.
Cum præscientia dei stat rerum contingentia. .177.
Sicut deus multa præscit non futura, ipsi tamen possibilia, ita quæ futura præscit, non ob hoc sunt absolute necessaria .178.
Differentia inter præscientiam diuinam & humanam .182.

Aliud est deum permittere hominem peccare, aliud deserere hominem .20.
In Adam nullum fuit opus malũ, propter quod permisit il.ũ deus cadere.63.
Adam permissus est cadere, quia talis creatus fuit, qui peccare posset & non peccare .63.
Ante primum peccatum nullum est in homine malum meritum, propter quod permittitur cadere .62.63 96.
Perseuerantiæ bonum quale datur prædestinatis.217.221.224.& sequent.
Perseuerantia duplex apud Augustinum .147.221.
An prædestinatus indeclinabiliter agitur a gratia .219.
Prosperi epistola expenditur .199.

¶ R.

Reprobare quid in scripturis .10.
Reprobare quid apud tractatores prædestinationis .ibidem.
Doctores fere reprobare dicunt, quod Paulus odire & indurare. .ibidem.
Indurare .10.
Reprobationis definitio .12.
Reprobationis duplex intellectus .102.
Secundum unum recte dicas reprobari aliquem propter præuisum peccatum, secundum alterum non recte dicas ibidẽ.
Aliud est reprobum fieri, aliud reprobatum .145.
Reprobatio non adfert necessitatem uoluntati .139.
Reprobando deus non facit hominem carere gratia, aut peccare. Tantum nõ sic adiuuat ut habeat gratiam .13.156.
Reprobati uoluntas potest a deo ad bonum excitari, sic ut bonum etiam operetur .178.
Reprobatus potest non esse reprobatus .179.
Reprobus potest se corrigere cum dei auxilio. ibidem.

¶ S.

Scripturæ interpretandæ regula necessaria. .65.
Ratio concordandi scripturas in hac materia .101.
Scripturarum concordia dicentiũ deum populum suum non deserere, et rursum deserere & excæcare. .108.
Scripturæ docentes prædestinationem non adferre necessitatẽ uoluntati.138.
Scripturæ explicantur quæ significare prima specie uidentur necessitatem uoluntatis humanæ .146.
Scripturæ docẽtes deũ prædestinare nõ propter præuisa opera bona.37.207.
Scripturæ quõ accipiendæ quæ tribuũt uoluntati humanæ opera bona non commendata gratia .187.199.

Scripturæ significantes deum expectare peccatores ut resipiscant, quomodo intelligendæ. .198.
Scripturæ uoluntatis dei. in uocabulo uoluntas. uirtutes illæ quæ si in Tyro & Sydone factæ fuissent quæ sint. 73.
Scripturæ docent multa esse deo possibilia, quæ non sunt futura .178.
Paulus ad Romanos.9.uarij intellectus olim. 78.& sequent.74.102.201.
Idem caput expensum.51.& sequent.104.& sequent.
Ex eodem capite ostenditur liberum arbitrium.57.204.174. uide lib.arb.
Parum attentis uideri possit Paulus ibi secum pugnare. .205.209.
In eodem capite quid sit indurare & odium, uide uocabula, odium, & indurare. Item .239.
Quo sensu excæcantur quidam a deo .11.
Pauli locus, deo misericordiam consequutus sum, quia ignorans feci. 89.92.
Vasa honoris & contumeliæ quomodo Paulo dicta .53.135.
Pauli locus, Ne forte reprobus efficiar .153.
Pauli locus, Certus sum quia neq; mors, neq; uita poterit nos separare a charitate quæ est in Christo Iesu .220.
Pauli locus, Christus dedit se redemptionem pro omnibus. .234.
Quomodo dictum, Hoc est opus dei ut credatis .173.
Quomodo deus ab initio fecit hominem rectum .165.& sequent.
Quomodo dictum, Considera opera dei; quod nemo corrigere potest. Et illud, Qui ex deo est non potest peccare. Et illud, Propterea non poterant credere 184.& sequent.
Quo sensu deus illuminat omnem hominem .65.& sequent.
Segregatio duplex in scripturis. .14.

¶ V.

Veritas dei quid. .56.
Vocatio duplex in scripturis. 82.57.
Vocari nullum habet meritum humanæ uoluntatis .44. uide iustificari.
Vocat nos deus, non cogit. 57.
Voluntas dei in scripturis multiplex. 67.
Voluntas diuini beneplaciti. lxvi deus quædam uult consequenter. lxi.
Volūtatis diuinæ huius miserētis & aliud indurātis generalis rō ex Paulo. 103.
Speciales rationes huius uoluntatis sunt nobis occultæ. ibidem.
Voluntatis diuinæ abyssus est uere. .147.148.
Volūtas diuina ab æterno se determinauit ad omnia quæ facit & facturus est deus. .161.

Voluntas qua alios prædestinat, alios reprobat, non est irrationabilis. 50.& multis sequent. uide supra uocabulũ causa & prædestinatio
Qua uolũtate deus neminem uult perire, sed oẽs saluos fieri. 63.22.66.67.
Voluntas dei quã se æqualiter quantũ in se est habet ad omnes .69.71.
Deus ab æterno uoluit bona opera causam esse uitæ æternæ meritoriã .107.
Deo nihil potest esse causa, ut ab æterno aliquid uelit .61.87.
Deus non potest incipere uelle aliquid .163.39.
Deus uidet se non posse mutare uoluntatem suam .141.
An una uolitio in deo natura prior est alia .62.
Vnica in deo uolitio .39.
Vult deus in rebus creatis unam esse causam, & meritum alterius. .40.62.64.87.130.
Voluntati dei tribuit scriptura salutem nostram, nostræ autem damnationẽ, peccatum, & mortem .8.
Virtutem nemo habere potest, nisi uolens .4.
Iustitiam, quæ ex deo est, habet quisquis uult, sed ut uelit facit deus. .4.
Vt uelimus deus operatur in nobis sine nobis .170.
Quod peccamus non fit uolente deo, permittente tamen .66.
Hæc locutio, Quia iustus perseueraturus est, deus uult ei dare uitam æternã, quem sensum habeat .61.
Item hæc, Quia deus uult huic dare uitã æternã, uult ei dare perseuerantiã.
Item hæc, deus quia uult hoc, uult istud .63.
Cum uoluntate dei stat rerum contingentia .177.
Deus nihil aliud a se uult necessario. .178.
Deus libera uoluntate uult ea quæ fiunt ab hominibus, fieri cõtingenter.159.

IOANNIS DRIEDONIS A TVRNHOVT SACRAE Theologię professoris apud Louanień. De Cōcordia liberi arbitrij et prędestinationis diuinę, pręfatio ad lectorem.

De diuina prædestinatione ac reprobatione tractatur videbor forsitan studiosis lectoribus, de his rebus tā arduis, tamq́ sublimibus non debuisse sermonem facere, sed a scribēdo oportuisse in totum abstinere, pręsertim cum scrutari arcana diuinæ voluntatis, de hisq́ differere temerarium, spinosum magis, ac sine fructu videatur esse q̄ frugiferum. Verum hic in primis candidissimi lectores, vt sciatis, quemadmodū de his rebus differere sit spinosum, ac inutile, quemadmodum autem saluberrimum ac necessarium vos admonitos & considerantes esse cupio. In sacris literis per omnem locum nihil tam multiformiter, tamq́ varijs sermonibus esse repetitum, atq́ exaggeratum, q̄ diuinā voluntatem nunc secundum iudicium suę misericordiæ & gratiæ, nunc secundum iudicium suæ iustitiæ operantem. Quod q̄ verum sit facile deprehendet quisq́ diligenter considerās doctrinam Pauli, aliorumq́ Apostolorum, Euangelium Ioannis, scripturas prophetarum omnium tribuentiū saluationem nostram deo, illius voluntati, illius gratiæ & misericordiæ. Nobis autem nostręq́ volūtati, peccatum, damnationem, mortem ac interitum. Deus igitur quia sua prędestinatione secundum iudicium suę misericordiæ gratiam largitur indebitam, reprobatione autem negās illam, infert pœnam peccato dignam. Consequens est huiusmodi doctrinam de prędestinatione, & reprobatione diuina non solummodo non esse spinosam, atq́ inutilem, sed per omnē modum frugiferam ac vnicuiq́ pectori vere Christiano euulgandā, tam ad depressionem, q̄ humiliationem superbię liberi nostri arbitrij, tum in commendationem gloriæ, laudis, gratię & misericordiæ Christi, tum ad illustrationem diuinæ iustitiæ, quemadmodum Paulus vas electionis ad

Differere de prædestinatione & reprobatione diuina non esse spinosum aut inutile, sed frugiferū ac saluberrimum.

Ephesios primo, Prædestinauit nos inquit in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum secundum propositum voluntatis suæ in laudem gloriæ gratiæ suæ. Diuina igitur prædestinatione, si scriptura sacra illustrat gratiam, reprobatione autem seu odio diuinam iustitiam, quid quæso vtilius, quam de his disserere, quibus cognitis fit, vt miser homo suam miseriam, & captiuitatem agnoscat, dei gratiam, bonitatem, ac misericordiam sibi esse necessariam videat, sine quorum duorum scientia miser homo mansisset in tenebris perpetuis, qui neque aliter verus, syncerusque potuisset esse Christianus, nisi harum rerum intelligentiam vtcumque intus sensisset, agnoscens se genitum esse vas contumeliæ, seque non posse fieri vas gratiæ & honoris, nisi per voluntatem dei, gratuito ac misericorditer prædestinantis, hoc est præparantis, eligentis, & redimentis, quem etiam si deus in damnatione, quia propter peccatum est dignus & reus, vellet dimittere, nihil iniuste ageret, reddens supplicium peccato debitum. En vides candide lector huiusmodi dogmata de prædestinatione sanctorum continere fidei nostræ Christianæ rudimenta & merito euulganda, ac per vniuersum mundum vt spes fuerit salutis, sicuti euangelium Christi prædicanda Et non solum non esse spinosa & inutilia, aut insalubria plebi, sed & necessaria, idonea etiam, digna, & apta quibus tempestiue prædicatis commodissime in fide Christiana stabiliantur, corroborentur, nutriantur, foueantur hominum simplicium pectora. Verum quia sunt qui huiusmodi prædestinationis ac reprobationis dogmata durissime tractant, referentes omnia, quæ fiunt supra humanum genus ad nudam, & simplicem voluntatem diuini beneplaciti, tacitis diuina gratia, & iustitia, tacitis peccatis & captiuitate totius humani generis, ingerentes etiam nihil esse vim liberi arbitrij, nihil quam vnquam fuisse, neque quicquam aliter quam factum est, potuisse fieri. Quemadmodum docet Lutheranorum versutia, quam in alijs libris satis reprobauimus. Oportet doctrinam de huiusmodi rebus sicuti & de quibuslibet mysterijs Christianæ fidei temperare aptis tempestiuisque sermonibus, summaque erga diuinam misericordiam, & iustitiam, reuerentia ad vtilitatem auditorum

Sunt qui prædestinationis & reprobationis dogmata durissime tractant.

ditorũ elucidare,pręsertim hoc tumultuoso sęculo,cã hac pdu cta in medias turbas, hęreticis ecclesiã de hac ipa re vndiq; pturbantib⁹, & arbitrantibus liberũ arbitriũ ꝑpter diuinã prędestinationẽ ac reprobationẽ nihil esse,in libris ad oẽm populũ etiam indoctũ laicũ, & pusillũ muliercularũ cetum, ingerẽtes sentẽtias,aut falsas,aut durissime, & insalubri ter dictas,imbecillitati humanę nõ accõmodatas,qb⁹ et af ferẽ,vl' torpor,atq; segnities audiẽtib⁹,et lectorib⁹,vl' plus desperatiõis, q̃ exhortationis ad accipiendã in dñm nrm Iesum Christũ verã fiduciã.In hac re verũ dicere interdũ, inquit Aug.nõ proficit in bonũ,sed obest plurimũ. Neces sarium proinde est vt plerumq; verum aliquod taceatur pro pter incapaces,quemadmodum ait saluator. Multa habeo vobis dicere,sed non potestis portare modo. Quasi paruu lis,inquit Apostolus, in Christo lac vobis potũ dedi, non solidũ cibũ,quẽ nondũ poteratis.Alia est ratio verum dicẽ di,Alia vero est ratio verum tacendi.Inter causas verum ta cendi,vna hęc est,ne priores faciamus eos, qui non intel ligunt dum illos volumus facere doctiores,qui intelligunt. Inter causas autem verum dicendi,vna contingit,dum ali qua quęstio,vt dicatur impellit verum,& tunc sermone sa lubri oportet accommodare sententias.,ne hi qui nondum capere possunt aliqua falsitate induantur.Dolosi & imperi ti medici est medicamentum etiam vtile sic alligare, vt nõ prosit,sed obsit. Olim & hactenus semper fuit nõ pruden tiũ,sed stolidorũ hominũ querela dicentiũ sine me,ita viuã. Qui ad vitam prædestinatus est,perire nõ potest.Siue cur rã siue dormiã, quod me deus præsciuit,& prædestinauit, hoc ero. Quare laborabo, quod futurũ est fiet. Verũ hi in seipsis habẽt quo deprehendant sese imprudẽter facere que rimoniã.Dicãt quęso,cur ipsi præparãt agros,quęrũt cibũ & vestitũ,cur ignem, & aquam fugiũt.Si decreuerit deus, vestiet,pascet,saluabit,& fiet seges in agro.Si nemo vulne ratus,aut eger dicit.Vt quid vulnera foueam oleo? vt quid medicum vocem?quod futurum deus voluit fiet,si victurus sum non moriar. Cur igitur clamant impij.Nolite admo nere nos,nolite corripere. Si vult deus iustificabit nos,

Verum dicere pro loco et tempore et personarum quali-tate.

Cur non poti⁹ suum apponunt studium in bonis illis, quæ nisi volentes habere non possunt. Nemo potest esse bonus, & iustus nisi volens. Huius autem corporis bona in tantum arbitrio nostro non subduntur, vt sæpe illa habere etiã non possimus, cum desideramus. Sani ac diuites esse non semper possumus cum volumus, Sobrij autem, casti, & humiles non possumus esse nisi volentes. Nullus quando vult, aut nascitur, aut crescit secundum corpus. Ex aqua autem & spiritu quisq; renascitur quando vult, si vult crescit id est, proficit secundum animam, & si vult, recte viuit, quãuis autem vt beneuolus, recteq; volẽs quisq; efficiatur deus sua gratia præueniens in corde illius operetur, id tamen tã suaui operãdi modo agit, vt eundẽ in libero suo relinquat arbitrio, non adimens eidem declinandi ad vitia potestatẽ. Facit deus vt homo sit pauper & seru⁹ velit nolit, a iustitia vero, & a salute eterna neminem reijcit volentem & desiderantem. Nobis ergo de diuina prædestinatione liberoq; arbitrio tractaturis cauẽdum est, ne dum vltra q̃ par sit, dei gratiã honestare, atq; illustrare contendimus, liberum arbitrium tollere videamur, & rursus, ne dum liberum conamur defendere arbitrium diuinę gratię iniuriam faciam⁹. Tam enim hęresis est negare liberum rationalis creaturæ arbitrium, q̃ tollere dei gratiam, & vtraq; iam olim ab omnibus sãctis atq; patribus orthodoxis damnata hęresis. Si non esset liberum hominis arbitrium, non esset iustum dei iudicium super genus humanum secundum vniuscuiusq; opera, prout gessit in corpore siue bona, siue mala. Hoc aũt falsum, & contra doctrinam apostolicam. Sic enim argumentatur Augustinus hęreticorum malleus. Cęterum si propter dei præscientiam ac prędestinationem impediretur liberum hominis arbitrium, non fuisset etiam liberum arbitrium sub innocentiæ statu ante peccatum, hoc autem falsum, & contra scripturas apertissimas, quemadmodum demõstrat idem Augustinus, ex eisdẽ scripturis in libro de natura & gratia, docens primum liberum arbitrium, quod homini datum est, cum primum creatus est rectus; potuisse peccare et non peccare. Si autem primus homo fuisset a deo

conditus, vt non potuisset aliud esse quam qualis fuit ab initio institutus, neque proemia illi deus, neque supplicia statuisset, neque enim fuisset vlla illius hominis culpa, si non fuisset ei voluntas ad peccandum libera. Sine libero voluntatis arbitrio neque peccare, neque iuste viuere quispiam potest. Et quemadmodum deus non idcirco caret libero arbitrio, quod ipse ab æterno præsciuit atque proposuit facere quicquid facturus est, ita & homo non ideo caret libero arbitrio, quod deus illum ab æterno, aut reprobauit, aut prædestinauit. Sic igitur de præscientia diuina, prædestinatione, ac reprobatione sentiamus, vt simul studia, labores, & merita in voluntatibus hominum concedamus, quod quemadmodum fiat in sequenti libro eadem dei gratia adiuuante conabimur explicare.

IOANNIS DRIE
. DONIS A TVRNHOVT SACRAE
Theologię professoris apud Louanieñ. De Cõcordia liberi arbitrij et prędestina tionis diuinę lib.

Caput primum.

Sunt iam, sicuti fuerunt & olim, improbi diuinæ gratiæ defensores, contradicentes quidem Pelagianę hæresi, eorumq; erroribus, sed dum insipienter id faciunt, incidunt et ipsi in duo pręcipue mala, quibus sunt anathematizandi. Vnum quod catholicos patres, & totum doctorum scholasticorum cetum Pelagianorum nomine criminantur. Alterum quod etiam ipsi alio peruersitatis genere insaniẽtes hæresim noui erroris inducunt, dum propter diuinam prędestinationem, reprobationem, indurationem, excecationem, & id genus alia, quæ in scripturis legimus, arbitrãt nullũ esse hominis arbitriũ, & sublatam esse voluntatem, & hominũ opera non prodesse ad salutem, sed omnia pendere ex sola voluntate dei aut prædestinantis, aut reprobantis. Dei enim prædestinatio, inquiunt, est immutabilis, inuariabilis, ineuitabilis. Si deus ex humano genere ab ęterno quos voluit elegit, & præparauit vt essent vasa misericordię, qbus præparatum est regnum cœlorũ ab origine mũdi, nec aliter fieri potest, q̃ decreuerit deus, consequens videtur omnia, vt aiunt Lutherus suiq; cõplices, de necessitate absoluta euenire. Ostensuri igitur hisce in rebus sacrarum scripturarũ, omniumq; veterum, & recentiorum catholicorum doctorũ sententias, in vnitate fidei conspirare, pręsentem librum in duas partes diuidemus. In priori parte tria sumus tractaturi. Primum quid huiusmodi nominibus in scripturis sacris & doctrinis ecclesiasticorum patrum designatur. Secundũ, vtrum in homine aut prędestinato, aut reprobato, sit causa aliqua vel meritoria, vel pręparatoria ex libero hominis arbitrio originem habens pręuisa, propter quam deus illũ ab æterno prędestinauerit ad vitam ęternam, istum vero reprobauerit. Hoc autem discutere, confert ad intelligẽdum libe

rũ hoĩs arbitriũ a prędestinatiõis gr̃a nõ discordare, sed nec ꝙ tolli, neqꝫ perire per eã. Nam si deus ab æterno prędestinauerit suos electos gratis, secundũ propositum voluntatis suæ. Reliquos aũt reprobauerit absqꝫ vlla opm ratiõe, absqꝫ vllo liberi arbitrij merito, absqꝫ vlla preparatione per humanam voluntatem futura, quemadmodum tradit apostolica doctrina, & ecclesiastici docuerunt tractatores. prima fronte videbitur liberum hoĩs arbitrium esse sublatũ, nec quicꝙ valere cuiꝙ ad suæ salutis assequutionẽ. Et ita vera forsitã videretur detestanda illa hęreticorũ sentẽtia, qua dicit̃ liberũ arbitriũ esse rẽ de solo titulo. Si vero dixerimus in hoĩe prędestinato, esse vel cãm, vel dispositionem per liberũ hoĩs arbitriũ futurã, a deo prẽuisã, ꝓpter quã deus hos prędestinauit, illos aũt reprobauit, aduersari videbimur apostolicæ sententię ita dicẽtis, Iacob dilexi, Esau aũt odio habui, nõ ex operibus, sed ex vocãte deo & miserẽte, & anteꝗ̃ nati essent dictũ ẽ, Maior seruiet minori. Nõ enĩ est volẽtis, neqꝫ currentis, sed dei miserẽtis. Deus cuius vult miseret̃, & quẽ vult indurat. Considerandũ ẽ igit̃, an ab hoĩs volũtate sit rõ aliqua, aut prædestinatiõis, aut reprobationis diuinæ. Tertio loco q̃tũ breuiter potuerim⁹ quasdã ianes argutias, argumẽtaqꝫ cõtra diuinã prædestinationẽ & reprobationẽ elaborata dissoluemus, declaraturi varias doctoꝝ interpretantiũ sententias sibi esse in fide consonas, q̃tũ ad gratiã & liberũ attinet arbitriũ. In. 2. parte cõcordabimus varias scripturæ sacræ & sanctoꝝ patrũ sentẽtias, q̃ hisce in reb⁹ inter sese cõtrariari vident̃, soluemusqꝫ vtriusqꝫ hæresis argumẽta multis scripturaꝝ & sanctorũ patrũ testimonijs, nũc cõtra liberũ arbitriũ sumptis medijs ex prędestinatiõe & reprobatiõe diuina, nũc cõtra prędestinationẽ & reprobationẽ sumptis medijs ex defensiõe liberi arbitrij. Primũ igit̃ de noĩm hãc materiã cõcernẽtiũ iterpretatiõib⁹ et distinctiõib⁹ dicam⁹. Sciẽdũ ẽ primũ, ꝙ v̾ba qbus in hac materia vtit̃ scriptura, pręscire, ꝓuidere, ꝓponere, eligere, ꝓdestinare, dilgere, odisse, & reprobare, et illa veniũt hic interpretãda. Differũt aũt prescięntia, ꝓuidẽtia, & prędestinatio. Prouidẽtia diuina, & prędestinatio, sunt eorũ dũtaxat opm, quæ deus facturus ẽ.

Præde-

Augustinus.
Ad Romanos.8.

Prędestinatione, ait Augustinus, deus pręscit ea quę ipse facturus est, & largiturus super homines, vel sine ipsis, vel cooperantibus ipsis ad assequendam vitam ęternam, dicente scriptura, quos prędestinauit, hos & vocauit, & iustificauit. Pręscientia autem est tam eorum quæ ipse facturus est, quam eorum quæ ipse facturus non est, dicente scriptura, Quos pręsciuit, hos & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. & alibi. Præsciui furorem tuum contra me.

Prouidentia vero diuina est omnium rerum, dicente scriptura. Tua autem pater prouidētia ab initio cuncta gubernas. Prędestinatio generaliter dicta idem est quod prouidentia, quanquam secundum vsum theologorum habeatur, vt species prouidentię. Vnde prędestinare nomē sortitur a destinare, quod est mittere, ordinare aut deputare aliquid in finem aliquem seu terminum. Quemadmodum rex suum legatum destinare dicitur, & sagittator in scopum sagittā. Et ita prędestinare gñaliter acceptum transit tam in hominem, quam in alia alicui fini addicta, deputata, seu pręparata. Verum obtinuit vsus in scripturis, & apud theologos, vt nō alia quęuis dei opera, sed homines soli ipsi dicuntur prędestinari ad gratiam, vel opera bona in pręsenti & ad vitā æternam in futuro. Prædestinatiōis ergo nomine generaliter accepto deus dicitur prędestinare hominnem ad omne illud, quod præuidit se facturum in homine, siue per iustitiam, siue per misericordiam. Et sic acceptam prędestinationem describit beatus pater Fulgentius. Prędestinatio, inquit, dei nihil aliud est quam pręparatio operum, quæ deus in ęterna sua dispositione aut misericorditer, aut iuste se facturum pręsciuit, secundum quam significatiōem deus nō solum prædestinauit suis electis regnum coelorum, sed & reprobis prędestinauit, & præparauit carcerē suppliciorū. Et hoc modo dicit Paulus vasa iræ apta, & pręparata in interitum. In interitum inquam supplicij non in interitum peccati. Quamuis enim ecclesiastici patres ex scripturis sacris diuinitus edocti admittant quod deus prędestinauerit seu præparauerit iustorum opera, pro quibus & illos coronat, nequaquam tamen admittunt, quod deus prædestinauerit

Prædestinare bifariam accipitur.

ima

impiorum opera, pro quibus condemnat illos ipse non est autor peccati, neque prẹparat, neque deputat homines, vt faciant mala opera, q̃uis facientibus mala, æterna supplicia præparauit, ad Romanos. 9. Sunt autem in scripturis sanctorum de prẹdestinatione, & electione loquentium diligenter consideranda quonam pacto accipiantur ipsa prædestinationis & electionis vocabula. Nam secundum acceptionem quandã deus elegit, & prẹdestinauit electos propter præuisa fidei opera. Prẹdestinauit inq̃.i. vitã æternam illis præparauit, & hunc in modum reperies Chrysostomũ, & Ambrosium sæpe fuisse loquutos, sicuti infra latius sum⁹ ostensuri. At prædestinationem specialiter acceptam, de qua nunc differendum est, describit Augustinus ita dicens. Prẹdestinatio est prẹparatio beneficiorum dei, quibus certissime liberantur, quicunq; liberantur. Homo proprie præparari, dirigi, ac prædestinari dicitur in illa quæ ex suis naturalibus consequi non potest. huiuscemodi sunt gratia et gloria. Inter gratiam, inquit idem, & prẹdestinationem hoc interest, quod prẹdestinatio est gratiæ præparatio. Gratia vero est ipsa donatio, quæ est ipsius prædestinationis effectus. Nam prædestinatio est diuina voluntas proponens suo tempore misereri hominis, hoc est, segregare hominem ex perditionis massa, & facere eum in hac vita dignum, cui post hanc transitoriam largiatur vitã ẹternam. Ex quibus liquet nomine prædestinationis tria designari, videlicet propositũ dei ẹternum, siue electionẽ ante mundi constitutionẽ. Deinde temporalẽ in hac vita effectũ, qualis est vocatio, segregatio ex perditionis massa, regenerationis lauachrum, remissio peccatorũ, iustificatio. Et vt vniuersaliter dicã, tota cõgeries operum, quæ facit deus, aut in homine, aut per hoĩem ordinata in vitam sempiternam. Atq; ita tertiũ nomine prẹdestinationis designatum est vita æterna, quæ est postrem⁹ prædestinationis effectus ac finis omnium præcedentium. Tria hæc innuit Apostolus dicens. Quos prædestinauit hos & vocauit, quos vocauit, hos & iustificauit, quos iustificauit, hos & magnificauit. Primum æternum, videlicet diuinum propositum cum sit ipsa diuina essentia immutabilis,

Prædestinationis definitio.

lis, neque causam habet, neque meritum. Alterum videlicet effectus prædestinationis in hac vita causam habet deum, sed non hominis meritum, intelligendo totalem in hac vita prędestinationis effectum. Tertium autem, vtpote glorificatio habet efficientem causam, deum ipsum, & in adultis meritum. Quis enim nulla potest esse causa, quæ moueat deum ad volendum, qui quicquid voluit ab ęterno voluit, hac tamen sua voluntate ęterna & immutabili deus in operibus seu effectibus creatis, vult vnum opus, vnumque effectum, esse alterius causam, sicuti vult ignem esse causam caloris, Ita & vult opera tum bona tum mala esse causas meritorias premiorum aut suppliciorum. Verbum autem reprobare in sacris literis generaliter acceptum, significat damnare, contemnere, & aliquid tanquam vile atque indignum reijcere. Sic legitur deus reprobare cōsilia principum fatuorum, & prudētiam hominum huius sæculi, & nationes filiorum alienorum, deferens illos tanquam argentum reprobum, & terram reprobam, cuius finis est in combustionem, sic & Iudæi Christum lapidem reprobauerunt. Ex hac significatione generali sacræ theologię interpretes specialem quandam significationem accipientes conuenientem solis hominibus, quibus ab æterno præparatus est infernus propter originale, vel actuale peccatum, vsi sunt reprobationis vocabulo secundum significationem quandam quodamodo oppositam prædestinationi specialiter acceptæ, vt quemadmodū deum prædestinare hominem, est deum velle misereri illius, præparando ei gratiam qua liberetur a culpa, & perueniat in vitā æternam. Ita deum reprobare hominē, seu odisse hominem, est deum non sic velle misereri illius per gratiam, qua liberetur a culpa, & perueniat ad vitam ęternam. Et sic reprobare ab apostolo Paulo, ad Romanos .9. appellatur indurare & odire. Verūtamen ita acceptū reprobationis vocabulū, non sic deū habet pro causa efficiente illius effectus, ppter quem homo damnatur. Vnde nec apta erit descriptio si dixeris reprobationem esse æternam dei voluntatem proponentem suo tempore aggregari hominem in perditionis massā, & facere eum in hac vita, vel indignum regno cœlorū, vel dignū

Reprobare.

Quid sit odire et indurare, ad Romanos nono.

cara

carcere suppliciorum. Nam ad opera mala, quibus homo dignus fit gehenna, iustus deus, neq; vocat, neq; instigat, neq; suggerit, neq; excitat motum prauæ concupiscentię.

Proinde quod in scriptura sacra deus dicitur indurare, excęcare, aggrauare, non est ita acipiendum quasi deus, vel immittat rebellionem cordis contra deum, aut duriciam, cecitatem, malæ voluntatis obstinationem, vel suggerat, aut impellat in aliquid per quod homo aut fiat, aut factus sit indignus vita æterna, & dignus gehenna, vel sua sponte primum deserat animam iustam, vt cadat & peccet, alioquin scripturæ scripturis repugnarēt dicentibus, quia deus odit iniquitatem, & quod ipse nō est volens iniquitatem. Nemo cum tentatur dicat quoniam a deo tentatur. Deus enim intentator malorum est. Vnusquisque vero tentatur a sua concupiscentia abstractus, & illectus, quæ concupiscentia non est a deo patre. Vnde a Christo desideria mala appellantur diaboli opa, Vos inquit ex patre diabolo estis & desideria patris vestri vultis facere. Ex scripturis sacris est manifestissimum peccatum intrasse in mūdum non per deum bonum mundi conditorem, sed per vnum hominem, Adam peccatorē, vt inquit Paulus ad Romanos quinto, et textus habet Genesis secundo, & Sapientiæ primo. *Deus neminem ad peccatum impellit*

Indurat ergo homines deus, & excęcat, non duritiam voluntatis, non cæcitatem infidelitatis impartiendo, sed duritiam voluntatis, & mentis cęcitatem, quę ipse non condidit in humana natura, non auferendo, & lumen fidei per spiritum sanctum non immittendo. Indurat, inquit Augustinus, & excecat eos quorum corda emollire & illuminare noluerit. Sed hic ne pter variam vocabulorū acceptionē paralogizemur, operę pretiū est considerare, q aliud est permittere hominem ex innocentia cadere in peccatū, aliud est illi⁹ postq̄ cecidit nolle misereri. Aliud dimittere hominem lapsum deserendo eum ire secundum desideria cordis illi⁹. Primū facit deus absq; vllis meritis illius, qui peccare sinitur, vt patet in Adā & Eua ab īnocētię statu deficientibus. Secundū itidē fit sup eū qñ factus ē miser malis meritis, sed cum eo cuius deus vult misereri plerumq; cōibus, *Deus quō indurat*

Tertium autem facit deus propter malum hominis meritũ iratus. Et sic dicitur dimisisse oẽs gentes ingredi vias suas, quẽadmodũ & in psal. loquitur, Non audiuit populus meus vocem meam, & dimisi eos secũdum desideria cordis eorũ. Quo nam autem pacto deus hominem interdum tentet atq; induret in ducendo & efficiendo aliquid ex quo induratur homo, superiore libro satis prolixe declaratum est.

Reprobationis definitio.

Reprobatio igitur sic potest definiri. Reprobatio est diuina voluntas permittens rationalẽ creaturã aut peccare, aut habere peccatũ, præparans pœnã peccato debitã. Reprobatiõe deus permittit, sed nõ facit hoẽm peccare, neq; enĩ deus fecit gen⁹ humanũ peccare, aut esse perditiõis massam, aut vasa contumeliæ, quemadmodũ Paul. Apo. irrefragabili doctrina docet ad Rom. peccatum in hunc mundũ intrasse per vnum hominem Adam peccantem, quod & manet in vniuscuiusq; hois natura ab Adã propagata. Videant igitur Lutherus suiq; complices impij blasphematores, qua ratiõe doceant deum impulisse & impellere ad peccandum. Naturarum conditor est deus, vitiorum autem in naturis instigator est diabolus. In hominibus vero eorum propagator est Adam, qui & omnes posteros massam fecit perditionis. His de prædestinationis & reprobationis nominibus prælibatis, pergamus ad reliqua vocabula.

Eligere, generali sermone significat voluntatis actum, secundum quem eligens quisq; de quauis multitudine segregat ac separat aliquid ad vtilitatem, emolumentum, aut bonum quoduis vel eligentis, vel eius quod eligitur. Sic apud morales philosophos multis vijs seu medijs ad finem aliquẽ assequendum, excogitatis acceptio vnius præ alijs, vocatur electio. Sic electio personarum est, cum ex multis personis nobis propositis, vnam aut alteram segregamus, & præficimus ad honorem, dignitatem, officium, vel vtilitatem. Vnde Paulus Apostolus dicitur segregatus in euangelium dei. Et saluator ad apostolos, Ego vos duodecim elegi apostolos, & vnus ex vobis diabolus est, vbi scriptura non de electione ad vitam ęternam loquitur, sed de electione ad apostolatum. nam Iudas electione prędestinationis non erat electus, q̃s-

uis

uis ipse forsitan electus erat ad gratiam, & scriptus in libro vitæ secundum præsentem iusticiam, sed de hoc vide Ambrosium in commentarijs ad Romanos octauo & nono ca. In hac autem materia prædestinationis, electio secundum quam prędestinati sunt ab æterno ad vitam ęternam electi, est diuina voluntas suo tempore discernens seu segregans de mundo vnumquemlibet, & separans eundem ex massa perditionis, faciens eum vas in honorem, tandem statuens illū immaculatum in conspectu domini. Quemadmodū ait saluator, Ego elegi vos de mundo, vt eatis & fructum afferatis, & fructus vester maneat. Et Apostolus, Elegit nos ante mūdi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati.

Electionis descriptio.

Dilectio qua deus suos diligit electos, si sit diuina volūtas, qua vult homini bonum gratiæ in pręsenti, & bonum glorię in futuro, idem est quod prędestinatio. Si autem sit voluntas, qua deus vult prędestinato salutem æternā, tū prędestinatio non est idem cum electione aut dilectione, sed pręsupponit vtranq; hæc. Effectus electionis est finalis gratificatio. Idcirco & idem sunt prædestinati qui ab ęterno dilecti ad vitam ęternam, & ab ęterno electi, id est, præordinati vt sint ex massa perditionis segregati. Cęterum & hic sciendū, quod electio hęc, aut segregatio ex perditionis massa non est propter aliquam diuersitatem inuentā in his, qui separantur. Nam iuxta fidem catholicam, & Apostolicam doctrinam per vnum hominem peccatum intrauit in vniuersum genus humanum. Omnes enim nascuntur æqualiter iræ filij, nisi præueniat gratia prædestinantis dei. Secus autem solet contingere in electionibus huius vitæ ad dignitatem, prælaturas, & officia, vbi eliguntur ceteris pręstantiores in moribus, vita, aut scientia. Omnes autem homines ex Adam nati, sunt æqualiter in Adam peccante damnati. Et idcirco pręueniendo omnem diuinę electionis effectum gratuitum, omnes nascuntur ad accipiendam gratiam iustificationis æqualiter indigni. Hoc igitur inter est, inter electionem, qua ab homine, & inter eam, qua a deo ad fidei gratiam quispiam eligitur. Quod electio secundum quam eligit homo, est ex consideratione bonitatis aut excel-

 lem

scentiæ illius, qui eligitur. Electio vero diuina, qua prædestinati secundum æternum dei propositum ex massa damnationis eliguntur, vt sint vasa in honorem, est principium & causa bonitatis illius qui eligitur. Deus eligit prædestinatos ex massa perditionis, non quia inuenit eos dignos, qui segregentur, sed elegit eos, vt illos faceret dignos, præparans eosdem, vt iustificentur, & tandem sancti ac immaculati constituantur in vitam æternam. Elegit nos deus, inquit Apostolus, vt essemus sancti. Elegit nos, inquit Augustinus, non quia futuri eramus sancti per liberum arbitrium voluntatis, sed elegit nos faciens nos sanctos, præparansque nos & faciens conuertere nos ad ipsum corda nostra, vnde segregatio passiua est temporalis effectus diuinæ electionis æternæ. Est autem segregatio gemina. Equidem est segregatio quædam secundum quam separatur bonus a malo, qualis erit in finali iudicio cum deus separabit oues ab hœdis propter diuersa operum merita, dicēs hœdis. Discedite a me maledicti in ignem æternum. Esuriui enim & non dedistis mihi manducare, & cæte. Et hæc habet merita huius vitæ. Est & alia, qua segregatur malus a malo, vt efficiatur bonus. Et huiusmodi segregatio passiua, est prædestinationis diuinæ effectus, nullum habens meritum, de qua loquitur Apostolus ad Romanos nono, Deus cuius vult miseretur, & quem vult indurat, miseretur, inquam, illorum, quos ex vasis iræ & contumeliæ, facit vasa misericordiæ, gratis iustificans illos, non ex operibus iusticiæ, quæ ipsi fecerunt, sed secundum suam misericordiam per fidem in sanguine Iesu. Indurat autem eos, quos vasa iræ, & contumeliæ deserit. Scire tamen oportet, quod deus quosdam ab æterno elegit, id est statuit segregare, ita vt velit eos facere iustos absque libero eorum arbitrio, aut cooperante, aut consentiente, præparans illis vitam æternam tribuendam absque vllis operibus, seu meritis propriæ voluntatis. Et talis electio patet in paruulis, qui recepto regenerationis lauachro, antequam habeant vsum rationis, moriuntur. Quemadmodum facit tales iustos, absque vllis

Contra eos qui negant merita.

præpa

præparationibus, aut iustitię operibus, id est, absq; cooperantibus eorum liberis voluntatibus. Ita faciet eos gloriosos absq; vllis bonorum suorum operum meritis. Quosdam vero ex damnatorum hominum massa ęternæ suę gratiæ iudicio ita elegit, vt faciat eos iam iustificatos, facere fructus bonorum operum, & accumulare merita, quibus mereantur cœlestis regni premia. Quemadmodum ait saluator, Ego elegi vos de mundo, & posui vos, vt eatis & fructum afferatis. Item in domo patris mei mansiones multæ sunt. Vnde & dies futuri iudicij in scripturis appellatur dies retributionis, quia tum iuxta Paulum Apostolum, quisque recipiet, prout gessit in corpore. Et Apostolus, Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Fecit siquidem deus tales accumulare sibi merita bonorum operum, quibus mereantur præmia in regno cœlorum, sed non facit eos exercere vlla opera, quibus mereantur iustificari ex illius gratia. Præmittit enim deus interdum sui spiritus iacula ac inspirationes, quibus tracti homines ad iustificationis gratiam sese valeant prẹparare. Omnia tamen huiusmodi prẹparamenta, sunt diuinę prẹdestinationis & electionis quidam effectus, & ita omnibus prædestinatis competit verissima sententia apostolica, asserens quemlibet saluum fieri gratis, ex fide nō ex se, quia donum dei est, & non ex operibus, vt ne quis glorietur. Neq; enim ex operibus iustitię, quę fecimus nos, inquit Paulus, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Vnde & Saluator, Non me vos elegistis, sed ego elegi vos, vt eatis & fructum afferatis.

Ex supra dictis, ne in hac materia propter variam vocabulorum acceptionem fallamur, operę pretium est non nulla considerare. Primum quod nunc de prædestinatione loquimur, secundum quam homines sunt prędestinati, non angeli, qui saluantur absq; Christi merito nō liberati ab vllo culpæ malo. Deinde quod de prædestinatione hominum differentes loquimur, accepta in ea significatione, qua vtitur venerabilis Augu. in libro de prædesti-

destinatione sanctorum disputans contra Pelagij hæresim accipiens nomen secundum vsum scripturæ docentis nos esse prædestinatos, & electos, vt essemus sancti absq; meritis nostris secundum propositum diuinę voluntatis. Tertio cōsiderare conuenit, quod hæc prædestinatio significat diuinā voluntatem in ordine ad gratiam, gloriam, & personam, cui gratia, et gloria est pręparata. Cæterum in scripturis sanctorum obseruare oportet an nomina ista prædestinatio, pręparatio, electio, miseratio, iustificatio passiue sint dicta, an actiue, miseratio, iustificatio, præparatio in homine qui iustificatur sunt ipsius diuinæ prędestinationis effectus. Quinto considerare conuenit, quod aliud est non habere gratiam, aliud autem priuatum esse gratia. Non habere gratiam est pura negatio & potest intelligi in creatura rationali absq; vllius culpæ merito. Nam si rationalis creatura condita esset absq; gratia dignificante ad vitam ęternam, consequens esset, quod non habere gratiam non fuisset propter illius culpam. Priuatum autem esse gratia est ex culpa eius qui gratiam deseruit semel acceptam. Potest nihilominus etiam nō habere gratiam esse ex culpa illius, qui illam nunq̄ accepit, si sese ad illam accipiendam non præparauit, sicuti potuit accidisse in Adam, de quo apud quosdam est controuersia, an fuerit creatus in gratia dignificante illum ad vitam æternam, de quo tamen nulli est dubium quin fuerit creatus in originali iustitia. Aliud proinde est deū huic non opponere gratiam. Aliud est deum ab illo substrahere gratiam. Rursus aliud est carentia gratię, Aliud est ad gratiæ impressionem suscipiendā duricia, ineptitudo, inhabilitas, seu indignitas, quia hęc est peccati sequela, illa vero potest esse sine peccato. Deus si hoī qui nūq̄ peccauit nō apponeret grām qua peruenire posset ad vitam ęternam, nullam ei faceret iniuriam. Proinde etiam si massa humani generis, ita esset media, vt nulli foret damnationi obnoxia, & deus ex illa quos vellet assumeret ad gratiam, et vitam ęternam, quos autem vellet, sic dimitteret, adhuc superuacuū ac curiosum esset, rationes, aut merita quęrere ex quibus alij assumuntur, alij autem deseruntur, quanto minus nunc, quando vniuersitas

An carere gratia possit esse sine culpa.

sitas humani generis damnationi obnoxia, scrutari oportet rationes diuinę voluntatis, ex hac vniuersitate alios prædestinantis, alios vero deserentis. Deinde & hoc considerandum ex superioribus, quod alia est permissio qua permissus est primus homo primum peccare, seu cadere ab innocentiæ statu in foueam peccati, alia est dimissio, qua homo iam lapsus dimittitur ire secundum sua ipsius desideria praua. Illa permissio videlicet Adę erat, non propter vllum ipsius meritum, sed secundū condecētiam sapiētię ac bonitatis dei talem naturā instituentis, sicq; eam gubernantis, vt peccare posset, & non peccare, de quo ecclesiastici. 15. Deus ab initio fecit hominem rectum, & reliquit illum in manu consilij sui, vt ad quodcumq; vellet extēderet manum. Hęc aūt dimissio videlicet qua dimittiť homo destitut⁹ auxilio gratuito pœna est antecedētis peccati. Postremū cōuenit considerare variam acceptionē diuinę dilectionis & odij. Secundum quendam odiendi modū, apud sanctos legim⁹ deum neminem odire nisi propter mala ipsius merita. Secundum quendam autem reperimus deum odire hominem, non propter illius merita. Sicut autem diligere est velle bonum, ita & odire est velle malum. Potest autem concipi triplex malum, videlicet priuatio naturalis esse, malum culpę, & malum pœnę. Ad primum malum deus nullam creaturam odit, neq; tale malum vult deus vlli creaturæ, q̄ diu conseruat eius esse. Neq; enim posset res vlla permanere in naturali esse, si non ipse vellet. Sic loquitur scriptura, Nihil eorū odisti, quę fecisti, quomodo enim posset permanere, nisi tu voluisses. Alterū itē malū, qđ est culpę, pmittit de⁹ esse aut fieri, sic tñ suauiter cooperās hōi dū peccat, vt etiā ad ipsum actū seu motū peccati producēdum cōcurrat, quia impossibile est peccatū vllū esse aut fieri contra oīpotentē & efficacē voluntatē diuinā. Ad malū aūt pœnæ odit deus hominem propter malum culpę in homine. Sic deus ab ęterno iniquos odio habuit, volens illis malum supplicij, propter meritum peccati. Sicut autem triplex malum, ita & triplex bonum, videlicet bonum naturalis esse, bonū gratiæ in pręsenti, bonum glorię in futuro sæculo. Quorum priora duo

Triplex bonū, & triplex malum in scripturis.

sunt sine merito. Tertium autem potest esse merces operũ, & corona iusticiæ. Idcirco accepto dilectionis vocabulo, secundum voluntatem, qua deus vult homini hoc postremum bonum admittere possimus. Deus ab æterno dilexit Iacob ꝑpter bona in ipso pręuisa opera, quia ab ęterno voluit dare Iacob in futuro sæculo mercedē suorũ operum. Deinde ipse deus quia nemini vult malum culpæ, neq; malum supplicij nisi propter meritum peccati, Idcirco etiam possumus cõcedere, quod deus ab æterno odio habuit Esau præparans illi malum supplicij propter pręuisum in illo peccatum. Verum non sic accipiuntur dilectiõis & odii vocabula in epistola ad Romanos nono. Quod si nomine dilectionis designetur diuina pręde stinatio, qua deus vult misereri hominis, pręparãdo eum in gratiam, qua segregatus ex massa vili fiat vas in honorem dignum regno cœlorum, nomine autem odij significetur diuina reprobatio, qua deus non vult misereri hominis, non statuens pręparare eum in gratiam, qua segregetur ex massa vili in vitam ęternam, tũc sicut dilectionis nullũ est pręuisum in prædestinato opus, propter quod est ab æterno dilectus, Ita nũllum est pręuisum in reprobato opus propter quod est ab ęterno odio habitus. Et in significatione ista vidẽtur accepta vocabula ab apostolo Paulo cum dicit, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Sic dilectio est voluntas in præsenti sæculo miserendi, & benefaciẽdi in vita futuri sæculi. Odium, autem est voluntas indurãdi, id est deserendi in duricia, seu in malitia, & propter malitiam inferendi supplicium in seruulo fatuo, de quib⁹ subijcit. Deus cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Proinde odio habere, de quo Apostolus ibidem. Esau autem odio habui non significat solius dilectionis carentiam, sed et inferendi supplcij significat voluntatem. Hæc quisq; sacræ theologię studiosus debet in doctrinis Chrysostomi, & Ambrosij diligenter obseruare ne fallatur, & putet doctrinam eorum accipientium prędestinationem sanctorum secundũ prę scientiam fidei pręuisæ & operum futurorum esse contrariam doctrinę Augustini ex scriptura sacra demonstrantis sanctos ad gratiam in pręsenti, & gloriam in futuro esse ab

se ab æterno dilectos, electos, prædestinatos, non propter liberi arbitrij fidem, aut opera bona. Sed de hoc latius infra. Iam enim in superioribus libris sæpe diximus, quod omnium bonorum affectuum, operum, studiorum, & virtutum, quibus ab initio fidei ad deum tenditur, deum sua gratia esse autorem, & ab eiusdem gratia, omnia hominis merita præueniri. quo vtiq; auxilio non aufertur liberum arbitrium, sed liberatur vt de tenebroso lucidum, de imprudente prouidum, de prauo rectum, de languido sanum fiat. Tanta enim est erga hoẽs bonitas dei, vt nostra velit esse merita, quę sunt ipsius dona, pro qbus largiturus est præmia æterna.

¶ *Ex supra dictis sententiæ præambulæ, ac utiles ad intelligẽdum quo nam pacto Prædestinatio diuina, neq; tollat, neq; impediat liberum hominis arbitrium, neq; ad peccandum impellat.*

SEntentia prima. Non est sufficiẽs prædestinationis descriptio, si dixerimus prædestinationem esse sempiternam voluntatem, qua deus vult alicui dare vitam æternam propter hoc quod ipse pręuiderit infallibiliter, & bona illius hominis opera, & finalem bonę vitę statum in quo est moriturus. Nam sic definientes prędestinationem Pelagiani errauerunt dicentes. Pręsciuit deus, qui essent in eum credituri, & qui credentes recte victuri, per liberum voluntatis arbitrium, & idcirco elegit eos ad regnum cœlorum, quos in sua pręscientia pręuidit iustos ex hac vita decessuros. Hanc sane definitionem prędestinationis multis in locis refutant scripturę, ex quibus Augustinus eandem luculenter confutat dicens, deum prędestinasse homines ad vitam ęternam, quos ipse voluit in hac vita segregare ac sanctificare iuxta verbum Christi ad Apostolos dicentis. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos vt eatis, & fructum afferatis. Sicut & Paulus non dicit, elegit nos, quia eramus sancti, sed elegit inquit nos, vt essemus sancti. Vnde patet quod prędestinationis nomine designatur, non solummodo pręscientia diuina super salutem prędestinati, sed & propositum, seu intentio dei ineffabilisque voluntas pręparans media, quibus assequitur homo vitam ęternam.

Pelagij error.

Secunda sententia. Non est sufficiens reprobationis descriptio si dicatur. Reprobatio est sempiterna dei voluntas, qua deus prǽscit futuram hominis culpam, & pœnā culpę debitam. Nam reprobatio super prǽscientiam dei addit diuinam prouidentiam, qua deus culpam libero hominis arbitrio contractam, ordinat in pœnam debitam. Itaq; pœna non solum est præscita, sed & peccantibus diuinitus prǽordinata, dicente Saluatore, Ite maledicti in ignem ęternum, qui prǽparatus est diabolo & angelis eius.

Tertia sententia. Quamuis prędestinatio sit præparatio gloriæ, & eorum quibus peruenitur ad gloriam. Reprobatio tamen non est præparatio pœnæ, & eorum, quibus peruenitur ad pœnam. Licet enim deus præparat peccantibus pœnam, non tamen præparat eorum voluntates ad culpam. Nam deus non permittit peccata esse vt puniat, sed permittit ea fieri, & res quas in sapientia condidit suauiter disponens sic gubernat, vt eas tamen proprios motus agere sinat. Qui & dedit ab initio homini liberum arbitrium, quo ipse homo peccare posset, & non peccare, quatenus gloriosior inde appareret, si non peccaret cū peccare posset. Permittit itaq; hominem per liberum arbitrium peccare, vt sua reluceat iusticia in puniendo. Sed de his sufficienter in superioribus libris actum est.

Quarta sententia. Aliud significamus cum dicimus, Deus deserit hominem, recedit ab homine, derelinquit hominem, suam gratiam subtrahit ab homine. Aliud cum dicimus, Deus permittit hominem peccare, aut permittit hominem cadere, aut non apponit homini gratiam.

Nam hæc posteriora sunt secundum naturam priora prioribus. Prius enim a deo permittitur homo peccare, ac deinde si permissus peccauerit, deus deserit hominem, non tamen homo sic desertus iuste peccat, & si illum peccare deus iuste permittat. Iuste enim deseritur, qui deum deserit. In superioribus libris iterum atq; iterum demonstrauimus, quod deus ab initio condidit primum hominem rectum, in quo omnes filios eius, quantum in se fuit, rectos fecit. Relictus tamen in manu consilij sui homo potestatem habuit

habuit, qua peccare posset, & non peccare si vellet. Sic autē permissus sua potestate abusus, deo permittente, peccauit.

Igitur hominem sic peccantem deseruit deus, quem tamen non desereret, nisi homo prius deum deseruisset. De⁹, inquit Augustin⁹, neminem, priusquam deseratur, deserit, atq; ita permitti cadere in peccatum, nullam habuit causam meritoriam in Adam præuisam, propter quam deus iratus esset, & permitteret illum vt peccaret. Nam sub statu innocentiæ, homo talis erit, qualis erat a deo conditus, ad imaginem & similitudinem dei, in vigore liberi arbitrij, nondū vitiatus, nondum cæcus, incuruatus, aut languidus, in eligendis his, quæ pertinent ad vitam æternam, & ideo tum hoiem relinqui in manu consilij sui, permittiq; viuere secūdum propriæ voluntatis libertatem conditio erat naturæ, & non pœna vllius præcedentis culpæ. Talem enim tunc acceperat homo a deo volūtatis libertatem vt ea peccare posset; & non peccare si vellet. Homo vero postq̄ seductione serpentis per Euam cecidit talentis a deo acceptis, naturalique excellentia, quam acceperat male vsus, hanc libertatem absq; peccato viuendi perdidit, & ideo permissus nunc viuere secundum propriæ voluntatis libertatem, non valet omnino carere peccato. Proinde permitti nunc hominem suæ voluntati generaliq; diuini gubernaculi prouidentiæ singulis causis secundum conditionem & qualitatem naturis earum conuenientem cooperanti est conditio naturæ, quatenus vitiata & claudicans est facta, in pœnā originalis aut certe actualis culpæ. Quinta sententia.

Prædestinatio & reprobatio significant diuinam voluntatem, vt causam. Et idcirco prædestinationis effectus assignandi sunt ea quorum deus est causa, cuiusmodi sunt miseratio, remissio peccati, gratiæ appositio, & vita æterna procedūt a diuina voluntate longe aliter q̄ reprobationis effectus, cuiusmodi sunt exclusio a regno cœlorum, damnatio ad carcerem suppliciorum. Etenim deus, cuius propriū est misereri semper & parcere, ex se sumit materiam, velut seminarium miserendi, puniendi vero ex nobis. Deus mortem non fecit, sed inuidia diaboli mors intrauit in orbem

terrarum. Quod autem iudicat & condeminat nos, quodammodo cogimus eum dicentem per prophetam, Nunqd voluntatis meę eſt mors impij, dicit dominus, & non magis vt conuertatur a vijs ſuis & viuat? Et nolo mortem impij, ſed vt conuertatur impius a via ſua & viuat. Non enim delectatur deus in pœna, qui quodammodo inuitus punit. Recte, inquit Bernar. dicitur deus non pater iudiciorum, vel vltionum, ſed pater miſericordiarum, nõ modo quod pater videatur miſereri potius q̃ indignari, & quemadmodum pater filiorum miſereatur timentium ſe, ſed eo magis, quod miſerendi cauſam & originem ſumat ex proprio, iudicandi vel vlciſcendi magis ex noſtro. Perditio tua ex te Iſrael, tantummodo in me ſaluatio tua. Quemadmodum autem punire, & condemnare ad ſupplicia, non ſunt ex intentione primaria, & ſecundum ſe intenta a deo, ita excludere a regno cœlorum, non apponere gratiam, aut eam ſubtrahere, aut recedere ab anima, & (ſecundum effectus gratię) ab anima abſentem ſe facere, ſunt effectus quidem quodammodo prodeuntes a diuina voluntate reprobante. In nobis tamẽ eſt cauſa, propter quam iuſto ſuo iudicio deus culpam puniens gratiam non apponit homini, eumq; excludit a regno cœlorũ. Deus q̃tũ in ſe eſt, oẽs vult ſaluos fieri, nõ volũtate efficaci quę ſp̃ impletur, nec quo modo Pelagius credidit, ſed quõ eccleſia ſentit, & ſcriptura tradit dicens, Deus mortẽ nõ fecit. Ipſe quaſi inuitus receſſit ab hoĩe peccante. Inuitus, inq̃, ſecundum eum loquutionis tropum, quo dicit, Pœnitet me feciſſe hominem. Adam enim voluntario ſuo peccato factus a deo profugus ſibi, ſuiſq; poſteris paradiſum perdidit. Deus quantum in ſe eſt, omnibus fuit paratus lumen gratiæ ſuæ infundere, ſed homo ipſe, aut ſibi claudit oculos ſuos propria voluntate, aut clauſos habet ex peccato Adæ. Itaq; deus non eſt cauſa, qua homo careat gratia innocentiæ & iuſticiæ, quam in Adam acceperat, neq; item eſt cauſa mortis, neq; dãnationis primaria. Deus poſſet q̃dem dimittere hominem ſine gratia abſq; illius culpa. Nũc quia homo gratiam ſemel in primis parentibus acceptam, propter peccatum perdidit, dimittitur ſine gratia abſq;

Deus pater eſt miſericordiarum.

non absque merito culpæ. Et ita habere iusticiam est effectus dei prædestinantis. Carere autem iusticia, & non habere illā, sunt effectus nō dei reprobantis, sed peccantis Adæ, gratiam dei in se, & in omnibus posteris suis, aut abijcientis, aut nolentis accipere. Quis enim prædestinatus ex diuina prædestinatione operat̄ bona, nequaq̄ tñ reprobatus ex diuina reprobatione peccat. Deus reprobādo, nō facit hominē carere gratia, nec peccare, nec quicq̄ facit in hoīe, p qđ ipse homo indignus sit gratia, sed reprobando hominem, deserit eum, quem non ita iuuat, vt gratiam habeat.
Non igitur quia reprobaris a Deo, habes originalem vel actualem culpam, sed quia peccasti ex tua propria vel aliena voluntate. Deus ab æterno præuidens te finaliter habiturum originalis vel actualis culpæ iniusticiam, ab æterno præparauit pœnā culpę tuæ debitam. Pro huiuscemodi sententijs sunt pene innumerę scripturæ. Vnde Sapien. 1. dicit̄, Deus mortem non fecit, nec lętatur in perditione viuorum. Creauit enim vt essent oīa, & sanabiles fecit nationes orbis terrarum, & non est in illis medicamentum exterminij, nec inferorum regnum in terra. Iustitia enim perpetua est & immortalis, Iniusticia autem mortis acquisitio. Impij autem manibus & verbis accersierunt illam, & ęstimantes illam amicam defluxerunt & sponsiones posuerunt ad illam, quoniam morte digni sunt, qui sunt ex parte illius. Quicunq̄ dicit per offensam præuaricatiōis Adæ, non totū hominē, id est, secundū corpus & animā in deterius esse cōmutatū, sed aīæ libertate illesa durāte, corpus tm̄modo corruptiōi asserit esse obnoxiū, Pelagij errore deceptus, aduersat̄ scripturę dicēti, Per vnū hoēm pec. ē. ad Ro. 5.
Sexta sententia. Pręscientia, prouidentia, prædestinatio, electio, reprobatio, odium, & cet. id genus omnia sunt realiter idem in deo, differunt autem nominum significationes, tum propter diuersas relationes ad creaturas, tū propter diuersoȝ effectus a voluntate dei, suis temporibus prodeuntes in creaturas. Ipsa enim diuina substantia inuariabilis, immutabilis est dilectio, electio, prędestinatio hominum electorum. Rursus eadem diuina substantia

manens inuariata est æterna hominum reproborum reprobatio, despectio, induratio. Et ita huiuscemodi nominibus non significantur vlla accidentia in deo, quorum vnum prius, alterum posterius, sed significatur ipsa diuina substātia, vt præsciens, prædestinans, proponēs aut decernens, tum per se tum per causam vel naturaliter, vel libere operantem producere effectum. Sententia septima. Diuina substātia seu volūtas, quis nō possit incipere præscire, aut prædestinare aut reprobare aliquē, aut velle aliquid, vtiq; tamē incipit creare, vocare, segregare, iustificare, & glorificare. Deus quidem incepit creare mundum, sed nō incepit velle creare mundum. Oportet in huiusmodi sententijs significationes verborum discutere ad intelligendum, cur posset contingere, quod deus incipiat creare, producere, aut iustificare, cum non incipiat prædestinare aliquem, aut reprobare sicut nec incipit scire, aut velle aliquid nihil sciens, aut volens, quod non ab æterno sciuerit, & voluerit. Sed quia huiuscemodi in libro de arbitrio libero, & seruo, & in lib. de diuina prouidentia sufficienter explanauimus pertranseundo huius primi capitis finem facimus.

Caput secundum.

IN superioribus demonstrauimus noīm significatiōes, ostēdentes ex scripturis sacris prædestinationē esse æternā dei voluntatē, immutabilē, infallibilē, secundū quā ipse suis electis in hac vita præparauit gratiam, & in futuro sæculo vitam æternnm. Reprobationem vero æternam dei voluntatem qua permittat hominem in peccato vsq; ad finem vitæ, præparans illi propter peccatum sempiternam mortem. Iam superest, vt in hoc secundo capite discutiatur, Vtrum in prædestinato, vel reprobato sit causa vel ratio præuisa, propter quam deus in sua præscientia ab æterno istum prædestinauerit ad vitam æternam, alium vero reprobauerit. Vnde & hoc vnū est in quo præcipue turbantur huius mundi homines gratiam per dominum nostrum Iesum non intelligentes, quod dicimus deum pro suæ volūtatis beneplacito quos

to quosdam ab æterno prædestinasse, alios reprobasse, non habita consideratione ad vlla vel merita, vel præparamenta futura a liberis hominum voluntatib9. Et probatur quibusdam argumentis quod sit aliquid præuisum a deo futurum, a liberis hominum voluntatibus. Primum. In scripturis passim sanctorum meritis, seu bonis operibus, laborib9, pugnis, passionumqꝫ tolerantijs merces promittitur & palma, brauium, seu corona institiitiæ. Gaudete & exultate, inquit Christus, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Vnde & huiuscemodi propositiones a sanctis, & ecclesiasticis patribus inueniũtur concessę. Iustus quia finaliter perseuerat in gratia, ideo deus vult quod habeat vitam æternã, dicente scriptura. Qui perseuerauerit vsqꝫ in finem hic saluus erit. Et saluator iudicaturus mundum ad prędestinatos ita loquitur. Venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum a constitutiõe mundi. Deinde cur sit eis paratum, addit dicẽs. Esuriui & dedistis mihi manducare. Sed regnum illis fuisse præparatum a constitutione mundi non est aliud ꝙ eos a constitutione mundi fuisse ad regnum dei prędestinatos, ergo bona prædestinatorum opa in diuina præscientia sunt ratio prædestinationis diuinæ. Et hoc videtur plane voluisse Apost. ad Romanos. 2. Gloria autẽ & honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primum, & Gręco, Ira, tribulatio, & angustia in omnem animam hominis operantis malum. Deus in die iusti iudicij sui reddet vnicuiqꝫ secundum opera eius. Item ad Rom. 8. Quos præsciuit inquit hos & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Deinde quos prædestinauit, hos & vocauit, & cætera. Plane videtur Apostolus insinuare prędsciẽtiam dei sese habere ad prędestinationem perinde atqꝫ prędestinatio se habet ad vocationem. Sed prædestinatio est ratio & principium vocationis, ergo præsciẽtia bonæ vitę est ratio prędestinationis. Præterea impius quia finaliter in peccato moritur, ideo deus vult, quod eat in ignem sempiterni supplicij, dicẽte scriptura. Stipendium peccati mors. Et saluator ait. Qui dixerit fratri suo fatue, re9 erit gehẽnę ignis. Item Apostolus. Manifesta sunt opera carnis, quę sunt fornicatio,

Argumẽtá quibus probari uidetur deum prædestinare, aut reprobare propter opera præuisa aut bona aut mala.

luxuria, inuidia, irę, rixæ, dissensiões, ebrietates, cõmessatio nes, & his similia, quæ prædico vobis sicut prædixi, quoni am qui talia agunt regnum dei non consequentur. Videntur igitur opera mala esse ratio, cur deus impios homines reprobauerit, ab ęterno odierit, et excluserit a regno cœlorũ.

Secundum argumentum. Scriptura sacra indistincte, & vniuersaliter docet deum illuminare omnem hominem veniẽtem in hunc mundum, deum velle omnes homines saluos fieri, & ipsum neminem velle perire, deum non fecisse mortem, eumq; nolle mortem vllius peccatoris, sed velle de vnoquoq;, vt conuertatur & viuat. Ex quibus scripturis visum est patribus, consequens esse, quod diuina voluntas inuariabilis, immutabilis, vna semper æqualiter sese habet ad omnia, quẽadmodũ sol sese habet similiter ad omnium hominum oculos, tametsi nos omnes ęqualiter ꝑcipiant ipsius solaris luminis influxum propter diuersas oculorũ dispositiones. Nã causa, inquiunt, propter quam isti percipiunt præsentis solis lumen, alijs in tenebris remanentibus non a solis mutatione, sed ab oculorum consurgit diuersitatibꝰ, Ita sol iustitię æqualiter præsens est omnium hominum mentibus. Qui & facit solem suum oriri super bonos & malos, & ęqualiter pluit super iustos, & iniustos, cui ęqualiter cura est de omnibus. Augustinus tractãs illud psalmi, Deus in medio eius non commouebitur. Aequaliter, inquit, omnibus cõsulit, personas non accipit, æqualiter fauet omnibus. Et Apostolus, Qui vult omnes homines saluos fieri, subintellecta conditione, si & ipsi velint, inquit Ambrosius, ipse etiam illuminat omnem hominem q̃tum in se est, inquit Chrysostomus, sed lux in tenebris lucet, id est coram oculis cæcorum, inquit Augustinꝰ, & tenebrę eam non compręhenderunt. Ego sto (inquit dominus) ante ostium, tam electi quam reprobi, & pulso, si quis eam aperuerit mihi, veniam, intrabo ad illum, & cęt. Ergo deus quantum in se est, paratus est omnes amplecti. Nam Christus clamat ad omnes, Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Pręterea deus si erga homines æqualiter peccatores non ęqualiter se habeat, est ergo personarum acceptor, contra scripturam,

quæ sæpe clamat, Non est acceptio personarum apud deū, sed in omni gente, quæ timet deū acceptus est illi. Pręterea oībus ex æquo sese offert, & dicit. Petite & accipietis, pulsa te & aperietur vobis, causa ergo quare nō oēs amplectant, consurgere videt ex voluntatibus hominum, inęqualiter se se ad accipiendum gratiam habentium. Quemadmodum & saluator significasse videtur in parabola de talentis gratiarum, quæ dispensabantur secundum propriam vniuscuiusq; virtutem. Vnde Anselmus, Homo non habet gratiam, non quia deus non dat, sed quia deo volente dare, homo non accipit. Et ita consequens est causam propter quā isti illuminātur, cæteris in tenebris remanentibus, non emergere ex voluntate dei aut prædestinantis, aut reprobantis, sed ex diuersis qualitatibus, conditiōibus, dispositiōibus rationalis creaturæ, pdeuntib⁹ ex liberis voluntatibus eorum, qui vel eliguntur, vel reprobantur. Et ita consequens erit, quod æternæ dilectionis, electionis, prædestinationis, & reprobatiōis sint causæ quędam ab ęterno præuisæ, aut originalia videlicet, aut actualia peccata, aut bonus liberi arbitrij vsus, dū pulsanti deo aperit homo per liberum arbitrium cordis sui ostium. Videtur ergo propter operum diuersitatem deus, ab æterno omnium futurorū præsci⁹, alterū ab æterno elegisse, et prędestinasse, alterū reiecisse, et reprobasse, quem videlicet, præsciuit fore rebellem. Deinde quod quisq; audito euangelio habeat in potestate credere, perinde atq; non credere, videtur significasse saluator de Tyro & Sydone dicens, quod vtiq; credidissent, et poenitentiā egissent, si prædicatio euangelij & miracula fuissent illis exhibita. Quod tractās Aug. dicit q̄sdā habere naturale mun⁹, q̄dā intelligentię q̄ credant, & conuertantur si verba dei audierint, & miracula viderint. Tertium argumentum.

Doctrina Aug. in libris cōtra Pelagium ęditis, & pręsertim in lib. de pdestinatiōe sanctorū definiētis reprobationē & electionem ad grām salutarē, nō secūdū præscientiā operū futurorū a liberis hōim arbitrijs, sed secūdū ęternū ppositum dei prædestinātis & reprobantis hoēs, nō propter vlla præuisa merita est contraria doctrinis oīm patrū aliter hāc electiōem intelligentium, aliterq; q̄ Auguinus capitulum

hoc nonum ad Romanos interpretantium. Omnes enim patres, excepto vno Augustino, dilectionem Isaac & Iacob, populiq; electi in illis designati, odium autem Ismael & Esau, populiq; reprobi in illis designati definiunt esse propter opera futura in illis pręuisa a deo. Vnde beatus Prosp in epistola ad Augustinum scribētem de electione, quæ est secundum æternum dei propositum sic loquitur, Pertractatis, inquit, priorum de hac re opinionibus pene omnium par inuenitur, & vna sentētia, qua propositum & prędestinationem dei secundum pręscientiam acceperunt, vt ob hoc deus alios vasa honoris, alios contumeliæ fecerit, quia finē vniuscuiusq; præuiderit, & sub ipso gratiæ adiutorio, in qua futurus esset, voluntate & actione pręscierit, & quantū ad deum pertinet, omnibus paratam esse vitam ęternam, quantum autem ad arbitrij libertatem ab his eam apprehēdi, qui deo sponte crediderint. Verbum autem Apostoli ad Romanos dicētis, Cum enim nondum nati essent, aut aliquid fecissent boni aut mali, vt secundum electionem propositum dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est, Maior seruiet minori, aliter intelligunt considerantes eiusdem capituli caudam. Vbi peruenire ad iustitiam attribuitur motui fidei, & non peruenire ad iusticiam attribuitur proprię arrogantiæ & incredulitati. Gentes, inquit, quę non sectabantur iusticiam, apprehenderunt iusticiam, & id quidem ex fide. Omnis enim qui credit in eum, non confundetur. Israel vero sectando legem iusticiæ, in legem iusticię non peruenit, quia non ex fide, sed quasi ex operibus offendentes in lapidē offensionis. Secundum hanc causam oēs ferme patres intelligētes superiora eiusdē capituli dicta, aliter q̄ Augustinus, sunt interpretati, nihil commemorantes de prædestinatione illa, qua secundum æternum dei propositum, vnus est electus ad præparationem iustificantis gratiæ, alter vero derelictus, intelligētes in Hismaele, & in Esau, reprobari arrogantiam Iudæorum in proprijs operibus confidentium, ac contemnentium Christum. In Isaac autem & Iacob, fidem, credulitatem & obedientiam gētium commendari, historiamq; hāc geminorum fratrum non propter

Sentētia Prosperi dicentis sententiā Augustini de prædestinatione & reprobatione, uideri contrariam dogmatibus omnium sanctorum patrum.

tes ipsas, sed propter ipsarum rerum mysteria tunc futura sub ecclesia Christi describi, dicēte domino in Genesi, Duo gētes in vtero tuo sunt, & duo populi in vtero tuo diuidentur. Populum in Isaac & in Iacob designatū diligi, quia credit, Euangelioq; obedit. Populum vero in Hismaele & Esau designatum, odio haberi, in legem iusticiæ non peruenisse, quia non ex fide, sed quasi ex operibus voluit iustificari, offendēs in Christum. Et ita quod dicitur, Non ex operibus, sed ex vocante, & cęt. consequenter exponunt, ex operibus, supple, legis, aut non ex operibus, supple, sine fide & gratia factis, sed ex vocante, id est, inuitante deo. Non ergo Apostolus illos, inqt, vult dicere aut pr oprijs operibus fuisse vocatos, aut ad iusticiā sine opere liberi arbitrij puenisse, aut ad vitam æternā dilectos, aut ad pœnam damnationis odio habitos absq; meritis operum præteritorum, sed negat ex operibus legis, aut ex operibus sine gratia vocantis dei Isaac & Iacob, fuisse dilectos ad vitam æternam.

Nota sententias patrum interpretantium caput nonum ad Romanos.

Cęterum neq; ob originale malum, videtur Hismael, & Esau damnati, cum & ipsis videatur originale peccatū, circumcisionis sacramēto fuisse sublatum, Hismaelem fuisse circumcisum, patet Gen. 17. Videtur itaq; in ipsis damnatum, non quod sunt nati, sed quod sunt opati. Qui post susceptum legitime baptismum delinquit, non in Adam est iniquus aut damnatus, sed in peccato, quod ipse operatur.

Ex his igitur omnibus videtur consequēs esse, quod secundum opera præuisa aut bona, aut mala, sit intelligēda æterna dilectio dei erga electos, odiumq; æternum erga reprobos. Hanc esse doctrinam ecclesiasticorum patrum Ambrosij, Hieronymi, Chrysostomi, plane vidtiur. Nam Ambrosius definit dilectionē, electionem, miserationē, indurationē in deo, secundum eius pręsciētiam, interpretans illud, antequam aliquid boni egissent, aut mali, scriptum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Sciēdo enim qualis vnusquisq; futurus erat prędixit. Nec aliud potest euenire, q̃ nouit deus futurum. Hoc ergo dixit quasi pręscius futurorum, non quasi psonarum acceptor. Nam neminem damnat, antequam peccet, nullum coronat anteq̃ vincat.

Deinde exponẽs, Miserebor cui misertus ero, interpretatur, miserebor eius cui præscius eram, quod misericordiam daturus essem. Reliquas insuper Apostoli sententias beatus Ambrosius refert ad præscientiam dei præscientis, qualis videlicet vniuscuiusque voluntas futura sit. Rursus idem Ambrosius exponens illud eiusdem Apostoli, Deus vult omnes homines saluos fieri, interpretatur, si & ipsi velint, aperte insinuans priorem esse hominis voluntatem. Pro eadem sentẽtia est Chrysostomus multis in locis. Super Matthæum de operarijs conductis in vineam, Omnes (inquit) ab initio Deus conduxisse voluisset, sed non omnes eodem tempore paruissent. Paulum etiam a cunabulis vocare voluisset, sed vocatus ille non obtemperasset. Vide & reliqua ibidem. Item super Matthęum homilia trigesimaprima, docet scientiam boni & mali, omnibus in creatione esse data, quam si bene fuissent vsi homines, obtinuissent gratuitã scientiam, vt noscerent mysterium regni Dei, quia hæc specialis scientia datur pro remuneratione bonæ voluntatis. Quod ergo non omnes homines habent gratiam, qua cognoscant mysterium regni cœlorum, non est culpa Dei non dantis, sed hominis non quærentis, non festinantis, non laborantis, vt mereatur accipere, quæ generalem scientiam datam pro necessitate naturæ abscondẽs in terra, meretur, vt non accipiat hanc specialem scientiam, quę pro remuneratione aut operum, aut bonæ voluntatis datur, quemadmodum apud alium Euangelistam docet Saluator de seruo pigro, qui abscondit talentum domini sui. Idem in homilia de conuersione Pauli, & in alia quadam de laudibus Pauli, multas ingerit sententias, quibus videtur plane docuisse causam diuersitatis, cur hi sunt prædestinati, illi vero reprobati, non esse ex voluntate dei, sed ex voluntatibus hominum, volentium aut nolentium obedire deo parato æqualiter omnes vocare, & ita pręuisa obehientia vel inobedientia, videtur esse aut ratio, aut causa, quare Deus proposuit huic facere misericordiam, illos autem a misericordia excludere. Vnde & ipse Augustinus videtur hac in re sibi ipsi

fuisse

fuisse contrarius. Nam & plana est eius sententia contra Porphyrium, dicentis, Christus tunc voluit apparere hominibus, & apud eos prædicare doctrinam euangelij, quando & vbi sciebat eos esse, qui in eum fuerunt credituri. Salus religionis huius per quam solam veram, salus vera veraciter promittitur, nulli vnq̃ defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit. His enim temporibus, & his locis q bus euangelium eius non est prędicatum, prędsciebat omnes in eius prædicatione tales esse futuros, quales multi in eius corporali prę̃sentia fuerunt, qui in eum etiam suscitatis ab eo mortuis credere noluerunt. Quid ergo mirum si Christ⁹ prioribus sæculis apparere vel prędicari noluerit eis, quos nec verbis, nec miraculis suis credituros esse præsciuit.

Hic iam si dixeris, ꝙ Augustinus sententiam hãc retractauerit, & seipsum ad meliorem intellectum sit interpretatus, docẽs diuinam gratiã eos, quos elegerit prętuenire atq; subijcere sibi hominum voluntates. Iam videbis Augustinum aliter sensisse, q̃ totam veterum patrum scholã, beato Prospero plane affirmãte. Veteres ea quæ de epistola Apostoli Pauli ad Rom, scribẽtis ad manifestatiõnẽ diuinę gratię prętuenĩẽtis, electiõis merita ab Augustino proferũtur, a nullo vnq̃ ecclesiasticorum sic esse intellecta, vt nũc sentiuntur. Profitẽtur qdẽ veteres oẽm hoẽm in Adam peccasse, & neminẽ p opa sua, sed p dei gratiã, regeneratiõe saluari, fatenẽ tñ vniuersis hoibus propiciationẽ, quę est in sacramẽto sanguinis Christi, sine exceptiõe esse ꝓpositã, vt quicũq; ad fidẽ & baptismum accedere voluerint, salui esse possint, q aut credituri sunt, atq; mansuri in fide nutanda per dei gratiã ante mundi constitutionẽ eos esse prædestinatos, qa illos dignos fore electione deus ipse præuidit. Sic & venerabilis Faustus Gallię episcop⁹, in libris pro defensiõe liberi arbitrij & gratiæ, videtur reijcere interpretationem illam, coarguens eos, qui ex doctrina illa Pauli de Iacob & Esau, docebant deum alios prædestinasse, alios autem reprobasse, non habita consideratione, nec ad futuram hominis obedientiam, aut inobedientiam, nec ad futuram credulitatem vel incredulitatem.

Quartum argumentum. Prædestinatio,seu ęternum dei propositum præsupponit electionē, dicente Apostolo,vt secundum electionem propositum dei maneret.Sed diuina electio non potest esse irrationabilis .i. absq; ratione aliqua.Est igitur ratio aliqua, propter quam deus vnū eligit.i.segregat & separat,ęteris ī dānatiōis massa dimissis. Apostolus autem cum dicit, deus cuius vult miseretur, & quem vult indurat,vtiq; verum dicit.Sed hæc voluntas,inquit Augustinus,nō potest esse irrationabilis.Quemadmodum enim de vnoquolibet homine dicimus ipse operatur,ipse ambulat,ipse facit quod vult.Sicut dicit Augustin⁹,Dilige & fac quod vis, non tamen oportet ob id voluntatem hanc in eo non habere causam,vel rationem,& quemadmodum volitio est efficax causa mouēs membra in opus in eo qui propter sanitatem ambulat,& vere est dicere,iste ambulat,quia vult,sed tamen ista volitio qua vult ambulare causam habet motiuam, amorem videlicet vel concupiscētiam sanitatis vel finalem ipsam vtiq; sanitatem. Ita & in deo ratio motiua eius quod est dare prędestinato primā gratiam,videtur esse dilectio,qua diligit illum,volēs illi bonum ęternæ vitæ,ad quam peruenire non potest sine medio gratiæ.

Deus cuius uult miseretur,& quē uult indurat.

Quintum argumentum.

Nomine reprobationis æternæ importantur tria,videlicet ęternum dei odium,temporalis desertio seu obduratio,& finalis dammatio.Sed vnumquodq; horum habet in nobis causam meritoriam, seu dispositionem, quæ originem habet ex libero voluntatis arbitrio. De odio patet, deus enim neminem odit nisi propter peccata, quæ ipse deus non fecit, dicente scriptura, Diligis omnia quę sunt, &nihil odisti eorū quæ fecisti.De temporali desertione patet, Vocaui,& renuistis,volui congregare & noluistis,ecce relinquitē vobis dom⁹ vr̄a deserta.De finali dānatiōe patet, nā illa cām habet malū liberi arbitrij meritum,iuxta doctrinā Augustini tractantis verbum Apostoli ad Rom. nono, Querimus,inquit,meritum electionis & non inuenimus. Nam peccato Adę merito vniuersa massa est damnata.Oēs enim sunt filij iræ, & membra damnabilis massæ, a qua etiam

etiam si nemo liberaretur, dicere tamen deberemus misericordię domini quod non sumus consumpti. Quis enim ei imputabit si perierint nationes quas ipse fecit? nisi dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorra, similes essem⁹. Perditio tua ex te Israel, tantummodo in me auxilium tuum. Ex his igitur cõsequi videtur, quod etsi nullum sit meritum prędestinationis diuinæ, aliquod tamen esse meritum diuinę reprobationis, cum aliquid sit propter quod vniuersa massa damnata est, videlicet peccatum. Quod & corroborari videtur per glossam ex interpretatiõibus sanctorum patrum desumptam, super illo verbo, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Quę sic habet, In Iacob nihil inuenit amandum, nisi misericordię suæ donum. In Esau nihil odit nisi peccatum, cuius sensus talis videtur. Iacob dilexi ad vitam ęternam, propter pręuisum in eo gratię donum. Esau vero odio habui propter originale peccatum. Et q̃uis secũdum historiæ fidẽ de Iacob & Esau ita gesta se habeant, vt Esau seruituti Iacob subiacuisse dubium non sit, Tamen nemo Christianorum dubitauerit apostolum Paulum in Iacob & Esau geminum populum, fidelem videlicet & infidelem, prędestinatum, & reprobatum voluisse intelligere. Prçterea diuinæ reprobationis effectus sunt dimittere hominem absq; finali gratia, & eum ab ęterno regno excludere, hę autem sunt pœnæ tum originalis tum actualis culpę. Deus enim quãtum in se fuit in primis parentibus omnibus dedit gratiam, & vitam ęternam, sed ipsi parentes hęc beneficia perdiderunt, et hoc per peccatũ. Ergo peccãtes in iram dei lapsi iusto dei iudicio digni facti sunt, quibus nec gratia finalis in hac vita, nec regnũ cœlorum post hanc vitãm tribuatur. Sic & docere videtur Augustinus interpretando Apostolum dicentem. Cui⁹ vult miseretur, et quem vult indurat. Miseretur, inquit, secundum gratiam, quę gratis datur non meritis, obdurat autem secundum iudicium, quod meritis redditur. De massa quippe damnata facere vas in honorem indebita est gratia, facere autem ex eadem vas in contumeliam iustũ est iudicium. Vnde & apostolus reprobos vocat vasa irę, in

Historia de Esau & Iacob Paulus secundum spiritum interpretatur.

interitum apta. Si ergo deus quemcumque reprobat, iuste reprobat, quemcumque autē prædestinat, pie & misericorditer prædestinat. Fuit igitur causa aliqua, propter quam Esau ipsum reprobauerit, quę non videtur fuisse alia q̄ merita mala, vel saltem originale peccatum ipsius Esau. Videtur ergo reprobationis in præscito esse aliqua causa, vtpote vel originale vel actuale peccatū. Item alibi dicit Augustinus. Esau reprobat⁹ fuit iudicio occultissimo, sed ęquissimo. Est igitur aliqua causa licet occultissima, propter quam de⁹ ab æterno reprobauit Esau. Illa causa occultissima, vel est creata vel increata. Increata autem non patest esse nisi diuinæ voluntatis beneplacitum, & cum hæc sit omnibus manifesta, non de illa loquitur Augustin⁹. Est ergo aliqua occultissima causa creata in prescito preuisa propter quam deus ab ęterno illū reprobauerit & non istum. Sextum argumentum.

Apostolus Paulus prius blasphemus, persequutor & cōtumeliosus in Christū, dicit sese misericordiā consecutū, qa ignorans inquit feci in incredulitate. Ergo videtur ignorātia posse esse ratio qua attenta deus prędestinet aliquem, donans peccatum. Præterea constat iustorum precibus plerūque fieri, vt de duobus paruulis æque indignis, alter regenerationis lauachrū et iustificationis gratiā assequatur. Alter vero iusto dei iudicio deseratur. Nonnunquē etiam ex duob⁹ adultis prorsus indignis videmus interdum iustorum precibus etiam magis indignum a peccatis liberari, & ita gratiam iustificantē consequi. Quę nisi ita forēt, fideles frustra orarent, frustraque admoneret scriptura, Orate pro inuicē vt saluemini. Videtur ergo deprecatio iustorum esse ratio aliqua donationis gratię iustificantis in altero adhuc prorsus impio & damnato. Septimum argumentum.

Constat grauioribus irretitos peccatis ob merita suorū peccatorum deseri a deo, excæcari, & indurari, ita vt nullā mereantur indulgentiam, ergo minoribus peccatis obnoxij videntur eligendi ob peccatorum tenuitatem, vel paucitatem, vt alijs desertis ipsi gratiam a deo consequātur. Vnde Augustinus. Precedit aliquid in peccatoribus quo q̄uis nondum sint iustificati, digni tamen efficiuntur iustificatioē,

tione. Pręterea dicit propheta. Nõ audiuit populus meus vocem meam, & israhel non intendit mihi. Et dimisi eos secũdum desideria cordis eorũ, Ibunt in adinuentionibus suis, & c. ergo inobedientia, contemptusq́ diuinæ inspirationis videntur esse causæ ipsius effectus reprobationis, qui est dimitti secundũ desideria cordis, vł deseri seu derelinqui. Et ita quod non omnibus ęque adsit gratia, videt̃ obuenire ob culpam humanę voluntatis sese obdurantis, & obstaculum gratiæ facientis. Et confirmatur tertio. Deus præuidens ex duobus ęqualiter indignis, alterum futurum obedientem, & suæ saluti cooperaturum prædestinauit illum ad gratiam primam qua moueatur in vitam ęternam, Alterũ vero rebellem futurũ reprobauit, deserẽs illũ vt indignũ gratia & regno cœlorũ, deputans nihilominus eũdem in ęternam pœnam. Et hoc videtur insinuasse saluator cum de fnuitatis ad cœnam magnam, parabolam contexuit, dicens. Amẽ dico vobis, Nemo virorũ illorũ, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam. Ac si diceret, quia venire noluerũt, quod tamen habuerunt in sua potestate, vt dicit Augustinus, tractans eandem parabolam. Ex quibus cõsequi videtur, quod causa prędestinationis in prędestinato sit pręuisa obediẽtia volũtatis in prædestinato. Reprobationis vero rebellio, & innobedientia in reprobato. Est igit̃ aliquid a liberis hõim voluntatibus futurũ a deo præuisum, propter quod prędestinati & reprobati sint ab æterno in diuina præscientia ab inuicem segregati. Octauum argumentum.

Ex scripturis manifestũ est in iustificatione impij adulti necessariũ esse opus liberi arbitrij sese ad accipiendũ gr̃am iustificãtẽ pręparãtis, & accõmodãtis dicẽte saluatore. Nisi pœnitẽtiã habueritis, oẽs simul pibitis. Et Iudęis interrogãtibus Apostolos quidnam facerent. Pœnitentiam, inqt Petr⁹, agite, & baptizet̃ et c. Et pœnitemini, et cõuertimini vt deleãt̃ peccata vr̃a. Et saluator Marci. 1. Pœnitemini et credite euangelio. In quib⁹ scripturis significat̃ ad iustificationẽ impij, cõcurrere motũ liberi arbitrij a peccato in deum ex fide resilientis. Vnde & Augustinus, Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Ergo videtur quod

 in adul

in adultis deus non est sic totalis causa infusionis gratiæ, quin requiratur dispositio sita in voluntatis potestate. E diuerso, vt supra diximus, videtur deus non esse causa carentiæ gratiæ in nobis, neq; appositionis eiusdem, sed neq; damnationis nostræ. Sed hæc omnia causam habent hominis malam voluntatem. Quemadmodum saluator dicit, Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti. quasi diceret, Volui te inter electos meos congregare, volui tibi gratiam dare, sed noluisti accipere. Ergo in libero arbitrio, prę uisa obedientia, & rebellio videntur esse causæ motiuę in deo, cur ipse ab æterno vnum ad primam gratiam prædestinauerit ac elegerit, alium vero reprobauerit. Pręterea ad corroborationem horum, videtur facere argumentum Henrici Gandēsis in quodlibetis. Ponitur inquam casus, quem tradit Augustinus de ciuitate dei, de duobus iustis in æquali charitate, ęqualiter tentatis, æqualiter etiam adiutis, quorum alter cedens tentationi, in peccatum labitur, alter vero resistit, & in charitate perseuerat. Secundum hunc casum dentur & duo æqualiter indigni, & pares in omnibus æqualiter videlicet vocati, æqualiter etiam ad pœnitentiam intus tracti diuina inspiratione. Contingit alterum assentire, vel non repugnare diuinæ inspirationi, alterum vero contemnere eandem, non est dubium, quin perseueranti, & non cedenti tētatationi, insuper & assentienti, & non contradicenti diuinæ inspirationi, amplior gratia apponitur. Ergo videtur, q̄ vsus liberi arbitrij diuino adiutorio attracti, sit ratio quædam dispositiua, propter quam decens est & congruum, diuinam liberalitatem homini apponere gratiam vberiorem, iustificantem videlicet, aut saltem habundantius adiuuantem. Hæc igitur & similia sunt, ex quibus consequens videtur, prædestinationem & reprobationem esse accipienda secundum prescientiam operum bonorum vel malorum, & ita homines ab æterno ad gratiam prędestinatos propter prę uisa liberi arbitrij opera bona. Reprobatos autem propter præuisum abusum liberi arbitrij abutentis talentis naturę aut gratię acceptis a deo.

De duobus æqualiter tentatis cur.

Sed

Sed pro veritate & contraria sententia, sunt scriptu- ræ sacræ. Vnde dicitur ab Apostolo, Qui prædestinauit nos in adoptiōem filiorum per Iesum Christū in ipsum secūdū propositum voluntatis suæ in laudem gloriæ gratiæ suæ. In quo etiam nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suę, vt simus in laudem glorię eius, & c.

Argumēta ꝑ veritate et cōtraria sententia, quibus ꝓbatur deus prædestinare aut reprobare non propter vlla præuisa opera.

Item qui nos liberauit, & vocauit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum & gratiam, & c. Idem quoque Paulus Apostolus ad Romanos nono, ostendens plane, & ex intentione demōstrās exemplo figuli, quod deus ex eadē massa humani generis (vbi ab initio generationis humanæ, pręueniendo omnem gratiam, omnia membra sunt æqualiter in perditionis massa damnationi obnoxia) quosdam elegit & prędestinauit, non ex operibus in ipsis, sed ex sua ipsius voluntate faciens illos vasa in honorem, remittens ipsis peccata, non propter vlla eorum opera, sed ex sola sua clementia. Et idcirco vocat eos vasa misericordiæ. Quosdam vero in eadem massa pro solius voluntatis suæ beneplacito, indurat, sinēs eos vel peccare, vel habere peccatum, non miserendo eorū, sed deserendo eos in originali, aut actuali peccato, vt videlicet ostendat iram suam, & potentiam iusticiæ suę. Docēt quoque multipliciter scripturæ, non esse in hominibus merita, propter quę Deus prædestinauerit eos, sed iustificari eos gratis, secundum beneplacitum dei miserentis. Vnde dicitur, Saluum me fecit, quoniam voluit me. Pro nihilo saluos facies illos. Non ex operibus iusticiæ, quę fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, vt ne quis glorietur. Et vt dicitur ad Ephesios primo, Elegit nos ante mundi constitutionem, non quia futuri eramus sancti, sed vt essemus, inquit Apostolus, sancti & immaculati, & c. Hoc est, ante mundi constitutionem proposuit segregare nos ex massa perditionis, & ex membris contumeliæ, facere nos membra in honorem, non propter vlla opera præuisa sibi placita.

Praueniendo enim omnem dei misericordiam & gratiam, non est in filijs ex Adam genitis vlla diuersitas, propter quam iste videretur segregandus ex huiuscemodi massa, ille vero deserendus. Quemadmodum luculentissime irrefragabilibus scripturæ testimonijs, docuit venerabilis pater Augustinus passim in libris contra Pelagianos. Et signanter in libro de prædestinatione sanctorum, & in libro ad Simplicianum. In cuius fine post longam disputationem resoluit suam doctrinam tali conclusione. In eligendis, inquit, hominibus ad gratiam salutarem si ad examen huius electionis aliqua cogitatione permittor, nihil habere possum quod intueor nisi uel maius ingenium, vel pauciora & minora peccata, vel vtrumq;, addamus etiam si placet honestas, vtilesque doctrinas. Quisquis ergo fuerit vel paucioribus, aut minoribus peccatis irretitus, & acer ingenio, aut honestæ vitæ disciplinis expolitus, eligendus videbitur ad gratiam. Sed cum hæc statuero ita me ridebit, qui infirma mundi elegit, vt confundat fortia & stulta mundi, vt confundat sapientes. Nonne videmus, inquit, homines vtriusq; sexus in coniugali castitate viuentes sine querela, & tamen hæreticos vel paganos, vel etiam in vera fide & vera ecclesia sic tepidos vt eos miremur meritricum & histrionum subito cōuersorum, non solum temperantia & patientia, sed etiam fide, spe, & charitate superari. Hæc Augustinus. Minora ergo, vel pauciora peccata, non sunt ratio beneficiorum, quibus prædestinati segregantur a perditionis massa. Nam multos segregat deus grauissimis oneratos peccatis, dimissis his, qui paucioribus sunt illaqueati. Deinde cur deus, cuius sapientia omnia prçuidet, non segregauit illum, qui grauioribus est illaqueatus peccatis in ætate illa, in qua pauciora habuit peccata, vt puta cum nullum adhuc haberet peccatum, præter originale, quemadmodum multos infantes, qui nihil propria voluntate peccauerunt, absq; regenerationis lauachro tollit de medio. Alios vero, qui peccato originali multa grauia criminina addidere, ad regenerationis lauachrū nedum ꝓmouet, sed & rapit iam baptizatum, ne malitia mutet intellectum

eius

eius, aut ne fictio decipiat animum illius. Erraret vehementer qui diceret peccatores adultos, qui originali peccato grauia crimina addiderunt esse minus indignos, propter proprium liberi arbitrij vsum. Infantem autem nihil adhuc sua voluntate peccantem magis esse indignum, & ita hunc dignum, qui absque gratia deseratur, illos vero dignos, qui iustificentur.

¶ *Aliud capitulum, in quo pro solutionibus argumentorum recitantur hæreses & sententiæ.*

HIS præmissis superest ostendere prædestinationem esse, non propter vlla liberi arbitrij opera futura in prædestinato præuisa. Sciendum est igitur, quod prædestinationem habere causam in homine prædestinato, bifariam intelligi potest, ratione nominis causæ, & nihilominus bifariam ratione prædestinationis. Nam causa vno modo intelligitur, aut efficiens, seu producens id, cuius est causa, aut motiua inducens aliquem qui incipiat, aut velle, aut nolle aliquid. Alio modo causa potest intelligi, causa meritoria, non efficiens proprie effectum quem meretur, faciens tamē operantem dignum, cui talis effectus exhibeatur.

Prædestinatio similiter vno modo capitur, vt a verbo actiuo, significans actum in prædestinante. Altero modo, vt a verbo passiuo, vel passiue, pro beneficijs prædestinato suo tempore exhibitis. Manifestū aūt est, non esse in prædestinato vllam causam aut efficientem, aut motiuam, aut meritoriam actus prædestinantis, quod ille, vtpote inuariabilis, immensus, sempiternus, in deo (apud quem non est trāsmutatio, neque vicissitudinis obumbratio) nullam habere causam potest. Non enim est consultans quisquam, aut suadens, aut inducens deum, vt scire, aut prædestinare incipiat, eligere, vel reprobare aliquid, quod neque voluit, neque sciuit, sed vnica, stabili, insuperabili, & immutabili volitiōe, quod nunc vult esse, hoc ab æterno voluit & sic, & hoc tempore esse.

Discutiendum ergo remanet, an in prędestinato sit aliquod opus pręuisum diuinitus, quod sit aut meritum, aut ratio motiua obtinendi a deo ipsius prędestinationis beneficia, id est dona quibus in pręsenti vita pręparatur ad gratiam salutarem, qua perueniat ad vitam ęternam, ita videlicet quod deus ab ęterno voluerit totum prædestinationis effectum fieri propter aliquem temporalem causam in prædestinato pręuisam a libero arbitrio futuram, eiusdem effectus prædestinatiõis, aut meritoriam, aut dispositoriam seu pręparatoriam. Quamuis enim deo nihil possit esse causa volẽdi, Vult tamen ipse in rebus, quas administrat, vnam esse alterius aut causam, aut meritum seu rationem, aut pręparationem seu dispositionem, quemadmodum scriptura dicit dominum castigasse populum suum propter iniquitates illius. Et misericordiam vnicuiq; facere secundum merita suorum operum, Aut sicut dicimus deum velle sanitatem fieri propter ambulationem.

Error Origenis.

Fuerunt hęretici qui dicerent effectus, seu beneficia prędestinationis diuinæ habere causã bona quædã opera, anteq̃ nasceremur in alia vita facta. Huius hæresis fuerunt Origenes, & sui sequaces, in secundo libro Periarchon, dicẽtes deũ ab initio omnes rationales creaturas simul creasse, ęqualiter rationabiles liberiq; arbitrij. Omnem autem varietatem ac diuersitatem, quam videm⁹ inter ipsas originem trahere ex libero arbitrio earum. Deum quoq; dispensare in hac vita vnicuiq; pro meritis operum, quæ gessit spiritus eius in præcedenti sęculo. Et ita Iacob dicunt dilectum esse pro meritis, quę gessit spiritus eius anteq̃ nasceretur in corpore. Esau vero habitum odio pro meritis malis, quę gessit illius spiritus ante corpoream natiuitatem. Rursus dicunt. Quos deus pręsciuit tales futuros, qui Christo se conformarẽt, hos etiã etsi malam natiuitatem sint assequuti prædestinauit ad gloriã futuri sęculi, ex qua rursus, si abutuntur libertate arbitrij, deijciendi sunt in hanc vitam reprobi, donec vel hic, vel in futuro semetipsos denuo purgauerint, facti vasa in honorẽ. Sed hanc hęresim, inquit Augustinus, destruit apostolus Paulus dicens de Iacob & Esau anteq̃ nati essent, & anteq̃

boni aliquid egissent, aut mali, vt secūdum electionē propositum dei maneret, nō ex operibus, sed ex vocante. Dictum est, Maior seruiet minori. Origenes autē vt huic obiectioni obuiaret interpraetatus est Paulum apostolum dicens, Antequam nati essent in hac vita, & antequam boni, aut mali aliquid egissent, supple in hac vita. Et quia secūdum eundem Apostolum non est iniusticia apud deum, idcirco in eo quod secundum prouidentiam antequam nascuntur in hac vita maior supplātatur in vtero, odio habetur, seruituti addicitur, minor vero in vtero supplantat, diligitur, & alteri praefertur, credēdum est, inquit, deum dispensasse ex praecedentis vitae meritis hanc inter fratres diuersitatē. Satis aūt vt arbitror dispu tatū est cōtra hāc haeresim per nos in libris alijs, nūc supponimus cū ecclesia Christiana, et indubitata fide tenemus, animas rōnales quotidie a deo creari cū hoīes generant. Vt aūt in hac materia veritas amplius elucescat, recitabimus tres haereses iam olim a catholica ecclesia damnatas. Nihilominus & vnam sententiam quorundam doctorum scholasticorum, quae contraria videtur scripturae & doctrinae beati Augustini, quantum ad hanc materiam praedestinationis. Prima est iam noua quorundam aduersariorum haeresis, asserentium nullum opus voluntatis esse causam meritoriam vllius effectus diuinae praedestinationis. Dicūt enim, quia volūtas nullum opus bonum producit, quantumlibet etiam adiuta fuerit diuina gratia, sed habet se pure passiue in omni opere bono. Haec autem haeresis originem sumpsisse videtur ex reliquijs prauitatis haereseos Manichaeorum, sacras noui testamenti scripturas perperam interpretantium. Contra quam prolixe satis egimus in libro de natura & gratia, ostendentes quod liberum hominis arbitrium sit causa bonorum operum adiuuante deo effectiua.

Secunda haeresis fuit eorum, qui dixerunt bona opera in hac vita diuinitus praeuisa vt a libero hominis arbitrio futura ante primam gratiam esse ratiōem seu meritoriam causam, propter quam deus hominem praedestinauerit beneficiaque gratuita praedestinationis suo tempore illi impendere decreuerit. Ista fuit Pelagianorum haeresis per ecclesiam

siam damnata dicentium gratiam esse beneficium dei conditoris, qui dedit liberi arbitrij potestatem, qua possemus bene agere, & non agere, ante gratiam recte velle ac incipere bona, vt mereamur a deo gratiæ dona, & hæc deum ab æterno præuidisse. Ad hanc heresim reducitur error aliorū qui nō opera bona, sed fidē preuisam dixerūt esse rōnē pdestinationis, in quo fuit Aug. ante episcopatum. Interpretando enim epistolam ad Romanos, dixit, Non elegit deus opera cuiuscumq; in præscientia, quia opera bona ipse daturus est, sed fidem elegit in præscientia, vt quem sibi crediturum esse prescivit ipsum elegerit, cui prædestinationis beneficia daret, vt ex fide bona operādo, vitam eternam cōsequatur. Verum hunc suum errorem retractat idem ipse Augustinus in libro retractationum, & in libro primo de prædestinatione sanctorum. Non putabam, inquit, fidem per dei gratiam preueniri, nisi quia credere nō possumus, si non esset euangelium nobis predicatum. Vt autem euangelio predicato assentirem⁹, arbitrabar nostrum esse propriū, & nobis esse ex nobis, opera autem bona esse dei, qui credētibus spiritum sanctum largitur. Hunc meum errorem, inquit, nonnulla opuscula indicant ante episcopatum scripta. Vnde primo retractationum, dicit se non intellexisse vtrūq; tam fidem, q̄ opera bona dari per spiritum sanctum. Et ita vtrumq; esse nostrum, quia non fit, nisi volētibus nobis, vtrumq; etiam esse donum dei misericorditer inspirantis fidem, qua credimus, & credentes recte operamur.

Fides præuisa non est ratio prædestinationis.

Tertia fuit hæresis asserentium bonum usum gratiæ dandæ vt a libero arbitrio futurum, & diuinitus præuisum, esse rationem meritoriam beneficiorum diuinæ prędestinationis. Quemadmodum si dux belli det equum militi, quem nouerit eodem bene vsurum, alioquin non daturus, vt equum mereatur eiusdem bono vsu præuiso. Ita deus prędestinationis beneficia largitur, inquiunt, propter bonum vsum, his videlicet, quos nouit bene vsures beneficijs gratiæ. Hic error explicatur in epistola Prosperi cuiusdā ad Augustinum dicentis, quod pro suo tempore de prædestinationis materia priorum doctorum pene omnium par, &

& vna innenitur sententia, dicentium prædestinationem dei secundum præscientiam eius esse recipiendam, vt propter hoc deus alios vasa in honorem, alios vasa in contumeliam fecerit, quia finem vniuscuiusque præuiderit & præscierit sub ipso gratiæ adiutorio, in qua quisque voluntate, & vitæ futurus esset. Has etiam rationes conantur afferre in paruulis, vt inter eos ante discretionem boni & mali morientes, alijs regenerationis lauachrum assequi non datur, quos diuina præscientia præuiderit accipiendæ gratiæ fore abusores. Fuit proinde quorundam scholasticorum sententia dicentium, quod bonus vsus gratiæ dandæ, non vt a gratia, sed vt a libero arbitrio prodiens ab æterno præuisus, potest esse ratio non meritoria, sed motiua, ac congruitatis, ob quam deus ab æterno decreuerit dare huic prædestinationis beneficia, non illi. Vnde dicunt, quod deus sua gratia primum mouet humanam voluntatem ad bonum, sic tamen suauiter, vt humana voluntas potest huic motioni resistere. Non videtur autem rationabile, quod deus resistenti, & non resistenti æqualiter faueat, aut benefaciat. Sentit etiam venerabilis Bonauentura multas posse esse rationes congruitatis & decentiæ deo notas, nobisque incognitas, propter quas deus futura præuidens, eligit hunc vel illum ad prædestinationis beneficia, quamuis non sint vllæ rationes meritoriæ. Duobus enim, inquit, similibus demonstratis, multæ esse possunt rationes speciales, cur vnus iustificetur, alter deseratur, quamquam tales rationes nobis sint incertæ. Nam potest esse ratio congruitatis propter præuisionem bonorum operum, vt aliquo modo sunt a libero arbitrio. Potest, vt ait, illa esse ratio, potest & non esse illa, sed alia. Vnde in his sunt iudicia dei occulta.

Bonus usus liberi arbitrij præuisus non est ratio prædestinationis.

Ad hanc sententiam etiam se vertit Henricus Gandensis dicens, bonum motum gratiæ aliquo modo esse a libero arbitrio, quod non est a gratia, quia liberum arbitrium cooperatur gratiæ. Adiuuatur enim liberum arbitrium a deo, non vt nihil agat, sed vt libere & spontanee aliquid faciat, vocabulo ipso adiuuari significatur, quod is qui adiuuatur, aliquid etiam operetur.

Vt autem valeamus in huiusmodi materia secundum veram, indubitatam, & catholicam fidem, veritatem attingere,

Præmittendæ sunt quatuor propositiones, quarum prima erit contra hęresim primam, secunda cõtra secundam, tertia contra tertiam, quarta vero pro syncero intellectu sententię quartę. ¶ Prima propositio.

In homine iustificato multa sunt bona voluntatis opa, vnius aut alterius particularis effectus prędestinationis meritoria, quorum & voluntas humana est causa productiua, sed non sunt in eo vlla opera totius effectus prædestinatiõis meritoria. Hęc popositio ex supioribus erit manifestior, si consideremus esse effectus multiplices diuinæ prędestinationis. i. diuinæ voluntatis prędestinantis, quales sunt vocari, iustificari, credere, diligere, recte viuere, & vita æterna, quorũ effectuũ quosdã opatur deus in nobis sine nobis, quosdam vero cooperantibus nobis. Iustificari enim & vocari, nullum habent humanę voluntatis meritum, multipliciter id scriptura attestante. Vnde Apostolus, Iustificati gratis per gratiam ipsius. Item, Vocauit nos vocatione sua sancta, non secundum opera nostra. Item, Non ex opibus iusticiæ, quę fecimus nos, sed secundũ suã misericordiam saluos nos fecit. Nouissimus vero prędestinationis effectus, causam habet in nobis meritoriam, is nempe in scripturis sanctis dicitur corona iusticię, merces operum, denarius diurnus, brauium, palma certaminis. Insuper & eadem scriptura dicit deum reddere & tribuere vnicuiq; secundum opera, & secundum merita operum eius. Meretur igitur iustus iustitiæ coronam, vt palmam certaminis, vt mercedem operum, denariumue diurnum, & hoc per bona opera, quæ quamuis sint vitæ ęternę meritoria, nihilominus tamen ipsa vita æterna gratia est, quia & ipsa opera meritoria, quibus vitam mereamur æternam, dei sunt dona, & ex dei gratia, dicente Apost. Deus est qui opatur in nobis & velle & perficere pro bona volũtate. Non quidẽ, quasi deus opetur motũ volũtatis bonũ, aut opus bonũ in nobis sine nobis, operatur nẽpe ea in nobis, cooperantibus nobis. Vnde dicit per Prophetam, Ego faciam, vt vos faciatis. Euidenter itaq; cõsequitur, Gratia facit, vt nos faciamus, ergo nos aliquid facimus. Si etiam deus facit nos recte velle, & bona facere

ex

ex libera voluntate, sequitur quod nos recte volumus & facimus bene ex libera & spontanea voluntate. Ista superioribus libris ex irrefragabilibus sacrę scripturę testimonijs, satis (vt æstimo) declarauimus. Sint ergo illic lecta, veluti contra hanc Lutheranam hęresim hoc in loco descripta.

¶ Secunda propositio.

Secundum catholicam fidem, creatura rationalis ex Adam propagata, nascitur deo inimica, vinculo damnationis obstricta, a qua damnatione & inimicitia nemo liberat, nisi ex dei miserentis gratuita misericordia. Proinde & ante primam gratiam, nullum facit homo opus bonum, beneficij gratię meritorium. Hæc propositio secundum omnes suas partes, in superioribus similiter est declarata ex scripturis dicentibus, Initium salutis esse non ex nobis, sed ex deo, qui dicitur iustificare hominem gratis, gratis quoque liberare, non ex vllo præcedentium operum merito. Nō enim possunt esse opera iusticię, nisi quæ procedunt ex fide saluatoris, ex cuius merito & voluntaria morte, pendet omnis nostra iusticia. Deus sine vllis pręcedētibus meritis, cuius vult, īqt Pau. miseretur, & quem vult indurat. Quē dignatur vocat, & quem vult, inqt Amb. religiosum facit. Sunt quidem multa iustorum merita, inquit Augustinus, sed vt iusti fierent nulla sunt merita, nec ob id est personarū acceptor deus, quod ex vna eademque massa, damnationi videlicet obnoxia, liberat istum, deserit illum, cum iustum sit vtrumque deseri. Agat igitur gratias saluatori quisquis liberatur, quia non meriti prærogatiua, non fati necessitate, nō temeritate fortunę, sed altitudine diuitiarum incomprehēsibilis sapientiæ & scientię dei, iste saluandus liberatur, ille relinquitur damnandus, habentibus vtrisque similem damnationis causam, quod in paruulis lucet manifestius. Constat enim vnam & eandem damnationis causam habere omnes paruulos, hęreditarium malum ex Adam trahētes, & tamen vni subuenit baptisma, alteri minime. Nec recurrere est ad parentum vel merita, vel negligentiam, tanquam ad causam vniuersalem, quia hoc esset de incertis diuinare, atque iudicium, quod vires nostras excedat, vsurpare.

Videmus enim nonnunquam festinantibus & parentibus & ministris, vt paruulo baptismus detur, nec tamen dari, deo deserēte paruulum, quem priuat corporali vita antecꝙ regenerationis lauachrum consequatur. Videmus praeterea interdum deum gratia regenerationis subuenire filijs infideliū, ac scortatorum, aut meretricum, sanctorum vero parentum interdum filios sine baptismo relinquere. In his tamen nulla fati necessitas, nulla fortunae temeritas, nulla personae dignitas est attendenda, sed tantum diuinae iustitiȩ ac misericordiae alta profunditas pensanda. Vnde Augustin. Quēadmodū in paruulis, qui originali peccato nullū aliud addiderūt, non est vlla in accipienda gratia voluntas, cuius meritum praecesserit, vt baptizentur. Alioquin gratia iam non esset gratia. Ita in peccatoribus adultis, qui originali peccato alia peccata addiderunt, nulla est in accipienda gratia voluntas praeuia, cui⁹ meritum prȩcesserit vt digni sint iustificari.

De gratia paruulorum.

Quod si hic diuinantes dixerimus deum praescire vniuscuiusꝙ hominis futuram obedietiam, ac perseuerantiā & illius merito hominem ab ȩterno praedestinari ad gratiȩ beneficia. Hoc statuto, & concesso, Cur ergo deus quibusdam praestitit vt euangelium audirent, quos tamen non credituros praesciuit, alijs vero non dedit, qui audientes credidissent. Quemadmodum de Tyro & Sydone dicit saluator. Si in Tyro & Sydone factae essent virtutes, quȩ factȩ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere poenitentiam egissent. Insuper quare alijs conceditur ex huius vitȩ periculis rapi ne malicia mutet intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animam illorū. Alijs vero iustis, & iustificatis in eisdem periculis relictis donec a iustitia cadant? In istis oportet vt cum Apostolo dicamus. Quis cognouit sensum domini? & caetera. Patet ergo falsam, & haereticam Pelagianorum esse sententiam, qua asserunt deum praescire, qualis quisꝙ futurus sit per liberum arbitrium voluntatis, atque secundum meritum liberi arbitrij, aut bonum, aut malum prȩdestinare homines ad gratiae beneficia, vel reprobare ad poenae supplicia.

Obedientia hominis praeuisa non est praedestinationis ratio.

Con

Consimiliter erroneum inuenitur dicere deum in sua praescientia elegisse fidem, quam preuidit futuram, vt videlicet quem sibi crediturum praesciuit, illum propter voluntatem credendi predestinauerit ad gratie beneficia, Aut quemadmodum dicunt Pelagiani deum praeuidisse eos, qui viribus liberi arbitrij ex semetipsis essent cerdituri, & hoc quidem ante mundi constitutionem. Recte quidem senserunt deum in sua praescientia elegisse fidem eorum qui erant credituri. Verum quod tales sic elegerit quaten⁹ illos adhuc incredulos faceret fideles, intelligere noluerũt. Errauerunt proinde, quia & fides gratis datur a deo, vt sit principium meritorium. Fides enim nisi data fuerit, homo orare non potest, dicente Apostolo, Quomodo inuocabunt, in quẽ non crediderunt? Item, Quid oremus sicut oportet nescimus. Sicut oportet intelligendum est, videlicet ad optinendam remissionem peccatorum aut regnum coelorum. Cum igitur constet initium meritorium, fidem scilicet, dari desuper, nullo modo tribuenda est humano arbitrio, aut quibusuis meritis praecedentibus. Vnde euidens fit, quod nihil meriti habet homo ante fidem, quam nec a se potest habere, sed a deo solo inspiratur, ꝙuis ipse motus fidei sit actus liberi arbitrij. Vnde Augustin⁹. Fidem esse donum dei quibusdam datum, quibusdam non datum, nemo dubitat, qui non manifestissimis vult scripture testimonijs contradicere. Sed de his latius in alijs libris tractauimus, ideo ibi dicta contra hanc heresim hic repetere superfluum duximus. Patet preterea ex supra dictis, quod causa predestinationis non ẽ vlla in deo necessitas aut debitum, nec vllum in praedestinato meritum, quia praedestinauit nos, inquit Apostolus, secundum propositum voluntatis suae. Ad finem vt agnoscentes gratiam nobis factam laudemus, & glorificemus gratiam bonitatis eius. Vnde ait, In laundem gloriae gratiae eius.

Sine fide orare sicuti oportet nemo potest.

Scire etiam oportet geminã esse causãm beneficij praedestinationis. Vna est efficiẽs, que est ipsa dei voluntas, ꝙ quia dicit Apostolus, Secundũ propositum voluntatis sue.

Altera finalis quam innuit dicens, In laudem gloriæ gratię eius, non in laudē nostræ iustitię, quia vbi iusticia habet locum, vbi reperitur debitum. Finem autem operatur deus non propter aliquod bonum sibi adipiscendum, cum ipse bonorum nostrorum non egeat, sed propter bonum aliquod alteri communicandum, quemadmodum medicus medicinam parat propter sanitatem non sibi, sed alteri procurandā. Sed quęri potest. Quę laus erit gloriæ & gratiæ dei alios gratificare, alios reprobare secundum nudum voluntatis beneplacitum, exempli causa, Quę laus erit glorię diuinæ gratiæ in eo, quod Esau odio habuit priusq̄ digna odio perpetraret, nisi dicatur mala opera pręuisa in eo fuisse quę facturus erat propria voluntate, cum naturā quā condidit non odierit deus, dicente sapiente. Diliges omnia quæ sunt, & nihil eorum odisti, quæ fecisti. Sed horū facilis erit solutio, si dicta Apostoli connectantur. Cū enim dixisset Apostolus, Qui prædestinauit nos in adoptionē filiorum per Iesum Christum in ipsum secundum propositum voluntatis suæ in laudem gloriæ gratię suę, statim subintulit. In qua gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissiōem peccatorum.

Ex quibus liquet, nos gratificatione, redemptione, atq; peccatorum remissione indigerem in laudē glorię gratię suæ. Quam gratiam nemo recte agnoscit, qui non recognouerit se aut esse, aut fuisse deo inimicum, & captiuum, & peccatorem, egereq; se remissione peccatorum, non quidem in alia vita admissorum, nec eius solius quod propria voluntate in hac vita commissum est, sed & illius, in quo conceptus natusq; est, ita vt cū propheta humiliter dicat. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. De odio vero Esau dicit Augustinus, deū odio habuisse, nō Esau hominem, sed Esau peccatorem, hoc est peccatum, quod ipse non cōdidit.

¶ Tertia propositio.

Bonus vsus gratię dandæ, cum sit prędestinationis effectus, non potest esse ratio meritoria totius effectus prędestinationis. Hanc propositionem multis scripturę testi

stimonijs probat Aug. in libro de prædestinatione sanctorum, asserens & concludens, quod deus non prędestinauerit hominem propter vlla merita aut pręterita, aut futura pręscita in homine prędestinato. Elegit nos, inquit Apostolus, ante mundi constitutionem, vt essemus sancti. Super quo Augustinus. Elegit nos, non quia fueramus sancti, aut quia futuri eramus sancti, sed vt essemus sancti, elegit, id est, prędestinauit nos a massa damnationis esse separandos. Similiter saluator, Ego posui vos vt eatis, & fructum afferatis. Non dicit. Elegi vos qa fructū eratis allaturi, sed dicit elegi vos vt fructum afferatis, & hoc significauit Apostolus dicēs, quia prædestinauit nos gratis secundū beneplacitū volūtatis suæ in laudem gloriæ gratię suę. Sciendum etiam quod bene vti gratia danda non est aliud ꝙ ex ipsa suo tempore bene operari. Hoc autem tale est quod non possit homo a semet ipso habere, sed a prædestinatione diuina. Ex quo concluditur, quod bonus vsus gratiæ dandę non potest esse ratio prędestinationis diuinæ, quia inter effectus prædestinationis deputatur. Sciendum etiam quod totus prędestinationis effectus ad aliquem particularem hominem applicatus complectitur rationes temporales motiuas, dispositiões pręparatorias, rationesq; meritorias in dei pręscientia, quorum vnum alterius potest esse causa, Quibus stantibus non concurrit ratio, quare deus huiusmodi causas earumq; effectus huic magis q̄ illi applicare decreuerit. Sed de his etiam plura dicta sunt in libro de diuina prouidentia scripturis sacris conformia. *Bonus usus gratiæ dandæ nō est prædestinatiōis causa*

¶ Quarta propositio.

Omnis liberi arbitrij vsus destinatus a deo, vt medium quoddam efficax aut meritorium, aut præparatorium ad assequendum finalis iustificationis gratiam, est quidam ipsius diuinæ prędestinationis effectus. Patet ex descriptione prędestinationis præmissa, quia sine gratia nemo bene vtitur libero arbitrio. Ex hac propositione sequitur bonus vsus gratiæ siue excitantis siue gratificantis, vt a libero prodiens arbitrio non potest esse ratio motiua diuinę prædestinationis. Alioquin oporteret in operatione bona distingui inter illud quod a gratia, & id quod ex libero arbitrio fit,

cum tamen totū opus est a deo totumq; a libero arbitrio. Et ita totum meritum nostrum est a gratia, & totum per liberum arbitrium, vt docet venerabilis Bernardus. Notandū tamen, quod liberū arbitriū hominis nō vtitur gratia, per modū atq; scriptor vtitur calamo. Mouet quippe scriptor calamum, non calamus scriptorem ad scripturę opus, liberū autem arbitriū præueniens non deum mouet in opus bonum, sed contra deus vtitur illo, vt instrumento in ipso impetus affectionum, cogitationumq; producens, faciens nihilominus illud mouere membra in opus, non quidē coacta necessitate, sed libera & spontanea voluntate. Habet itaq; deus sese in operibus, veluti is qui languidum in via ducit dirigitq;. Vnde & diuina directio effectus est prędestinationis, qua ex dei intentione sic mouetur liberum hominis arbitrium, qualiter aptū reddatur obedire ad assecutionem gratiæ finalis iustificationis. Sciendū præterea quod bonus vsus liberi arbitrij ex diuina prouidētia ordinatus, & excitatus, vt pręparatorius ad gratiam iustificationis est aliquo modo a libero arbitrio, quo nō est a gratia gratum faciente, licet non sit a libero arbitrio eo modo, quo non est a gratia prędestinationis. Quia nullus liberi arbitrij vsus ex diuina ordinatiōe destinatur ad iustificationis gratiā, nisi deo intus vocāte, & excitante, vt volūtas hōis pręparet. Potest itaq; aliqua esse ratio motiua a deo ab ęterno pręuisa, propter quā deus hūc & nō illum ad iustificationis gratiam vel ad alium particularē effectū elegerit, quamquam non possit esse rō motiua, propter quā deus hunc, & nō illū prędestinauerit. Quatenus aūt hęc quę in superioribus diximus fiāt dilucidiora, tres ex his colligemus conclusiones. Prima. Inter prædestinatos, & reprobatos ab initio nulla est meritorum distinctio, nulla inter eos diuersitas, propter quā iste prędestinet, vt ex massa perditiōis discernat, ac eligatur, fiatq; vas in honorem, Alius vero reprobetur, vt reiiciatur, ac deseratur, maneatq; ex carnali natiuitate vas in cōtumeliā. Veruntamē voluntas ista, secundum quā deus quosdam ex humano genere prædestinauit aliis reprobatis, neq; irrationabilis est, neq; iniqua.

Vnū & idē opus totū est a gratia, et totū a libero arbitrio.

Hu-

Huius conclusionis vtraq; pars, & si ex supradictis satis probata videatur, vt tamen veritas clarius elucescat, vtramq; probandam decreuimus ex sententia beati Pauli apostoli. Ipse enim ad Romanos capite nono vtrumq; videlicet tam misericordiam, q̃ indurationem diuinæ tribuit voluntati, dicens. Deus cuius vult miseretur, & quẽ vult indurat. Considerandæ igitur sunt Apostoli sententiæ, ex quibus ad id quod pręmissum est, concludendũ deuenerit. Non omnis, inquit, qui ex circuncisione sunt Israhel, hi sunt Israhelitę neq; qui semen sunt Abrahę oẽs filij, quibus facta est pmissio, sed q in Isaac & Iacob siue Israhel designãtur. Nã veri Abrahæ filij sunt, non qui filij carnis, sed qui filij sunt promissionis, quos videlicet non voluntas carnis aut sanguinis, sed dei virtus gignit, per fidem talem, qualem habuit Abraham. Denique qui tales sunt, qualis fuit Isaac ex Sara, & Iacob ex Rebecca, quos dei virtus, & electio, verõs fecit Abrahæ filios, non ipsa carnis propagatio, aut sanguinis propinquitas, sed neque circuncisio, neque legis obseruatio. Quod facto declarauit deus in Rebecca ex vno cõcubitu concipiẽte geminos, Iacob videlicet & Esau, de quibus anteq; nati essent egissentq; quicq; boni aut mali, vt secundum electionem propositum dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est, maior seruiet minori. Sicut scriptum est. Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Ac si diceatur, non sanguinis propinquitas, non viri voluntas, non carnis natiuitas, non legis obseruatio, sed dei vocantis, & miserentis electio discreuit hos geminos, faciens Iacob verũ Israhelitam, verum Abrahæ filium, non quod ex carnali natiuitate, seu sanguinis origine, sed neq; operum meritis ab initio magis dignus fuerit q̃ Esau. Quia neq; Esau ab initio fuit magis indignus, q̃ Iacob. Et ideo neq; Iacob propter maiorem dignitatem electus est, neque Esau propter maiorem indignitatem fratris seruituti subiect⁹ est.

Tam induratio q̃ miseratio diuinæ tribuitur uolũtati.

Quod si videatur cuipiam propter præuisa in Iacob opera bona, bonam voluntatem, & bonum cursum futurum, Iacob esse electum, Esau vero propter præuisa opera mala odio habitum, Huic contradicit Apostolus,

 non

Non ex operibus, inquit, sed ex vocante deo dictum est, Maior seruiet minori. Super quo Augustinus, Si futura, inquit, opera, vel bona huius, vel mala illius, Apostolus vellet intelligi, nequaquam diceret, Non ex operibus, sed diceret, Ex futuris operibus. Essetq; hoc modo soluta quæstio, neq; ad eam saluendam, ad hoc veniret, vt diceret quod sequitur. O homo tu quis es? qui respondeas deo, an non habet potestatem figulus luti ex eadem massa, facere aliud vas in honorē, aliud in contumeliam. Manet igitur secundum electionem propositum dei in discernendis filijs promissionis a cęteris, vt filij sint cœlestis regni, vasaq; in honorem, quales tamen non facit humana voluntas, sed gratia dei præuenientis, & facientis eos cœlestes ex carnalibus, & voluntarie credere, bene velle, & bene currere, ex proprijs ipsorum voluntatibus, quatenus supernæ vocationis brauium apprehendant. Nec tamen est iniquitas apud deum, licet faciat vni misericordiam, largiendo gratiam indebitam. Alteri vero, & si non magis indigno eam negando, aut deferendo, illiq; pœnam commeritam reddendo. Vbi enim concurrunt misericordia & iustitia, ibi nulli fit iniuria. Et hęc cōformia sunt doctrinæ Apost. quæstionē in hac materia ꝓponētis atq; soluētis, posito quod non ex opibus, sed ex dei volūtate, electiōe, virtute, & odio, vel reprobatione pēdeat, quod quispiam fit, aut fact9 vas in honorē, aut factus vas in cōtumeliam derelictus a deo. Interrogat Apost. Quid ergo dicemus? Erit ne iniquitas apud deū? Erit ne deus iniustus, aut certe personarum acceptor? Absit, inqt. Moysi enim dixit deus, Miserebor cui misertus sum, & misericordiam præstabo cui miserebor. Acsi diceret, Misericordiæ beneficium pręstabo, cui ab æterno misertus sum, pręd estinando illum in adoptionis filium, pro quo habetur in Exodo, vnde translatum præmissum verbum est ab Apostolo. Miserebor cui voluero, & clemens ero in quem mihi placuerit. Inique ergo non agit de9, quia misericorditer facit. Nemo enim cui misericordia impenditur a miseria alienum, aut miserum esse negauerit. Quapropter concludit Apost. in hunc modū oībus obiectionibus occurrens. Igitur non volentis, neq; currentis, sed mi

Quāuis humana voluntas non facit vas in honorē, utiq; tamē cooperatur uolūtarie credens.

sericor

ferentis est dei, quasi dicat, Assequi clementiam, liberari à miseria, in filium promissionis eligi, vocari, & æstimari in semine Abrahæ, fieri extra seruitutem peccati, verumque Israelitam, non est volentis hominis, sed dei miserentis, præuenientis, vocantis, & segregantis in euangelium Christi per spiritum fidei, quæ gratuitum dei donum est. Nihil insuper prohibet illud Apostoli, Non est volentis neque currētis, sed miserentis est dei referri ad id, quod alibi idem Apostolus dicit, Deus est qui operatur in vobis, & velle, & perficere pro bona voluntate. Quia nos non facimus, vt incipiamus bene velle & bene currere, cum nos minime faciamus nos iustos vel bonos, sed deus est qui iustificat. Recte ergo consequitur, quod bene velle, bene currere, & bene operari non est volentis, sed dei miserentis. Quod non sic accipiēdum est, quasi bene velle, beneque currere, non sint opera humanæ voluntatis, sed quod humana voluntas talia non exequatur, nisi deus misereatur, suaque virtute præueniat, quos iustificat saluos eos faciens per fidem in Iesum dirumpens peccatorum vincula, quibus colligati, neque recte ambulare, & currere poterant, neque opera facere vlla deo grata. Nō est volētis neque currentis.

Patet ex præmissis, quia non agit inique deus, si cuius vult miseretur, sed neque inique agit, si quem odit indurat, aut deserat. Quod manifeste probat Apostolus de Pharaone. Dicit enim (inquit) scriptura Pharaoni. Quia in hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te virtutem meam, & annuncietur nomen meum in vniuersa terra, Ac si diceret, Te Pharaonem idcirco posui, qui es vas iræ, vt in te ostensa mea iusticia illustretur potentiæ meæ gratia. Sed iam vbi iusticia est, nulla fit iniuria, sed neque vbi misericordia indebita negatur, iniusticia reperitur. Cōcludit Apostolus, ita dicens, Ergo cuius vult, supple deus, miseretur, & quem vult indurat. Deus pro sua voluntate miserēs, aut indurās, non agit irrationabiliter.

Obijciat fortassis aliquis dicens. Si Apostolus tam indurare quam misereri tribuit voluntati diuinæ, consequēs videtur, vt quēadmodum dicit, Non est volentis, neque currentis, sed dei miserentis, ita recte dicatur, non est volentis neque currentis, sed dei indurantis. Fateor quamquam

 dure

dure dicatur quod hoc ex verbis Apostolicis consequi videatur. Si enim deus quem vult indurat, Videtur quod indurari non sit volentis hominis, sed dei indurantis. Verum id quidem si intelligatur deus indurare non maliciam voluntati impartiendo, sed deserendo & misericordiam, aut gratiam non apponēdo. De priori parte sententiæ, qua dicitur, Cuius vult miseref, nullus, nisi qui indignus est gratia, turbatur, vel scandalizatur. Nam verus Christicola grato accipit animo diuina misericordia, si extollatur, si commendetur. Verum ex posteriore Apostolicę sententiæ parte, qua dicitur, Quē vult indurat, paululum infirmitas humanæ mētis confunditur, dicet enim infirm⁹ quisq; apud se. Quid conqueritur deus de homine peccante? quid arguit, aut reprehendit peccantem? Voluntati eni eius quis resistit? Horum infirmorum contradictiōem sibiipsi Apostolus, velut ab altero propositam opposuit, & ideo talibus cum Apostolo respondere cōuenit. O homo, tu quis es qui respondeas deo. Numquid dicit figmentum ei qui se finxit, quid me fecisti sic? neq; enim melius quicq; inuenire possumus quod dicamus. Apostolus itaq; in spiritu præuidens homines futuros, qui vel ex commendatione misericordię & iustitię dei, vel qui ex eo de quo commendandi misericordiam & iustitiam dei occasionem accipere debuerāt, incitarentur ad reijciendas suas culpas non in se, sed in optimum deum, Cuius, vt inquit, voluntati nemo resistere potest. Huiuscemodi cogitationibus mox occurrit. Primum reprimens eorum hominum arrogantiam, qui cum sint puluis & cinis, tamen cum deo creatore disceptare, vel præsumunt, vel non verentur. Insuper & exemplo declarans, nos esse in manu dei, sicut lutum est in manu figuli. Ex quibus consequitur dignitatem illā qua quisq; efficitur vas in honorem, & regni cœlestis filius esse opus dei, pendereq; ex illius gratia, etiam si nulla foret in massa humani generis immundicia. Et ideo dicit Apostolus: O homo tu quis es, qui respondeas deo. Ac si manifestius dicat. Tu homo, id est, de humo & vili luto formatus, longe inferior comparatione cum deo quā lutum cum figulo artifice conferendus. Qua ratione præsu-

Magnum dicit figmentum.

sumis cum deo contendere? an non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere vas aliud in honorem, aliud in contumeliam?

Etiam si natura humana non esset per Adæ peccatum vitiata, ita quod mala, quę nunc patimur, videlicet labor, & mors, cęteraque difficultates, conditiones forent naturæ primitus institutæ, & ex tali massa deus aliquos assumeret in filios regni sui, ceteris & innocentibus vel absque culpa exclusis, aut vilioribus vsibus deputatis, nec sic tamen iusta esset hominis contra deum querimonia, nec ei posset dicere, Cur ita facis? Quia valde multum beneficij præstitit deus, dans vitam, creansque substantiam naturalis esse. Et ideo vitam æternam, quæ est supernaturale bonum, ac perinde naturę humanæ indebitum, non iniuste negare posset, dare autem non nisi ex gratia.

Vita æterna ex gratia est, etiã si perseuerasset homo in sua innocentia absque peccato.

Verum deus miserator & iustus noluit talem humano generi ordinem instituere, statuens misericorditer hominem ab initio immortalem, purum, & mundum, cui deni que decreuit, aut pœnã afflictionemue inferre, sed non nisi ob culpã, qua admissa hõ per suã inobedientiã peccatũ & mortẽ incurrit, ipsaque ad posteros. i. totum humanũ genus, cuius ipse est principium, transmisit. Ita quod humanum genus exinde habeatur velut lutum immundum, & æternæ damnationi obnoxium, quam siue exegerit, siue intulerit diuina iusticia, siue etiam donauerit aut remiserit, nulla est iniquitas apud deum.

Firma igitur fide totaque mente tanquam Christianæ fidei documentum credendum est, quod nemo ex filijs Adæ nisi miserente deo saluatur. Nemo nisi æquissima eius exigente iusticia propter originale peccatum, aut actuale damnatur. Vas ergo quod in honorem fit, tale fit per misericordiam, quod vero fit in contumeliam, tale fit per iusticiam, vtrobique diuina ęquitate salua. Et ideo non est specialis exigenda ratio cur ex massa iusto iudicio dãnatiõi ob noxia hũc poti⁹ q̃ illũ prædestinauerit, q͞a ista massa, vt inq͞t Aug. si ita esset media, vt quẽadmodũ nihil bõi ita nec malĩ

 aliquid

aliquid mereretur, non frustra videretur iniquitas, vt ex eo fierent vasa in contumeliam. Iam vero cũ per liberum arbitrium primi hominis vitiata in damnationem vniuersa defluxerit, quod ex eo fiant vasa in contumeliã non iniquitati in deo, sed diuinæ iusticiæ deputetur, & ita dicamus cum sancto propheta, Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine, misericordia tua ante oculos meos, & complacui in veritate tua. Misericordia dei est qua gratiam parat indignis. Veritas, qua corrigit indignos. Patet igitur quod sicut figulus non est iniquus ex eodem luto formans vas, aliud ad vsum honestum, aliud vero ad vsum vilem, ita neq; deus iniquus est dicendus, faciens ex eadem massa humani generis vas aliud in honorem per misericordiam, aliud in cõtumeliam per iusticiam. Omnes homines, inquit ecclesiasticus de solo sunt & ex terra sunt, de qua Adã creat⁹ est, ex ipsis benedixit, & exaltauit, ex ipsis maledixit & humiliauit. Quasi enim lutum figuli in manu ipsius plasmare illud & disponere. Omnes viæ eius secundum dispositionem eius. Sic homo in manu eius qui se fecit, & reddet illi secũdum iudicium suum. Et apud Hieremiam, Sic vt lutum in manu figuli, ita & vos in manu mea dicit dominus.

Sicut lutum in manu figuli ita nos in manu dei.

Sciendum quod Paulus Apostolus volens ostendere culpam non esse in deum reijciendam, sed neq; voluntatem dei in eligendo aut reijciendo hoĩes fore irrationabilẽ post ea quæ præmissa sunt subdit. Quod si deus volens ostendere iram & notam facere potentiam suam sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, designata in Esau, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ designata in Isaac & Iacob, quæ præparauit in gloriam, quos vocauit non solum ex Iudæis, sed etiam ex gentibus, & reliqua. Ex quibus sane verborum contextib⁹ sensus Apostoli non consurgit perfectus, nisi teneatur sententia suspensa vsq; ad hoc quod post multa adiecit. Quid ergo dicemus ad hæc? vel nisi subaudiatur, quod præmiserat. Quid adhuc queritur? Quasi dicat nihil iustæ querelæ potest esse contra deũ aut ex iudicio iustitiæ, aut ex iudicio misericordiæ rationabiliter agentem. Ex iudicio quidem iusticiæ in vasa contume-

meliæ. Ex iudicio vero misericordiæ in vasa præparata in gloriã. Ex his ergo oibus ne putaret̃ sublata, aut coacta esse hõis, aut culpa aut volũtas, si caudam capituli cũ capite iungas, videbis apostolum Paulum ibidem statuere etiam culpam hominis euenire per liberam hominis voluntatem, Quos, inquit, vocauit p misericordiã suã, non solum ex Iudæis, sed etiam ex gentibus. Quę sane gentes, & si non sectabantur iustitiam, apprehenderunt tamen illam, iustitiam scilicet quæ ex fide est, Israhel vero sectando legem iustitię, ignorans iustitiã, quæ ex fide est Iesu, in legẽ iustitię nõ peruenit. Quare? quia non ex fide, sed quasi ex operib9. Offenderunt enim in lapidem offensionis, sicut scriptum est. Ecce pono in Syon lapidem offensionis, & cęt. Cum audis vocãtem, deum intellige non cogentem, non fatali necessitate imperantem, sed inuitantem. Cum audis gentes, quę non sectabantur iustitiam aprehendisse iustitiam intellige, quia nõ suis operibus fisi, voluerunt iustificari, sed ex fide credẽtes in eũ qui iustificat. Iudæos vero qui sectabantur legem iustitiæ non peruenisse ad iusticiã, quia quasi ex operibus volẽtes iustificari offenderũt in lapidẽ offensiõis, intelligas ergo vtrisq; libera & nõ coacta fuisse voluntatis opera, aut bona, aut mala. Bona quidem, veluti ex fide credere, & inuocare nomen domini, sed voluntatem hominis ad bona opera pręparari ex vocantis seu inuitantis dei gratia. Perspicuũ est igitur diuinam voluntatem in prædestinando aut reprobãdo, neq; iniquam esse, neq; irrationabilem, siue in vocandis hominibus ad primam gratiam, siue in coronandis illis corona ęternę glorię, siue in deserendis illis in massa perditionis. Cum ad gloriam suæ vel iusticiæ, vel misericordiæ sit quicqd erga prędestinatos vel reprobatos facit. Quod si de9 omnes relinqueret ad pœnam, non appareret sic miserentis gratia. Rursus si omnes de tenebris ad lucem trãsferret, nõ sic foret manifesta vltionis, aut iustitię seueritas. Quare aũt erga hunc iudicium iustitię, erga illum autem iudicium misericordiæ exerceat, noli velle inuestigare, ait Augustinus, si non vis errare. Tibi enim respõdet Apostol9 dicẽs. Quis

Ex Apostolo demõstratur culpa hominis esse ex libero voluntatis arbitrio.

cognouit sensum dñi, aut quis cõsiliarius eius fuit? & iterũ. O altitudo diuitiarum sapientię & sciẽtię dei, q̃ incõprehensibilia sunt iudicia eius, & c̃. Hoc vnũ ergo necessariũ est, vt agnoscas te filiũ mortis, deum autẽ esse iustum & bonum, qui & operatur secũdum ęquissimũ iudicium sapientię suę, nobis quidem incomprehensibilis. Ex his igitur studiosquisq; poterit cõsiderare q̃ iusta ratione Paulus apostolus p̃destinatos appellat vasa misericordiæ, vasa pręparata ad gloriã, vasa gratiæ & honoris, plebẽ misericordiã consecutã, populum dei electum & vocatum per gratiam dei miserentis, filios promissionis, seu adoptiõis secũdum propositum dei, operantis omnia in laudem, & gloriam gratiæ suæ. Reprobatos vero appellat vasa contumeliæ, vasa iustitię, vasa iræ, vasa apta in interitum, inimicos dei deserentis seu reprobantis illos in laudem, & gloriam iustitiæ suæ. Quaqueversum sese vertat humana temeritas, siue contra dei gratiam, siue ad humanę voluntatis innocentiam, siue in diuinæ bonitatis, ac iusticię calumniã, habebit sibi obuium Pauli spiritum. Solent esse arrogantiũ cauilli, Si diuina prædestinatio, electio, odium seu reprobatio, non sunt propter vlla hominum opera pręterita, vel futura pręuisa, ergo tam salus q̃ eorum perditio pendent ex solius dei voluntate. Si enim quos pręsciuit, illos & prędestinauit, & quos prędestinauit, illos & vocauit, & q̃s vocauit, illos & iustificauit, nihil culpæ vidẽtur habere, qui non saluantur, quia nec pręcogniti sunt, nec prædestinati, & per consequens, nec vocati, nec iustificati, qui tamen alias saluari non potuere. Huiuscemodi friuolis obiectionib⁹ hominũ, qui culpas in deum conantur reijcere, occurrit Paulus, vas electionis, conscius, cuius spiritus instinctu, ac afflatu scriberet, quæ scripsit, doceretq; quę docuit, ita vt diceret. An experimentũ quęritis ei⁹, q ĩ me loquit᷑ Christus, pręuidẽsq; futuros, qui suã doctrinã de gratia non sane intelligerẽt, putarẽtq; p voluntatẽ dei, cui⁹ vult, miserẽtis, & quẽ vult, indurãtis sublatũ hõis arbitriũ, culpamq; suæ, perditionis in deum reijcerẽt. Eandẽ doctrinã hãc de gr̃a, & de efficacia volũtatis suæ cui nemo potest resistere, ita attemperare curauit, vt & passim interserat ea

Vasa gratiæ.

Vasa iusticiæ.

Contra homines qui culpas solent reijcere in deum.

quæ

gbus Ecce clarius pateat humanā voluntatē nō esse sublatā. Cū enim ad Ro. ca. 9. omnia tribuisset voluntati diuinæ vel iuste, vel misericorditer erga hoies agēti, cōtinuo, vt iā diximus, in calce, eiusdem capituli manifestat libera humanę voluntatis opera, contestās Israhelem nō apprehendisse iusticiam, quia suis operibus fisus contempsit Iesum authorem iustitiæ. Deinde capite decimo aperit prædestinatorū salutem, ac iustificationem, & reproborum damnationē fieri cooperantibus hominum voluntatibus, sese subindicans habere arbitrij volūtatem, dum non nisi sua voluntate obsecrationes facit ꝑ aliorū salute, dicens, Fratres, volūtas quidē cordis mei, & obsecratio ad deū fit pro illis in salutem. Ecce patet Pauli libera voluntas, qua si careret, voluntarie nō oraret, sed nec prędicaret. Attēde ergo quia Apostolus propter diuinam prædestinationem ac reprobationem, diuinamq́ voluntatem immutabilem, nec ab oratiōe cessat, nec a prædicatione, quo minus sollicitus sit ꝑ aliorū procuranda salute. Quod tamen oportuisset, si salus aliorum in voluntate dei prædestinantis cōsisteret absq́ cōcursu humanæ voluntatis. Præterea dicit Apostolus. Si confitearis in ore tuo dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quoniam deus illum suscitauit a mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem. Dicit enim scriptura, Omnis qui credit in illum, nō confundetur. Non enim est distinctio Iudęi & Gręci. Nam idem dominus omnium diues in omnes qui inuocant illū. Omnis enim quicumq́ inuocauerit nomen domini, saluus erit. Ex quibus colligitur Apostolum exigere a iustificādis fidelibus corde credere & ore confiteri, ac inuocare nomen domini, vt salui fiant. Quod nequaquam faceret si electi solummodo traherentur a deo, nihil etiam saluti cooperantes suis voluntatibus. Frustra denicq́ Christus misisset Apostolos suos in orbem vniuersum prædicaturos euangelium oī creaturæ, si prædestinatorum salus ex sola voluntate dei, & non pariter in cooperantis hominis voluntate penderet. Patet ergo ad ꝑdestinatorū salutem concurrere hoim ministeria, & humanarū voluntatū opera electosq́ ad prędestina-

Voluntas libera ex Apostolo.

Ad prædestinatorum salutem non operatur voluntas dei sola.

tam eis vitam æternam,dei misericordia suisq; voluntatib⁹ operantibus peruenire. Vtrumq; enim,inquit Augustinus ad Petilianum, verum est, & quod deus pater suos electos attrahit ad filiũ,et quod eosdẽ tñ in libero dimittit arbitrio, vt qđ voluerint eligãt,q; si hęc intellectu capere nequeam⁹, ne velimus tñ plus sapere q̃ oportet,sed credam⁹ scripturę, quę vtrũq; explicat,ne nos error piculosus inuoluat. Et hęc pro declaratione præfatæ conclusionis primæ sufficiant.

Rationes fidei dandæ sunt plerũq; præuisæ a deo

Secunda conclusio. Quamuis in prædestinato nulla sunt præuisa merita,nullæ pręuisæ rationes,propter quas deus illum,alio relicto,prędestinauerit,multę tamen possunt esse rationes temporales ac speciales a deo pręuisæ, propter quas deus illi non sic alteri donare voluit fidem, aut gratiã iustificantem. Verum sicut huiuscemodi rationes possunt esse multiplices,neq; sunt vniuersales ac necessariæ,ita sunt nobis incertę & occultæ,quia ab humano intellectu remotissimæ,nisi fortassis ex scripturis, vel alias per reuelationem innotescãt. Prior pars huius conclusionis patet ex propositione secunda superius posita. Secunda patet, quia deus interdum illustrat peccatorum,aut infidelium mentes, vt credant in Iesum,tum propter eleemosynas,tum propter sanctorum preces. Multum enim valet deprecatio iusti assidua,qua prouocatus deus,interdum peccatorũ corda ad poenitentiam vel emollit,vel conuertit, vt infra latius patebit, non solum autem,sed & oratio iusti cœlos penetrat, & plærisq; aut fidem,aut iustificationis gratiam impetrat. Quod vt fiat,inquit Cyprianus,in oratione dominica oramus, Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra. Pro intellectu tã conclusionis huius,quã præcedẽtis, operę pretium est aliqua considerare. Primũ dũ inquirimus,an vlla sit temporalis ratio pręuisa, propter quam deus, aut prędestinauerit quẽpiã,aut dare voluerit illi primã gratiã,nõ intendim⁹ inquirere,an aliquod temporale opus futurum sit causa diuinę prædestinationis aut volũtatis,quia hæc ęterna & immutabilis est omnium temporalium & efficiens & finalis causa,nullam habens causam, sed inquirimus, an sit vllum tẽporale opus futurum præuisum, quod sit ratio seu causa,aut

effectiuum prædestinationis diuinæ,aut primę gratię dandæ aut fidei. Deinde aliud significamus, dicentes aliquod temporale opus esse pręuisum,quod erit ratio seu causa effectiuũ prędestinationis diuinę. Aliud vero dicentes aliquod temporale opus esse pręuisum, quod erit causa fidei,aut gratię dandę. Priorem sensum esse falsum,patet ex superioribus. Posteriorem esse verum, ostendit hec secunda conclusio, in telligendo per causam fidei aut gratiæ dandæ, non meritum vllum in eo cui fides est danda, sed opus in altero bonum, cuius intuitu deus huic fidem aut gratiam confert. Aliud rursus significamus dicentes,rationem pręuisam esse in prædestinato,quare de⁹ illum prędestinauerit. Aliud vero dicentes deum secundũ rationem bonitatis in seipso prędestinasse illum. Deinde aliud significamus,dicentes rationem esse specialem,propter quam hic magis,quam ille sit prædestinatus. Aliud vero dicentes rationem esse propter quam iste absolute est prædestinatus. Amplius autem pro intellectu huius materiæ conuenit considerare,quod sicut deo nihil potest esse causa, vt incipiat velle, Ita & ipsi deo nihil potest esse causa, vt ab æterno aliquid velit,sicut nihil potest ei esse causa, vt ab æterno sit. Veruntamen in scripturis sanctorum multis significatur deus aliquid velle consequenter & propter causam in antecedente loquutionis causalis expressam, deus vnica volũtate sua ĩmobili vult vnũ effectũ esse alteri⁹ causã: quemadmodum dicimus, iustus quia perseueraturus est in iusticia usq; ad mortem,ideo deus vult illi dare vitam æternam. Hac loquutione significamus, non quod perseuerãtia iusti, sit causa sempiternæ voluntatis diuinæ,qua voluit illi dare vitam ętemam,sed quod deus voluerit vitam ęternã esse premium perseuerantiæ tanquam causæ meritoriæ. Vnde & secundum quosdam intelligendi modos,vtraq; harum conceditur,quia deus vult huic dare gloriam, idcirco vult illi dare iusticię perseuerantiam,item quia deus vult illi dare iusticiæ perseuerantiam, idcirco vult illi dare gloriam, non quod in deo sit volitionum causalis successio, aut prioritas seu distinctio actuũ,sed ꝙ vnica volitione vult ipse

Deo quãuis nihil possit esse causa mouens qua incipiat velle.

uerantiam esse meritoriam causam gloriæ, & gloriam esse finalem causam perseuerantiæ, & ita ueritas prioris inde patet, quod gloria sit finis & merces perseuerantię.

Veritas autem secundæ patet hinc, quod perseuerantia sit meritum, & ita quodam modo efficiens causa glorię. Sic dicimus ambulationem fieri propter sanitatem, & rursus sanitatem fieri propter ambulationē secundum diuersum causæ genus, intellecta prępositione propter. Hæc oportet diligenter in scripturis sacris, & in doctrinis sanctorum patrū obseruare, ne propter diuersos loquendi modos, & diuersas interpretantium doctorum sententias conturbemur. Deus vnico, simplicissimo, & indiuisibili actu, ab æterno voluit, ab æternoq; præuidit, vnam rem fore causam alterius. Proinde secundum nostrum quendam intelligendi modum dicim⁹, Deus quia vult hoc, idcirco istud vult, nihil aliud significantes, ꝙ deus vult hoc esse istius causam, aut efficientem, aut meritoriam, aut finalem. Hinc suborta est famosa illa distinctio actuum, volitionū, atq; instantium secundum naturam prioritas in deo non realis, sed formalis, secundum quam voluntas in deo, qua vult huic dare vitam ęternam, propter perseuerantiam secundum naturam prior est voluntate, qua voluit illi dare perseuerantiam, secundum rem tamen eadem prorsus atq; indistincta. Sicut in medico voluntas sanitatis desideratę, est secundum naturam prior voluntate potionis dādę. Sed quæ in medico possunt esse distincta, prorsus sunt vnum & idē in deo, neq; oportet super distinctione formali actuum atq; instantium laboriosius ingenium humanum occupari, cum pro intellectu scripturarum, quibus significatur deus velle vnum, quia vult aliud, sufficiat scire huiusmodi loquutionibus significare deum velle vnam rem esse, vel fore alterius rei causam, causam dico non semper proprie dictam, sed interdū etiā mutuā vnius ex altero consequentiā.

Quō deus uult unū propter aliud.

An uolitio una in deo sit prior alia.

Tertia conclusio. Sicut in prędestinato nullum est meritum bonum, propter quod deus illi apponit primam gratiam, Ita in reprobato nullum est meritum malum, propter quod deus permittit illum labi in peccatum primum, aut habere originale peccatum, Non enim fuit in Adam vl

lum

lum opus malum, propter quod permisit illum deus cadere in primum peccatum. Similiter in infantibus non est peccatum, aut malum meritum, propter quod deus permittat eos habere originale peccatum. Fuit tamen inobedientia Adę ratio, ob quam deus in omnes eius posteros intrare permisit originale peccatum, ac omnes & singulos obnoxios morti esse voluit. Ita vt iam videlicet post Adæ peccatū, nequeant eius filij per vires propriarum voluntatum, absq; adiutorio gratię euadere, quin habeant obicem, impedimentum, & obstaculum diuinæ gratiæ. Infantes vero & si non habent meritum malum, ob quod permittat eos deus cōtrahere originale peccatū, habent tamen in seipsis a suis parentibus rationem, propter quam deus eos odit, hoc est, vult eis non dare vitam ęternam. Hæc autem ratio est originale peccatum, quod non est a deo naturam humanam instituente. Non permittit ergo deus primum peccatum in homine ꝓpter vllam operationem liberi arbitrij, aut negligentiam eiusdem hominis. Ante primum peccatum nullum est in homine malum negligentię meritum, propter quod permittitur ruere in peccatum. Adam permissus in primum suum peccatum cadere, non quia meruit vt sic permitteretur, sed quia talis primum fuit institutus, qui peccare posset & non peccare. Deus licet iuste permiserit primum hominem primo peccare, ipse tamen homo iniuste peccauit, nam permissio illa diuina solum negat auxilium protectionis gratuitū, nec permittit deus hominem primum peccatum peccare, propter punitionem, vt finem optatum, gratia cuius videlicet hominem ex intentione sinat peccare. Quia deus non delectatur in pœnis & afflictionibus hominum, sed primum peccatum non cohibet cum posset impedire; vt permissa homini voluntate libera, relictoq; eo in manu consilij sui, suam deus declaret sapientiam ac bonitatem, insuper vt suam manifestet iusticiam puniendo culpam liberę voluntatis. Ex quibus euidenter patet, quod nulla est ratio meritoria in hoībus æque captiuis, & īdignis, cur videlicet deus voluerit vnū ab æterno sic dirigere, vt ex fide crederet & obediret, aliū vero nō sic ꝑparare & dirigere, vt crederet.

Quō deus odit infantes.

Permissio diuinæ gratuitū negat auxilium.

Ad quod ostendendum Apostolus adduxit exemplum de Iacob & Esau, quatenus & Iacob, & omnes prędestinati per Iacob designati intelligant, se non potuisse ex massa originalis iniquitatis discerni suis meritis aut viribus, vbi viderint Esau ex eodē patre, & eadē matre & eodem concubitu natū, cōmunem habentē causam, iuste dānari. Quod si quispiam dixerit fidem bonamq; volūtatem in Iacob fuisse praeuisam, in qua meritum esset accipiēdę gratię, mox huic occurrit Paulus Apostolus, fidem bonamque voluntatem esse gratiae dona non ex operibus data, quamq; tam fides, q; bona voluntas in Iacob potuerunt fuisse causa meritoria alicuius particularis effectus prędestinationis, seu gratię, sed nō primae. Quia ante primam gratiam, ante deniq; fidem, & bonam voluntatem, nullum meritum Iacob habuit, vt eam acciperet ex misericordia dei miserentis, & deserētis Esau.

¶ *Sequitur caput tertium, in quo soluuntur argumenta, quibus probari uidetur, quod opera praeuisa fuerint ratio praedestinatiōis & reprobationis diuinae.*

IN tertio capitulo superest soluere octo argumēta in principio capituli secundi recitata.

Ad argumentum primum ergo dicitur secundū scripturas, sanctorum meritis, & tormentorum passiōibus promissam esse mercedem laborum, coronam videlicet iustitiae.

Respondeo argumentum hoc nil aliud demonstrare, q̄ vltimum praedestinationis, aut reprobationis effectum, qui vt merces operum redditur a deo iusto iudice, posse habere causam in praedestinato, vel reprobato eiusdem mercedis meritoriam. Deus enim iuste iudicabit hunc mundum, reddens vnicuiq; iuxta opera ei⁹, dicturus ad electos suos. Venite benedicti patris mei, mercedem laborum vestrorū reddam vobis. Quemadmodum in rebus creatis deus ab aeterno voluit vnum esse alterius causam. Ita & in donis gratiarum voluit deus vnum esse alterius meritum. Fides qua iustificatur impius nullis praecedentib⁹ meritis datur, sed ad hoc datur vt esse posset principium meritorium, vt dum ipsa

psa fuerit data, non petita ipsius iam petitionibus bona cæ tera concedãtur. Secundum quẽdam igitur sensum accepto prædestinationis vocabulo, de⁹ ab æterno sanctos martyres prędestinauit propter pręuisa in ipsis opera, hoc est, coronã vitæ pręparauit illis, tanq̃ premium & mercedem operum atq; laborũ bonorum, sed non inde consequẽs est, deum prędestinasse suos electos ad fidem propter vlla merita in ipsis præuisa, quia ante fidem nulla sunt merita.

Ad secundum argumentum quo dicitur, Scriptura sacra indistincte & vniuersaliter loquitur deum illuminare omnem hominem, deũ velle omnes homines saluos fieri, &c. Ex quibus scripturis visum est patribus consequens esse deum quantum in se est æqualiter se habere ad omnes, & quãtum in se est omnes velle saluos fieri, et paratum esse omnes amplecti, quemadmodum sol æqualiter se habet ad omniũ hominum oculos. Respondeo omnia in argumento adducta pendent ex vero scripturarum sensu, idcirco pro solutione huius secundi argumenti, cõuenit aliqua præmittere consideranda ad intellectum scripturarum diffusionis adductarum. Primo ergo considerandum est, quod in scripturis interpretandis, oportet attendere tempora, rationes, causas, & personas, pro quibus in vnaquaq; re loquitur scripturę sermo nobis propositus, alioquin vbiq; ferme vnus scripturæ locus videbitur alteri contrarius. Manifestũ est autem quod dicit domin⁹, Hierusalem, Hierusalem, quę occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas & noluisti, & cętera. Et per prophetam. Immũdicia tua execrabilis, quia mũdare te volui, & non es mũdata a sordibus tuis. Talia inq̃ accipiantur non velut ad singulos, sed tanq̃ ad quosdã, vel etiã ad quoddam genus hominum dicta. Iudęis multa præstitit gratiæ beneficia, sed non fecit taliter omni nationi. Proinde & ad quosdã loquit̃, Ve tibi Corozaim, Ve tibi Bethsaida, qa si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes, quę factę sunt in vobis, olim in cinere, & cilicio pœnitẽtiam egissent. Sic & testimonia scripturæ, quibus dicitur, Deus vult omnes ho-

Regula obseruanda in scripturis interpretandis.

 mines

mies saluos fieri, illuminat oēm hoēm, neminē vult pire, sed oēs ad pœnitētiā reuerti. Et si quę sunt similia, si intelligāt de volūtate diuini bn̄placiti sup salute hois, secūdū quā dicit, Oia quęcūq; voluit fecit, qualis etiā ē volūtas diuinæ prędestinationis, sic dirigentis hoēs, vt salui fiant, sunt accipienda vt sermo vniuersalis intelligatur, non quidem dictus pro omnibus hominibus absolute, sed accommodatus solum omnibus alicuius certę multitudinis. Vnde ex scripturis sacris euidentissime demonstratur contra omnipotentem dei voluntatem nihil fieri posse. Neq; etiam ipsum quod peccamus non sit contra diuinum beneplacitum, cū fiat non deo inuito, aut nolēte, sed ipso pmittente, & non impediente, cū posset impedire, q̄uis nequaq̄ fiat illo instigāte, & excitāte, sed prohibēte. Proinde deus si voluntate sui beneplaciti vellet omnes homines saluos fieri, omnes vtiq; salui fierēt conuersis eorum voluntatibus, mutatisq; in melius ab ipso, qui in potestate habet omnium hominum corda conuertere quocumq; voluerit, Intelligendę sunt ergo scripturę sacrę supradictę secundum alium quendam sensum voluntati diuinę potentissimæ nō obuiantem, & id bifariam fieri potest, videlicet vt fiat uis in loquutiōe vniuersali, aut fiat vis in verbo vult. Sic venerabilis Augustinus verbū apostoli, Deus vult omnes homines saluos fieri, interpretatur duabus vijs, videlicet habens considerationem, nunc ad loquutionem vniuersalem, nunc ad verbum vult, vt in vniuersali loquutione oēs homines intelligantur non omnes absolute, sed omnes qui salui fiunt, quemadmodum intelligitur quod alibi scriptum est, Illuminat omnem hominē venientem in hunc mundū. In Christo omnes viuificabuntur, quēadmodum in communi sermone dicimus. In hanc domum omnes intrāt per hāc ianuam, intelligentes quod nemo intrat hanc domum, nisi per ianuam istam. Ita nemo fit saluus nisi volente deo, & ideo rogandus est vt velit, nō sic vt ipse incipiat velle & mutetur in voluntate sua, sed vt nos ipsius æterna voluntate donāte mutemur in melius, iustificemur, credamus, & velimus. Aut certe sic dictum ē, vult omnes homines saluos fieri, vt omnes homines, omne genus hominum intelligam⁹.

Quō accipiendæ sunt scripturæ, quibus significatur deus uelle oēs hoēs saluos fieri, & ad pœnitētiā reuerti.

Aut si volumus facere vim in verbo vult, intelligamus

mus eum velle secundum illam voluntatem, secundum quā inspirando aut iubendo vult nos multa velle fieri, quæ ipse voluntate sua occulta nobis, non vult fieri, sic vult omnes homines saluos fieri, quia iubet, vt omnem hominem velimus saluum fieri. Potest etiā idem Apostoli verbū ad alios quosdam sensus interpretari, & eos quidem catholicos, modo ita intelligamus, vt volūtas dei omnipotentissimi in eo quod voluerit fieri credatur semper manere inuicta, & teneamus nihil fieri deo inuito. Proinde non erit absurdum intelligere præmissas scripturas, & similes, de alia quadam volūtate, videlicet optatiua dei communicantis præcepta, admonitiones, & remedia salutis, singulis nationibus & generibus hominū prouisa ex sua ipsius miserentis gratia, non ꝙ aliqua sit volūtas in deo, quæ nō impleatur, sicut in nobis fit multa optantibus & nobis, & filijs nostris, ad quæ non peruenimus, sed quod deus tanꝗ pius & misericors pater, vt optās salutē, se habet secundum varios effectus, quos pro loco & tempore impendit singulis hominum generibus monens, corripiens, suggerens. Ambrosius interpretatur verbum Apostoli, subintellecta conditione, si & ipsi velint, quia deneminem saluat, nisi volentem, & hæc interpretatio concurrit in eundem sensum cum interpretatione Augustini. *Multiplex dei voluntas in sacris literis designatur.*

Et ne forsitan pertinacior quispiam calumnietur huiusce modi interpretationes esse violentas, aut extortas, sciat manifestissimum esse deum secundum voluntatem sui beneplaciti, non velle omnes homines saluos. Oportet ergo sensum Apostoli, ex his quæ præmittuntur & sequuntur, aut ex alijs scripturę locis indagari. Cōsideratis autē añcedentibus & sequentibus, videbis interpretatiōes supradictas esse consonas sensui Apostolico. Obsecro, inqt, primū oīm fieri orationes, obsecratiōes, postulatiōes, gratiarū actiōes, ꝓ oībus hōibus, pro regib⁹, & oībus, q in sublimitate sunt cōstituti, vt qetā et trāquillā vitā agāt i oī pietate et castitate, hoc enī bonū & acceptū ē corā saluatore nrō, q oēs hoēs vult saluos fieri, et ad agnitionē veritatis venire, vn⁹ ē enī de⁹, vnus et mediator dei & hominum Iesus Christus, qui dedit redemptionē semetipsum ꝓ omnib⁹. Cū audis Apostolū obsecran

tem nos, vt pro omnibus oremus, & hoc bonum & acceptum esse coram deo, qui vult omnes saluos fieri. Nam vnus est deus, & vnus mediator, qui semetipsum dedit redẽptionẽ pro omnibus. Quid aliud, quęso ex his possumus intelligere: ꝙ quod ipse velit, vt nos velimus orare ꝓ omnibus indifferẽter, vt salui fiãt, aut quod ipe velit oẽs saluos fieri qui salui fieri voluerint, desiderauerint, aut crediderint, & inuocauerint nomen domini. Ipse neminem saluat nolentẽ, aut inuitũ, sed credentes solum & volentes facit saluos. Et quia credere & salutem desiderare, aut orare sicuti oportet, non possumus nisi ipse nos traxerit & adiuuerit incredulos nos vt credamus, ideo orandus, vt hi qui nondum credunt, nondum orant, ipso donante voluntatem credendi, pieꝙ viuendi accipiant, & ne credentes, & sese sic conuertentes diffidant, adiecit, Vnus enim est mediator noster Iesus, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus, supple, qui credere voluerint. Sic dicit Ioannes, Dedit eis potestatem filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Habes de his doctrinam Augustini. 22. de ciuitate dei, cap. primo & secundo, & in Enchiridio capite. 101. & duobus sequẽtibus. Ita quod dicit Petrus Apost. Deus patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti. Item quod dicit propheta, Nolo mortẽ peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat. Manifestum est hæc non esse accipienda, quod deus voluntate sua omnipotẽtissima, velit omnes reuerti ad pœnitentiam, & quod nolit vllum hominem perire, & quod velit mortem non esse, quia ipse si efficaciter vellet, omnes conuerterentur ad pœnitentiam & ad fidem, nemo periret, neꝙ mors esset, neꝙ peccatũ vllum fieret, si non ipse illud fieri permitteret, qui & impedire poterat hæc omnia ne fierent. Sunt igitur huius generis scripturæ accipiendę, aut de voluntate quadam alia ꝙ de voluntate diuini beneplaciti, seu diuinę prædestinationis, aut reprobationis, aut si de voluntate beneplaciti in alias sententias quasdam sunt interpretandę, vt videlicet sermo vniuersalis intelligatur, aut conditione subintellecta, aut non simpliciter de omnibus, sed de omnibus alicuius mul

Deus nolens aliquos perire.

ius multitudinis, de qua propositus est dicentis sermo. Et ne videantur huiuscemodi interpretationes esse aut extortæ, aut violentæ, considerare oportet, quod talis loquendi modus ē etiā in rebus prophanis multum vsitatus. Veluti cum dicimus, Rex pro ingressu iucundi aduentus sui in ciuitatem, vult omnibus reis morte, dare gratiam, facile intelligitur omnibus reis regem illum acceptantibus, & agnoscentibus culpam, & pollicentibus ei obedientiam. Sic quoq; dum loquentis intentio est de his, qui docentur in aliqua ciuitate, facile intelligim⁹ illum, si dicat, in hac ciuitate oēs docentur ab isto magistro, intelligentes in loquutione vniuersali, non omnes homines in ciuitate, sed omnes qui docētur, vt sensus sit, neminem in hac ciuitate doceri, nisi ab isto magistro. Amplius autem consideradum est, quod hęc voluntas, qua secundum doctrinam sanctorum, deus q̄tum in se est, æqualiter se habet ad omnes, qua & vult oēs saluos fieri, non efficax, vt recte inquit Bonauentura, est ad salutem, nec proprie est ad producendum salutis effectū in quolibet homine, sed est voluntas dei volentis ordinationem naturæ, siue naturam ordinabilem ad salutem sic primitus a deo institutam, vt salua esset, si non ipsa contra legē dei peccans, impedimentum pręstitisset, & ita non oportet consequens esse, quod nunc omnis homo posset ex his, quæ in se habet, per vim liberi arbitrij euadere mortem & peccatum. Deus q̄tum in se est, vult omnes saluos fieri & viuere, quia ipse mortem non fecit, nec lętatur in perditione viuorum, hoc est, ipse hominum genus instituens, nec condidit mortem, nec in homine vllam causam præstitit dānationis & mortis. Ipse iuxta fidei Christianæ regulam, hominum genus condidit immortale, vt semper viueret, & ad immortalitatem glorię ex hac vita commigraret sine morte. Proinde ipse nec facit, nec fecit in hominibus quicquam, p̱ quod ipsa mēs impediatur a perceptione diuini luminis, sed per Adæ peccatum, omnes illius filij nascuntur tenebrę .i. vacui luce iusticię, atq; nudati innocentiæ veste, afferentes secum perceptioni diuini luminis impedimētum, quod sane impedimentum nostris viribus amouere nō possum⁹,

Nota similitudinē ad intelligendum scripturas, quibus vult oēs homines fieri saluos.

& nisi adsit illuminator Christus in tenebris p̄seuerant. Verum quidem est ipsum per suæ maiestatis præsentiam adesse omnium hominum mentibus, lux in tenebris lucens, sed tenebræ eam non comprehenderunt, sed non inde consequens est, deū tollere ab oīb⁹ impedimēta ad recipiendum luminis sufficię influxum, quemadmodum patet in duobus paruulis ęqualiter indignis, quorum vnum sanctificat in vtero, alterum deserit sine baptismi lauachro.

Deinde sancti plærumq;, cum dicunt deum æqualiter sese habere ad omnia, loquuntur non de æqualitate bonorum, quę dispensantur, sed de æqualitate, quę contrariatur inæqualitati contingenti in acceptione personarum, tam in præsenti, q̄ i futuro sęculo. In futuro sæculo reddit vnicuiq; iuxta opera eius, & ad illum sensum citatur ad Romanos .2. deum non esse acceptorē personarum. In præsenti aūt sęculo neminem qui dignus est repellit, nemini petenti gratiam veritatis lumen denegat, omnem ad se venientem recipit, omnem inuocantem saluum facit, & ad illum sensum citat scripturam illam Petrus Apostolus in Actis. Sed de hac p̄sonarum acceptione, latius in solutione argumenti sequentis.

Deus quō doceat omnē hoīem ea quæ salutis sunt.

Amplius autem, esto deum per lumen quoddam vultus sui, pro loco & tempore docere omnem hominem ea, quę sunt naturalis legis, & adesse insuper per auxilia quædam gratuita, quibus adiutus, q̄tū in se est faciēs, valeat ad gratiā iustificantē peruenire, nihil cōtra superius dicta, cū sit manifestum, quod ipse deus, q̄uis per talia auxilia indebita iuuet qualiter aptum nouit, vt valeāt se ad accipiendū gratiā accōmodare, nō taliter tñ iuuat, qualiter aptū nouit, vt obediant, & salui fiant. Hæc enim est quæstio de prædestinatis, & reprobatis proposita. Cur deus (qui in sua potestate habet omnium hominum voluntates & corda) non ab æterno voluit ita iuuare omnes qualiter aptū nouit, vt salui fiant. Cur ante mūdi constitutionē hos potius, q̄ illos elegit, q̄s saluos faceret. Cur deus ab æterno proposuit illius misereri ad pręparandū cor eius ad primā grām, illius aūt nō sic misereri.

Quod autem dicit scriptura sacra, æqualiter est illi cura de omnibus intelligitur, quemadmodum iam dixi, non de æqua

æqualitate bonorum, quæ dispensant, sed de æqualitate, quæ contrariatur inæqualitati contingenti in acceptione personarum, æqualis est deo cura, qua reddit vnicuique absque personarum acceptione, non veritus cuiusque potentis personam. Ad illum enim sensum loquitur scriptura sapientiæ. 6. Deinde vera est etiam propositio, si in dictione æqualiter, significetur æqualitas adiacere deo operanti. Deus enim non potest quicquam facere ex maiori vel minori sapientia, bonitate, & cura omnia gubernans ex vnica immensa bonitate, sapientia, & cura. Si vero significetur æqualitas adiacere rebus, quas curat seu gubernat, falsa est propositio, nisi fuerit intellecta æqualitas contraria inæqualitati, quæ contingit in acceptione personarum. Quod autem Augustinus super illo psalmistæ. Deus in medio eius non commouebitur, dicit deum æqualiter omnibus consulere, intelligit, quod ipse æquus est omnibus non accipiens personas. Deinde non de omnibus absolute loquitur, sed de omnibus habitantibus in ciuitate dei. De hac enim præmiserat propheta, fluuius impetus letificat ciuitatem dei, deus in medio eius, scilicet ciuitatis, non commouebitur, id est, secundum gratiæ suæ beneficia non recedet ab illis, sed non fecit taliter omni nationi. Abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Non est acceptio personarum apud deum.

Amplius, quod in argumento dicitur, deus si erga æqualiter indignos, & peccatores inæqualiter agit, inæqualiter distribues suæ gratiæ dona, vnum prædestinans, alterum reprobans, erit igitur acceptio personarum apud deum. Ad hoc argumentum respondet Augustinus multis in locis, docens id consequens non esse. Nam acceptio personarum opponitur iustitiæ distributiuæ, & idcirco locum non habet vbi vnus sic gratis honorat, vt alter suo debito non fraudet. Tunc enim habet locum id patrisfamilias in euangelio, Amice non facio tibi iniuriam, Nonne ex denario diurno conuenisti mecum? Tolle ergo quod tuum est, hactenus iustitia. Iam sequitur misericordia, Volo autem huic nouissimo dare sicut & tibi. An non licet mihi facere quod volo de meo, misericorditer dispensans absque tui aut alterius iniuria. Prædestinatio autem diuina erga prædestinatos agit secundum iudicium misericordiæ suæ largiens gratiam homini prædestinato non debitam.

Diuina autem reprobatio erga reprobatos, quis multa agat secundum suam misericordiam ad fidem, & pœnitentiam vocans, preseruans etiam a multis criminibus, in eo tamē, quod non taliter mouet eorum voluntates, qualiter aptum nouit, vt conuertantur, & fiant salui, agit secundum iudiciū suæ iustitiæ. Deus igitur si ex duobus æqualiter indignis, vnum saluat, alterum deserit, non ob id putandus est personarum acceptor. Rursus si ex duobus dignis æqualiter laborantibus, vel etiam non æqualiter laborantibus plus gratię largiatur vni etiam minus laboranti, non ob id personam accipit, cum alter premio sibi digno non fraudetur. Non oportet igitur deum omnibus ęqualiter largiri suę gratiæ dona. Ipse diuidit singulis prout vult suæ gratiæ dona. Prę teritis sęculis, inquit scriptura, dimisit omnes gentes ingredi vias suas. Sub temporibus Augustini adhuc sol iustitiæ Christus quibusdam gentibus non illuxerat. Paulatim impleta est prophetia. In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum, scilicet Apostolorum, nulli tamen genti defuit bonitas dei super homines vniuersos generalis dispensantis alijs largius, alijs parcius beneficia quædam generalia, per quorum testimonia ad quęrendum verum deum poterant homines adiuuari.

Diuina voluntas erga reprobos mi sericorditer agit. [margin: Diuina voluntas erga reprobos mi[sericordi]ter agit]

Deus non est personarū acceptor.

Ad id autem quod dicitur apud Matthęum capite. 25. hominem peregre profectum in talentis dispensandis, vnicuiq; tribuisse secundum propriam virtutem.

Respondeo. Parabola illa Christi loquitur de seruis, id est, dispensatoribus seu ministris, quos Christus ascē dens in cœlum constituit, distribuens vnicuiq; talēta, id est gratuita quædam ad vtilitatem aliorum dona, quibus proximis prodesse debeānt. Huiuscemodi autem talenta sunt dispensanda secundum personarum vires, ac idoneitatem. Talenta illa dabantur seruis, nō vt per illa iustificarentur, sed vt secundum ipsa ad aliorum iustificationem cooperarē tur. Atq; ita ex textu illo non est consequens gratiam iustificantem, qua ex impijs homines fiunt iusti dispensari, aut multiplicari secundum dignitatem, merita, aut vires personarum. Ad verbum Anselmi dicentis, Homo non habet

bet gratiam, non quia deus non dat, sed quia homo non vult accipere. Respondeo hoc vtique verum esse, sed nihil cõsequitur, quod obuiat supradictis: Sciẽdum enim quod & si deus sit causa non appositionis gratiæ, non tamen est causa illius, quod est hominem non habere gratiam, quia apponere & non apponere gratiam solius dei sunt officia; habere autem seu accipere, vel tenere, aut custodire gratiam, ipsius hominis sunt. Homo quia gratiã semel sibi vel in primo parente oblatam, vel in baptismo datam, non custodiuit, sed deseruit, impedimentum eidem gratiæ apposuit. Proinde non deus, qui dare voluit, sed homo qui vel accipere noluit, vel non custodiuit est sibi causa, quod gratiam non habeat. Dicimus autem deum causam non appositionis gratiæ, non aliquid agendo per quod gratia perit, sed ab actione cessando, sicut natura est principium quietis, quia cessat a motu in hominibus nihil agens, vt gratia non apponatur, consentiens tamen & iudicans eam non esse apponendam. Falsum proinde est quod deo authore gratia non apponitur, non enim deus, sed homo fecit aliquid, propter quod gratiam nõ apponit deus. Inęternum permanet veritas propheticę sententię, Perditio tua ex te Israhel, tantummodo in me auxilium tuũ. Diximus aũt de hoc latius in responsiõe ad quęstiõem. Vtrum deus sit causa peccati, vel indurationis. Ad id quod consequenter in argumento adijcitur. Vnumquemque audito euangelio habere in potestate credere, & nõ credere.

Non deus sed homo est sibi causa carentiæ gratiæ.

Respondeo. Vnusquisque audiens euãgelium sibi prædicari habet potestatẽ, qua potest et deo adiuuãte credere, & ex se contemnere, aut non credere, & ita sola prædicatio foris pulsans non sufficit, ad hoc vt quispiam Chri stiana fide valeat credere. Nemo credit, nisi quẽ pater trahit intus suadens, suggerens per spiritum sanctum viuificantem. De Tyrijs autem & Sidoniis dicimus, quod ipsi vtique credidissent, si virtutes illæ, quæ factæ fuerant in Iudæa, in illis factæ fuissent, sed huiuscemodi virtutes fuerunt, non solum miracula, & verba foris impensa, sed & beneficia quædam intus pulsantia Iudęorum pertinacium corda. De motu autem fidei, quonam pacto sit in potestate liberi arbitrij, patebit la-

Quomodo in potestate hominis est credere euangelio prædicato.

bit latius infra in capitulo sequenti.

Ad argumētum tertiū quo dicitur doctrina Augustini de prædestinatione, & reprobatione secundum æternū dei propositum esse contraria doctrinis omnium patrum.

Respōdeo id falsū esse. In secūda parte huius libri demonstrabimus omniū priorū patrū catholicorū sententiā, recte intellectā in oībus fuisse cōsonā Augustini sentētię, quā ex doctrina Pau. apost. approbauit ecclesia cōtra Pelagii hæresi.

Nūc tū pro intellectu ergo sententiarū Amb. Chrysostomi & aliorum patrū, qui doctrinam apostoli Pauli de prędestinatione longe aliter, quam Augustinus disputans contra Pelagium, sunt interpretati, definiētes prædestinationem electorum secundum pręscientiam fidei, & bonorum operum diligenter est aduertendum, quod in hac doctrina de diuina electione & prędestinatione hominum secundum æternum dei propositum electorum facile possunt sacræ theologiæ studiosi lectores conturbari, propter diuersas magistrorum interpretantium sententias, præsertim ex epistolis apostoli Pauli, in quibus, vt inquit Petrus Apostolorum caput, quædam sunt intellectu difficilia, & id quidem præcipue his in locis, ī quibus edisserit sententias in commendationem gratiæ, & prędestinationis diuinę. Quatenus igitur hac in re non conturbentur studiosi, qui legunt sanctorum patrum interpretantium commentarios, scire oportet diuersas magistrorum interpretationes in scripturis sanctis non esse inutiles, aut superuacuas, sed spiritu sancto guidēte factas ad pariendū ex eodem scripturæ loco sententias plures, & salutares in vnitatem fidei conspirantes. Est quidē etiā inter veteres sacrę theologiæ interpretes varietas quædam super intellectu quarundam scripturarum loquentium de gratia, prædestinatione, & reprobatione, induratione, electiōe, sed omnis hęc in vnitatē fidei conspirat. Nec aliter senserunt veteres de gratia Christi, quam pręsens modernorum ecclesia. Sic olim ante mille annos eruditissimus scripturæ sacræ illustrator Augustinus hæreticorum malleus intellexit sententias patrum suorum prędecessorū Cypriani, Chryso. Amb. in his libris, vbi cōtra

Diuersæ magistrorum interpretantiū sententiæ cōcordāt.

tra Pelagiū differit luculentissime docēs eosdē patres ante cessores eandē habuisse de grā Christi fidē, eosdē quoq; non docuisse vnq̄ Pelagij hæreses quātumlibet ipse Pelagi⁹ mo litus fuerit suas hęreses stabilire eorundem patrū dogmati bus, sicuti in libro de grā, & libero arbitrio demōstrauim⁹.

Secus longe faciūt huius tp̄is hęretici, struētes indignas cōtumelias eorūdē sanctorū patrū doctrinis, dū impudēter asserūt, nūc diuū Chrysostomū, nūc Ambrosiū, nūc aliū quēuis sanctū doctorē de grā Christi nō recte scripsisse, pręsumētes etiā eorūdē patrū libros pūersis, & iniuriosis annotatiūculis deprauare. Possent fortassis aliqd excusatiōis ptendere, si nō iā ante annos mille haberēt doctrinā Aug & diuersorū patrū successorū demōstrantiū eosdē patres, & totā Christianorū scholā ab initio habuisse eādē fidei dogmata sup grā Christi. Omne videlicet hoīm gen⁹ p Adę peccatū pijsse lapsūq; esse in dānatiōis reatū, & neminē inde liberari, nisi p vni⁹ Christi mediatoris sanguinē, & nullū esse hominis meritū, q̄ ex impio iustificet, sed dei grām puenire oē hoīs meritum bonū, & in illius misericordia pēdere, si quē dignatus fuerit vocare ex perditionis massa, eūq; ab ęterno suos electos ad grām, & gloriā prædestinasse. Quibus præmissis ad sententias patrum in argumento citatas. Et primū ad doctrinā Ambrosij dicimus. Verū quidē esse eundē Ambrosiū multis in locis diffiniuisse electionē & prędestinationē odiū, & reprobationē secūdū pręscientiā fidei et bonorū operū; sed accipit dilectionē & odiū aliter q̄ in supioribus pdestinationē & reprobationē secundū Aug. doctrinā accepimus. In cōmentarijs ad Ro. 9. docet dilectionē Iacob fuisse ,pter puisam bonā vitā eius. Odiū aūt Esau ,pter vitā malā. Vnū, inqt, elegit in pręsciētia, Alterū spreuit in pscīetia quasi pręscius, qualis vnusquisq; futurus esset. Neminē dānat anteq̄ peccet, nullū coronat anteq̄ vīcat. Plane vides Amb. fuisse loqnutū, nō de illa electiōe qua Iacob electus ē ad primā gratiā, sed de ea qua Iacob elect⁹ ē ad ęternę glorię coronā q̄ pparata ē vincētib⁹, et de illa despectione qua ,pter peccata pparat hōi dānationē. Diligēt itaq; obseruabis ex coherētib⁹ sētētijs, q̄ puide loquut⁹ ē Amb.

Heretici huius sæculi deprauant scripta sanctorum patrum iniuriosis annotatiūculis.

Vnde & ibidem adiecit, Non est acceptio personarum in præscientia dei. Nam & ipsa præscientia definitum habet, qualis vniuscuiusq; voluntas futura erit, in qua & mansur* est, per quam aut damnetur, aut coronetur. Saul & Iudas añ fuerunt boni, & 72. discipuli sunt electi a Christo, sed inter istos, quæ sibi causa perditionis fuerũt, secundũ præscientiã dei in numero erant malorum, & secundum iusticiam iudicis deleti de libro vitæ, qui secundum præscientiam nunq̃ fuerunt prædestinati, & ita nunq̃ scripti in libro vitæ. Sic et idẽ Amb. loquit̃ ad Rom. 8. tractans illud, Quos præsciuit, hos & prædestinauit, q̃s præsciuit, inq̃t, futuros sibi deuotos, ipsos elegit ad promissa premia capescenda. Non dixit, quos præsciuit sibi futuros deuotos, hos elegit ad fidem & primã gratiam iustificantem capescendam. Quod si diceret, verissimum quidem diceret, sed non secundum sensum quem cõstituunt Pelagiani, non secundum sensum contrarium doctrinę ecclesię, definientis prædestinationem diuinam esse, non propter præuisa merita futura; sed secundum sensum, quem habuit & ipse Augustinus, & tota Christianorũ schola, definiens deuotionem & bona opera esse finem seu fructum, in quem super adultos ordinatur fides seu iustificationis gratia, quę ad hoc datur sine merito, vt posset esse principium meritorium. Quemadmodum equus dum gratis donatur propter opus equitationis præuisum datur, tanquã propter finem, sed non tanquam propter meritum. Sic accipiendum est, quod dicit, tractans illud, Miserebor cui miser tus ero, hoc est, inquit, misericordiam dabo ei, quem præsciui conuersurum & permansurum apud me corde recto, hoc est dare cui est dandum, & non dare, cui non est dandum, vt illum vocet, quem sciat obedire, illum autem non vocet, quẽ sciat non obedire. Vocare est compungere ad fidem. Hactenus ille. Voluit Ambrosius obedientiam seu cordis conuersionem præuisam a deo esse finem vocationis, perinde atq; vsus gratiæ finis est gratiæ. Ad hoc enim deus gratis vocat, gratis ad fidem compungit, gratis donat gratiam, vt quisq; accepta gratia, conuertatur in deum, & recte viuat. Et quia rationabile ac decens est deum dare gra-

Nota hic, quẽadmodum gratia prima datur propter merita.

Similitudo.

tiã

tiam ei, quem nouit bene vsurum gratia. Idcirco dare illi, est dare cui est dandum, non quidem cui debitum est dari, sed cui decens, æquum, seu rationabile est dari. Cordis compunctio, conuersio, seu deuotio, ad quam & vocatio ipsa, & gratia ordinatur, q̃uis sit meritum ad promissa premia capescenda, nequaq̃ tñ potest esse meritum ad fidem, seu primã iustificationis gratiam, cum ipsa cordis compunctio, conuersio, & deuotio, sint effectus ipsius fidei, ac iustificantis gratiæ. Neq̧ vspiam inuenies Ambrosium dixisse, vel hominẽ sibi facere meritum, quod ex impio aut fieret, aut fiat iust°, vel deum elegisse Iacob ad initium fidei, seu iustificationis grãm, propter opa liberi arbitrij in illo prẹuisa tãq̃ illius gratię merita. Talentum fidei seu gratię primę datur propter opus vt finem, id est, datur ad operandum, sicut calamus ad scribendum. Huiuscemodi ergo propositiones operæ pretium ẽ studioso lectori in scripturis, & in commẽtarijs sanctorum patrum exactissime considerare, ne fallatur, aut per amphibologiam nominum electionis, prędestinationis, indurationis & reprobationis, aut propter diuersam acceptionem præpositionis (propter) quę nunc causam finalem, nunc efficientem, nunc meritoriam significat, quemadmodum studiosus lector ex cohærentia sententiarum quæ præmittuntur & sequuntur, poterit intelligere. Ex his igitur similibusq̧ consideratis patet, sententias Ambrosij defi nientis prædestinationem, dilectionem, reprobationem, & odium, secundum præscientiam dei præuidentis, qualis vniuscuiusq̧ voluntas futura erit esse verissimas & consonas dogmatibus ipsius Augustini, atq̧ aliorum patrum definiẽtium prædestinationem esse non propter præuisa merita. Alioquin Ambrosius in commentarijs eiusdem capitis scripturæ plane foret sibimetipsi contrarius. Nam tractans illud ad Rom. 9. An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud vas in honorem, & c. Quẽadmodũ figulus vasa, inquit, eiusdẽ massæ, eiusdẽq̧ substantiæ facit differentia, vt alia sint in honorem, alia in cõtumeliam, quę differunt sola voluntate artificis. In potestate enim cͅditoris est, qualem velit condere creaturam. Ita & deus, cum omnes

Dare gratiam cui est danda.

Concordia patrũ in doctrina prædestinatiõis diuinæ.

omnes, inquit, ex vna eademq; massa sumus & cuncti pecca tores, alteri miseretur, alterū despicit, sed hoc non sine iusti cia. In figulo enim sola voluntas est, in deo autem, voluntas cum iusticia. Scit enim cui⁹ debeat misereri, sicut supra me moraui. Hic plane vides Ambrosium plane docere nos oēs esse peccatores ex eadē perditionis massa, et ex sola dei miserentis voluntate, alterum segregari, vt sit vas misericordiæ, alterum despici, quemadmodum ex sola voluntate figuli est vasorū differentia. Sed discrimen inter deum & figulū inde esse patet, q̄ sola volūtas figuli erga vas vile est sine iusticia. In deo autem cum despicit vas contumeliæ, non est volūtas sine iusticia, scit enim cuius debeat misereri, dando coronā gloriæ ei, quem ipse dignum facit, & quem debeat despicere, præparando illi contumeliam, qui indignus inuenit, nō quem ipse indignum facturus est. Et vide q̄ prouide Ambrosius hanc sententiam significauit de electione Iacob & contēptu seu odio Esau, sic loquens, Deus in præscientia sua, inq̄t, hunc scilicet Iacob elegit, alterū scilicet Esau spreuit. In illo quē elegit propositum dei manet, quia aliud non potest euenire, q̄ scit & proposuit de illo, vt salute dignus sit, & in illo quem spreuit, solummodo manet propositū, quod proposuit de illo, quia indignus erit. Hęc ille. Vide loquutionis seu sermonis differentiā. In Iacob, inquit, proposuit, vt salute dignus esset, nō sic aūt loquutus est de Esau, ꝓposuit de illo, vt salute indignus esset. Sed manet, inq̄t, propositum de illo, quia indignus erit. Aliud est, vt salute dignus esset, Aliud quod salute dignus erit. Propositū de Esau manet, quia salute indignus erit, tanq̄ dicat, propositum in damnationem seruitutis & mortis manet super ipsum Esau, quia indignus erit, dum peccatum super ipsum manet. De⁹ ergo quasi pręscius, quod Esau indignus erat futurus, non quē ipse faceret indignum, pręparauit illi interitum. De⁹ qui fecit Iacob esse dignum, non fecit ipsum Esau esse indignum. Ipse pro sua misericordia oēs electos facit dignos, sed nullos reprobos ipse facit indignos, & ita pręparat deus vasa cōtumelię in interitum, nō sola voluntate, quēadmodum figulus, sed & iusticia adiuncta est voluntati.

Discrimen inter deum & figulum.

Nota uerba Ambrosij.

His similibusque consideratis, lucidissima fiet Ambrosij doctrina, & Hieronymi in quæstione .10. ad Hedibiam. Fausti quoque in libro suo, de gratia & libero arbitrio, & aliorũ, qui secundum præscientiam futurorum operum, definiunt electionẽ, prædestinationẽ, reprobationẽ, odiũ. Eritque manifestũ eandẽ doctrinã in oĩbus esse consonam sententijs Aug. aliorũque patrũ in concilijs Milenitano, & Carthagineñ. definiẽtiũ cõtra Pelagij hæresim. Quod autem idẽ Ambrosius in cõmentarijs super epistolas Pauli, nõ exacte sic expressit Pauli Apost. sententias de æterna prædestinatiõe & electione contra Pelagij hæresim, id partim fecit, quia opus non erat, partim de industria. Opus quidem non erat, quia articuli illius hæresis contra Christi grãm, nondũ venerãt in disputationẽ, nondũ exorta hæresi, & idcirco vel memoriæ nõ occurrebãt huiuscemodi errores, vel si occurrebant, nõ erat opus multũ contra illos solicitũ esse, sed magis cõueniebat sentẽtias accõmodare pro concordia gratiæ, & liberi arbitrij, cõtra Manichæorum hæresim, cuius reliquiæ in illa usque tpa remãserãt, & ita quasi de industria fecit sentẽtias Pauli Aposto. utiles & medicinales diffidentibus, ne putarẽt liberũ arbitriũ auferri, & oĩa sic pendere ex voluntate dei, ut culpa nõ in hoĩem, sed in deũ potius videretur reijcienda. Unde sup illo verbo Apostoli, Non ẽ volentis neque currẽtis, sed dei miserẽtis. Donũ, inquit, nõ in volũtate petẽtis, sed in arbitrio dãtis debet esse, cuius iudicio pẽsari debet, an dandũ sit, an nõ dandũ, ipse inspector cordis scit petentẽ, an hac mẽte poscat, ut mereatur accipere. Deinde adijciẽs ad nostrum propositũ. Quis periculosum, inquit, sit dei iudiciũ discernere, tñ propter diffidẽtes, ut mens eorum medelã sequi possit, ne putẽt iudicium dei iniustũ, dicẽtes, unũ vocat, alterũ negligit, sic arbitrantes excusari posse damnandos, rebus potius istud probemus quam verbis. Duo fuerunt David & Saul, uterque necessitatẽ regni passus est, David per patientiam deum sibi fecit propiciũ, per quem sibi credidit regnum reseruari. Saul autem non in tanta necessitate inuentus cum esset indignus, non est exauditus, nec in potestate perstitit, ut meritum sibi faceret, quo esset dignus. Hactenus ille.

Cõtra Pelagij hæresim non erat opus. an exacte disputare cum nondũ hæresis illa fuerit exorta.

Vides Ambrosium propter diffidentes attemperare sermonem suũ ne forte per sententias etiam verissimas de diuina prędestinatione, ac reprobatione dictas dure, & absq; necessitate arbitrentur culpam non homini, sed deo tribuendam.

Sic docet venerabilis Augustinus in libro de prędestinatione sanctorum sermonem de diuina pręscientia, prędestinatione & reprobatione, sic esse adhibendum, ne vel ipsa dei præscientia redargui videatur, vel is qui audit imperitus forsitan, vel tardioris intelligentiæ in torporem, & segniciem adducatur, Quædam in se verissima, sic duriter, & improbe sunt dicta, vt nihil audientibus prosint, sed obsint maxime. Ea quæ sunt de prędestinatione & reprobatione illic sunt dicenda, vbi quęstio, vtilitas, necessitas, vt dicantur impellit, atq; tunc etiam salubri, & apto eloquio sunt dicenda, ne hi qui capere nondum possunt, aliqua falsitate inducantur ex eloquio verissimo. Si dixerimus hoibus, Qui in peccatorꝝ delectatiõe adhuc remoramini nondũ surrerexistis, quia nondũ vos adiutorium dei gratiæ miserentis erexit, siue curratis, siue dormiatis, quod vos præsciuit deus, qui falli non potest, hoc eritis. Improbe, dure, & insalubriter dicimus, verum quidẽ dicimus, sed sic verum dicere audiẽtibus nõ prodest. Dolosi & impiti medici est medicamẽtum vtile sic alligare, sic applicare, vt nõ prosit, sed obsit.

Quædam in se verissima plerumq; dure ac improbe prædicantur.

Proinde vbi vtilitas aut necessitas cõpellit de his aliqd dicere, sic potius dicendũ est, si qui adhuc in peccatorũ damnabiliũ delectatiõe remoramini, credite & apprehendite saluberrimã disciplinã, quod cũ feceritis, cõfidite, sed nolite extolli quasi de operibus vestris. Sic currite, vt comprehendatis, atq; in ipso cursu vestro, ita vos esse pręcognitos, & dei gratia adiutos noueritis, vel si quo alio modo pręscientia ac prædestinatio dei possint vtiliter prędicari, vt segnitia hominis repellatur. Hactenus censura de Ambrosij doctrina, quam diuus Augustinus contra Pelagium scribens luculenter demõstrat in omnibus ecclesiasticæ prædicationi, & determinationi patrum in concilio Milenitano conformem. Sic Hieronymus quęstione decima ad Hedeliam, & Faustus non ille hęreticus, contra quem Augustinus

nus scribit, sed catholicus Galliæ episcopus in libro suo de gratia, & libero arbitrio scripturam Apostoli ad Romanos .9. de Iacob & Esau aliter q̃ beatus Augustinus sunt interpretati, explicantes sententias Apostoli tales, quæ sint medicinales contra hæresim, quæ propter diuinam gratiam & electionem docebat sublata esse pia liberi arbitrij studia, conatus, & opera, docentes Iacob, in quo figurabatur gentiũ populus non pro sola dei miserentis voluntate, sed pro obediẽtia fidei atq; iustitia ab ęterno prçuisa esse prçlatum ipsi Esau, id est populo Iudęorum, qui gloriantes in operibus legis, non erant credituri. Hæc sanctorũ patrum interpretatio secundum sensum, quem ipsi intellexerunt respicientes, vel ad motum liberi arbitrij attracti a deo patre ad credendũ euangelio, vel ad electionem qua quis eligit̃ ad vitam ęternam, & odium quo reijcitur in damnationem, non aduersatur interpretationi venerabilis Augustini, considerantis electionem hominum ad primam gratiam ex massa perditionis fieri absq; vllis eorum meritis, considerantis etiam motũ illũ liberi arbitrij credentis euangelio esse ex speciali motione patris celestis, sic trahentis ipsum qualiter aptum nouit, vt obediat. Iam paucis ad Chrysostomi sententias in argumento citatas accedamus, capientes ex supradictis diligenter consideratis singularum sententiarum intellectũ. Idcirco alij mane, alij hora tertia, alij hora vndecima sunt vocati, q̃a tũc erãt obtẽperaturi, intellige nõ solis suis ipsorum viribus, sed ex gratia dei prædestinantis, id est, volentis, tunc ita vocare eos, taliterq; adiuuare illos, qualiter aptũ nouerat vt vocati intusq; attracti spontanee obedirẽt. Quod aũt dicit, de⁹ Paulũ, & alios etiã ab initio vocare voluisset, sed præsciuit ab initio illos fore renitentes, ideo tũc vocauit eos, quando sciebat eos obedituros, verissime quidem dicit. Verum nõ ita oportet accipere, quemadmodum Pelagius intelligit, tanq; deus scierit tantummodo, & ceu medicus quidam omnibus ex ęquo propositus, expectet homines, qui ad se veniant ad accipiẽdam medicinę gratiam, sed intelligit, quod tunc deus voluit vocare illos, quãdo sciebat eos obedituros ex sua ipsius gratia illustratos ad cognoscendum

Sententiæ patrum de prædestinatiõe electorum.

secūdum gratiam, & ita vocationē suam penetraturā animas eorum, quos etiam sic prius vocare potuisset si voluisset, & prius sic etiam vocati obedissent. Proinde qđ dicit Chrysos. prius vocati non obedissent, non intelligit de illa alta vocatione, quę est secundum æternum dei propositum sic vocantis, sicq; adiuuantis, qualiter aptum nouit, vt obediant. De quibus Paulus, Diligentibus deum omnia cooperantur in bonum his, qui secūdum propositum vocati sunt sancti, sed de alia qualibet vocatione, qua multi vocantur, qui non obediunt, de quibus Christus, Multi sunt vocati, pauci vero electi. Cur aūt noluerit sic prius vocare illos, vocatiōe illa alta, quę est secundum propositum eius, mihi curiose scrutari nō licet, qui debeo iustum iudicium dei in omnibus venerari et colere. Atq; ita habes ex scripturis sacris vocationem duplicem, quemadmodum & Aug. docet in lib. de prædest. sanct.

Duplex scripturæ vocatio.

Deinde Chrysostomus cum dicit (generalem illam scientiam mandatorū, quam quisq; cum crearetur accepit, esse gratiam, qua si bene vteretur, specialem mereretur scientiā, qua cognosceret mysterium regni cœlestis, de q̄ saluator, Vobis datū ē nosce mysterium regni dei) Verissime quidem dicit, sed non vult generalem illam scientiam mandatorū esse gratiam dei, vt redimentis, sed dei vt conditoris. Donis naturæ si quispiam bene vtatur, proculdubio meretur, sed his nemo sine dei miserentis gratia, et sine initijs quibusdam fidei valet bene vti. Exemplum patet in Cornelio Centurione, & in Apostolis, quibus pro bonis ipsorum voluntatibus, iam quadam gratia præuentis & humiliatis, dignatus est deus exponere & reuelare Christi redimentis mysteria. Chrysost. in fide Christi solidissimus, q̄q̄ non tam exacte, tāq; expresse loquutus sit contra Pelagianas hęreses, nondum certe suo sęculo exortas, nequaq̄ tamen, quemadmodū & Aug. demonstrat, ipse in aliq̄ vspiam consensit in falsam Pelagij sententiam, optime sciens, non esse vllum hominis meritū, quo quispiam ex impio fiat iustus, firma fide tenens in Adam, iuxta Apostolorum doctrinam, vniuersum genus hominum perijsse, ipso dicente in commentarijs super Genes. Nos ob primi parentis inobedientiam destitutos a principatu reptilium & ferarum, factos iam esse mortales & exules a

Chrysost. de gratia & libero arbitrio nusquam errauit.

les a paradiso, in quam non reparamur, nisi per spiritum fidei in Christum saluatorem. Neq; ipse Chrysostomus vspiā docuit vires liberi arbitrij sine gratia sufficere ad habendū fidem, qua sumus Christiani. Non enim ignorabat scripturas, quibus docetur, fides esse donum dei, non ex operibus, & hoc esse op⁹ dei, vt credamus in eum. Vnde homilia. 44. sup Ioan. tractans illud, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis nō reuelauit tibi. Hæc, ingt, significāt nō paruam rē esse fidem, sed superno indigere auxilio, quod per totum euangeliū generosę cuiusdam aīæ & inspirationis diuinæ esse contendit. Nemo potest venire ad me, i. credere in me, nisi fuerit illi datum a patre meo, hoc est opus dei, vt credatis in eum, quē misit ille. Deinde obijciens sibi, Si omne quod dat pater venit ad te, & quoscumq; traxerit, & nemo potest venire ad te, nisi datum sit illi desuper, consequēs erit eos nō teneri vllo crimine, qb⁹ nō dat pater. Soluit. Verba hæc, inquit, inania sunt et friuola. Opus est i. ē volūtate nr̄a, Doceri & credere volūtatis opus ē. Qui se ad accipiēdū dignū exhibet, ipse accipit. Hactenus ille. Itē homilia. 46. Nō vi & necessitate quadā deus bonos facere cōsueuit, neq; electio ei⁹ violēta ē, sed suasoria. Scripsit qdē Chryso. multa de libero arbitrio, nō cōmemorata gratia, vbi nō erat opus eā cōmemorare, contra Manichęū disserēs, ex quib⁹ praue intellectis, Pelagius conabat̄ suas falsas stabilire sentētias. Proinde Ecolampadi⁹ contēnens oēm venerādā patrū antiqtatē, scripta beati Chrys. indignis cōtumelijs vitiauit, diuersis annotationibus in margīe designatis, qb⁹ arrogāter asseruit beatū Chrys. de gr̄a & libero arbitrio errauisse, multaq; dixisse ꝓ fauore liberi arbitrij, in ipsius gr̄ę iniuriā, qđ sane de beato viro scribēte cōtra Manichęos liberū arbitriū negātes, est impudētissimū. Neq; enī idcirco gr̄a negat̄, ꝗ liberū arbitriū, tacita gr̄a, defendit. Quemadmodū & Augu. ipse, anteq̄ exorta esset Pelagij hęresis, multa scripsit de libero arbitrio verissima, in quibus, quia gratia dei commemorata non erat, putabant Pelagius, suiq; complices hominem per liberum arbitrium, sine gratia posse talia facere, vtpote incipere, credere, bene viuere, orare, inuocare.

Fides dei donū esse intellexit Chry.

Obiectio.

Solutio.

Impudētissime mētiūtur hæretici huius sæculi in Chrysostomum, cæterosq; patres.

Quamobrē & ipse Aug. cum iam exorta esset Pelagij hære sis, suas sententias retractat, nō tanq̄ falsas reijciens, sed eas declarans & elucidans, in eo solū cōfitens suum errorem, q̄ ante episcopatum putauerit situm esse in viribus liberi arbitrij, credere euangelio prædicato, absq; alia dei gratia.

Nostrum est credere & orare, sed non absq; dei gratia.

Verissime dicimus nostrū esse incipere, & credere, obedire, pulsare, petere, inuocare, quia talia non fiunt sine nostro arbitrio, cum sint nostri arbitrij opera. Sed vt hæc libera voluntate faciamus, misericordia dei præueniens, intus vocās, & suggerens operatur, largiens spiritum fidei. Sic Augustinus suam sententiam, quam asseruerat contra Porphyrium, retractat in libro de prædestinatione sanctorum, & in libro retractationum. Quod dixi, inquit, tunc voluisse Christum apparere hominibus, & apud eos prædicari doctrinā, quando & vbi sciebat fore homines, qui in eum fuerant credituri. Verissime quidem, inquit, dixi, sed non ita est accipiendum, quod deus tantummodo præscierit, quod ipsi ex seipsis essent credituri, & a seipsis fidem habituri, sed intelligere oportet, quod & deus præparauerit eos, quibus ipse fidem donaret. Prædestinatio significat deum non solū, vt futurorum prēscium, quemadmodū dixit Pelagius, sed etiam vt cām eorum, quorū est prædestinatio. Verissimū quidem est, quod salus religionis huius nulli unq̄ defuit, qui dignus fuit, sed non ita oportet accipere, tanq̄ quis sua voluntate se dignum faciat absq; gratia & prædestinatione diuina. Hunc in modum interpretanda sunt omnium scripturarum sacrarum & ecclesiasticorum patrum dogmata, quibus non commemorata gratia, liberum arbitrium, aut inuenitur, aut demonstratur aliquid boni incipere & agere, veluti cum dicitur, deus inuenit eos dignos se apparet illis, qui fidem habēt in illum. Si credideris in illum, saluus eris, prope est omnibus inuocantibus eum. Quis sperauit in domino & cōfusus est? Hæc & id genus alia, non sunt intelligenda, quod homines absq; gratia Christi, vel sint, vel fiant digni, aut quod absq; gratia fidem habeant, aut inuocent nomen domini, aut sperent, aut recti sint corde, sed significantur hęc omnia, quę exiguntur a nobis esse opera nostræ voluntatis

lunta

luntatis, præuentæ atq; adiutæ adiutorio dei miserentis.

Ad id quod postremo in eodem argumento .3. adijcitur, ex beato Prospero scribente ad Augustinũ, quod nullus vnq̃ ecclesiasticorum patrum sic intellexerit ex doctrina Pauli propositum vocationis dei, quo ante mundi constitutionẽ facta sit discretio electorum a non electis per preparatam electis gratiam præuenientem omnia eorundem electorum merita, Dicimus beatum Prosperum non sic, sed aliter significare, asserẽtem multos seruorum Christi in vrbe Masiliensi constitutos, putare doctrinam Augustini de vocatiõe electorum, secundum ęternum dei propositum sic eligentis, aut reijcientis, esse contrariam opinioni patrum, & ecclesiastico sensui. Demus illos in Masilia constitutos affirmasse a nullo vnq̃ ecclesiasticorum doctrinam Pauli sic esse intellectam, & doctrinam Augustini hac in parte esse contrariã ecclesiastico sensui. Non oportet inde cõsequens esse, q̃ ergo doctrina Pauli non fuerit ab vllo ecclesiasticorum sic intellecta, aut quod eiusdem Augustini doctrina fuerit contraria ecclesiastico sensui. Nã & illi serui Christi in Masilia vrbe constituti, & alij multi intra Africam, non plane intelligebant super huiuscemodi electione priorum patrum sententias, neq; Augustini doctrinam, sed de hoc latius infra in .3. cap. partis sequentis. Vnde & ipsum August. adhuc viuentẽ non latuit intellectus prauus quorundam monachorum, qui propter dei gratiam & prædestinationem sic ex scripturis sacris a se traditã & declaratam opinabantur sublatum esse liberũ hominis arbitrium, vt patet ex epistola eiusdem Augustini ad Valentinũ, in qua & ipse plane instruit ac docet eosdẽ monachos, tradens grãm simul & liberum arbitrium ex scripturis sacris oportere defendi. *Adhuc viuẽte Augustino erant, qui ex doctrina eiusdẽ putabãt sublatũ esse liberũ arbitriũ.* Ex eo aũt qđ sup epistolas Pauli interpretatio Chrysostomi, Ambrosij, & cęterorũ patrũ ante exortã Pelagij hæresim scribẽtium, nõ sic in oĩbus sit consona interpretationi Augustini scribentis cõtra Pelagij dogmata, studiosus & pius scripturarũ lector turbari nõ debet, quandoquidem & vtriusq; partis sententiæ collectę ex Apostoli Pau. doctrina sint catholicę, salutares, verissimæ, & fidei consonæ. Spiritu sancto pui

dente factum est magistrorum interpretantium sentētias super eundem scripturæ locum esse varias & multiplices, concurrentes tamen omnes in vnitatem fidei chatholicę, quemadmodum Augustinus docet in libro de doctrina Christiana, quod & late, longeq; demonstraui libro secundo de ecclesiasticis scripturis, & dogmatibus. Ad doctrinam Fausti, q prorsꝰ videt reprobare interpretationē Aug. patebit responsio in examinatiōe secūdi argumēti capituli sequentis.

Ad quartum argumentum, dicimus voluntatem dei esse rationabilem, non quod aliquid sit deo ratio, seu causa volēdi. Nihil est causa actus voluntatis illius, qui est sempiternus & increatus, nulla est ratio mouens, propter quam incipiat velle, sed idcirco dicitur rationabilis, quod ipse vnum vult esse rationem, seu causam alterius, sicut deus vult pluuiam propter nos, id est, vult pluuiam propter nostram vtilitatē, sicut creauit de terra medicinā propter sanitatē hominis. Huius aūt, quod est medicinā esse ꝓpter saninatē hōi vtilem, nō oportet aliam causam creatam inquirere, cum homo sit finis vltimus corporalis creaturæ, in cuius ministerium sunt corporalia cuncta ex ratione diuinæ sapientiæ condita. Proinde argumentum recte concludit aliquam esse rationem diuinę prædestinationis, electionis, ac reprobatiōis, quia voluntas dei cū in omnibꝰ sit rationabilis, maxime in his, quæ erga hominum genꝰ facit, est rationabilis, operās semper, aut secundum rationem suæ iustitiæ, aut secundum rationem suæ misericordię, & bonitatis, quemadmodum docet vas electionis, apostolus Paulus ad Romanos .9. appellans prædestinatos vasa misericordiæ, reprobatos autē vasa iræ. Sed non inde consequens ē rationem hanc prędestinationis esse meritum hominis, quia vbi sola misericordia, ibi nulla sunt merita. Deinde diuina bonitas in deo q̄uis sit ratio quędam propter quā ipse quosdā prędestinauit, et diuina iustitia in deo sit ratio ꝓpter quam quosdam reprobauit, non tamē oportet inde consequens esse eandem bonitatem esse rationem in deo, quare hunc magis, ꝙ illum prædestinauerit. Potest quidē ratio ęterna in deo præuidisse aliquod futurum tēporale bonum iunioris natu quod nō erat sequuturū

Volūtas diuini beneplaciti semp rationabilis.

turum ex voluntaria electione maioris natu, & secundũ hãc rationẽ potuit deus ad fidẽ elegisse Iacob potius q̃ Esau, sed nõ oportet talẽ esse rationẽ. Ambo etenim fuerunt æqualiter rei. Ibi enim, vt inquit Aug. locum habet, An non licet mihi facere quod volo? Creditor pro simplici suo beneplacito inter equaliter debitores potest vni gratiam facere, & ab altero iustum debitum exigere. Proinde si ratio dei æterna preuideat aliquas vtilitates futuras in vniuerso, ppter quas inter æqualiter indignos, vnũ magis q̃ aliũ ad primã grãm, ac vitam ordinat, nobis illas scrutari curiose non licet, quod talis rõ est inter occulta dei iudicia, de quib⁹ scriptura, Iudicia dei abyssus multa. Ad id autem quod Aug. dicit, voluntas in deo qua vnum eligit alterum reprobat non potest esse iniusta. Venit enim de occultissimis meritis, dicit magister sententiarũ dist. 40. primi. Hoc dictũ esse ab Aug. retractatum in suo simili. Verũ donemus id retractatum nõ esse, ita ppt est interpretari, vt veram contineat sententiam, acceptis vocabulis electionis, & reprobationis, vt significẽt diuinam voluntatem relatam, non ad totam congeriem effectuum, sed aliquem particularem effectum, vt prædestinare sit velle dare vitam æternam, reprobare autem velle, nõ dare. Vis secundũ quã opa nostra sunt meritoria, est occultissima, intusq; latet, atq; ita electio ad vitam eternam est ex meritis occultissimis. Et quod in argumẽto assumit in hoie, q ppter sanitatẽ ambulat amor seu desideriũ sanitatis ẽ causa motiua, ex qua incipit hõ velle ãbulare. Ita & amor dei, quo vult hõi vitã eternã dare, videt esse causa motiua, ex qua vult eidẽ hoĩ dare gratiã. Dicim⁹ cõsequẽtiam non valere, quia velle finem, non est deo causa volendi ea, quę sunt ad finẽ, nẽpe queadmodũ diuinus intellect⁹ vnico simplicissimo intuitu seu cõspectu intueť in sua essentia oia preterita, presentia, & futura, vnica simplicissima visiõe, vidẽs premissas esse cõclusionũ cãs, Ita et diuina volũtas, vnico sẽpiterno actu imobili, vult i reb⁹ a se cõditis esse ordinẽ, et vnũ esse finẽ, aliud mediũ ad huiusmõi finẽ, vnũ esse cãm efficientem, alium effectũ, vnũ esse meritum, aliud premiũ, vnũ esse dispositionem, seu præparationem, aliud formam.

Quõ volitio finis in deo sit, rõ ppter quã vult media in finem.

Verum proinde est deum homini prædestinato dare primam gratiam propter vitam æternam, in quam tanquam in finem ordinat gratiam datam, sed non inde consequens est, quod voluntas dandi vitam æternam, sit deo causa volendi dare primam gratiam.

Ad quintum argumentum patet solutio ex supra dictis, nihil enim aliud ex his, quæ sunt in argumento assumpta concludi potest, q̄ in ordine, seu congerie effectuum reprobationis, vnum esse meritum, aliud premium. Deus neminem odit, id est nemini vult malum pœnæ, nisi propter malum culpæ quam ipse, neque vult, neque condidit in homine. Quemadmodum autem reprobato est præparatus interitus damnationis propter causam præuisam in illo, quæ est originale, vel actuale peccatum, Ita & prædestinato est præparata vita æterna ꝓpter causam præuisam in illo, quæ ē finalis gratia. Proinde miserationis, & indurationis vocabula, si ab Augustino pariformiter acciperentur, congrue etiam possemus dicere, miserationis meritum, querimus & inuenimus in quibusdam, miserationis, inq̄, qua prędestinatus coronatur corona gloriæ propter bonum cursum, bonum certamen in præsenti vita. Verū quia bonus iste cursus fit ex gratia dei miserentis, & cooperantis libero arbitrio, Idcirco & corona hæc iustitiæ, dicitur etiam corona miserationis & misericordiæ, dicente propheta, qui coronat te in misericordia & miserationibus. Proinde Augusti. recte dicit miserationis meritū quærimus, & nō inuenim⁹, miserationis inq̄ ad primā gratiā, meritū aūt obdurationis, qua quisq; obdurat, sicut Pharao, est antecedēs peccatū illius, etiā obdurationis, qua deus non vult misereri ad dandum gratiā primā, veluti in paruulis est meritum alienæ voluntatis per quā paruulus habet originale peccatū. Ad id autem quod Augustinus dicit. Deus iuste reprobauit Esau, iuste inq̄, id ē iudicio iusto, & æquissimo nobis occultissimo. Dicimus hoc verum esse, si iustitia dei erga Esau intelligatur relata ad aliquem particularem reprobationis effectū, quē deus præparauit ipsi Esau ꝓpter eius peccata. Vnde excæcari, indurari, tradi in reprobum sensum, reijci in damnatio

Corona iusticiæ eadem est & corona misericordiæ

nis interitũ, ſicut Pharao, ſiunt ex iuſtitia dei, antecedentia peccata puniẽtis. Quẽadmodum aũt Pharao fuit a deo excę catus, induratus, traditus in reprobũ ſenſum propter malũ ipſius meritũ, quo meruit hæc pati. Ita & Eſau fuit ſic reprobatus, id eſt, derelictus, traditus in reprobum ſenſum, propter antecedens meritum in illo præuiſum, & hæc cauſa erat occultiſſima, quia nota ſoli deo erant opera illius futura, quæ poſtea patuerunt aliis. Rurſus poteſt & iudicium dei ęquiſſimum intelligi, tam in prædeſtinatiõe Iacob, ꝙ in reprobatione Eſau, non quod deus prędeſtinat & reprobat ſecundum merita præuiſa, ſed quod ſecundum ſuam ſapientiam ſic, vel ſic vult congeriem effectuum prædeſtinationis in Iacob, & non in Eſau propter rationes & cauſas finales ſibi notas, & nobis incognitas. Poſſunt enim rationes & vtilitates diuinitus eſſe præuiſæ, cur iuniorem elegerit, & reprobauerit ſeniorem, magis in hoc cõmendatur dei gratia, ne ſi eligatur maior natu, videatur electio priuilegio natiuitatis facta, ꝙuis autẽ id quod eſt temporale non ſit cauſa eius, quod ęternum eſt. Ad id tamẽ quod tẽporale eſt, reſpicit æterna ratio, ſecundum quam vult deus totum prædeſtinationis effectum in prædeſtinato.

Quõ Paulus miſericordiam conſecutus eſt quia ipſe ignorans fecerat.

Ad ſextum argumentum dicendum, quod conſequentia non valet. Solum conſequitur ex antecedẽte, quod ignorantia incredulitatis fuerit ratio propter quam Paulus fuerit conſequutus miſericordiam, ſed nõ inde ſequitur eandẽ ignorantiam fuiſſe rationem propter quam fuerit prædeſtinatus. Deinde Paulus non intendebat, quod opus ſuum malum ex ignorantia factum fuerit in eo cauſa meritoria aſſequutionis miſericordię diuinę, ſed quod ipſa ignorantiæ cõditio extiterit peccatum alleuians, ſine qua veniam non obtinuiſſet. Gratia enim qua iuſtificatur impius gratis omnino impenditur abſqꝫ meritis accipientis. Et quia eſt ſupra facultatem humanę voluntatis a ſolo deo infunditur, dicente Apoſtolo, Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Proinde non poteſt talis gratia habere cauſam efficientem, niſi deum ſolum. Verum quemadmodum in rebus prophanis eius, quod ſit

M non

non a nobis, sed ab altero bifariā nos dicimur esse causę, scilicet, aut quia meremur, vel impetramus illud ab altero fieri, aut quia pręparamus materiam, aptamq; facimus ad suscipiendum illud, & vtroq; modo nos aliquid operamur, apteq; dicitur, quod ab altero fit, propter opus nostrum fieri, Ita illius quod a solo deo producitur, possumus etiā assignare creatam causam efficientē improprie dictā, videlicet meritoriam seu imperatoriam & dispositiuam, seu præparatoriā materiæ. Quemadmodū causa creata præparat materiam ad animam rationalem, quę a solo deo infunditur, Ita voluntas humana cœlitus adiuta, præparat suam animam ad gratiam, quę a solo deo infunditur. Et ita manifestum est, q̄ & si fides, seu iustificationis gratia, habeat a libero prędestinati arbitrio pręparationē, quę est dispositio ad gratiam, nō tñ inde consequēs est, q̄ ipsa fides, seu iustificationis gratia habeat in prædestinato meritoriam cām, qa ipsa fides principium est meritoriū, ante quam nihil homo mereri potest. Istius tamen contrarium asseruerunt hæretici contra doctrinam Apostolicam, cuius scopus est, ostendere nulla esse merita fidei vocationis, seu iustificatiōis nostræ.

Sicut causa creata præparat materiā ad suscipiēdā rationalē animā, quæ a solo deo infunditur, Ita uolūtas præparat animā ad suscipiendū gratiā a solo deo dandam.

Conformiter ad hanc doctrinam beatus Augustinus contra eosdem disputat hęreticos, in libris de prædestinatione, & in alijs suis scriptis. Nihilominus etiam probans, quia pręparatio humanæ voluntatis ad gratiam necessaria, quæ non meritū est, sed dispositio quędā subiecti, nequeat esse a libero arbitrio, absq; gratuito auxilio dei prædestināntis & adiuuantis, qa præparatur, inquit, voluntas a deo. Opatio ergo meritoria seu impetratoria fidei, aut iustificatiōis, q̄q̄ nulla sit in prędestinato impio adhuc pagano, eo q̄ sine fide, sicut nec orare, ita nec impetrare quicq̄ valeat. Vtiq; tñ in viro sancto potest esse meritum seu ratio, cuius precibus ꝓ impio condescendat deus. Sic precibus Stephani, ꝓ suis lapidatoribus orantis, Paulus consecutus misericordiam videtur. Dispositio ad iustificationis gratiam necessaria, est motus liberi arbitrij ex fide quadam in deum detestantis peccatum, quo fit, vt iustificationis gratia exigat quendam liberi arbitrij motum, qui secundum naturam prior est gr̄a

iustifi-

iustificãte. Verũ hoc motu liberi arbitrij secũdũ naturã prior est motio seu tractus dei liberũ arbitriũ excitantis & afficientis, vt credere velit. Vnde sequit̃ prædestinatũ ex motu quodam fidei posse sibi impetrare gratiam iustificantẽ, et nõ solũ illã, sed suæ & fidei augmentũ. Sic legũt̃ fideles Apostoli ex fide dñm orasse, dicentes, Domine adauge nobis fidẽ. Et pater pueri lunatici ostendens fidem, dicens, Credo domine, perfici tamen eandẽ optauit, adiungens, Adiuua incredulitatem meam. Sic etiam per opera ex fide quadam implicita, facta præparare, & disponere se quis potest ad fidei perfectioris initia, & per eã rursus in perfectam consummationemq; proficere. Quemadmodum legimus Cornelium Cẽturionem orationibus & eleemosynis meruisse fidei illuminationem, per Petri prædicationem suscipere, per quam crederet Iesum esse Saluatorem mundi, qui tamen sine aliqua fide nec orabat, nec eleemosynas eregabat.

Iam si roges, an quispiam nondum illustratus vllis fidei initijs, posset sese ad fidei initia præparare. Responsdebitur forsitan omnem hominem, habentem liberi arbitrij vsum, iam habere deum vtcunq; intus loquentem per lumen rationis internæ testificantem de gratia, misericordia, & iusticia super peccatores, ad quem consulendum, si ad cor suum quisque intus rediret, satis audiret deum vocantem atq; inuitantem, ad accipiendum quædam initia fidei iustificantis. Sic sunt venerabiles quidam patres pie sentientes de diuina gratia omnibus parata, qui credũt omnes iam tam sufficienter vocari atque inuitari, vt valeant sese accommodare ad accipiendum quædam fidei initia, de qua re satis disserui in libro, De captiuitate & redemptione humani generis. Sed vtcunq; sit, hoc debet esse ex ecclesiastica prædicatione manifestum, quod nemo potest sese accommodare ad accipiendum fidei iustificantis donũ, nisi sit gratuita dei suasio, seu testificatio idonea, quã moueatur vel ad credendum, vel ad cogitandum & consulendum super his, quæ testificantur. Fidei donum nemo accipit, nisi qui vult credere, & sese ad ea, quæ sunt fidei, docilẽ reddit, vt autem sic velit, præparatur voluntas a domino.

An quis posset sese ad initia fidei præparare.

Si qua ergo videatur ante fidem dispositio aut ratio in prædestinato, propter quam donatur fidei spiritus, illa dispositio est ex gratuita suasione dei vocantis, atque ita est effectus diuinæ prodestinationis, sine qua etiã nec possumus de his, quę fidei sunt, cogitare aliquid pie, aut deliberare. Daturque fides propter illam dispositionem, non tanquam premium propter meritum, sed tanquam forma propter præparationem materię. Vocatio seu suasio fit, vt anima preparetur. Pręparatur autem, dũ vocata non reluctatur, sed ea quæ sunt fidei, pie cogitat, auscultat, consentire incipit. Neque enim deus fidei spiritum infundit, nisi in animam sic pręparatã, qui & plerunque subito, atque in momento totum simul inspirat. Quod si ante gratuitam vocationem, suasionẽ, inuitationem dei, secundũ suam prouidentiam, ad largiendum fidei spiritum, dirigat liberum arbitrium hominis adhuc contemnẽtis fidem, aut nihil adhuc de his quæ sunt fidei cogitantis, directio hæc diuina, vt nec dignitatem, nec meritum, ita nec in aia dispositionem ad habendam fidem supponit, sed vel negat, aut priuat actualem fidei contemptum, vel ponit quandam conditionem alleuiantem peccati grauitatem, ob quam congruum videatur diuinam benignitatem facilius ignoscere, pręsertim si sanctorum preces accesserint. Talis conditio est ignorantia, talis est & zelus ex ea procedens vtcunque pius in deũ, similiter & intentio boni finis in opere malo, qđ malũ esse ignorat, sicuti Paul. vt iã diximus misericordiã cõsecutus ẽ, qui prius fuit blasphemus, & persecutor, & iniuriosus, quia ignorans fecit in incredulitate, primæ ad Timo. 1. Fuit quidem opus eius in se malum, sed aĩus malum hoc non iudicabat, quia zelus legis dei eum accenderat, non ambitio, aut dominandi cupiditas, sed nec inuidia, quibus vitijs laborabãt illi, quos Iesus antea hypocritas appellauerat, & multis modis iuste reprehenderat. Atque ita Paulus, dicens se misericordiam consecutum, quia ignorans fecit, & cætera. non vult quod ignorantia in eo fuerit causa dignificans, sed quod fuerit tantum cõditio, peccatum alleuians, sine qua ipse omnino indignus, veniam non obtinuisset, propter quam oratio Stephani erat illi diuinitus applicanda, quemadmodum

Quomodo fides datur propter præparationem voluntatis.

solet dici, Stephanus si non orasset, ecclesia Paulum non haberet. Vnde & Beda super illo verbo Saluatoris, Pater ignosce illis, quia nesciunt, & cæt. Pro illis, inquit, rogauit Christus, qui nesciebant quid facerent, zelũ dei habentes, non secundum scientiam. Nec tamen huiusmodi ignorantia æque omnibus est causa, veniam obtinendi. Multi enim qui Apostolos persequuti sunt & occiderunt, arbitrati forsitan obsequium se præstare deo, in sua cecitate relicti sunt. Multi denique, qui cum Paulo persequuti sunt sanctos, & forsitan minus quam Paulus peccauerunt, permanserunt in sua ignorantia, quibus datum non est, vt crederẽt, quod Paulo donatum precibus beati Stephani ecclesia confitetur. Ad confirmationem dicimus argumentum hoc concludere, non quod in prædestinatis a libero eorum arbitrio, sed quod ab alterius iam iustificati libero arbitrio sit aliquod opus, quod sit ratio aut fidei, aut primæ gratiæ, ad quam deus illos ab æterno prædestinauerit.

Precibus Stephani Paulus consecutus est gratiam.

Concedimus itaque, quod iustorum deprecatio, est ratio aliqua donationis gratiæ iustificantis, in alijs adhuc nihil de gratia illa cogitantibus, sed impetratoria tantum, & hoc interdum, quia non æqualiter semper sancti, pro æque indignis exaudiuntur. Verum tamen non inde sequitur, iustorum deprecationem esse causam meritoriam seu impetratoriam totius effectus prædstinationis dei prædestinantis. Nempe & ipsa deprecatio iusti, vel iustorum præuisa a deo inter effectus prædestinantis dei, computatur ordinata, disposita, & præparata in ipsius impij iustificationem. Deus enim qui finem præordinauit, ipse & media omnia, ad talem finem præparauit. Sic legimus, quod si in Sodoma & Gomorra fuissent inuenti decem iusti, pepercisset dominus ciuitatibus illis, Gene. decimooctauo. Sicuti & susceperat preces ipsius Loth, vt non subuerteret vrbem, pro qua loquutus fuerat, Genesis decimonono. Sic & orante Abraham, sanauit deus Abimelech, & vxorem, ancillasque eius, & pepererunt, Genesis vigesimo. Item orãte Moyse, placatus est dominus ne faceret malum, quod locutus fuerat contra populum suum Exodi. 32. Sic etiam legi-

tur dominus dixisse ad amicos Iob, Iob seruus meus orabit pro vobis, faciem eius suscipiam, & non vobis imputetur stulticia. Hoc etiā mō Iacobus apost. in sua canonica dixit. Infirmat quis in vobis, inducat presbyteros ecclesię, & orēt super eum, vngētes eū oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum, multum valet deprecatio iusti assidua. Ex quibus authoritatibus, & si probabile fiat a rationabili creatura, quasdam operationes fieri, vtputa preces, vel orationes, vel etiam eleemosynas, propter quas deus saluet, aut iustificet impium. Nihilominus tamen idem impius gratis iustificari dicitur, quia quod tales preces sint futuræ, tanq̃ causę imperatorię, quarum intuitu deus illuminet impiorum corda, a deo prædestinante, & ordinante præparatum est. Pro regula itaq; in hac materia tenendum est quod deus in sua præscientia, & prouidentia habet omnes causas, operationes, & dispositiones ordinem habentes ad finalis iustificationis gratiam, cuiusuis prædestinati, & idcirco quicquid gratię est in homine iustificando, quicquid etiam benefit ab eo, vel quicquid ab alio corripiente, admonente, vel orante sibi inpeditur, id totum procedit ex æterna prę scientia, prouidentia, prædestinatione, seu ordinatione dei ab æterno proponentis, vel disponentis hominem talibus medijs, taliq; ratione iustificare.

In diuina prædestinatiōe hoc tenendū.

Ad septimū argumentū, dicendum est quod consequentia non valet, quia siue in maiorib⁹ peccatis quis sit, siue in minoribus, indign⁹ tamen est ex se qui misericordiam consequatur, quamq̃ maioribus criminibus inuolutus magis sit indignus. Iam non consequitur, iste est magis indignus, q̃ alter, ergo alter est dignus. Plærumq; magis indign⁹ iustificatur prætermisso minus indigno.

Ad verbum Augustini dicentis. Præcedit aliquid in peccatoribus, quo q̃uis nondum sint iustificati, digni tamē efficiuntur iustificatione. Respondeo. Hoc Augustini dictū nō obuiare supra dictis. Nam & in homine nondū iustificato si pręcedit aliquid q̃ ipse ex se indignus dignus efficitur iustificatione, id etiam est effectus prædestinatiōis diuinę, operātis in homine vocationem, suasionem, inspirationē

tionem, & liberi arbitrij motum. Deinde pro intellectu verbi Augustini hoc aduertas, aliud esse in homine nondum iustificato præcedere aliquid quo dignus est iustificatione, Aliud in eo præcedere aliquid, quo dignus efficitur iustificatione. Præcedit in homine nondũ iustificato spiritus sancti operatio, qua nondum dignus, efficitur dignus, veluti cum ex non credente fit credens, aut dum oratiõe, aut supplicatiõe grãm postulat sibi misericorditer donari, quẽad modum in publicano in templo orãte accidit. Ad dictũ prophetę dicentis, Non audiuit populus meus vocem meã, & dimisi eos, & c. Respondeo hoc nõ concludere, qđ inobedientia populi audire nolentis vocẽ dei sit causa, propter quam populus ille fuerit secundum æternam dei præscientiam reprobatus, sed solum concludit, quod inobedientia illa fuerit causa & meritum, quamobrem populus ille fuerit derelictꝰ, destitutus protectiõe diuina. Ad tertiã confirmationẽ qua dicit. Deus prçuidẽs ex duobꝰ ęqualiter indignis alterũ futurũ obedientẽ ꝑdestinauit illũ ad grãm primã, qua moueret in vitã ęternã. Respõdeo. Nõ idcirco prędestinauit deus suos electos, quia pręsciuit illos obtẽperaturos, & obedituros, sed ꝑdestinauit illos, vt obedirẽt, & crederẽt ex gratuita eius motione, Cęteros aũt reprobauit, nõ quia prçuidit illos fore rebelles, sed reprobauit illos, nõ volẽs taliter misereri ac trahere illos, qualiter aptũ nouerat, vt obedirẽt. Deinde argumentũ solũ ꝓbat particularẽ ꝑdestinationis effectũ habere causã, aut meritoriã, aut motiuã, quod tãq̃ verissimũ conceditur. Nã & ipsa vita æterna potest habere causam meritoriam, obedientiam humanę voluntatis recte & salubriter obedientis euangelio. Verũ hęc salutaris obediẽtia meritoria nõ esset, nisi dei voluntas ad illam obedientiam hominem sua gratia illustrando destinasset & ꝑparasset. Qđ si hęc salutaris obediẽtia a deo ꝑsciता sit causa vitę ęternæ meritoria, non tamen est meritoria causa primę gratię dandę, licet fuerit bonũ opꝰ, ad quod deꝰ gratiam illam dandam ordinauerit. Ita quod secundum naturam prior hominis voluntate intelligatur esse motio dei in sui obedientiam, subijcientis sibi humanam volũtatem.

Hęc est definitio patrum in concilio Milenitano.

Proinde si ex fide quadam, nondum charitate viua prodeat obedientia quædam, seu ratio impetratoria, ex qua hō nondū iustificat⁹ dign⁹ efficitur iustificatione tam fides illa ꝙ obedientia & desiderium remissionis peccatorū sunt ipsius prędestinationis effectus. Atq; ita homo non est prædestinatus propter illa, nō igitur quispiā est prędestinatus, quia est obediturus, sed idcirco est obediturus, quia est prædestinat⁹ vt obediret. Pariformiter inobedientia & rebellio & si sint causę meritorię desertionis seu subtractionis diuini auxilij, & æterni supplicij, non tamen sunt causæ meritorię, propter quas deus permisit, aut permittit voluntatem inobedientiū, & rebellium cadere in ipsius inobedientię ac rebellionis culpas, aut in primum peccatum. Permittere autem hominem habere primū peccatū, aut cadere in ipsum, non est propter vllum opus prodiens ex ipsius libero arbitrio, quod sit huius permissionis aut huius primi peccati in eodem homine meritoria causa, cuius merito videlicet ipse homo permitteretur, & vt ita dicam, traderetur a deo in huiusmodi peccatum, quia tunc hoc opus pręuium esset culpa & peccatum, eo quod puniatur a deo per subsequentem culpam, quod dicere inconueniens est, eo quod ex illo sequeretur ante primum peccatum in homine esse culpam, quod est impossibile.

Motio dei gratuita est secundū naturam prior motu voluntatis credentis aut pœnitētis.

Ad octauum argumentum quo dicitur, ex scripturis sacris manifestū esse ad iustificationem impij necessarium esse motum liberi arbitrij credentis in eum, qui iustificat impium, & pœnitentis de peccato suo.

Respondeo. Sine controuersia tota Christianorum schola tradit per motum fidei, per contritionem seu interiorē pœnitētiā peccata remitti. Ecclesiastica prędicatione diffinitum est tam iustificationem nostram ꝙ perditionem, nō sic pendere ex sola vocatione, prædestinatione, aut reprobatione seu voluntate dei, quin etiam opus sit voluntate hominis libere credentis, consentientis, obedientis, & a peccato resilientis. Sed hęc supradictis non obuiant, quia motus liberi arbitrij, quibus aut prępare antur corda, aut delentur peccata, &

ta, & promeretur vita æterna, non sunt solius liberi arbitrij opera, sed diuinæ motionis ac inspirationis opera, aut effectus gratiæ iustificantis datæ in ipso iustificationis momento. Motus enim imperfecti gratia illa iustificante priores, quę sunt pręparationes quædam seu dispositiones ad gratiã iustificantem, sunt etiam a diuina gratuita motione dei. Ex quibus liquidum est primum in iustificatione impij esse actionem dei, seu motionem excitantis liberum arbitrium, vt credendo in Iesum poeniteat veteris vitæ. Diximus autem de his latius in libro de captiuitate & redemptione humani generis, in capitulo de pręparatione ad gratiam.

Motus quidem imperfecti, priores, gratia iustificante non sũt absq; gratuito dei auxilio.

Patet igitur, quod obedientia Iacob non fuit totius effectus prędestinationis causa, cum & ipsa obedientia sit etiam prędestinationis effectus, sic nec rebellio fuit reprobationis totalis causa in Esau. Cæterum & hic sciendum, quod illa, quæ in argumento assumpta sunt, non habent veritatem in prædestinatis paruulis, amentibus vel fatuis, qui aut in iustificationem, aut in perditionem veniunt nondum potentes consentire, aut contemnere suis voluntatibus. In talibus reprobatis nondum propria voluntate peccantibus, declarare nobis voluit deus, quã magnum misericordiæ suę beneficium ipse pręstet adultis, electis plærisq;, qui non solum originale contraxerunt, sed & originali multa crimina ex propria voluntate addiderunt. Manifestum tamen est adultum non iustificari absq; motu propriæ voluntatis, voluntarie credentis, voluntarie obedientis euangelio, voluntarie abrenunciantis sæculo, testantibus id scripturis apertissimis, quibus deus per omnem locum ab homine, qui iustificandus est, exigit vt credat euangelio, vt poeniteat, & cõuertatur. Sed hæc voluntas nulla esset, nisi deus secundum æternum suum propositum homines ita dirigeret & gubernaret, vt venirent in ætatem illam, qua & possent, & desuper adiuti vellent consentire. Prę cæteris itaque omnes ad fidem vocati, gratias agere debent deo, qui gratis & absq; vllis meritis illorum dignatus est taliter eos vocare, trahere, & afficere, qualiter aptum eis nouerat vt obedirent.

De paruulis fatuis & amentibus salutem assequentibus, vel in damnationẽ euntibus.

 Sed de

Sed de his latius egimus in lib. de prouidentia diuina.

Constat quidem ante iustificationis gratiam liberum hominis arbitrium, crebro suggestionibus quibusdam, & inspirationibus ac admonitionibus vtilium cogitationũ admoneri, habẽs in potestate & contẽnere illas, & non contemnere. Vnde ipse ait, Ecce ego ad ostium sto & pulso, si q̃s aperuerit mihi ianuam, introibo ad illum, & cœnabo cũ eo. Tales tamen suggestiones, vel immissiones cogitationũ vtilium diuinitus ordinatæ, ad accipiendam fidem, aut gratiã iustificantem, non habent in homine vllam causam meritoriam, aut rationem præparatoriã. Tangit enim deus plerũq; impiorum, aut etiam paganorum corda huiusmodi instinctibus aut inspirationibus, non propter hoc solummodo, q̃ præscierat eos his non male vsuros, sed gratis & liberaliter tangit secundum beneplacitum suum, qui & tangit secundũ temporum vices corda eorum, quos præsciuit fore rebelles. Quemadmodum saluator dicit in euangelio, Quotiens volui congregare, & cæt. & noluisti. Item propheta, Quadraginta annis offensus fui generationi huic, & dixi semper, hi errant corde. Item Sapientia clamat, Vocaui & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Item Apostolus, Tota die expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem mihi. Ex quibus patet, quod deus gratis & liberaliter immittit suas inspirationes, seu cogitatiões ad bonũ, quatenus istiusmodi medijs, homo si voluerit, possit sese ad gratiam iustificantem accipiendam præparare.

Suggestio & immissio spiritus sancti in homine iustificando nullam habet meritoriam causam.

Ad confirmationem dicẽdum, quod secundum casum propositum de duobus indignis, verum quidem supponit, quia possibile est duos tales esse æqualiter attractos secundum instinctus quosdam, suggestiones, suasionesq; præuias, quas alter sua voluntate negligens, aut contemnens, in nouam cadẽs culpam, meretur deseri, obdurari, & tradi in reprobũ sẽsum, deo dicẽte, Non audiuit populus meus vocẽ meã, & dimisi eos secundũ desideria cordis eorũ. Et alibi, Volui vos cõgregare quemadmodũ gallina cõgregat pullos sub alas & noluistis, Ecce relinquetur domus, & c.

Alter tamen, licet non contemnat, non meretur ex hoc iusti ficari, vt patet ex supra dictis. Verum de duobus indignis, æqualiter inspiratione diuina attractis, quorum vnus salubriter obedit, alter non sic obedit. Sciendum est, quod illo casu stante, dicendi sunt non fuisse æqualiter tracti, secundum gratiam prędestinationis. Hæc nempe est diuina voluntas, taliter trahens electos, qualiter aptum eis nouerit, vt non contemnant, sed obediant. Et ita patet, quod hæc obiectio, nihil obuiauit prędestinationi diuinæ, quia in voluntate dei, non in prædestinato est ratio, cur sic decreuerit illum trahere, & non alterum. Neque tamen per hoc tollitur hominis liberum arbitrium, quis enim neuter per motum solius liberi arbitrij possit gratiam diuinam aut promereri, aut aduocare, vterque tamen per seipsum potest impedire ne recipiat illam, sicut apud Iob legimus de quibusdam, qui dixerunt deo, Recede a nobis, & cæt. Et iterum, Ipsi fuerunt rebelles lumini. Quis igitur contigerit duos æqualiter a deo vocari, non solum forinsecus, sed etiam intus prę ueniri iaculis quibusdam cogitationum vtilium, veluti dispositionibus aliqualibus ad accipiendam gratiam diuinitus præparatis, quas vel quæ alter mox reijcit, vel impedit, aut etiam contemnit, atque per hoc sibi iuste imputetur ad culpam, quod remedia sibi diuinitus proposita cōtemnit. Alter vero non reijcit, sed neque opponit sese per actualem gratiæ talis contemptum. Is tamen & si lumine cœlestis gratię illustretur, non habet tamen vnde de viribus suę voluntatis (tanquam qui aperuerit ostium cordis sui deo illuminare volenti, per bonum liberi arbitrij vsum) gloriari possit aduersus alterū, qui quodammodo obdurauit cor suū, nempe aperire ostium cordis deo pulsanti, est quidem motus liberi arbitrij, sed moti atque attracti a gratia dei prædestinātis. Vnde Augustinus, Quod diuina excitatio a multis refutatur atque spernitur, ipsorum est nequitiæ, quod autem a multis suscipitur, est diuinę gratiæ, pariter & humanæ voluntatis. Potest quidem humana voluntas resistere diuino instinctui, sed non potest impedire intentionem prædestinantis dei, quia corda hominū in manu dei sunt, quocunque

Nota hic duplicē dei tractum.

voluerit, inclinabit ea. Certum quidem est obedientem admitti, inobedientem repelli, faceret tamen deus ex rebellib' obedientes si vellet. Dominus enim, inqt Ambrosius, quos dignat vocat, & quē vult, religiosum facit, quemadmodum inquit Christus, Omne quod dat mihi pater ad me veniet, id est credet in me, sed hoc vt fiat pater dat, faciēs vt credat. Si autem interrogaueris, inquit Augustinus, Cur non omnes docet pater, vt veniant ad filium. Respondet tibi Apostolus. Quia volens ostendere deus iram suam, & demonstrare potentiam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, vt notas faceret diuitias gloriæ suę in vasa misericordiæ. Quasi dicat, quos ita docet, vt veniant pro sua misericordia, & bonitate docet, quos non ita docet, vt veniant ex iusto suo iudicio, non docet. Vobis, inquit Christus ad Apostolos, datum est nosse mysterium regni cœlorum, illis nō est datū. Quorum alterū scilicet nosse ad misericordiam, Alterum scilicet non nosse ad iustum illius iudicium pertinet. Interrogantibus igitur cur non omnes ita docet pater vt veniant. Si dixerimus, Quia vocati nolunt discere, recte quidem respondetur, sed opponetur nobis, Cur nō in eis sicut in alijs operatur, vt discere velint, cur non facit volentes ex nolentibus, qui in potestate habet hominū volūtates.

Dilutio obiectiōis.

Hic rursus si ad liberū coneris referre arbitrium, & dixeris, q̄quis vocari, & audire patrem non est in nobis, sed in patre qui vocat, & sese offert, vt audiatur, qui & intus loquitur ad ostium cordis intusq; pulsat, tamen discere, cōsentire, aut obedire est nostrum, ad quod diuinitus moniti relinquimur in manu consilij nostri, & ita cum audimus, aut deū, aut hominem testificari euangelium, si velimus discimus, et credimus, & nostrū ē opam impēdere sciēdis his, quæ pater docet. Recte quidem hæc dicis, modo credas hominem iam post lapsum, necdum iustificatum, non sic esse in manu consilij sui, sicut erat Adam ante peccatū, cōfitearisq; hominem ex his quę sibi relictus habet non posse discere, & inuenire, quę ad salutem pertinent, nisi gratia miserentis dei præuenerit eum, præueniendoque traxerit illum de peccati luto. Quicquid enim ante huiuscemodi gratiam fecerit homo q̄-

tum-

tumulis conatus fuerit, non liberabitur a peccatis, neq; iusti ficabitur donec secundum intentionem dei prædestinantis, suaq; gratia adiuuantis ita trahatur, vt spiritu charitatis desuper accepto ex massa perditionis erigatur. Erigatur inq;, vt trahatur a deo, non modo suscipiendo, aut patiendo, sed & voluntarie operando, vtpote qui & si nequeat resistere intentioni dei, quæ est secundum voluntatem sui beneplaciti, habet tamen in potestate sua non obedire, sed & reluctari diuino tractui, dicente scriptura de iusto iam tracto. Qui potuit transgredi, & non est transgressus. Verum hic punctus est, quem, si Augustino credimus, pauci penetrare valent. Sed de his latius agetur capite sequenti. Et ista gratia, quæ est secundũ voluntatẽ diuini beneplaciti, est gratia prædestinationis diuinæ segregantis & eligentis, quæ non talis generis, huiusq; modi fuisset, si ipse Adam, & filij eius sub innocentiæ statu permansissent.

¶ *Secundum huius capituli membrum, in quo ex supradictis colliguntur sententiæ pro concordia liberi arbitrij & prædestinationis diuinæ.*

Ex prẹmissis in hoc capitulo colliguntur aliquẹ sententiæ, siue conclusiones. Prima. Quamuis prẹscientia meritorum, seu meritum præscitum non possit esse ratio diuinæ prædestinationis. Sunt enim merita prẹdestinationis effectus, id est, quæ non a seipso solo, sed a deo coopante habet hõ. Prẹscientia tamẽ peccatorũ potest esse reprobationis ratio, accepta reprobatiõe, vt significet deserere, seu reijcere hoiem peccantẽ, & pparare illi mortis interitũ. Patet hẹc sententia, quia peccata habet homo a seipso non a deo, & idcirco possunt esse causẹ, quare deus vult deserere illum, & non apponere illi gratiam, & excludere illum a regno coelorum, infligens eidem mortis interitum.

Et ꝗuis hoc diuinum velle nõ sit de directa, & primaria intentione dei naturam humanam instituentis, est tamen de intentione dei naturam humanam propter peccatum punientis. Quia vt supra patuit, deus non deserit hominem priusꝗ deseratur. Super his habentur expresse scripturę. Deus mortem non fecit, nec lętatur in perditione viuorum, creauit enim vt essent omnia. Item per vnum hominem peccatum intrauit, & per peccatum mors.

Quædam scripturæ insinuant deũ odio habere seu indurare hominem secundum simplicẽ uoluntatem aliæ uero significant deũ odire aut indurare hominem propter peccata.

Ex hac sententia perspicuum est, qua via concordari possint scripturæ, quę in hac materia videntur contrariæ. Quædam enim scripturę insinuant deum indurare, & odio habere hominem, secundum simplex suum beneplacitum. Quemadmodum dicit Apostolus, Non ex operibus, sed ex vocante deo, Iacob fuisse dilectum, Esau vero odio habitum. Item deus cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Nã huiuscemodi scripturæ intelliguntur de odio, & induratione reprobationis, vt odire, seu indurare hominem, sit nolle misereri hominis, permittendo in eo primum aliquod peccatum, & non eo modo dirigere illum, quemadmodum aptũ nouit, vt habeat gratiam finalem, qua perueniat in vitam æternam, & cætera. Aliæ vero scripturæ aperte ostendunt deum odire, indurare, in reprobum sensum tradere hominem propter mala antecedentia hominis opera. Quomodo dicit Apostolus ad Romanos .10. de quibusdam. Sicut nõ probauerunt deum habere in noticia, tradidit illos deus in reprobũ sensum, & cętera. Et propheta, Odisti omnes, ꝗ operantur iniquitatem, & cæteræ similes. Patet denicꝗ non esse inter se contrarias theologorum sententias, quibusdam dicentibus, indurationem, odium, seu reprobationem habere causam a libero arbitrio hominis in reprobato a deo pręuisam, originale videlicet, vel actuale peccatũ, propter quod deus illum reprobauerit. Alijs econtrario dicentibus, vt sicut deus, quem prædestinauit, sine causa in ipso electo prædestinauit. Ita quem reprobauit sine causa in homine reprobato reprobauit. Suborta proinde ẽ hęc sententiarũ diuersitas ex equiuocatione vocabuli reprobationis diuersimode acceptí. Non est autem inutile hæc considerare ad obstruendũ

os ho

os hominum loquentium iniqua contra deum, & non valẽtium penetrare sensum apostoli Pauli, vtrumq; ęqualiter tribuentis simplici voluntati diuinæ, tam id videlicet, quod est misereri, q̃ id quod est indurare, accepto induratiõis vocabulo, secundũ oppositionẽ ad verbum vocabuli miserẽdi, vt voluntas miserendi sit diuina prędestinatio, voluntas autem indurãdi diuina reprobatio, quę sunt in deo secundum simplex beneplacitum illius volentis erga quosdam liberaliter, seu misericorditer agere, erga alios autem iuste, id est secundum rationem suæ iustitię, qua potest negare homini, quod non est illi debitum. Secunda sententia.

Cum dicitur ab Apostolo, Deus cui⁹ vult miseretur, & quem vult indurat. Voluntas hęc in deo non est irrationabilis, Quia, vt dicit Apostolus, prędestinati sumus secundum propositum dei, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suę. Vbi autem est consilium, ibi & ratio, & intellectus, & iudicij ęquitas, & veritas. Omnia igitur quæ facit deus, inquit Hieronymus, plena sunt ratione, & potestate facientis, dicente scriptura, Omnia in sapientia fecisti. Veruntamen attendere debemus, quod licet voluntas illa, qua deus cuius vult miseretur, & cęt. non sit irrationabilis, non oportet tamẽ rationẽ huiuscemodi voluntatis esse vllum meritum bonum eius cuius deus miseretur, aut meritum malum illius quem indurat. Est tamẽ horũ ratio generalis ab Apostolo assignata. Manifestatio scilicet diuinæ iustitiæ per reprobos, per prædestinatos vero manifestatio diuinę misericordiæ. In vtroq; tamen etiam ẽ misericors, & iustus dum vocat, inuitat, expectat reprobos errantes, reddens vnicuiq; tam prędestinato, q̃ reprobo, prout gessit in corpore. Possunt præterea aliquæ esse rationes speciales pręuisæ in quibusdã reprobatis, propter quas deus noluerit illis euangelium prædicari, qui ad tempus iustificarentur, & conuerterentur ad fidem, sed tales omnino occultæ sunt, & nobis incertæ. Proinde super interrogatiõibus curiosorũ interrogantiũ, Cur deus hoc fecerit, hoc non fecerit, cur sic vel sic, & non aliter facere voluerit, temerarium est præcipitare sententiam. Eorum enim, inquit

Augustinus, audaciam confundit Apostolus,qui secundum coniecturas humani cordis inscrutabilem iudiciorum dei altitudinem cogitare conantur, dicens, O homo tu quis es, qui respondeas deo. Quærentibus etiam a nobis, vt Augustinus dicit, cur apud Pharisæos tanta miracula sunt facta, qui videntes ea,non tamen fuerant credituri,apud eos vero tanta miracula non sunt facta,qui credituri fuissent,si vidissent vt patet de Tyriis. Respondet Apostolus, Quis cognouit sensum domini,aut quis consiliarius eius? aut quis prior dedit illi & retribuetur ei? aut quis dicit illi, Cur ita facis? facile foret infidelitatem Iudęorum accusare de libera voluntate venientem,sed hoc contra Tyrios facere non possumus,qui si Christi miracula vidissent, vtiq; credidissent,dicente saluatore, Si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes,&cæt. Tametsi hanc saluatoris doctrinam iam ante mille annos, quidam disputator catholicus nō ignobilis, sic exposuit dicens, Deum præsciuisse Tyrios & Sydonios a fide postea recessuros, & ita Christum misericordia potius noluisse euangelium prędicari illis quos præsciuit a fide lapsuros, vera forsitan,inquit Augustinus,est hæc sententia, sed quis cognouit sensum domini? Restabit insuper quęstio,cur non sic prædestinauerit illos, vt videlicet perseuerare daretur postq; credidissent.

Damnationis causa ex nobis, salutis ex deo est.

Tertia sententia. De libero arbitrio non extra ipsum quęrenda est damnationis causa. De saluatoris vero gratia,non de libero arbitrio salutis causa quęrenda est, Patet,quia nemo damnatur,nisi ex propria culpa, & nemo saluatur,nisi ex dei gratia. Nam propositum quo vult deus misereri,causa est eorum,pro qbus homo assequit remissionem peccatorū & vitam æternā credendo & diligendo. Propositum tamen non miserendi,non est causa eorum, pro quibus reprobi vadunt in carcerem suppliciorum. Si quidem damnantur homines propter originalia vel actualia peccata, quorum non deus,sed liberum arbitrium est causa. Pro quibus vero remissiōem peccatorum consequūtur ex misericordia Christi saluatoris,sunt merita,aut fides & charitas,quę dei sunt dona. Iā si dixeris,quemadmodū solēt dicere im

probi

probi defenſores liberi arbitrij cōtra gratiā Chriſti deū dere linquere paruulū dirigendū ſecundū naturalē curſum & ſe cundū cauſas naturaliter operantes,& ita paruulū non a prę deſtinatione habere,quod baptizet,ſed potius ex creatarum cauſarum directione,ſimul & naturali fortitudine, quia ſu-perſtes ex vtero natus naſcitur,& in eo loco,vbi puuli ſolēt baptizari,& a parētib⁹,qui illū baptizari velint. Alter aūt quiſpiā ſecundū naturales cauſas,aut ob parentū ſuorū incu riam malam ſortitus cōplexionem,morte rapitur priuſq̄ ſa-lutari lauachro regeneraſ. Reſpōdet Aug. Nō fatali ne-ceſſitate,nō temeritate fortunę,quę nihil ſunt, ſed ſecūdū al titudinem ſcientię, & ſapientiæ dei omnia gubernantis, factum eſt quod paruulus ſit complexione validus, & robu ſt⁹,& quod in eo naſcatur loco,vbi paruuli ſolēt baptizari, & quod ſit a parentib⁹, qui talē habeant voluntatē baptizā di illū, & q̄ deniq̄ accedēte ętate in eo maneat loco vbi in ſtruitur Chriſtiana fide, & quod illam inſtructionem ita audiat,vt credat,& quod ipſe peccans hoēs habeat arguen-tes,quibus admonentibus reſurgat deo intus operante. Sin gula & vniuerſa hæc ſunt a prędeſtinatione dei præ parātis huius generis effectus ſingulos,ordinem quendam habētes ad ſalutē electorū. Proinde q̄uis poſſit eſſe iniquitas,aut in parentibus,aut in miniſtris,per quorum negligentias puu lus quiſpiam ad regenereratiōnis lauacrum nō pueniat,nō eſt tñ iniquitas apud deū,ſi paruulū in iniquitate conceptū mori velit & dānari propter peccatū. Neq̄ ſupradictis ob-uiat,ſi hęc & id genus alia fiāt per cauſarū creatarū miniſte ria. Nā et ex ſuperioribus eſt manifeſtiſſimū ipius p̄deſtina tionis effectus,tū per naturales tū per volūtarias cauſas ad-ipleri,& liberā hōis volūtatē coopanti diuinę p̄deſtinatiōi. De gratia paruulorum.

Quarta ſententia. Quis ſancti,& hi q apud deū ma gni ſunt meriti nequeunt ſuis orationibus obtinere ea quę nō ſunt prædeſtinata,vtiq̄ tamē ſuis orationibus & meri-tis a deo impetrāt, vt in prędeſtinato adimpleātur ſecundū dei voluntatem opera bona & premia. Hęc ſentētia confor mis eſt doctrinæ apoſtoli Pauli. Omnia, inquit, ſuſtineo propter electos, vt & ipſi miſericordiam conſequantur,

sciebat vtiq vas electionis diuinam electionem ad dandam misericordiam, neq posse cassari, neq impediri, tamen sustinebat omnia propter electos, vt & ipsi salutem consequerētur, quę est in Christo Iesu cum gloria cœlesti. Hanc sententiam probat etiam beatus Gregori⁹ primo dialogorum p scripturā Gene. vbi legit̄, Quia Isaac deprecatus est dominum pro vxore sua, eo quod esset sterilis, qui exaudiuit eū, & dedit conceptum Rebecce. Isaac igitur orando impetrauit effectum diuinitus prædestinatum, sed neq ipse potuit, neq nos possumus quicq impetrare, nisi quod deus ab ęterno prædestinauit. Quemadmodum etiam Augustin⁹ dicit, si Stephan⁹ non orasset, ecclesia Paulum non habuisset. Monet preterea Iacobus apostolus fideles dicens. Orate pro inuicem vt saluemini. Oramus ergo non vt diuina prædestinatio mutetur, nō vt deus incipiat velle, quod noluit. Quia sic orare deum, vt intendamus æternam illius electionem, aut prędestinatiōem immutare, species quædā est infidelitatis. Sed oramus vt effectus aliq̄s nobis salutaris secundū diuinā prędestinationē impleatur, quē forsitan nō aliter q̄ nobis orantibus decreuit dare. Quemadmodū enim p causas, aut naturales, aut liberas, adimplētur in hoc mūdo effectus corporales diuinę puidentię, Ita prędicatiōibus, admonitionibus, correptionibus, orationibus, cęterisq operibus, quæ fiunt a libero hominis arbitrio adimplentur in prædestinatis diuinæ prędestinatiōis effectus. Sic doctor gētium Paulus, q̄uis prędestinationem toties commendasset, dicens deum prędestinasse suos electos ante tempora sæcularia secundum propositum voluntatis suæ, non tamen ob id precari destitit nocte, & die sollicitus, quatenus prędestinati salutem consequerentur. Item licet idem Apostolus dixisset, Deus est qui operatur in vobis, & velle, & perficere pro bona voluntate. Item qui cœpit in vobis bonum perficiet vsq in diem Iesu Christi. Non minus tamen hortatus est, vt velimus & incipiamus, & operemur bona, in eisdemq perseueremus, vt sparsim patet per omnes suas epistolas. Vnde & beatus Gregorius dicit. Perhennis regni distributio ita est ab omnipotente deo disposita, vt prædestinati ad illud perueni-

Isaac orando impetrauit ut uxor sua conciperet Iacob.

niant per labores, orationes, militiam, quatenus laborando & postulando mereantur accipere, quod eis deus omnipotens ante sæcula disposuit dare. Concordat hoc sententiæ principis Apostolorum dicentis, Fratres satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.

Quinta sententia. Quamuis tota congeries effectuum prędestinationis, non est ab alia causa, quam ab ipso deo, pendens ex simplici bonitate illius misereri volentis, secundum consilium voluntatis suæ, est tamen inter hos effectus ordo quidam, ita vt vnus effectus possit esse alterius effect⁹, vel causa, vel ratio, vel meritum, vel præparatio. In hac enim effectuum congerie prior effectus est posterioris dispositio, prępáratio, aut meritum. Posterior vero est finis & premium pręcedentis. Sicut enim in corporalibus causis, & effectibus est ordo causarum & effectuum, vt vnū sit ab altero, vel propter aliud. Ita in prædestinato, vt inquit Augustinus, fides primum datur non petita, vt possit esse principium bonorum operum, vt et sic ipsa bona fidei opera, sint vitę æternæ meritoria. Sicut ergo deus ab æterno voluit dare fidem, non propter vlla pręcedentia in pręd estinato merita, sed gratis, vt ipsa esset principium bonorum operum, ita voluit ab æterno bona opera esse rationem seu causam vitæ æternæ meritoriam. Primus itaq; pręd estinationis effectus in pręd estinato nullam habet causam pręuiam, quia gratis pręstatur secundum consilium voluntatis diuinæ. Ex quibus considerari potest, quod hęc loquutio, qua dicitur, Fides aut charitas datur propter merita, geminum potest habere sensum, quia vel præpositio propter, designat causam finalem, & sic vera est sententia, quia fides datur ad merendum, sicut oculi ad videndum, & pedes ad ambulandum. Vel designat causam efficientem seu meritoriam, vt sensus intelligatur esse talis, Fides datur ex merito bonorum operum, vt videlicet opera sint fidei, ex qua fiunt meritoria, et tunc falsa est sententia multipliciter per Apostolicam scripturam reprobata, quam & superius refutauimus.

Fides datur propter merita in uno sensu uerum, & in altero sensu falsū.

O ii Sexta

Sexta sententia. Concordant scripturæ, quę inter se pugnare videntur, quibusdam insinuantibus deum neq; deserere populum suum, neq; derelinquere, alijs vero dicentibus, deum non solum deserere hominem, sed & excecare, indurare, & aggrauare, quia illę significant deum, qui bonꝰ est ex se, hæc non facere, istę autem, significāt deum iratum ob antecedens peccatum recedere ab homine, excecare, indurare, & sinere hominem abire secundum desideria cordis sui. Vnde Augustinus, Sunt antecedentia quidem peccata, non in quæ ob culpam præcedentem traditi, sed in quæ homines liberum arbitrium habentes (quo cauere poterant deo adiuuante ne caderent) permissi sunt primum cadere, quibꝰ facti sunt digni, qui traderentur in grauiora subsequentia peccata, in excecationem, indurationem, & aggrauationem.

Verus Christianus minime turbatur ex prædestinatione & reprobatione diuina.

Septima sententia. Pro altitudine discretionis diuinæ separantis alterum a perditionis massa, & alterum deserentis, non turbabitur Christianus sub potente manu dei humiliatus, qui iam stabili fide crediderit omnem hominē nasci indignum regno cœlorum, vniuersumq; genus hominum, tam iusto dei iudicio in originali radice esse damnatū, vt & si nullus inde liberaretur, nequaquam tamen possit iusticia dei recte vituperari, dicente scriptura, Quis tibi imputabit, si perierint omnes nationes terrę. Oportet proinde omnes homines humiliari sub potente manu dei, scientes omne iudicium dei esse iustum, neq; posse comprehendi omnem diuinæ voluntatis ac iusticiæ rationem, quam neq; licitum est curiosius inuestigare, cum scire sufficiat a deo esse, quod stamus, a nobis autem quod peccamus. Deus deniq; se ipsum amantibus potius tribuit, q̄ scrutantibus. Vnde consequens est iusto dei iudicio etiam eos damnari, qui fidem Christianorum habere non potuerunt, non habentes a quo audirent. Recte, inquit Augustinus, non admittitur in regnum cœlorum non credens, q̄uis etiam Christianus nō solum non fuerit, sed nec esse potuerit. Cur illum sic trahat vt credat, non istum, noli scrutari, si non vis errare.

Ad omnium curiosorum hominum quæstiones super his rebus temere interrogantiū, iā ex superioribus patet re

spondē

spondendum esse. * Quemadmodum extra diuinam voluntatem, bonitatem, sapientiam, non oportet esse rationes vllas, propter quas deus; qui in potestate habuit quomodolibet aliter mundum facere, hunc mundum talē condidit ita extra diuinam sapientiam, iusticiam, & bonitatē, nullas oportet ratiōes inuestigari, ꝓpter quas de⁹ ex massa humani generis æqualiter damnationi obnoxia, alios ita voluerit vocare & præparare vt fierēt iusti atq; beati, alios aūt nō sic. Et hic iam statuatur nobis Christianis sub potenti manu dei humiliatis irrefragabilis machina, per quam deijciuntur omnium curiosorum hominum quæstiones temerarie interrogantium, Cur deus, qui in potestate habuit, qualitercumq; aliter hominem facere, talem creauit hominem, quem nouerat peccaturum, cur non illum fecit talem, & tā forti auxilio suffultum, qui aut non peccaret, aut peccare non posset. Quibus & id genus alijs quæstionibus curiose excogitatis, respondemus.

Responsio ad curiosas hominum quæstiones.

Deus qui infinitis alijs modis potuit suam sapientiā, iusticiam, & misericordiam declarare, suamque bonitatem innumeris modis alijs communicare, in aliosq; diffundere, & etiam res quas condidit creare qualitercumq; aliter placuisset secundum suam sapientiam, hunc peculiarem rerū ordinem ac graduum selegit, ad declarandum suam potentiam, sapientiam, bonitatem, misericordiam simul & iusticiam congruissimum. Nam in eo, quod ipse primum hominem, neq; impulit, neq; coegit, neq; vllam ei necessitatem imposuit, sed iussit, ac monuit ne peccaret, eūdem instituens per vim insignem rationis, qua de vnoquoq; proposito iudicare posset, per quam & liberum esset illi in aliam migrare sententiam, & in quam vellet partem suam definitiuam vertere voluntatem, reliquit locum suæ iusticiæ declarandę, simul & misericordiæ. Nam Adam ex dei bonitate in honore constitutus dū peccauit hoc suo libero abusus arbitrio, meruit fieri miser, atq; ita iusta dei veritate iam humiliatus & factus miser, ab hac miseria iusto dei iudicio illata non potuit rursus esse liberatus absq; miserentis dei gratia.

Diuinæ igitur iusticiæ punientis peccatum nostrum, tribuenda est miseria nostra. Diuinę autem misericordiæ tribuēda est salus nostra. Vtrumq; igitur, & deseri videlicet in miseria, & a vinculo miseriæ ad salutem assequēdam per Christi meritum liberari, pendet ex voluntate diuina. Et hic est scopus, in quem tendunt omnium prophetarum & Apostolorum oracula, quemadmodum & Apostolica declarat sētentia iam sæpius inculcata, Deus cuius vult miseretur, & quem vult indurat, tanq̄ dicat, Deus cui vult misericordiā facit, & cui non vult misericordiam non facit, & id quidem p simplici suo beneplacito absq; vlla iniusticia. Nam si vni fit gratia & misericordia, non idcirco fit alteri iniuria, si fiat ei iusticia.

Miseriæ nostræ, ipsi nos sumus causa, iusticiæ autem nostræ deus ē causa.

Octaua sententia. Non fuisset vlla miseria, si nulla fuisset culpa voluntaria, non fuisset autem culpa, si nō fuisset voluntas peccandi libera. Sine libero voluntatis arbitrio, neq; peccare, neq; iuste viuere potuisset primus homo. Non fuisset vllum peccatum, si primitus fuisset homo sic a deo institutus, vt necessario fuisset ab illo statu immobilis, non habēs vim vllam, qua potuisset in illo, qđ accepit proficere, & ad id quod nondum acceperat ascendere, aut ab illo deficere. Proinde si nullum fuisset liberum hominis arbitrium, non fuisset vllum hominis meritum, si nullum fuisset meritum aut bonum, aut malum, nullum esset dei iudiciū, nulla dei iusticia, nulla alia gratia aut misericordia, sed iaceret euersa totius Christianæ fidei doctrina.

Sequitur secunda pars.

Sequitur pars huius libri secunda, in qua ex scripturis sacris demonstratur diuinæ prædestinationis & liberi arbitrij concordia. Diuidemus autem partem istam in tria capita. In primo ꝑponemus utriusq; partis argumēta. In secundo pro solutionibus argumentorum considerationes & sententias. In tertio soluemus argumēta.

QVIA vna omnium ferme hæreticorum est consuetudo coaceruare multa scripturarum testimonia, & ex illis colligere sibi singulares quasdam sententias cōtra cōmunem & olim receptam doctrinam a tota Christianorum schola, prætermissis alijs scripturis palam sententias contrarias demonstrantibus, Idcirco in hoc capitulo afferem⁹ ꝓ vtraq; parte scripturas, ratiões, et argumēta, vt hinc inde, si conferantur scripturę scripturis, facilius veritas ipsa fiat manifesta. Possunt hic fieri argumenta eadem, quæ & in superiori libro sunt facta de diuina pręscientia, voluntate, & prouidentia. Sed illis quæ ibidem soluta sunt prætermissis ponemus alia quędam, quę & illic fieri poterant.

Primum argumentum. Aliter q̃ deus ab ęterno pręuidit, atq; proposuit fieri non potest. Nam impossibile est falli, aut mentiri deum, sed de quolibet futuro deus verbo suo ęterno, quod est infallibilis veritas, præuidit, proposuit, & dixit illud esse futurum, quodlibet ergo videtur ex necessitate esse futurum. Alioquin si illud, quod ipse iudicauit, atq; asseruit esse futurum non eueniret, ipse aut falsus, aut mendax esset. Videtur ergo diuina præscientia & prædestinatio necessitatem eueniendi inferre rebus futuris. Itē anteq̃ Christus nasceretur, deus iurauerat ipsi Dauid, quod Christus de semine illius nasceretur, sed impossibile est, deū esse periurum, ergo anteq̃ Christus nasceretur, necessarium erat eum esse nasciturum. Vnde Augustinus, Sicut necessarium est fuisse, quod fuit, sic necessarium est fore quod futurū est, dei voluntas est necessitas. Præterea, si aliquid est in sola possibilitate, quod nunq; erit in actu. Illud igitur habebit causam extra dei voluntatē, quod ē impossibile. Conse-

quentia probatur. Nam diuina voluntas cum sit immutabilis, nõ potest incipere velle producere aliquid quod nõ ab ęterno voluit. Ergo si aliqd ẽ in sola possibilitate ad qđ nõ ẽ ab ęterno determinata voluntas diuina, cũ hęc non possit nunc incipere seipsam determinare ad illud possibile producendum, consequens est illud possibile posse habere causam extra diuinam voluntatem. Deinde omne scitum a deo necesse est sic esse. Nam & omne scitum a nobis necesse est sic esse. Dei autem scientia est certior q̃ nostra. Cum ergo Antichristum fore sit visum, & scitum a deo necesse est ipsum fore. Amplius autem hęc consequentia est necessaria. Deus hoc prævidit futurum esse, ergo hoc erit, sed antecedens est necessarium, ergo et consequens. Necessitatem antecedentis admittunt tam veteres, q̃ recentiores sacrę theologię tractatores. Hugo de sancto Victore, & diuus Thomas plane docent huiusmodi propositiones esse necessarias absolute, deus præsciuit Antichristum fore, Deus prȩuidit hoc esse futurum, inde concludentes. Præscitum a deo non potest esse nõ prȩscitum. Prædestinatus non potest esse non predestinat⁹. Deus quod prævidit non potest non prævidisse, quod ab ęterno prȩuidit, necessario prævidit. Ex quibus propositionibus in sensu diuiso concessis videntur omnia futura ex necessitate euenire, quod & prȩfati patres admisisse videntur, docentes quod omnia futura, quæ videntur esse contingentia, secundum mutabiles causas creatas, sunt necessaria secundum increatam causam primam, & immutabilem, secundum quam vnum tantũ potest esse scilicet, quod vult, qđ disponit, quod ab ęterno prȩuidit, & v̄bo suo ęterno infallibili veritate sciuit. Ad hanc cãm respiciens, inquiũt Augu. dixit necessario fore, quod futurũ est. Insuper vidẽtur & hæc cõfirmari. Ab ęterno electum esse prȩdestinatum & vocatum secundum ęternũ dei propositum, non sunt in potestate humanæ voluntatis, voluntas enim hominis prædestinati, non facit deum ab ęterno prædestinare, aut eligere hominem. Præterea prȩdestinatum & reprobatum sunt proprietates inseparabiles. Impossibile enim est hominem, qui semel est prȩdestinatus fieri non prædestinatum.

Neq̃

Neq; enim potest deus incipere, aut desinere prædestinare hominem, quia non potest contingere, quod aliquis sit nũc prædestinatus, & postea sit nõ prędestinatus. Neq; esse potest aut pœnitudo, aut mutatio in diuina voluntate, dicente Paulo apostolo. Sine pœnitẽtia sunt dona, et vocatio dei. Consequens ergo videtur, quod assequutio salutis ac vitæ æternæ, præparata homini ab ęterna voluntate dei miserentis, non sit in potestate humanæ voluntatis. Amplius autem ad hoc corroborandũ facere videt, quod tam diuina prædestinatio, q̃ etiam reprobatio est æterna & immutabilis. Est igitur necessaria & ineuitabilis. Quicquid enim est æternum & immutabile, itidem necessarium est, & ineuitabile. Prædestinatus ergo si sit ab æterno immutabiliter prędestinatus, & reprobatus sit ab ęterno immutabiliter reprobatus, consequens videtur prædestinatum necessario assequuturum esse vitam ęternam. Reprobatum vero deijciendum in gehennam, cum nec iste, nec ille possit aut impedire, aut cassare ordinem rerum constitutum ab ęterna dei voluntate. Præterea gratia per Iesum Christum prædestinatis data, non solũ dat posse velle, & posse facere. Illa enim est impia, & damnata doctrina Pelagij, dicentis gratiã esse possibilitatem, qua quis accepta legis noticia potest bene velle, & operari, sed gratia per Iesum Christũ facta secũdum Apostolũ dat velle et operari, hoc est, gratia dei facit in nobis motum voluntatis bonum & actionem. Deus, inquit Apostolus, est, qui in nobis operatur velle, & operari pro bona voluntate. Vnde multi multa possent facere, sed quia non volunt ideo non faciunt, veluti segnes atque ignaui homines possunt quidem strennue, & vtiliter multa agere, sed quia non habent velle seu voluntatem id faciendi, idcirco non faciunt, multi insuper volunt, sed non possunt facere quod volunt. Claudi nempe, ceci, ac vincti volunt quidem, cupiuntq; interdum ambulare, sed non possunt. Respondebis forsitan gratiam esse adiutorium possibilitatis facilius operãdi, id est, adiutorium seu auxilium adiuuãs, atq; disponens potentiam ad expedite, facile, et delectabiliter bene operandũ. Sed vana & contra doctrinam catholicam videtur hæc responsio.

Deus nõ potest incipere velle aliqd, aut prædestinare quemq̃.

sponsio. Nam Pelagius ipse, vt refert Augustinus li-bro primo cõtra Cœlestium, & Pelagium dicebat, quod de-us naturalem liberi arbitrij possibilitatem semper adiuuat gratiæ suæ auxilio, dum cordis nostri oculos aperit, dum no-bis, ne præsentibus occuparemur, futura demonstrat, dum diaboli tollit insidias, vt sic vel sic sciamus, quę credere de-bemus & sperare, vt valeamus facilius implere ea quę pręce-pta sunt nobis. Qam sane Pelagij responsionem ibidẽ insuf-ficientẽ esse ostendit. Augustinus docens, quod deus non so-lum dat nobis posse recte velle, sed & ipse secundum Aposto-lũ operatur in nobis velle & operari. Vnde & patres in cõ-cilio Milenitano præsidentes tanquam heresim condemnaue-runt articulum, quo dicitur gratiam Christi saluatoris so-lum esse adiutorium, quo facilius mandata implere valeamus.

Responsio Pelagij erat uera, sed non erat pro recta cõfessiõe gratiæ Christi sufficiens.

Argumenta pro libero arbitrio.

Sed contra hęc pro defensione liberi arbitrij replicatur per diuinam pręscientiam, & prędestinationem liberũ hoĩs. arbitrium, neque impediri, neque omnia euenire ex necessitate absoluta. Si oĩa, quæ fiẽt ex necessitate absoluta futura sunt, cur Ezechię oranti propter orationem adiecti sunt quinde-decim anni supra annos vitę constitutos. Cur & deus peper cit Niniuitis pœnitentiã agentibus, alioqui perituris. Cur ipse Paulus apostolus timebat reprobus fieri. Cur de iusto in libro sapientiæ legitur, Raptus est ne malicia mutaret in-tellectum eius, aut ne fictio deciperet animam eius. Cur ad-monet scriptura per omnem locum, vt vigilemus & oremus ne intremus in tentationem. Cur Apostolus Paulus horta-tur, Qui stat, videat ne cadat. Paulus Apost. vas electionis erat prædestinatus, & sciebat se prædestinatum esse, tamẽ timens castigabat corpus suum, & in seruitutem redigebat, ne fieret reprobus. Castigo, inquit, corpus meum, & in ser-uitutem redigo, ne dum alijs ego prædicauerim ipse repro-bus efficiar. Videtur ergo quod prędestinatus possit fieri reprobus, & ita desinere esse prædestinatus, dicente scriptu ra de prędestinato, Potuit facere mala, & non fecit. Ex qui-bus videtur consequens esse, quod deus prædestinando, vel reprobando homines, non determinauit suam voluntatem ad hæc vel illa opera contingentia per liberum hominis ar-bitrium futura, sed quod ab æterno voluerit indetermina-

tam

tam & indifferentem, & quasi naturalem esse suam voluntatem ad opera per liberum arbitrium nostrum futura, & ita deus omnia, quæ facimus, & si posset impedire, permittit tamen nos libere agere secundum arbitrij nostri vires. Hoc si fuerit admissum, consequens erit deum tum prædestinando, tum reprobando, neq; dirigere, neq; determinare liberas hominum voluntates ad opera vlla bona, sed homines seipsos ad hæc vel illa determinare suis consilijs, suisq; voluntatibus liberis. Deum autem futurorum præscium prædestinasse quidem homines ad vitam æternã, sed eos solum quos præsciuit ex libero suo arbitrio credituros, ac recte victuros. Reprobasse quos prænouit futuros esse malos. Quod & aperte videtur insinuare scriptura. Deus, inquit, ab initio reliquit hominem in manu consilij sui, proposuit ei bonum & malum, vitã & mortẽ, quodcũq; voluerit dabit ei. Quod tractãs Bernard⁹ in libro suo de gratia et libero arbitrio. Deus in sapientia, inquit, fecit hominẽ, relinquẽs illũ in potestate liberi sui arbitrij, q̃ peccare posset et nõ peccare, vt gloriosior appareret, si nõ peccaret, cũ peccare posset, & iustiorẽ sentiret deũ iudicẽ si peccaret, cõuertẽs in vsũ peccandi potestatẽ quã acceperat ad gloriã nõ peccãdi.

Præterea secundum vniuersos ecclesiæ patres liberum arbitriũ est vis media, quæ vel ad bonũ, vel ad malum, ad licitum, & illicitum sese voluere ac vertere potest, tanq̃ mancipium quoddam inter duos dominos contrarios, de quib⁹ saluator, Nemo potest duob⁹ dominis seruire, non potestis seruire deo & mammonæ. Item Hieronymus in epistola ad Damasum de patre, qui duobus filijs suis diuisit substãtiam. Deus pater, inquit, duobus filijs, hoc est populo Iudæorũ, & populo gentili diuisit substãtiam, quod in Græco legitũ, dedit eis victũ, seu vitã. i. liberũ arbitriũ eis dedit & libertatẽ ppriæ mẽtis, vt viueret vnusquisq; nõ ex iperio dei, sed suo obsequio, nõ ex necessitate, sed ex voluntate, vt virtus haberet locum, vt a cæteris animantibus distaremus, dũ pmissum est nobis facere quod voluerimus. Deus si permittat nos agere, quod volumus, consequens videtur eum nostram voluntatem ad vnum vel alterum non determinasse.

De patre qui duob⁹ filijs diuisit substantiam.

Amplius autem, quod gratia dei prędestinantis solum sit bene operandi potestas, videtur. Nam deus in prędestinatis dicitur operari bonum voluntatis motum, bonamq; operationem. Primum ob id, quia docet intellectum nostrum, vt sciamus quid credere & agere debeamus, & cognoscamus ea quę sunt salutis æternæ. Deinde quia suadendo, ac suggerendo inuitat voluntatem hominis, quatenus ipsa sic excitata, velit, consentiat, & operetur sua sponte. Ad illa insuper sumus inclinati & parati, habentes fidem, spem, & charitatem, quæ sunt virtutes quædam manentes in hominibus nihil operantibus, etiam & dormientibus. Vnde & diuinæ huiuscemodi suggestioni seu inspirationi, non ex necessitate acquiescit voluntas hominis, sed contradicere potest atq; resistere. Experitur quisq; se interdum agere contra instinctum & testimonium proprię conscientiæ, per quam loquitur deus, mouens seu pulsans liberum hominis arbitrium. Videtur igitur, quod diuina prædestinatione solum detur homini prædestinato recte viuendi potestas, quemadmodũ & testatur Euangelista Ioannes, Dedit eis potestatem filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Vnde & ipse spiritus dei, cum incipit suis donis hominem inhabitare, solum dat illi potestatem, qua potest credere, sperare, diligere, & recte viuere. Nempe & ipsa charitas, quę diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, est virtus seu habilitas, qua recte viuere possumus, non adimens tamen declinandi ad vitia possibilitatem. Et vide an ne hoc doceat scripturæ & sanctorum testimonia, quibus dicitur deus docere, monere, hortari, suggerere, inuitare, inclinare hominũ voluntates. Proinde & omnes sanctos in scripturis sacris legimus huiuscemodi auxilia postulasse. Da mihi intellectum, inquit propheta, vt sciam testimonia tua. Notam fac mihi viam in qua ambulem. Doce me facere iustificationes tuas. Inclina cor meum deus in testimonia tua. Auerte oculos meos ne videant vanitatem.

Argumẽta, quibus probari uidetur, ꝙ gratia dei solũ dat potestatẽ bene operandi.

Secundum argumentum. Pro gratia contra liberum arbitrium credere, non est in potestate humanę voluntatis. Nemo enim potest credere nisi vocetur, euangeliumq;

sibi

sibi prædicetur, sed nemo habet in potestate sua, vt aut vocetur, aut euangelium sibi prædicetur. Deinde vocatus quispiam forinsecus, vt euangelium audiat prædicari, non potest credere euangelio prędicato, nisi deus operetur credulitatis assensum, dicente saluatore, Hoc est opus dei, vt credatis in ipsum. Nemo venit ad me, nisi cui datum est a patre meo. Venire autem ad Christum, inquit Augustin⁹, est credere in Christum. Non dixit, qui voluerint venire veniant, sed hi, inquit, veniunt, quibus datum est. Abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Vnde audiens euangelium sibi prędicari, credit quidem si vult credere. Omnis enim qui credere vult credit, & nemo credit nisi volens, sed volẽs nemo efficitur, nisi deo dante. Pręparatur enim voluntas a domino, quemadmodum ex irrefragabilibus scripturis deducit Augustinus in libro contra Pelagianos, & signanter in libro de prędestinatione sanctorum. Multi, inquit, audiunt euangelium prædicari, quidam credunt, & quidam non credunt. Credunt quidem, inquit, hi qui volunt credere, non credunt autem qui nolunt credere. Causam vero si roges, cur illi volunt, isti nolunt, assignat ibidem. Quia in illis, inquit, præparatur voluntas a domino, in illis autem nõ præparatur. Vnde & error Vitalis ab ecclesia iam olim damnatus fuit, dicentis, Vnumquemq; euangelio sibi prædicato seu annunciato, posse per liberum volũtatis arbitrium assentire, perinde atq; dissentire. Quem errorem reprobat Augustinus in epistola contra eundem Vitalem, & in libro primo, de prædestinatione sanctorum, ostendens huiusmodi errorem esse contra scripturam sacram, dicente saluatore; Hoc est opus dei, vt credatis in eum. Non dixit, hoc est opus vestrum, sed opus dei, vt qui iam credit, non in semetipso, sed in domino glorietur. Et Apostolus ait, Gratia saluati estis per fidem, & hęc quidem fides non ex vobis, sed dei donum, non ex operibus. Proinde & Augustinus in varijs locis, vt credamus, inquit, vt velimus, sine nobis operatur deus in nobis. Gratia ergo dei fidem operantis, non est referenda ad solam vocationem vel prædicationem euangelij

Error Vitalis de fide.

ita & vnusquisque prædicato sibi euangelio, dicatur habere in potestate credere & nõ credere. Nam & Aug. in libro de prędestinatione, & in libris retractationum, dicit aliquãdo se errasse, corrigens semetipsum, lib. primo, de prædestinatione sanctorum, cap. 3. Euangelio prædicato atque audito, deus ipsum credendi motum intus operatur. Cum ergo multi audiunt verbũ, alij credũt, alij cõtradicunt. Quę causa? Quia in illis, inquit, præparatur volũtas a dño, in illis nõ pręparatur. Quis ergo quisquis voluerit credere, is credit, non tamen inde sequit, credere esse ex libera soli⁹ volũtatis potestate, quia voluntas illa, qua quispiam vult credere, teste Augustino, dei donum est, & non inest voluntati a semetipsa, sed est a domino præparata. Vnde videtur dicendum esse de dono fidei, sicuti de dono continentiæ, de quo sapiens inquit, Nemo potęst esse cõtinens, nisi deus det, & hoc erat summa sapiẽtia scire, cuius esset donũ hoc. Sicuti & de dono castitatis inquit saluator Mat. 9. Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est à patre meo. Non dixit, qui voluerint capiũt, sed quibus, inquit, datum est à patre meo capiunt. Ita de dono fidei dicit, Nemo venit ad me nisi cui datum est a patre meo, vobis datum est nosse mysterium regni cœlorum, cęteris autem nõ est datum. Item omne quod dat mihi pater ad me veniet, & eum qui venit ad me, non eijciam foras, Omne quod dedit mihi pater non perdam ex eo quicquam. Prętérea Augustinus in libro de natura & gratia, & in libro de gratia & libero arbitrio, & in libro de correctione & gratia, & in libro de bono perseuerantiæ quædam tradit paradoxa, quod videlicet ex se nemo incipit credere, ex se nemo incipit desiderare gratiam, nemo icipit orare aut quęrere gratiam, nemo perseuerat in accepta gratia ex solis viribus suę voluntatis, sed hæc omnia in homine esse dei dona, quæ quibusdam dantur non propter vlla præuisa opera, sed gratis secundum propositum dei miserentis, quibusdam nõ dantur. En plane habes Augustinum, demõstrantẽ ex scripturis sacris deum prędestinantem sua prouidentia, præscire bona opera, non quæ homo faciet solis viribus suę voluntatis, sed quæ deus facturus est in homine, ipse enim est qui

Declaratur quod credere sit opus dei.

incipit, ipse est qui perficit, ipse est qui operatur in nobis velle, ipse est qui operatur in nobis operari bene, dicente Apostolo. Qui cœpit in vobis opus bonũ, perficiet. Hęc aũt si sic sese habeant & catholica sit Augustini doctrina per diuinam prædestinationem & reprobationem tolli videtur tota liberi arbitrij potestas. Quid enim poterit liberum arbitrium, si omne opus bonum sit in nobis diuinæ prædestinationis donum, & non fiat potestate hominis, sed voluntate dei, sic ab eterno facere proponentis, & ad huiusmodi opera eundem hominem ab eterno prędestinantis. Pręterea reprobati hominis voluntas non potest vlla admonitione, suasione, aut correptione ad bonum ita excitari, vt corrigatur & emendetur. Deinde & prædestinati hois volũtas nõ potest vlla vi, aut vlla suasiõe ad malũ ita flecti, vt pereat, & damnetur. Non est ergo libera humanę voluntatis potestas neq; ad malum, neq; ad bonum. Prior pars antecedentis patet. Nam dicit scriptura. Considera opera dei, quod nemo potest corrigere quẽ ille despexerit, id est reprobauerit. Apud Ioannem de iudęis reprobatis legimus, Propterea non poterãt credere, quia dixit Esaias, Excæcauit oculos eorum & indurauit cor eorum, Ioannis duodecimo.

Secunda pars videtur manifesta. Primum ex testimonio Ioannis apostoli, dicentis eum, qui ex deo natus est non posse peccare. Qui ex deo, inquit, natus est, non peccat, & non potest peccare, quia semen dei conseruat eũ, & cæt. Cui & consonat doctrina Augustini in libro de correptione, & gratia ex multis scripturis capit. 9. cõcludẽtis. Quod quicumq; in pręscientia dei, & prouidentia præsciti sunt ac prędestinati etiam non vocati nondum nati, nondũ renati, iam in dei præscientia sunt dei filij & omnino perire non possunt, sunt in memoria dei inconcussa stabilitate conscripti, capite nono, & infra ca. 10. Spiritu sancto tm̃ accẽdit volũtas electorũ, vt ideo possint, quia sic velint, ideo sic velit, q̃a de⁹ operaẽ in eis vt velint. Inter tot igitur, & tantas tẽtationes huius vitę subyẽtũ ẽ ĩfirmitati humanę volũtatis, vt indeclinabiliter et inseparabiliter p diuinam g̃ram agere t. Et ibidẽ ca. 12. Eorũ q in regnũ dei sunt prædestinati ita

cert⁹ est numer⁹, vt nec addatur eis quisq̃, nec minuatur ex eis. Vñ & hoc videt̃ significasse saluator. Ego, inqt, cognosco oues meas, & non rapiet eas quisq̃ de manu mea. Quod dedit mihi pater, nemo potest rapere de manu patris mei, Io annis decimo. Item Apostolus. Quis nos, inquit, separabit a charitate, quę ẽ in Christo Iesu. Scio quia neq; mors, neq; angustia, neq; creatura vlla poterit nos separare a charitate, quæ est in Christo Iesu. Si nihil potest hominem, qui semel accepit charitatem, separare a charitate, consequens vi detur illum non posse peccare. Sed contra hæc argumento secundo pro defensiõe liberi arbitrij replicatur, probando quod credere sit in liberi arbitrij potestate. Nam euangelio prædicato potest humana voluntas, aut consentire & obedire, aut saltem non contemnere, alioquin contemnens, & nolens credere, non efficeretur dignus supplicio magis q̃ belua, vel infans, qui forinsecus audit verba euangelij, & non potest int⁹ censentire contra doctrinam saluatoris. Si non venissem, & loquutus eis fuissem, peccatum nõ haberẽt, peccatum, inq̃, infidelitatis, quia credere noluerũt.

Argumẽta, quibus pbari uidetur, credere esse in potestate liberi arbitrij.

Deinde quod credere sit opus voluntatis, & in liberi arbitrij potestate, docuerunt ab initio quotquot fuerunt ecclesiæ patres Cyprian⁹ ad Quirinum, Credendi vel nõ credendi libertatẽ in arbitrio positam docet scriptura in Deuteronomio. Ecce dedi ante faciem tuam vitam, & mortem bonum & malum, elige vitam & viues. Item apud Esaiam. Si volueritis, & audieritis me, & cæt. Item in euangelio iuxta Lucam. Regnũ dei intra vos est, hęc ille. Eandem sententiam tenet Chrysostomus in locis plurimis. Itẽ Ambrosius in commentarijs capite quarto ad Romanos ex verbo Apostoli, Credidit Abraham deo & reputatũ est illi ad iustitiã. Credere, inqt, aut nõ credere volũtatis est, neq; enim cogi quis potest ad id quod manifestum non est, insinuatur non extorquetur, quamobrẽ et consentiens premijs ẽ afficiendus, sicut Abraham. Hæc ille. Si quis necessitate diuinę prędestinationis ita crederet, vt non haberet in potestate non credere, qua ratione meretur credendo. Item Augustin⁹ in lib. de spiritu & litera, Liberum arbitrium

naturaliter homini attributũ. Vis media est, quę vel inten di ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem potest. Visorum suasionibus agit deus, vt sponte credamus vocati. Consenti re vel dissentire proprie voluntatis est. Hęc Augustinus. Si credere euangelio nõ esset situm in potestate liberi arbitrij, non exigeret illud Christus in euangelio ab homine, neq; es se reos doceret nolentes credere, neq; diceret. Si non venis sem & loquutus eis non fuissem, & cæt.

Hic iam si dixeris secundum doctrinam Apostoli. Ne mo potest credere, nisi vocetur, & euangelium sibi prędicet, dicente Apostolo. Quomodo credent, nisi audiant, & quo- modo audient sine prædicante? Deinde iam vocatus quisqui am, & euangelio prædicato non potest credere, nisi deus suasione intus trahat, & suggerat. hęc autem non sunt officia humanę mentis, quæ non habet in potestate, vt vo cetur, & vt intus trahatur, aut vt credibilia, quę sunt supra hu manę rationis indaginem, sibi veniant in mentem. Vera quidem sunt hæc, sed mox occurrent liberij arbitri defenso- res, & dicent. Quisq; in sua habet potestate, vt vocetur, in eo quod deus, quantum in se est, omnibus adest, paratus illustra re intellectum, & quę ad salutem sunt necessaria, dare omni bus, quantum in se est facientibus, secundum scripturas i- pse expectat peccatores vt resipiscant. Ipse dicit ad genus hu manum. Mulier & si oblita fuerit filij vteri sui, ego tamen nõ obliuiscar tui. Nolo mortem peccatoris, sed magis vt cõ uertatur, & viuat. Ego sto ad ostium & pulso. Deus, in- quit Petrus, patienter agit, expectans & nolẽs aliquos peri re, sed omnes ad pœnitentiam reuerti. Ipse, inquit Paulus, vult omnes saluos fieri, vnde & dissimulat peccata homi- num propter pœnitentiam. Cum ergo quisq; habeat in sua potestate pro sua salute facere, quod in se est, et deus omnibus, quantum in se est, facientibus adest, paratus illustrare, conse quens videtur vnumquemq; iam adultum habere in sua po testate, vt audiat euangelium, & credat. Nec obstabit, quod fides, charitas, credendiq; voluntas sint opera dei, & ita nemo a seipso hęc habet, sed a deo accipit. Nã quis ipse nõ possit sibi virtutes, vtpote fidem, & charitatem immittere,

Vocare, trahere, suggerere, sunt officia non dei, sed hominis.

vtiq̃ tamen poteſt aliquid facere, quo fidem & charitatē deo dante accipiat. Quemadmodum qui in domo eſt feneſtris ex omni parte clauſis, non poteſt ſemetipſum illuminare, nec lumen in oculis ſuis producere, poteſt tamen facere aliquid; videlicet aperire feneſtras, quo facto lumen ſimul accipiat. Deinde q̃uis non poteſt ſibi virtutes infundere, vtiq̃ tamē libero ſuo poteſt arbitrio opus harum virtutum facere, voluntarie ſcilicet credere, confiteri, & ſacrificare deo intus ſuggerente, & inuitante. Aliud enim eſt virtus, aliud virtutis opus, quemadmodum docet Auguſtin⁹ ſuper illud ſpalmi, Feci iudicium & iuſtitiam. Et hæc dicendo ſtabunt ſententiæ Chriſti, & Apoſtolorū, ex fide credere, ex charitate diligere eſſe dei dona. Et nihilominus nos ex nobis poſſe facere aliquid, quo accipiamus illa. Stabit etiam veritas doctrinæ Auguſtini. Interrogantibus enim cur deus nō omnibus det fidē, non omnibus det vt credant in Ieſum, Reſpōdebitur. Quia non omnes volunt ianuam cordis aperire, non omnes volunt accipere cum deus velit dare, non omnes volunt orare, quærere, pulſare, & petere vt introeant intro, cum tamen deus paratus ſit ianuam regni cœlorum omnibus pulſantibus aperire. Vnde & in ſcripturis, deus dicitur expectare peccatores, qui ſuis voluntatibus perueniant ad dei gratiā, & aptos ſe faciant, quibus ſuā deus ipſe impendat gratiā & miſericordiam. De vinea conuerſa in amaritudinem, dicit deus. Expectaui vt faceret vuas, & fecit labruſcas. Propterea expectat vos deus (inquit Eſaias) vt miſereatur veſtri. Præterea omnes ferme eccleſiaſtici patres ante Auguſtini ſęcula, & plurimi poſteriores, prædeſtinationem diuinam, ac reprobationem ita definierunt, vt ſimul liberum defenderent arbitrium, deſcribentes propoſitum vocantis gratię in hoc eſſe, quod deus conſtituerit nullum in regnum ſuum, niſi per ſacramentum regenerationis aſſumere, & ad hoc ſalutis donum omnes vniuerſaliter vocari, & propiciationem ſanguinis Chriſti omnibus eſſe propoſitam, vt & qui voluerint fiant filij dei, & inexcuſabiles ſint, qui fideles eſſe noluerunt, iuſtitiam dei in eo eſſe, vt qui nō crediderunt, pereant. Bonitatem autem & miſericordiā eius

in eo

in eo esse, quòd neminem repellat a vita, sed indifferenter vniuersos velit saluos fieri, & vnumquẽq; per discretionẽ boni & mali tam ad cognitionem dei, q̃ ad obedientiã mandatorũ eius posse suam dirigere volũtatem, atq; ad hãc gratiã, qua in Christo renascimur posse ꝑuenire. Vnde & sub Augustini seculis patres in Masilia, & Gallia cõstituti, plane docebant nouum, & inutile esse prędicationi Christianę & contrarium ędificationi ecclesiæ, quod quidã secundũ dei propositũ ita dicantur electi, vt nec medicũ quęrere, nec salutẽ arripere, aut tenere, nec credere euãgelio p̃dicato valeãt, nisi credẽdi volũtate prius donata. Addẽtes a nullo priorũ patrũ propositũ dei vocantis sic esse intellectũ, sed de hac re pene parem, & eandem esse omnium patrum sententiam, ac cipientium propositũ hoc & prædestinationẽ secundũ pręsciẽtiã dei præuidentis, in qua quisq; volũtate sit futurus.

Amplius aũt et Faustus Gallię episcop⁹ de gratia Christi duobus libris scribens contra eos, qui pręde stinationem & reprobationem definiebant secundum ęternum dei propositum, non propter vlla opera in hominibus pręuisa, alios prędestinantis, alios vero reprobantis, arguit eos, qui pręde stinationẽ ita intelligunt, vt inde humanorum actuũ causa nascatur, plane docens Christum, qui est omnium conditor & redemptor gratiam omnib⁹ offerre, omnibus ingerere, iusticiã quoq; esse generale munus, & publicũ quasi fontẽ quendam in medio mundi huius expositũ & in cõmune cõcessum, patentẽ omnibus ab hauriendũ, vt merito reus sit, qui haurire neglexerit. Vnde & in libro suo secundo de gratia, & libero arbitrio ca. 6. coarguit eos qui ex doctrina Apostoli ad Romanos. 9. moliebant̃ concludere, deũ inter duos perditos nõ habita vlla consideratiõe laborũ, aut deuotionis, vnũ cessantibus officijs, sine ratiõe assumere, alterũ sine discretione in ꝑditiõe relinquere, demõstrans ex eodẽ ca. 9. Paulũ voluisse Isaac, & Iacob populũq; in illis designatũ ꝓpter præuisam fidẽ & obedientiã esse a deo dilectos, atq; assumptos. Ismael aũt & Esau, populũq; in illis designatũ, propter pręuisum a deo fidei contẽptum & arrogantiã in proprijs opib⁹ fuisse odio habitos, ac derelictos,

 sicuti

Sicut & idem Apostolus in calce eiusdem capitis, rationem assignat, cur Israel sectando iusticiam non est assequutus iusticiam, quia non ex fide, inquit, sed quasi ex operibus voluerunt iusticiam apprehendere, gentes autem, quæ non sectabantur iusticiam, non ex operibus, sed ex fide voluerunt iustificari. Patres autem isti hac in re ab Augustini doctrina dissentientes, non videtur Christianam fidem violasse. Videtur igitur doctrina Augustini in libro suo de prædestinatione sanctorum, & in aliis, quos contra Pelagij hæresim scripsit, non esse de necessitate fidei, sed opinionis humanæ, quā nō tenemur credere. Deinde multi sunt homines reprobati, qui sacramento fidei regenerati, ad tempus credunt, charitate diffusa in cordibus ipsorum, sed huiuscemodi homīes possunt in fide & charitate accepta diuinitus perseuerare, et saluari, dicente scriptura, Dedit eis potestatem filios dei fieri his, qui credunt in nomine eius. Reprobatus igitur potest saluus fieri. Vnde Tyrij, & Sidonij erant reprobati, qui tamen per naturale munus intelligentię credidissent, & in cinere, & in cilitio pœnitentiam egissent, si prædicationem euangelij, & magna illa dei miracula vidissent. Deinde multi sunt prædestinati, qui possunt facere mala, & in malitia perseuerare, quos & deus præmatura rapit morte, ne malitia mutet eorum intellectum, ergo is qui est prædestinatus, potest fieri malus & damnatus. Vnde & in Esaia ad gentē peccatricem, populum graui iniquitate reprobatum, dicit dominus, Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum ab oculis meis, quiescite agere peruerse, discite benefacere, & tandem sequitur, Si volueritis & audieritis me, bona terrę comedetis, quod si nolueritis, gladius deuorabit vos. Quod Hieronymus tractās, Liberum, inquit, seruat arbitriū, vt in vtramq; partem, nō ex prǽiudicio dei, sed ex singulorum meritis, vel pœna, vel præmium sit.

Tertium argumentum, quo propter defensionem gratiæ & prædestinationis, videtur liberum tolli arbitrium. Quemadmodum deus sese habet in creatione seu resuscitatione, qua homo resuscitatur, seu creatur ad vitam corporalem, ita sese habet in creatione seu viuificatione, qua homo

spiritua

spiritualiter mortuus, creatur seu resuscitatur ad vitam spiritualem, homo autem vt nascatur corporali vita, nihil facit voluntate sua, ergo neq; facit quicq; voluntate sua, vt spiritualiter mortuus renascatur spirituali vita, sed prædestinatio est diuina voluntas, proponens creare hominem ad spiritualem vitam. Reprobatio autem est diuina voluntas, deserens hominem in spirituali morte. In huiuscemodi ergo diuinæ prædestinationis effectu, videtur humana voluntas esse res de solo titulo. Vnde ex superioribus manifestum est, q deus quos voluit, ad spiritualem vitam prędestinauit, & quos voluit reprobauit, pro simplici suo beneplacito absq; causa in hominibus ipsis pręuisa, id est non propter vlla opera prævisa, vel in prædestinato, vel in reprobato. Cuius vult, inquit Apostolus, miseretur, & quem vult indurat.

Proinde & Augustinus in libro de prędestinatione sanctorum, & alijs locis innumeris docet prędestinationem esse diuinam voluntatem, qua ipse deus decreuit alicui dare vitam ęternam, non propter bona opera quę præsciuit futura p humanę volũtatis arbitriũ, neq; recte possemus dicere, quod effectus diuinę voluntatis sit vita ęterna, bona autem opera sint nostrę voluntatis solius opera. Illa enim, inquit, est praua & impia Pelagianorum doctrina. Sed prædestinatio est qua deus præparauit hoi in hac vita & fidem, & bona opera, & perseuerantiam vsq; in finem, & postremum vitam ęternam. Dat quidem deus prędestinatis vitam ęternã ptopter fidem, & propter bona opera ex fide, sed huiusmodi omnia sunt ex dei prædestinantis gratia. Prædestinatio est pręscientia, & præparatio beneficiorum dei, qua certissime liberantur quicumq; liberãtur. Discernitur in hac vita prędestinatus a non prædestinato, non per bonum liberi arbitrij vsum, quem deus præsciuit prædestinatum ex sola illius prædestinati voluntate habiturum, sed per dona fidei & bonorum operum, in quibus iuxta Apostolicam doctrinam ipse deus sua misericordia eũdem prædestinatum finxit, & creauit. Deus, inquit Apostolus, est qui operatur in vobis velle & opari pro bona voluntate. In bonis inquit opibus ipse nos finxit & ęreauit, quæ & prępárauit, vt in illis ambular

In bonis operibus deus nos fingit, format, & creat.

bularemus. Deus ergo si prædestinatione sua fingit, creat, et præparat opera bona, consequens videtur, quod liberi arbitrij potestas non sese extendit ad illa. Præterea deus sua prædestinatione efficaciter mouet hominum electorum volūtates, & tam efficaciter, tamque potenter dirigit & gubernat illas, vt non nisi bene volentes, & perseuerātes esse possint. Quod videtur manifestum ex scripturis palam docentibus, efficaciam diuini beneplaciti non posse cassari aut impediri ab vlla causa. Vnde et hęc ē doctrina Augustini, vbi supra, & in libro de correptione & gratia, distinguentis inter adiutoriū gratiæ, quod nunc datur prędestinatis, & adiutoriū datum Adæ sub innocentię statu. Adæ, inquit, datum erat adiutoriū, quo posset permanere & non permanere si vellet. Vt autem vellet, in eius reliquit arbitrio, dicente scriptura, Reliquit eum in manu consilij. Nunc autem in regno dei prędestinatis non solum datur adiutorium, quo possunt permanere & non permanere si velint, sed etiā datur ipsum velle, quo permanere volunt. Tale, inquit, & tantum nunc datū prædestinatis adiutorium, quo non nisi volentes ac perseuērantes existāt. Homines quidem ideo bene viuunt, quia bene viuere volunt, sed ideo, inquit, sic volunt, quia deus operatur in eis, vt vellent. Inter tot & tantas tentationes volūtas ipsa, sua infirmitate succumberet, subuētum est ergo infirmitati voluntatis humanæ, vt ipsa indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur, diuina gratia operante. Proinde prędestinatorum ita certus est numerus, vt nec addatur eis quisquam, nec minuatur ex eis. Verbum autem Apostoli dicentis, Deus vult omnes saluos fieri, interpretatur ibidem de solis prædestinatis debere intelligi distributionem vniuersalem, hoc est, omnes qui saluātur deus vult saluos fieri. Ac si dicat, Nullus saluatur, nisi volente deo. Quemadmodum dicimus, Omnes intrant domum per ostium istud, hoc est, nullus nisi per hoc ostiū. Huiuscemodi autem doctrinā probat per cētū libros suos contra Pelagium æditos idem Augustinus efficacissimis scripturę sacrę testimonijs, quibus ostēdit nō solū potestatē benefaciēdi, sed & oē opus bonū esse in nobis dei donū, nec esse ex liberi arbitrij potestate, quod sumus electi

ad

ad operandum fructum bonorū operum, aut ad obediendū euangelio prædicato. Non vos, inquit saluator, me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, vt eatis & fructum afferatis. Quod Apostolis dixit, hoc & oībus dixit prædestinatis, Quod vobis dico, inquit, oībus dico. Deus qui facit in nobis fruct⁹ bonorū opm, facit nos indeclinabiliter operari bene, & pseuerare vsq; in finē. Videtur ergo liberū arbitriū prædestinatorꝝ accepisse tale ac tm̄ adiutoriū, q̄ non possit a bona volūtate declinare. Nā si posset ex accepto huiusmōi adiutorio electio ad malū se ꝯtere, ipsum esset adiutoriū, q̄ posset pseuerare si vellet, & ita nō staret inter adiutoria prefata Augustini distinctio. Quod & Paulus videtur docuisse in epistola ad Rom. cum de charitate quę nūq; excidit, loquitur. Cert⁹ sum, quia neq; mors, neq; vita, neq; pręsentia, neq; futura, neq; vlla creatura poterit nos separare a charitate, quæ est in Christo Iesu. Insuper perseuerare in fide & charitate accepta, non est situm in potestate humanæ voluntatis, sed est opus dei tenentis volūtatem hominis, & in volūtate sua illū deducētis, quod per omnem locū passim indicāt scripturæ, Tenuisti manum dexterā meā, inquit propheta, & in voluntate tua deduxisti me. Quod aūt deus sic teneat electos suos ne cadere possent, plane videtur dicere Aug. lib. .2. de bono perseuerantię. Donum, inquit, perseuerantię, qd' solis datur prędestinatis, suppliciter quidem emereri potest, sed cum datum fuerit, contumaciter amitti non potest, quod & saluator significauit, Si fuissent, inqt, ex nobis, mansissent vtiq; nobiscum. Ex hac Augustini doctrina potest tale sumi argumētū, Qui in fide & charitate accepta perseuerat, habet perseuerantiæ donum, & propterea habet, quia a deo accepit, si autem acceperit hoc perseuerātię donū, contumaciter non potest amittere illud. Non potest igitur prædestinatus vsq; in finem peccare. Deinde qui in accepta fide, aut bona voluntate non perseuerat, non habet perseuerantiæ donum, & propterea non habet, quia non accepit, ideo autem non accepit, quia deus non dedit. Quid ergo is peccauit non perseuerando, qui deo non dante, perseuerantiā non accepit, quam absq; deo dante habere non potuit.

Sed contra hæc pro defensione liberi arbitrij obijcitur argumento tertio. Prædestinatio est diuina voluntas, qua deus vult suis electis in hac vita dare gratiam, & in futuro vitam æternam. Sed hęc voluntas non potest esse irrationabilis, dicit enim scriptura. Omnia fecisti in sapientia. Est igitur ratio aliqua in prædestinatis præuisa, propter quam deus ab æterno prędestinauerit illos, & hæc non videtur esse alia quam pium aliquod opus præuisum, futurum a libero arbitrio, vel ante gratiam, vel post acceptam gratiam, veluti bonus vsus gratię, quem ipse præuidit a libero arbitrio futurum. Sic tradit venerabilis Bonauentura, quod deus voluit prędestinatum iustificare propter bonum vsũ gratiæ præuisum, vt a libero hominis arbitrio futurũ. Sic quoq; tradunt ecclesiastici patres. Deus, inquiunt, voluit illis dare gratiam, quos pręsciuit bene vsuros gratia. Cęteris autem, quos nouit non bene vsuros, dare noluit. De quo vide Ambrosium, & Origenẽ, super capite nono ad Romanos.

Præterea si absq; causa, & ratione pro simplici volũtate dei ante mundi constitutionem, alij sunt prædestinati ad vitam, alij pręordinati ad mortem, secundum quod placuit creatori, consequẽs videtur Christum nõ pro omnibus mortuum esse, & sanguinem eius non esse pro omnibus fusum contra scripturas, & contra apostolum Paulum dicentem. Ipse est saluator omnium hominum, maxime fidelium. Item contra apostolum Iohannẽ. Ipse est propiciatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiã pro totius mundi. Consequentia tamen hinc videtur manifesta, quod deus pater non decreuit filium suum ad salutem reproborum mittere, si secundum ęternum suum propositũ, ipse ante constitutionem mundi, voluit illos non saluos facere sine causa & ratione præuisa in ipsis futura. Non apparet igitur prędestinatio diuina, sed liberun arbitrium esse causa propter quam alij fiunt salui, alij non fiunt salui. Nã si Christus pro omnibus mortuus est, oportet Christum, quãtum in se est, venisse pro salute oim hominum. Ex quibus videtᷣ manifestũ propiciationẽ, quæ est in sacramẽto sanguinis eius, sine exceptione omnibus esse propositam, vt quicũ

q ad fidē, & baptiſmū accedere voluerint, ſalui fiāt, & ita deum velle ſaluare oēs hoīes, nec tñ oēs hoīes velle ſaluari. Sic legētes oīm eccleſiaſticorum dogmatū ſcriptores ante Auguſtini ſęcula, & nonnullos etiam poſt eiuſdem Auguſtini tempora inuenimus eoſdem patres concorditer docuiſſe omnes homines in Adam peccantes perijſſe, & neminem p opera, ſed per gratiam eius in ſanguine Chriſti poſſe ſaluari, & propoſitum vocantis dei in hoc eſſe, quod conſtituerit nullum in regnum ſuum, niſi per ſacramentum regenerationis aſſumere, & hoc donum ab exordio propagationis humanæ vſq; in finem annunciari, quibuſdam, vtpote credentibus ad premium, quibuſdam, vtpote nolentib⁹ credere ad iudicium, quibuſdam prorſus nō annunciari, ſed his ſolum qui pręſciebantur omnino non credituri. Sic Chryſoſtomus ſuper parabola de operarijs conductis in vineam, Deus, inquit, ab initio omnes conduxit, ſed quod nō omnes eodem tempore paruerunt a voluntate vocatorum, hæc differentia reſultabat. Idcirco alij mane, alij hora tertia, alij hora vndecima vocantur, quia tunc obtemperaturi erāt. Deus voluit vocare Paulum, quando obtemperaturus erat. Nam et ipſe a primis cunabulis illum vocare voluiſſet, ſed quia illū renitentem fore ſciebat, tunc voluit cum ſciret vocationem penetraturam eſſe ipſius animam. Ante potuiſſet latronem vocare, ſed ille non ante paruiſſet.

Item Ambroſius in commentarijs ſuper caput. 6. ad Rom. tractans verbū Apoſtoli ſumptū ex trigeſimo tertio cap. Exodi, Miſerebor cui voluero. Miſericordiam, inquit, præſtabo ei quem præſciui poſt errorem recto corde ad me reuerſurum, ſciens permanſurum illum apud me, vt illum vocet, quem ſciat obaudire, illum autem non vocet, quē ſciat minime obaudire. Item Auguſtinus in quæſtionibus contra Porphyrium, In illo tempore, & in illo loco voluit deus pędicare ſuum euangelium quando ſciebat, & vbi ſciebat fore, qui in eum eſſent credituri. Obaudire pro obedire.

Amplius autem & hoc videtur probari. Nam bonus vſus gratiæ eſt liberi arbitrij opus factum, dei gratia adiuuante. Sic enim loquuntur ſcripturę, deum adiuuare homi-

nem. Vnde in omnibus scripturis, sancti & prophetæ deum orant, non vt deus solus in ipsis faciat opera bona, sed vt adiuuentur. Nemo autem, inquit Augustinus, adiuuatur, nisi qui etiam aliquid operatur. Opus autem quod facit homo, deo adiuuante, est a libero arbitrio, & ita est ab vtroq;. Si ergo actio aliqua est in libero hominis arbitrio, quę non est a deo, consequens videtur bonum opus esse a libero arbitrio, quodam agendi modo, quo non est gratia, cum omnis actio habeat in passo relationem sibi respondentem. Vnde liberũ arbitriũ potest resistere & non resistere, potest vti adiutorio grãæ, & nõ vti. Adiutoriũ ergo qđ prædestinatis datur, non adimit ab ipsis potestatẽ declinandi ad vitia.

Homo adiuuatur a deo, nemo adiuuatur, nisi qui etiã aliquid operatur.

Proinde & patres olim in Massilia & Gallia constituti, moleste ferebant doctrinam Augustini distinguentis inter adiutorium gratiæ primo homini datum, & adiutorium, quod nunc datur prædestinatis, admittentes quidem neminem posse perseuerare, nisi perseuerandi virtute accepta, nolentes tamen hanc perseuerantiam ita prædicari, vt contumaciter amitti non possit, sed vnumquemque posse a perseuerantia deficere & infirmari, dicente scriptura de prędestinato, Qui potuit transgredi, & non est transgressus.

Chrysostomus homilia quinta de laudibus Pauli, Nihil, inquit, est quod nos Pauli similes vetet fieri, ille enim non solum gratia dei, sed etiam sua voluntate effectus est, & idcirco grata illius opera, quia etiam de propria voluntate. Item in homilia octaua, super ad Timotheum epistolã, Liberi arbitrij conditi sum⁹ a deo, qui alia quidem operatur, alia quidem permittit, & non ex sola illius voluntate fiunt omnia, sed ex nostra quoq; fiunt aliqua. Mala omnia ex nostra tantummodo fiunt, bona omnia ex voluntate nostra, simul & illius adiutorio. hæc Chrysostomus. Vide in eisdem homilijs pro liberi arbitrij defensione cætera quæ sequuntur dogmata, ex quibus & alijs eiusdem Chrysostomi sententijs, plane videbis opera omnia, quæ in nobis deo placent, esse voluntaria. Vnde & voluntaria de⁹ exigit a nobis obsequia. Sic & sancti voluntarie sacrificauerunt deo. Voluntarie, inquit propheta, sacrificabo tibi, et

Aurea sententia Ioannis Chrysos. ex scriptura docẽtis liberũ arbitrium simul cum gratia.

ex uo-

ex voluntate mea confitebor nomini eius. Præterea stare, permanere, & perseuerare in fide & charitate accepta, sunt opera nostrę voluntatis. Quamuis enim ipsa fides, charitas, castitas, perseuerantia, & continentia, sunt in nobis dona, & illius solius opera, tamen credere & diligere, caste & continenter viuere, ac perseuerare, sunt nostrę potestatis. In potestate igitur nostræ voluntatis est, perseuerare, et nõ perseuerare, alioquin qua ratione hęc deus a nostra exigeret voluntate. Manete, inquit saluator, in dilectione mea, manete in me & ego in vobis. Ex quibus videtur consequens esse, quod deus reliquerit in nostro arbitrio manere, & non manere. Si manseritis, inquit, in me, & verba mea in vobis mãserint, quodcumque volueritis fiet vobis. Item; Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Et vide an ne hęc sit plana doctrina Augustini tractantis illud prophetæ, Recordatus est deus, quia caro sunt spiritus vadens & non rediens. Scriptura sacra, inquit, dei gratiam commendauit, quia per seipsum potest in gratia homo ambulare si habeat, lapsus vero non potest redire per seipsum, nisi gratia reuocatus. Item opus nostræ voluntatis est tenere fidem & charitatem acceptam, tenere dexteram dei nobis porrectam, nostrum est inniti, & adhęrere illi iugiter. Tene quod habes, inquit in Apocalypsi, vt nemo accipiat coronã tuã. Tenui eum, inquit sponsa, & non dimittam illum. Hæc ergo sunt, ex quibus liberum arbitriũ defenditur, simul stare cum gratia dei, & prædestinatione.

Fides est solius dei opus, credere autẽ est opus hominis

Quartum argumentum, quo propter defensionem gratiæ liberum arbitrium videtur auferri. Secundum scripturas sacras, deus sæpe numero excæcat & aggrauat hominum corda. Deus autem excæcans corporalem hominis visum, & exsurdans aures eius, facit omnimodam impossibilitatem, secundum quam cæcus aut surdus factus homo, neque videre, neque audire quicquam potest.

Similiter ergo videtur, quod deus excæcans & aggrauãs hominum corda, faciat homines prorsus impotentes ac inidoneos, qui percipiãt cœlestis gratiæ lumẽ, & videtur quod hoc significauerit saluator. Propterea, inquit, non poterant cre-

dere, quia deus excecauit oculos eorum, & indurauit corda eorum. Item exceca cor populi huius, & aures eius aggraua ne forte videant. Proide Augustinus in lib. de natura & gratia. Iuste, inquit, damnantur etiam hi, qui audire fidem Christi non potuerunt, non habentes a quo discerent. Et capi. 8. Recte non admittitur in regno coelorum, non regeneratus, etiã q̃uis Christian⁹ non solum nõ fuerit, sed nec esse potuerit. Amplius autem videtur idem comprobari ex Apostolica doctrina, in epistola ad Romanos, ex qua præcipue aliquot habes paradoxa ad hanc præsertim materiam pertinentia, Omnem videlicet hominem priuatum esse libertate in Adam peccante, & nasci seruum peccati, & gratis iustificatum, non ex operibus, sed ex voluntate dei miserentis, & neminem vnquam esse iustificatum, neq; ex lege naturæ, nec ex lege Moysi, deum omnia in prędestinatis operari gratis, non vllis operibus voluntatis nostrę pręuijs. Sine pœnitentia, inquit, sunt dona & vocatio dei, id est, sine pœnitudine, seu mutatione diuinę voluntatis, sed cum immutabilitate diuini decreti, vt inquit Augustinus, aut sine pœnitentia .i. sine pręuio hominum gemitu & planctu, vt inquit Ambrosius, & vtraq; interpretatio derogare videtur voluntatis libertati. Si enim electio diuina ac prædestinatio sit ita immutabilis, vt nunquam flectatur a suæ voluntatis decreto, neq; vnquam pœniteat deum voluisse, quod semel voluit. Deinde si neq; exigat a voluntate hominis iustificandi gemitum & planctum, sed gratis iustificat absq; præuijs operibus, ad quid ergo valebit libertas humanæ voluntatis?

Iuste dãnantur etiam hi, qui fidem Christi audire nõ potuerunt.

Deinde plane videtur Apostolus ibi deducere, deũ in prędestinatis omnia operari, vocationem, electionem, iustificationem, magnificationem, adoptionem, glorificationem, et non esse in potestate hominis volentis, vt vel ipse prædestinetur, eligatur, vocetur, iustificetur, vel deus illius misereatur, sed omnia pẽdere ex voluntate solius dei, non solum vocationem, iustificationem, adoptionem, glorificationem hominis prædestinati, sed & indurationem & odium hominis reprobati a deo, dę quo dicit Apostolus, Non est volentis neq; currentis, sed dei miserentis, qui cuius vult misere

feretur, & quem vult indurat. Neq; poterit quis hanc diffi cultatem effugere, adijciendo dictionem exclusiuam solius, dicendo, Apostolum debere interpretari, non est solius homi nis currentis, sed etiam dei miserentis & adiuuantis. Nam & hanc interpretationem iusta ratione coarguit Augusti nus multis in locis, & signanter in libro enchiridii. Nã & tum etiam posset econtrario, inquit, dici hoc pacto. Non est solius dei miserentis, sed etiam hominis volentis & currẽ tis, cuius contrarium asserit Apostolus, adijciens etiam, ho minem esse in manu dei, sicut lutum in manu figuli; lutum autem figulo non cooperatur.

Sed cõtra hęc potest formari argumentũ quartũ cõtra positũ, quo probari videt̃ ꝓpter excęcationẽ aut indurationẽ dei, corda hominum indurantis aut excecantis, non tolli hu manæ voluntatis liberum arbitrium. Deus hominem iustũ aut spiritualiter videntem ac audientem, neq; excecat, neque indurat, sed permittit hominem excecare & indurare semet ipsum, eumq; qui sibi claudit oculos, auertens ab ipso cor suum, deserit atq; dimittit ire secundum praua desyderia ei⁹, nec impartit sibi adiutorium, quo rursus aperiat oculos, q̃s sibimetipsi clausit, sicuti patet in spiritibus damnatis, in quibus tamen non perijt vis illa, quam vocamus liberum arbitrium, q̃uis in eis perierit libertas a miseria & a pecca to, sicuti ex scripturis sacris demonstrauerunt patres sancti, Augustinus præcipue & Bernardus in libro de gratia & libero arbitrio. Hæc ergo sunt duplicia argumentorũ genera per contrapositionem ex scripturis sacris allata, ex quorum generum altero liberi arbitrij defensores, possent sibi sumere occasionem erroris Pelagianorum ex scripturis sacris, doctrinisq; sanctorum liberum arbitrium ita defendẽ tes, vt iniuriam facerent gratiæ & prædestinationi diuinę. Ex altero vero, tum hæretici, tum pusillanimes in Christia na fide, accipientes sibi occasiones inertiæ & otij, incusant deum in corde suo; quorum machinamenta, dei gratia an nuente, conabimur euertere, confutantes prorsus eorun dem hęreticorum iacula, & suscipientes infirmos in fide, corroborantes scripturis pusillorum Christianorum corda,

quatenus timere discant dei iusticiam, & ita honorare studeant dei miserentis gratiam, ne frustra, aut inuacuũ inuenisse recepisse illam. Sed cum Paulo iam prædestinato castigent corpora sua voluntarie, & carnem in seruitutem redigant, ne efficiantur reprobi. Prædestinatio enim diuina siue sit in vitam ęternam, siue in gehennam non facit, vt aliqui ex filijs dei sint filij diaboli. Deus nõ facit, vt corda mollia sint indurata. Deus, inquit Augustinus, nec quę illuminat, obcæcat, nec quę emolliuit, indurat, nec quę plantauit euellit, sed homines suis negligentijs, malitijs, & prauis voluntatibus dura faciunt corda propria, vt recipere nequeant diuinæ gratiæ impressionem. Vnde admonetur humana voluntas. Hodie si si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.

¶ *Caput secundum, in quo pro dissolutionibus perplexitatum, aut difficultatum in supradictis argumentis ponuntur considerationes quædam, atq; sententiæ ex scripturis sacris pro concordia liberi arbitrij, & prædestinationis diuinæ.*

PRimum ex supradictis recolendum ẽ antiquã esse hominum queremoniam ex diuina pręscientia, prędestinatione, ac reprobatione putantium esse sublatum liberum hominis arbitrium, non humiliter sentientium, nec recte intelligentium Christi miserentis gratiam. Quomodocumq; inquiunt egerit homo, non potest erga ipsum aliud ꝙ deus desiniuit accidere, atq; ita cassa erit conantis humanæ voluntatis intentio, si aliud haberet prędestinantis electio. Cæterum eandem cantilenam varijs ratiocinandi modis repetentes, Si sit, inquiunt, propositum electionis diuinę, secundum quam ante humani generis constitutionem electorum, vel reproborum hominum facta est discretio, vt secundum quod placuit creatori homines, alij vasa honoris,

alij

alii contumeliæ vasa sint creati, consequens est, vt neq; reprobus vlla industria possit intrare, neq; electus vlla negligentia excidere, cum nemo valeat diuinam voluntatem impedire, quæ si non potest superari, aut cassari a nostra voluntate, consequens profecto videtur voluntates humanas, omnesque creatas causas fatali quadam necessitate subiectas esse voluntati diuinæ. Siue igitur dormiamus, inquiunt, siue curramus, quod de nobis prædestinauit deus, qui falli non potest, hoc erimus. Hæc & id genus alia congerunt argumenta multa, quæ etiam in ore solent esse omni populo, imperitæ plebi, indoctisq; mulierculis metientibus abyssum diuinæ præscientiæ, ac voluntatis immensæ, secundum vanas suas cogitationes, dei etiam miserentis gratiam super vniuersum genus humanum damnationi obnoxium non recte intelligentibus. Vnde & in ratione supradicta dum assumunt alios homines esse a deo creatos, vt sint vasa honoris, alios vt sint vasa contumeliæ. Non verum est quod dicût. Deus nempe instituens hominum genus, non fecit homines esse vasa cõtumeliæ, sed fecit hominem ab initio rectum & bonum. Hominum autem genus declinãs a deo conditore suo factum est massa contumeliæ. Et idcirco nunc est aut gratiæ dei miserentis & iustitiæ diuinæ, si ex hac massa dignetur alios facere vasa honoris, alios vero deserere, vt maneant in massa contumeliæ. Nulla igitur potest esse iniustitia in prędestinatione electorum, aut reiectione reproborum, etiam & si reprobus non adiuuetur a deo, vt vlla industria sua valeat fieri vas honoris, aut vitę æternę filius. Vnde etiam hominum genus si perseuerasset in innocẽtia, seu in originali iustitia, q̃uis nullum fuisset vas contumeliæ, indiguisset nihilominus diuina gratia ad assequendũ vitam æternam, qua quisq; beat⁹ fruitur deo perpetua pace securus, sed tum illa gratia nõ fuisset gratia dei miserentis, id est, liberantis a miseria culpæ, ac mortis, qualis nunc est, qua indigemus ad effectum duplicem, ad tollendum videlicet malum culpæ, & miseriæ, & ad obtinendum regnum cœlorũ, quemadmodũ ait Esaias propheta, Suscepit de manu dñi duplicia p̱ oĩbus peccatis suis.

Gratia dei fuisset necessaria, etiamsi homo nõ peccasset sed nõ fuisset tunc gratia dei miserentis.

Et quia de hac re copiose satis tractatur in libro de libero & seruo seu captiuo arbitrio, nunc prosequi congruit de immutabilitate, infallibilitate, & efficacia præscientiæ, prædestinationis, diuinæque voluntatis, & declarandum est hanc non tollere liberũ hominis arbitrium. Sciendum est igitur quod supradictis perplexitatibus nõ obstantibus, solida & immobilis hactenus mansit tota Christianorum ecclesia etiam simplicium hominum, qui firmissima fide credentes diuinam præscientiam esse infallibilem, diuinamque voluntatem esse immutabilem, neque vllam humanæ voluntatis potestatẽ posse resistere efficaciæ illius, & nihilominus cum huiuscemodi fidei sententijs intelligentes sese non necessitatis inclinatione esse determinatos ad vnum, sed indifferentes ad multa, & se nũc sursum in sempiterna, aut in futura, nunc deorsum in terrena, & in præsentia consideranda esse vertibiles, & ex sui consilij ratione arbitrioque voluntatis, nunc hac, nunc illac sese posse cõuertere mentis aciẽ, & membra alioqui non impedita se posse mouere in opus, scientes tamen deum ita præsidere ipsis, vt neque incipere aut velle, neque agere, neque membra extendere contra præscientiam, aut efficaciam diuinæ voluntatis valeãt. Atque ita sentientes sese tam suauiter a diuina voluntate gubernari, vt libere velint, libereque agãt quod voluerint, intelligũt deum qui omnium rerum causas, earumque ordines præsciuit, & præparauit in eisdem quoque causis præuidisse, etiam & præparasse voluntates hominum esse causas libere, & pro suo arbitrio operantes. Sic nouerũt viri Christianissimi, deum certissimo præscire vniuscuiusque hominis finem, mortisque horam, præuidereque omnium rerũ euentus, omnium operum nostrorum exitus, & neque fructus in agris, aut in vineis crescere absque efficacia voluntatis illius, qui dat vnicuique semini proprium corpus, propter hoc tamen nec ipsi cessant aerem pestilentem fugere, aut agros colere, aut plantare vineas propter diuinam præsciẽtiam infallibilem, neque segniter otiantes, neque deterriti ab operando. Sic doctor gẽtium Paulus certissime sciens electos ac prædestinatos salutem assequuturos, constanter ait. Omnia scilicet vincula

Recta fides simplicium Christianorũ de diuina præsciẽtia & libero hominis arbitrio.

carceres, iniurias, sustineo propter electos, vt & ipsi salutem consequãtur, quę est in Christo Iesu cum gloria cœlesti. Sciebat præterea, qui toties prędestinationẽ commẽdauit non secus futurum, quam prædestinasset deus, nec ob id tamen destitit a labore, ab exhortatione, admonitione, obseruatione, reprehensione, aut castigatione. Denique Timotheo scribens ait. Noli erubescere testimonium domini nostri. Sed collobora euangelio secundũ virtutẽ dei. Itẽ labora sicut bon⁹ miles Christi Iesu. Itẽque, Argue, increpa in omni patientia, & doctrina. Et post pauca subdit. Tu vero vigila in omnibus labora, opus fac euangelistę, ministeriũ tuum imple. In quibus claret quod officium euangelizandi discipulo magister indixit, qui non ignoraret secundum prędestinationẽ dei omnia futura, & cætera. Secundo considerandũ ex sacris scripturis frequenter supradictis esse manifestum quod deus multa non fecit, quę fecisse potuit, multa insuper fecit, quæ potuit non fecisse. Denique multa quæ facturus est potest non facere. Et rursus. Multa non est facturus, quæ potest facere. Et hoc, quia secundum scripturas dicitur omnipotens. Omnia enim possibilia sunt ei, cui non est impossibile omne verbum. Secundum hęc legitur Christus dicere. An putas quia non possum rogare patrem, & exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum.? Itẽ Ioannes baptista dixit Iudæis. Potens est deus de lapidib⁹ suscitare filios Abrahæ. Deus pręterea, qui puniuit Aegyptios per ranas & muscas, potuit vtique alijs creaturis, & aliter punire, dicente scriptura. Non impossibilis erat manus tua, quæ creauit orbem terrarum ex materia inuisa immittere illis multitudinem vrsorum, aut audaces leones, aut nobui generis ira plenas, & ignotas bestias, aut vaporem igneum spirantes, aut fumi odorẽ proferentes, aut horrendas ab oculis scintillas emittẽtes, quarum non solum lesura poterat illos exterminare, sed & aspectus per timorem occidere. Nam & sine his vno spiritu poterant occidi persequutionẽ passi ab ipsis factis suis, & dispersi per spiritum virtutis tuę. Sed omnia in mensura & numero, & pondere disposuisti, & misereris omnium, qui omnia potes, & dissimulas peccata

Scripturis sacris probatur, deus esse omnipotẽs, & posse facere multa, quæ non facit.

cata hominum propter pœnitentiam. Insuper secundum definitionem ecclesiasticorum patrum redemptionis humanæ fuit deo alius modus possibilis, sed qui factus est & non ali⁹ placuit. Deus autem si nunc multa non est facturus, quę potest facere, consequitur deum nunc multa non præscire futura, quæ potest præscire esse futura, sicut & futura possunt esse. Vnde de hac materia differentibus, & meditātibus iugi semper memoria humiliter tenendum, ac sentiēdum est quod prędestinationis, ac reprobationis nominibus, effect⁹ designatus a deo, aut præparatus, aut præuisus non sit aliqua in humana voluntate, vel immutabilis, vel coacticia necessitas, sed ꝙ prædestinationis vocabulo exprimat̄ clemēs ac misericors voluntas dei, intendentis hominem liberare a peccato, dareq́; ei vitam ęternam per indebitam gratiam, reprobationis vero vocabulo iusta voluntas dei negantis beneficium gratuitum, quo reprobatus liberaretur a peccato, vitāq; ęternam consequeretur. Quod autē nec ipsa prædestinans voluntas diuina, nec gratia illius iuuans faciat in volūtatibus prędestinatorum vllam necessitatem, probatur per scripturas, docentes hominem prędestinatum a fide posse, & charitate deficere. Qui stat, inqt Apostolus, videat ne cadat, qui potuit transgredi, inquit scriptura, facere mala, & non fecit, & alibi. Raptus est ne malicia mutaret intellectum illius, & cętera. Et apostolus Paulus vtiq; prędestinatus de se dicit. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Diuina igitur prædestinatio non facit hominis voluntatem in hac vita esse immutabilem & immobilem, quę & si in futura vita faciat voluntatem hōis per gratiam dei confirmatam esse in deo vero suo beatifico bono clare iam viso, Non tamen inde consequens est ipsum liberum arbitrium esse aut violentia, aut necessitate coactum. Quod qdem tanto minus est coactum, quanto magis ex ratione voluntariū, tantoq; magis liberū, quanto amplius a peeccato & miseria alienū, spontanee inhęrens suo vero beatifico bono. Neq; enim deus idcirco putand⁹ est non esse liberi arbitrij, quod ipse

In prædestinatiōe ac reprobatiōe quid iugi memoria tenēdum.

ipse non possit in deterius immutari, aut a summo bono deficere. Igitur cum prædestinationis gratia liberum arbitrium a captiuitate liberet, quatenus deum suum conditorem & beatificum bonum animæ rationalis cognoscat, obsequatur, illiq; seruiat hilari & spontanea voluntate, secundum quod dicit saluator. Si fili⁹ vos liberauerit, vere liberi eritis, consequens est per gratiam dei non esse sublatam libertatē arbitrij. Nec ob id oportet nos minus libere facere, quæ facimus, quia deus ipse nos trahit, atq; ducit, vt faciamus. Sed econtrario sequitur, quod maxime operemur libera voluntate, quia ipse inclinat voluntates nostras, vt quod agimus spontanea ac hilari voluntate agamus. Sed de his latius in superioribus tractatum est.

Deinde patet, quod p̄ diuinam reprobationē similiter liberum hominis arbitrium non destruatur. Et si relinquatur in hac vita agere secundum sua desideria reprobatus, & tanq̄ equus indomitus currere per campos licentiæ, pro ut libido fert animi, vt declaretur per parabolam saluatoris de filio prodigo, qui portionem substantiæ se contingentem accipiens in regionem longinquam profectus est, sibi viuere suiq; iuris esse cupiens. Demum postq̄ a peccatis rursus liberati sumus potestatis nostrę est redire ad vomitum, regredi in Aegyptum, dareq; nos rursus in pristinam diaboli seruitutem, ad quod nos prosequitur Aegyptius Pharao, aduersarius noster, qui circuit quęrens, quem deuoret, ac suggerens, vt relicta pollicitatione promissionis in baptismo sibi ad interitum comites simus, & secundum quod dicitur, Militia est vita hōis super terram, & per Apostolū, Non est nobis colluctatio aduersus carnē & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates, & aduersus mūdi rectores tenebrarū harū, cōtra spiritualia nequitiæ in cœlestib⁹. Insup patet quod q̄diu sum⁹ in hac vita, non prorsus simus liberi a lege peccati habitantis vtiq; in carne nostra per concupiscentias eius, trahentisq; nostram, quantum in ipso ē, volūtatem, vt fruamur delitijs; obedientes carnis nostræ desiderijs. Ediuerso Iosue verus dux Israhel Mariæ filius per spiritum suum habitantē in cordibus credentiū vocat,

suadet,terret,suggerit,afficit,ac trahit,vt sequamur ipsum, nihilq; dulce in hac vita habeamus prҫter ipsum. Deinde præcipit,ne sequamur carnis nostræ desyderia, & neq; foedus cum ipsis ineamus, sed vt progrediamur de virtute in virtutem,donec liberemur de corpore mortis huius, quæ tametsi viribus nostri arbitrij prҫstare nequeamus (omnino ex nobis imbecilles & infirmi) ipse tamen nobis desuper dexteram porrigens semper præsto est adiuuare paratus, dicente Paulo ad hoẽs fide iam iustificatos. Fidelis deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum,vt possitis sustinere,primҫ ad Corin.10. Ipse est adiutor noster,inquit propheta,in opportunitatibus,in tribulationibus. Ipse facit nos prudentes & attentos esse mandato suo,quatenus in omne Christianҫ militiҫ certamen cauti,fortes, ac instructi incedamus. In quo certamine nemo vincitur inuitus. Vnde Augustinus, Diabolus quidem suggerere potest, sollicitare potest, sed cogere non potest.

Deus non patitur electos suos tentari supra id quod possunt.

Tertio ex supra dictis est considerãdum,quod is qui est prædestinatus, potest esse reprobatus, & ita potest esse,quod ipse nunquam fuerit prædestinatus. Rursus & ille,qui est odio habitus a deo seu reprobatus,potest esse prædestinatus,Potest igitur nunquam fuisse reprobatus. Prior huius sententiæ pars fiet manifesta, si consideremus hominem quemuis prædestinatum in hac vita peregrinantem,habere mutabilem voluntatem,eundemq; secundum scripturas,posse transgredi legem, vt supra quoq; ostensum est. Deinde & posse facere malum, posse excidere a fide & charitate, posse viuere secundum mala sua desideria,vsq; in finem huius vitæ, ex quibus necessario consequẽs est eundem hominem posse damnari,cum manifestum sit, omnem hominem posse damnari, qui sic potest a charitate alienus existere,ac secundũ sua praua desideria viuere. Et sicut talis potest esse dãnatus,ita potest esse & reprobatus. Ex quibus insuper necessario consequitur hominem illum posse esse reprobatum, & ita eundem posse nunquam fuisse prҫdestinatum. Videamus igitur iam ꝙ futili fundamento Martinus Lutherus doctrinam hanc, in qua omnes ecclesia

stici

ftici patres consentiunt, destruere nitatur, ac concludere omnia ex necessitate euenire. Necesse, inquit, est hominem saluari, si deus prȩsciuit eum saluandum. Necesse fuit Iudã fore proditorẽ, si de⁹ præsciuit ipsum fore proditorẽ, atq; ita putat ex huiusmodi diuina prȩsciẽtia, prædestinatiõe, aut reprobatiõe consequens esse oĩa ex necessitate absoluta fieri. Quã consequentiã infirmam ac inualidã fore, norunt etiam hi, qui vix dialecticȩ prima rudimenta attigerunt. V tiq; necesse erat Paulum a charitate deficere, & reprobum fieri, viuentem scilicet secundum concupiscentias suas, nec castigãtem corpus suum, nec in seruitutem redigentem, non tamen ob id sequitur, quod necesse erat Paulum a charitate deficere, reprobumq; fieri. Scire etiam oportet, quod visio illa æterna, qua deus videt se aliquid esse facturum, non facit, quod deus ex necessitate absoluta debeat hoc facere. Sicut nec mea visio, qua currere hominem video, facit hominem ex necessitate currere, sed tam libere & contingenter currit, cum video currentem, q̃ cum illum currentem non video. Et sicut contingenter & libere deus quod facturus est faciet, Ita & præuidet se libere facturum esse quicquid factur⁹ est, & sese habere potestatem, qua posset illud non facere si vellet, qua & multa, quæ nõ facit, posset facere si vellet. Et ideo interrogantibus, cur hæc non facit, & illa facit. Respõdemus, quia hȩc facere vult, illa facere non vult, habens tamen potestatem etiam omnia possibilia faciendi. Et quamuis ipse videat sese non posse mutare voluntatem suam, qua voluit illud suo tempore futurum esse, non tamen inde sequitur ipsum, aut ex necessitate velle illud facere, aut non esse omnipotentem. Nam & propterea omnipotens est, quia voluntas sua sempiterna, quæ mutari, impediri, aut deficere, aut declinare a iusticia non potest, potestatem habet faciendi omne possibile, quamuis autem diuina potestas in se maior non sit q̃ voluntas eius, cum vtraq; sit diuinitas ipsa immensa, fixa, & stabilis, illius tamen potestati plura q̃ eius voluntati sunt subiecta, quæ & ab æterno potuerunt fuisse sub illius voluntate. Hic igitur in sententijs singulis, si velim⁹ vexare nosmetipsos, & in conscientijs nostris iugi

Visio diuina nõ facit hominẽ ex necessitate operari.

Quæstio.

Deus quõ omnipotens.

 ter

ter reuoluere, quid facio, quid laboro, frustra fatigor, de mē non est futurum aliter, quam deus voluerit. Siue igitur curram, siue dormiam, siue solicitus ambulem cum domino deo meo, talis erit exitus meus, qualem illum deus de me futurum præuiderit atq; voluerit. Nullus hic sequetur fructus, nisi inutilis conscientiæ cruciatus. Salus igitur erit nobis sub potenti manu dei humiliatis, agnoscere imbecillitates ingenii & intellectus nostri, & resilientes in propriam prauitatem, respondere nobismetipsis cum Apostolo. O homo tu quis es, qui respondeas deo? Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quid me fecisti sic? Nunquid disputare contendis cum factore tuo, cuius sapientiæ & voluntatis altitudo, est incomprehensibilis & imperuestigabilis? Deus magnus vincens sapientiam nostram, Cui adæquabo te, inquit Esaias, & cui similem te existimabo?

Confert autem huic materiæ intellecta distinctio dialectica, de necessitate consequentis & consequentiæ. Multę enim sunt consequentiæ necessariæ, quarum consequens est contingens. Sed hęreticus, ne hac distinctione vinceretur, & concluderetur, victus libidine contradicendi singulis & vniuersis ecclesiæ doctoribus, nisus est destruere omnem dialecticæ artis vigorem, refellens maxime eam doctrinā, quæ de diuersitate inter necessitatem consequentiæ, & consequentis tractat, quam tamen ex scripturis sacris semper ab initio intellexerūt ecclesiastici patres, Tertullianus, Origenes, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus, tractantes illud Ioannis duodecimo, Cum tanta signa fecisset corā eis, non credebant in eum, vt sermo Esaiæ impleretur, qui dixit, Domine quis credidit auditui nostro, & brachium domini cui reuelatum est? Propterea nō potuerunt credere, quia iterum dixit Esaias, Excecauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & non intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos, & cętera. Sed de his latius in libro de diuina prouidentia tractauimus.

Quarto ex supra dictis considerandum est, hæreticos sibi

sibiipsis non consonare, dum ex immutabilitate atq; infal libilitate diuinæ præscientiæ conantur defendere omnia euenire ex absoluta necessitate, cum tamen doceant deum multa non facere, quę potest facere. Si enim deus multa nō facit, quæ potest facere ex necessitate, consequens est deum multa non præscire futura, quæ potest præscire esse futura. Nihil enim potest in futuro deus facere, nisi quod præuiderit pro tempore illo fieri posse. Sicut ergo præscientia dei, qua videt se aliquid facturum esse, non pugnat cum sua libera voluntate, qua & potest velle illud non facere. Itaque neq; eadem præscientia diuina pugnat cum libero arbitrio nostro, quo possumus non facere illud, quod facturi sum⁹. Deus enim quod futurum est, videt se facturum esse, non vlla necessitate, sed libera voluntate, vt videlicet possit non facere illud si velit. Et quemadmodum non sequitur. Deus id quod præscit se non esse facturum, potest facere, ergo deus fallitur præsciendo. Sic nec sequitur, Quod deus præscit nos non esse facturos, hoc nos possumus facere, secundum quod dicitur, Potuit facere mala & non fecit, ergo deus aut fallitur, aut falli potest præsciendo.

Deus uidet sese libera uoluntate facturum esse quod facturus est, uidet insuper se habere potestatem illud nō faciendi.

Iam si dixeris, Bene sequitur, Deus si nunc iudicat Antichristum tali tempore futurum esse, & cum hoc ponatur, quod Antichristus illo tempore non sit futurus, necessarium est deum decipi seu falli in suo iudicio, Ergo deus si nunc iudicat Antichristum tali tempore esse futurum, & cum hoc ponatur stare, quod Antichristus potest illo tempore non esse futurus, necessario consequi videtur deum posse in suo iudicio falli.

Respondeo illud consequens non esse. Nam sicut Antichristus potest illo tempore non esse futurus, Ita deus potest pręscire Antichristum, illo tempore non esse futurum. Sed de his copiosius in libro de diuina prouidentia disserui-m⁹. Quod si nondum hęc intelligimus, interim tñ credam⁹ scripturis docētibus, secūdū ea quę premissa sunt, deū multa posse facere, quę non facit, & nos ex libero arbitrio nostro, multa posse facere, quę non faciemus, & tamen dei pręsciētiam esse infallibilem, & immutabilem. Spiritus sanctus per

Ezechielem prophetam aperte docet vias dei esse æquas & deum iudicare vnumquemq; iuxta vias suas, & nemině ex filijs Israhel, id est, ex filijs regeneratis sacramento fidei ad mortem damnari, nisi propter voluntarium peccatum, Filius, inquit, non portabit iniquitatem patris, sed magis anima quæ peccauerit ipsa morietur. Docet pręterea impium posse abijcere omnes iniquitates suas, & facere sibi cor nouum. Iustum autē habere in sua potestate auertere se a sua iustitia, & facere iniquitatem. Et ita quemadmodum de prædestinato dicitur, qui potuit transgredi, & non est transgressus, ita & de reprobatis legitur, quia admonet illos deus, vt a malis resipiscant. Vnde sapientiæ .12. scribitur. O q̃ bonus, & suauis est domine spiritus tuus in nobis. Ideoq; & hos qui exerrant partibus corripis, & de quibus peccant ammones, & alloqueris, vt relicta malicia credant in te domine. Illos enim antiquos habitatores terræ sanctæ tuę & cęt. & infra subditur. Si enim inimicos seruorum tuorum, & debitos morti, cum tanta cruciasti attentione, & liberasti, dans tempus, & locum, per quæ possent mutari a malitia. Cum quāta diligētia iudicasti filios tuos, quorum parentibus iuramenta, & cōnuentiones dedisti bonarum promissionum? Deniq;, vt capite pręcedente pręmittitur. Misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam. Item Esaias ait. Propterea expectat dominus, vt misereatur vestri, & ideo exaltabitur, quia parcens vobis, quia deus iudicij domin⁹. Loquebatur præterea reprobis saluator. Quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti. Quod si reprobus non posset diuina admonitione intus aliquantulum tractus a malis resipiscere, ac quiescere agere peruerse, nequaq̃ argueret illum deus, sed neq; in vindictā suæ inobedientię desereret illum, aut secūdum desideria cordis sui ire permitteret, iuxta illud. Mea est vltio, & ego retribuam eis in tempore, vt labatur pes eorum. Etiam secūdum quod supra quoq; me minimus, Paulus apostolus iam raptus vsq; ad tertium cœlum, de quo & dictū erat, Vas electionis est mihi iste, vtiq;

sciebat se prædestinatum, & tamen sibi timens ait. Castigo corpus meũ, & in seruitutẽ redigo, ne forte cũ alijs prædica uero ipse reprobus efficiar. Verũ hic notandum aliud esse reprobum fieri, aliud fieri reprobatum. Nam homines reprobati ab æterno seipsos, inquit Ambrosius, reprobos faciunt, spernentes dei donum. Insuper potest cõtingere, quod prædestinatus fiat reprobus secũdum pręsentem iniustitiã. Et quia potest in illa iniustitia perseuerare potest non fuisse prędestinatus. Alioquin nõ dixisset vas electionis. Dat' est mihi stimulus carnis angelus sathanæ, qui me colaphizet, ne videlicet magnitudo reuelationum extollat me. Etiã prædestinatis loquitur Apostolus dicẽs. Noli altum sapere sed time, & qui se existimat stare, videat ne cadat. Et alibi de prædestinato legitur. Raptus est ne malicia mutaret intellectum ei', aut ne fictio deciperet animam illius. Nequaꝙ enim malicia vlla, aut fictio mutare posset intellectum ipsius, aut decipere animam illius vsꝗ in finem, si prædestinatus omnino perire non posset. Sequit̃ ergo ꝙ prædestinatio, aut reprobatio nõ tollit liberum hominis arbitrium. Etiam saluator suos electos Apostolos, quos tamen sciebat prædestinatos admonuit solicite, vt vigilarẽt, & orarent, ne intrarent in tentationẽ. Sed neꝗ solicitos esse, neꝗ vigilare, aut orare oporteret electos, si nõ possent esse reprobi, aut gratiam semel acceptam perdere.

Ex præmissis igitur manifeste liquet, quod libertas nostræ voluntatis in hac vita consistit, non solum in eo quod ipsa spontanee, & nõ coacte operat̃, sed et in eo, quod nõ ex necessitate, sed contingenter consentit in id quod vult, & operatur, habens in potestate nõ cõsentire. Sed his obuiare videtur argumentum sumptum ex verbo Augustini, de correptione & gratia dicentis. Et eorum, qui secũdum propositum vocati sunt, electi, seu prędestinati, si quisꝗ perit, fallit̃ deus, sed nemo eorũ perit, quia nõ fallit̃ deus. Firmũ, inquit Paulus, fundamentũ dei stat habẽs signaculũ hoc, cognouit dominus, qui sunt eius. Loquebat̃ similiter idẽ Apostol' in persona electorum, cũ diceret, Certus sum enim, quia neꝗ mors, neꝗ vita, neꝗ angeli, neꝗ principatus, ne-

Obiectiões ex prædestinatiõe diuina contra liberũ arbitrium.

q̃ virtutes, neq; instãtia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; p̃fundũ, neq; creatura alia poterit nos separare a charitate dei, quę ẽ in Christo Iesu dño nr̃o. Vidẽt̃ hęc eadẽ corroborari p̃ beati Ioa. sententiã, dicẽtis, Qui ex deo nat⁹ ẽ, hoc ẽ, q̃ prędestinatus est, peccatũ nõ facit, q̃m semẽ ipsius in eo manet, & nõ potest peccare, supple, peccato ad mortẽ, q̃m ex deo nat⁹ ẽ. Pręterea saluator dicẽs, Surgẽt pseudochristi, & pseudoprophetę, & dabũt signa magna & prodigia, ita vt in errorẽ inducant si potest fieri, etiã electi, videt̃ significasse electos nõ posse seduci, q̃a electi sunt. Amplius aũt idem saluator de prædestinatis & reprobatis loquebat̃, cũ diceret Iudæis, Vos nõ creditis, quia nõ estis ex ouib⁹ meis. Oues meæ vocẽ meã audiũt, & ego cognosco eas, & sequunt̃ me, & ego vitam æternam do eis, & nõ p̃ibũt in æternũ, & nõ rapiet eas quisq̃ de manu mea. Pater meus quod dedit mihi, maius oĩbus est, & nemo potest rapere de manu patris mei. Præterea idem Aug. lib. 2. de dono perseuerantiæ. Donum, inq̃t, perseuerantiæ suppliciter emereri potest, sed cũ semel fuerit datũ, cõtumaciter amitti non potest. Cũ igitur prædestinatus quisq; donũ acceperit finalis p̃seuerantię, cõsequens videt̃ eũ nõ posse contumaciter illud amittere, quod nequaq̃ cõsequeretur, si prędestinatus posset nõ esse in bono p̃seuerãs in fine vitę. Item dicit idẽ Aug. Electorũ numerus, neq; minui potest, neq; augeri. Ad hæc respõdemus, hic prętermittentes ṽbũ Apostoli Pauli dicẽtis, nihil nos posse separare a charitate, quę est in Christo Iesu. Nã sensum illius habes infra in solutione tertij argumenti principalis.

Responsio ad obiectiões supradictas.

Ad ṽbũ Ioãnis, Qui ex deo natus ẽ, peccare non potest, dicim⁹ hoc accipiendũ esse secundũ vsum loquendi coẽm, vt significetur impossibilitas subiecti cũ prædicato, quemadmodũ cũ dicimus, Dormiens nõ potest ambulare, facile intelligitur sensus esse, non potest esse, vt dormiẽs ambulet, & sic verus est propositus sermo Apostoli. Nõ potest esse, vt is qui ex deo natus est, id est, qui secundum æternam dei prędestinationem est electus peccet, supple peccato vsq; ad mortẽ, hoc est, non potest esse, vt prædestinatus moriatur in peccato mortali, quia generatio cœlestis, id est, ęterna dei prędesti-

na-

natio cõseruat eũ, ne sic in peccato perseueret, qui alioqui ex se peccare potest, & in peccato perseuerare. Prædestinati habẽt quidẽ ꝑ tpe peccata interdũ multa, sed tecta sunt, & nõ apparẽt in ęternitate, qa charitas patris ipsorũ coopit multitudinẽ peccatorũ. Pro qb⁹ tñ facit eos solicite ãbulare, vigilare, & orare. Ad testimoniũ Augu. de ꝑseuerãtia dicẽdũ, secũdũ qđ idẽ sanctus pater dicit se ꝑseuerantiã nõ accipere donũ aliquod creatũ spiritualis grę, quã nõ possit humana voluntas contumaciter perdere. Sed de illa perseuerantia loquimur, inqt, qua perseueramus vsq; in finẽ. Pro qua perseuerãtia Dauid orabat, Dñe deus Abrahã, Isaac, & Israel patrũ nostrorũ custodi in ęternũ hãc volũtatẽ cordis eorũ, et sẽper in veneratione tui mens ista permaneat. Et talis ꝑseuerantia nõ habet, nisi sit ꝑseueratũ vsq; in finẽ. De hoc latius infra in solutione tertij argumenti principalis. Quod autẽ dixit saluator, vt supra meminimus, si fieri potest, & cet. significabat de ipsis electis, diuinam electionem non posse frustrari aut impediri, & non posse contingere, vt electus a domino, finaliter seducatur in errorẽ. Ad hunc sensum dicit Ioan. Euãgelista, Ex nobis prodierũt, sed non erãt ex nobis. Nã si fuissent ex nobis, ꝑmansissent vtiq; nobiscũ. His & similibus scripturis significatur dei pręscientiã nõ falli, & voluntatẽ eius non impediri, atq; oẽs habere finalis gratiæ ꝑseuerantiã, quotqt fuerunt a deo præordinati, & ab ipso electi. Ex quibus nullo modo sequitur, electos necessitate, et nõ secundũ coẽm magistrorũ sentẽtiam, libera voluntate ꝑseuerare. Quod facilius poterit intelligi, si cõsideremus, qa oẽm quẽ nũc de⁹ ꝑdestinat ad vitã ęternã potest nũq̃ ꝑdestinasse, q̃q̃ fieri nõ possit, vt ꝑdestinatus sit reprobatus. Sicut nec cõtigere potest, vt sedẽs ãbulet. Sicut Antichrist⁹ nũc potest nõ esse futurus, sed nõ potest nũc icipere nõ esse futurus, Ita potest homo, qui est electus, nõ esse electus, & ab ęterno fuisse nõ electus, q̃uis nõ possit incipere nõ esse elect⁹. Hæc atq; his siñia, si nõ capit igenij nři ibecillitas, humiliemur oportet sub potẽti manu dei, sub abysso diuię potestatis et sapiẽtię trepidãtes, et vtrũq; cõformit ad sacras literas cõfiteamur certã videlicet et ĩfallibilẽ esse dei electionẽ, prędestinationẽ, ac

Perseuerentia dupliciter accipiur.

Quod contingenter futurum est, nõ potest incipere non esse futurum, Ita electus non potest incipere non esse electus.

reprobationem & liberam esse ipsius electi voluntatem, qua si vellet, posset transgredi legem altissimi, & manere in peccato, etiam vsq; ad mortē, atq; damnari. Quod si faceret, fuisset vtiq; ab æterno non electus a deo. Hoc præterea sciamus, quia inaccessibilis est lux diuinę sapientiæ, inuestigabilis potestas voluntatis illius. Iudicium super futuris effectibus, prorsus est occultum. Ipsa quoq; connexio seu cōcordia infallibilitatis & immutabilitatis in sempiterna electione diuina, cum possibilitate, qua effectus possunt non fieri tam a diuina q̄ humana voluntate omnino est incomprehensibilis. Igitur non ingrediamur abyssum diuinæ sapientiæ, cuius non est numerus, sed neq; omnipotentis voluntatis, quæ est incomprehensibilis. Item non causemur in cordibus nostris, dicētes, Cur angustiamur? cur laborem impendimus? quid solliciti sumus pro assequenda æterna vita? magis omnia committamus deo, a cuius voluntatis consilio pendent omnia, voluntati enim eius quis resistet? Si decreuerit saluare, saluabimur, sin minus, damnabimur. Nam cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Nam ista & similia, dæmonum sunt iacula, quibus conant̄ ferire lætaliter imprudentium hominum corda, intermiscentes nonnunq̄ suis falsitatibus, quæ catholica sunt & verissima. Vera quidem est sententia, Si deus voluerit persuadere vt conuertar, saluabor. Si noluerit, in interitu permanebo. Sic dicentes non arguo, inquit Chrysostomus, sed valde probo, quod ad voluntatem dei & illius gratiam confugiunt. Diuina quidem voluntas sola non saluat, non quia infirma, non quia impotens, aut insufficiens, aut etiam frustrata, sed quia vult nostram voluntatem habere comitē, & obsequentem sibi. Qui autem propter diuinam prædestinationem aut reprobationem declināt corda sua in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis, tradentes semet ipsos suis desiderijs, falluntur proculdubio serpentis antiq astutijs insidiantis, suadentis, ac docentis eos in otio & negligentia torpescere, culpāq; propriam non in se, sed in deū reijcere. Vnde Sapiens, Insipientia viri violat vias suas, deum autem causatur in corde suo. Sed huiuscemodi inimici

Reproborū culpa, et dānatio, nequaq̄ est in deum reijcienda.

ma-

machinamentis, pietas Christiana occurrit, non voluntatē dei in malis, sed hominum accusans. Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Sed neq; mortem vult peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat, qui & ab initio fecit hominem rectum & immortalem. Etiam vnumquemque iuxta vias suas iudicat, id est, iuxta opera sua. Ipse quoq; neminem ad peccatum impellit, sed neque suggerit malum, qui intentator malorum est. Deus enim neminem tentat, sed vnusquisq; tentatur a sua concupiscentia abstractus & illectus. Igitur peccantes, peccata nostra non imputemus deo, sed nobisipsis, confitentes cum Psalmista. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatū meum contra me est semper. Tibi soli peccaui. Verum speremus nos esse prædestinatos, id enim sperare iubemur, sed tamen timeamus damnari, posse reprobos fieri, & ideo cū Apostolo corpora nostra castigemus, & in seruitutem redigamus, vigilantes & orantes assidue. Memores quoq; efficiamur scripturę dicentis, Altiora te ne quęsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Itemq;, Noli altum sapere, sed time. Atq; iuxta beati Petri admonitionem satagamus, vt p bona opera certam nostram electionem & vocationem faciamus. Scire etiam oportet consilium Augustini docentis, quod prædicantes diuinam prędestinationem, sic temperare oportet sermonem, ne vel imperita multitudo in segnitiem adducatur, vel ipsa dei pręscientia, & intentio falli, aut redargui videatˉ. Vnde sicut pitus medicus egrotanti adhibet medicinam corporalem, q̄q̄ non dubitet, quę præscit deus (qui falli non potest) super egrotum futura. Ita & Christianæ fidei peritus medicus doctor sanæ doctrine, dicit cum Apostolo, Sic currite vt comprehendatis, suadens tamen, ne in ipso cursu suo quisq; confidat, sed neq; viribus suis innitatur, magis autem confidat in domino, sicut mons Sion, qui non deserit sperantes in se, totius cursus nostri, et ordinem, & finem pręnoscens. Caueat proinde iustus, ne efficiatur impius, pro occasione se subducens aut subtrahens a iugo obedientiæ Christi. Studeat autem in obedientia mandatorum dei, vsq; in finem perseuerare. Qui enim perseue-

Augustinus in libro de prædestinatione sanctorum.

rauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Non igitur desperem⁹, sed ipsius obedietię perseuerantiā a patre luminū speremus, & quotidianis oratiōibus poscamus, soliciteq; i lege dñi vigilemus, cōfidentes nos a prędestinatione populi dei minime esse alienos. Quis enim sperauit in eo, & confusus est? Insuper speremus cum psalmista, dicentes plena fiducia, In te domine speraui, non confundar in ęternum. Etiam si occideris me, in te sperabo, confitendo toto corde, quia & si me damnaueris, non potest voluntas tua non esse, nisi iustissima. Hoc etenim implebimus modo quod dicit psal. Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore.

Christianus quisq; debet confidere se esse prædestinatū, sollicite ambulans in lege domini.

¶ Secunda particula huius capitis, in qua ex supra dictis inferūtur cōclusiones p cōcordia liberi arbitrij, et prædestinatiōis diuinæ.

PRima conclusio. Quemadmodum prędestinatus, qui deo seruit ea fide & charitate seruit quā de⁹ inspirauit, ac dedit, & in bono cœpto perseuerat ea volūtate, quam inhabitator spiritus videlicet sanctus animæ præsidens in suauitate regit ac ducit ita suauiter impendens huius regiminis moderamina, vt declinandi ad vitia non tollat potestatem, qua scilicet potestate si ad malum non vteretur iustus, qui peccat, nec relinqueret deum, nec relinqueretur a deo. Ita & reprobus diabolo seruit ea concupiscentia, eaq; voluntate praua, quam non deus in ipso, sed homo ipse sibi fecit sua sponte diabolo sugerenti consentiens. Potest quidem diabolus rem delectabilem nobis proponere, eiusq; delectationē suggerere, & inuitare. Sed non potest producere, seu infūdere cogitationem malam, aut voluntatem malam. Deus vero non solum inuitat, non solum suadet, aut suggerit, sed & voluntatem bonam infundit, ac immittit. Neuter tamen hominis volūtatem cogit, sed vterq; exigit liberum hominis consensum, vterq; cupit voluntatem nostram, vt spontaneum possidere mancipiū. Si quidem credere in Iesum, diligere deū, timere ipsum, & recte ambulare in pręceptis eius q̄uis sint dei dona, petit tamen hęc, atq; exigit ab homine, dicēte scriptura. Et nunc Israel quid dominus deus tu⁹ petit a te, nisi vt timeas dominum deū tuum, & ambules in vijs eius, & diligas eum ac seruias domino deo tuo in toto corde

tuo,

tuo, & in tota anima tua, custodiaq; mandata domini. Sunt quidē hæc, vt præmisimus, dei dona, sed & simul nr̄æ volūtatis opera, quia ipse deus facit quod libera voluntate faciamus illa. Nisi enī libera esset volūtas nostra ad hæc, vt possit ea facere saltē adiuuāte dn̄o deo, nō exigeret de⁹ a nobis, vt facerem⁹ illa, sicut nec exigit a iumētis, in q̄bus nō ē intellect⁹. Secunda cōclusio ex supradictis manifesta ē, q̄ liberū hōis arbitriū, q̄uis nequeat diuinę prędestinationi, aut reprobatiōi obsistere, ipsa tn̄ prędestinatio aut reprobatio liberū hōis arbitriū nō cogit quicq̄ facere, sed neq; vrget vlla necessitate, quod tā in bono q̄ in malo ita libere opatur, vt & facere, & nō facere ęque in eius sit potestate, vt superius sufficiēter probatū ē. Admonet secundū hęc sp̄us sanctus p scripturas sacras tā impios, vt quiescāt, resipiscāt, & surgāt a malis, q̄ iustos ne cadāt, deficiātq; a via iustitiæ. Vn̄ pro reuocandis impijs loquitur per Esaiā prophetā. Quiescite agere peruerse, discite benefacere. Et p Apostolū, Surge, qui dormis, & exurge a mortuis & illuminabit te Christus. Et p prophetam, Declina a malo, & fac bonum, inquire pacē, & persequere eam. Pro iustis autem instruendis, loquitur per Apostolum. Qui stat videat ne cadat. Videte quomodo caute ambuletis. Nolite locū dare diabolo. Et per psalmistā. Appehendite disciplinā, ne qando irascať domin⁹, & pereatis de via iusta. Huiuscemodi admonitionibus scriptura plena est. Verum nouerit homo quia ex deo adiuuante, pulsante, atque trahente habet, vt resipiscat a malis, ostium cordis deo pulsanti aperiat, surgatq; a peccatis, recte viuēs in iustitia & veritate. Ex se aūt habet vt deficiat, cadat, & secūdū sua ipsius praua desideria viuat. Sed vtrū cuilibet peccatori in hac vita sufficiens præbeatur a deo auxilium resipiscendi, & resurgendi a peccatis, diximus in libro de diuina prouidentia, in capitulo de auxilio sufficiēti.

Opus bonum nisi esset opus hominis non exigeret deus ab homine ut faceret illud.

Tertia conclusio. Licet deus, quos prędestinauit ad gloriam, eosdem & prædestinauerit ad iustitiam, non tamen quos prædestinauit ad pœnam, prædestinauit ad culpam. Siquidē in prædestinatis opera sua deus remunerat, In reprobis vero opera non sua condemnat. Cōformiter ad

hanc sententiam apud Apostolum legis. Stipendia peccati mors, gratia autem dei vita ęterna in Christo Iesu domino nostro. Mors enim redditur peccatis, seu malis meritis, vita autem ęterna datur gratis, datur & bonis meritis, quę per nos operatur deus, per dominum nostrum Iesum Christum, & ideo vita aeterna gratia dicitur, quia ex gratia dei est opus pro quo datur.

Vita aeterna gratis simul, & ex merito datur.

Quarta conclusio. Reprobatio diuina nec excitauit peccantis voluntatem, nec pręparauit fomitis malignitatem, sed nec suasit peccantium cupiditates, quamuis iusti supplicij iudicium peccantibus praeparauerit, quod vtiq; nemini praeparasset, si nemo peccasset, & ita claret, quod quamuis praedestinatio multis sit causa standi, non est tamen reprobatio alicui causa labendi, sed qui labuntur spreuerunt voluntatem dei inuitantem, atq; ideo eandem sentient vindicantem. Non ad hoc sunt homines a deo reprobati, vt male operēt, sed vel suo libero arbitrio, vł a suis cōcupiscentijs abstracti & illecti male operantur sua vtiq; voluntate, & idcirco deo iuste vindicante praedestinantur ad poenā inuiti, qui spontanee mandatū dei sunt trāsgressi. Poena enī malū est quod patimur inuiti, culpa malū est quod spōtanee agimus. Nullo igit pacto reprobatio dei facit, vt aliqui ex filijs dei sint filij diaboli, aut ex templo spiritus sancti fiant templum spiritus maligni, sed eos qui templa dęmoniorum sunt facti ex peccāte libera voluntate. Diuina prouidēcia nunc facit spiritus sancti habitacula pro immensa sua misericordia, nunc deserit iusto suo iudicio, sic relinquens quales sese fecerunt, de nemine tamen desperandum est in hac vita, vt credatur sibi correctionis via adempta. Quia & si natura humana in Adam meruerit, vt damnaretur tota, non tamen sine misericordia dei tota est derelicta. Sed certis rerum temporumq; mensuris vocatur a deo, & inuitatur, vt redeat. Nisi enim contempsisset inuitantem deum, ac adiuuare paratum, vt peccatum caueret, nequaquam peccasset deserendo deum. Vasis irae deus nunquam pręparasset interitum, si non spontaneum inuenirentur habere delictum, nec peccanti deus iuste inferret iram, si ex praede

sti-

stinatione dei caderet in culpam. Nam illius deus est vltor, cuius non deus, sed ipse homo est autor.

Quinta conclusio. Quamuis diuina prędestinatio, & reprobatio non pendeant ex libero hominis arbitrio, bona tamen opera, ad quæ quisq; diuinitus est prædestinatus, & mala, in quæ quisq; finitur cadere reprobatus, contingenter fiunt a libera hominis volũtate. Et ita q̃uis prædestinatus non potest incipere esse ab æterno reprobatus, vtiq; tamen prædestinatus facere potest id, ad quod sequitur eum nunq̃ fuisse prędestinatum, sed ab ęterno reprobatum, & q̃uis prædestinatus non potest fieri reprobus, vtiq; tamen potest esse reprobus. Nec his obstat, quod dicit Paulus, Ne forte reprobus efficiar, quia reprobus ibi dicit reprobationẽ, quæ est secundum pręsentem iniustitiam, secundũ quã prædestinatus potest fieri reprobus. Illa vero reprobatione, quę est secundũ dei pręscientiam, neq; prędestinatus fieri potest reprobatus, neq; incipere esse reprobatus. Quidam, inquit Ambrosius, sunt scripti in libro vitæ, secundum præsentẽ iustitiam, sicut olim Saul & Iudas, &.72. discipuli, de quibus saluator, Nomina vestra scripta sunt in cœlo, quibus cum iusti erant, merces in cœlo respõdebat, hoc enim est iustum, vt vnicuiq; pro merito respondeatur, qui cum sibi ipsis fuerint in causa perditionis secundum æternam dei pręscientiam, nunq̃ fuerunt in libro vitę, quos deus præsciuit futuros malę voluntatis. *Quidam scripti in libro vitæ secundũ naturalẽ iusticiã.* Sexta conclusio.

Prædestinatos elegit deus ante mundi constitutionẽ, non quos pręsciuit credituros, & fore obedientes viribus solius liberæ volũtatis, sed quos ipse facturus erat tales, qui voluntarie crederent, & obedirent, nec ob id dicitur tolli liberum hominis arbitrium, quia ad credendum, & bene operandum ita inclinat hominum volũtates deus, vt faciat eos credere, & bene operari, non coacto, sed libero & spontaneo arbitrio. Vnde iuxta Augustini sententiam, Opera bona quę sunt dei dona a nobis exiguntur, nobisq; pręcipiuntur, quatenus intelligamus nos ea facere libera voluntate, & si, vt illa sic faciamus deus faciat, secundum quod dicit per prophetã. Ego faciã, vt in pręceptis meis ambuletis & faciatis

ea. Deus enim, inquit August., cum vult fieri quicq̃, quod non nisi volentibus hominibus decreuit fieri, inclinat eorũ voluntates, vt & hec velint voluntate libera & spontanea. Curiosius autem interroganti cur huius & non illius pręparatur a domino voluntas, vt libere ac spontanee velint credere. Respondendum est, Quis cognouit sensum domini, cuius sapientię non est numerus. Qui nihil potest facere, nisi iuste siue secundum iustitiam, siue secundum suum misericordię iudiciũ opera. Cognoui dñe, inqt propheta, qa oĩa iudicia tua æqtas. Cui laus & gloria in secula seculorũ, Amẽ.

¶ *Caput tertiũ in quo argumẽta supra dicta, de prædestinatione diuina, & de libero arbitrio, reducũtur ad cõcordiã.*

IAM superest soluere, & concordare argumenta in primo capite huius secundę partis, vtrimq; adducta, tam ꝓ defensione liberi arbitrij, q̃ pro tuitione prædestinationis diuinę. Ad primum argumentũ, quo dicitur, aliter q̃ deus ab æterno præuidit, atq; proposuit, fieri non potest, quodlibet igit̃ ex necessitate futurũ est. Admissa ꝓpositione antecedente, dicimus hoc argumentum, non id quod infertur, sed contrarium potius cõcludere. Ex eo etenim q&, res neq; aliter, neq; alio modo fieri possunt, quam sic vt deꝰ prępuiderit, atq; voluerit illas fore, consequens est res ipsas non ex necessitate, sed contingenter euenire. Nã taliter eas euenire, aut fore præuidit, volens quibusdam effectibus præparare causas liberas & contingentes, alijs causas ex necessitatis inclinatione operantes. Proinde ex eo quod homo non potest credere, aut consentire, aut mouere membra in opus alio modo, q̃ secundum eum, quem deus & præuidit, & voluit, consequens est hominem omnia hęc facere libera & spõtanea volũtate. Deinde propositio in antecedente assumpta, qua dicit̃. Aliud q̃ deus ab ęterno prępuidit, at q; proposuit fieri non potest. Si intelligatur impossibilitas absolute de re in seipsa secundũ sensum diuisum falsa est sententia, quia res illa quam deus futuram præuidit, potest nõ esse futura. Si vero intelligatur impossibilitas esse super dictum sensum compositum habet verum, quia significatur

signi

dictum esse impossibile, quo dicitur aliter fiet q̄ deus prę uidit. Demonstrauimus autem in superioribus, & in libro de diuina prouidentia, quod homo q̄uis per liberū arbitrium non possit ęternum dei propositum impedire, vtic̨ tamen aliquid quod deus, nec̨ se facturum prętordina uit, nec̨ futurum præsciuit ipse homo, potest facere, quemad modum & ipse deus aliquid, qđ proposuit se nō facturū po test facere. Ex scripturis sacris nobis reuelatū est multa esse pud deum possibilia, quę nunq̄ sunt futura, quę & deus ab æterno prę sciuit, atq̨ decreuit non producere vnq̄. Quem admodum ergo diuina præscientia, super his, quę prędidēt nunq̄ esse futura, non impedit quominus illa maneant ab solute possibilia, ita & diuina prouidentia, atq̨ volūtas, qua ab æterno decreuit, & voluit ea quę futura sunt facere non impedit, quominus illa maneant absolute cōtingentia. Ab surdissima igiť ē cōsequētia cōcludere ex diuina prę sciētia oïa ex necessitate esse futura, quandoquidē simili argumēto sequereť alia nulla esse apud deū possibilia fieri, q̄ ea quę fa cta & futura sunt contra scripturas sacras, significātes deū omnipotentem esse & multa, quæ non facit posse facere.

Rursus dū secundo in argumento assumitur. Deus nec̨ mētiri, nec̨ falli potest, cū igiť deus in v̄bo suo æterno p̄ui dit, ꝓposuit, & asseruit de q̄libet futuro ipsum esse futurū, cō sequēs videť, quodlibet ex necessitate esse futuꝝ. Respon deo. Ex eodē fundamēto manifestū ē id consequēs non esse, q̄uis necessariū ē, res ipsas quatenus subijciuntur diuinæ vi siōi, voluntati, & assertioni esse futuras, non habētes vllā po testatē, qua valeant cassare aut impedire diuinā voluntatem, in se tñ res sunt variabiles & contingentes. Et secundū hoc intellectum, sunt intelligedæ Augustini sentētiæ, dicētis, ne cessariū esse fore, quod futuꝝ est, Dei voluntas est necessitas. Q̄uis autem impossibile est deū esse aut periurū, aut errore deceptum, res tñ quam facere iurauit, potest non euenire, quā si ponamus non esse futurā, simul & ponemus deū nec̨ ab ęterno præsciuisse eam esse futurā. Atq̨ ita deū, nec̨ iu rasse, nec̨ asseruisse illam, necessariū quidem est dictum, aut iuramentum semel foris probatum transijsse, sed non

Impossibile ē deū mētiri, aut periurum esse.

ob id necesse est deum illo dicto semel foris prolato, habuisse asserendi, & iurandi intentionem. Deinde & argumentum hoc non concludere, ex eo possumus demonstrare, quod simili argumento transmutatis terminis, consequens esset deũ omnia, quæ vult ex necessitate velle, omnia quæ facit, ex necessitate facere. Ipse enim non potest, neq; velle aliter, neq; facere aliter, q̃ ab ęterno decreuit, et in ꝟbo suo ęterno prępuidit. Simili quoq; argumento concluderetur, homines ex necessitate colere agros, plantare vineas, quibus admissis, frustra fiunt exhortationes & consilia. Quemadmodum autem diuina præscientia & voluntas, qua deus ab æterno decreuit & voluit multa possibilia fieri non facere, non adimit ab illo potestatem faciendi illa. Ita & eadem diuina præscientia & voluntas, qua ab æterno decreuit & voluit solum ea quę futura sunt facere, non adimit ab illo potestatem non faciendi illa. Quod tertio in eodẽ argumẽto dicitur, Si aliquid est in sola possibilitate, quod nunq̃ erit in actu, illud igitur poterit habere causam extra dei voluntatem. Respondeo id non sequi. Nam q̃uis id non habeat in deo causam, qua producetur in actum, habet tamen in deo causam, qua res ipsa possibilis, potest absolute in actum prodire.

Deus quod facit non ex necessitate facit, quamuis ab æterno decreuit illud facere.

Sine controuersia omnes catholicæ fidei tractatores ex scripturis sacris edocti, admittunt deum plura posse facere, q̃ faciet. Virtus enim dei increata, neq; habet habitudinem magis necessariam ad ea quæ sunt futura, q̃ ad ea quæ possunt esse, & nunquam futura sunt, neq; minus potens est producere animam rationalem, quę nunquam erit, q̃ creare rationales animas futuras. Cum autem quarto in eodem argumento primo assumitur. Omne scitum a deo necessarium est esse. Respondeo propositionem illam absolute intellectam, falsam esse. Verum quidem est, omne scitum, seu visum a nobis in se consideratum, esse necessarium, sed non inde consequens est, Omne scitum seu visum a deo in se consideratũ, necessariũ esse. Nam a nobis non sciuntur, nisi necessaria, quæ iam sunt actu, & in præsentia visus nostri, omne quod est, quãdo est, necesse est esse. A deo autẽ intuitiue videntur, & sciuntur etiã ea, quæ futura sunt, quæ & absolute

solute in se considerata, possunt non esse in actu. Ad id quod quinto in eodem primo argumento dicitur, hæc consequentia est necessaria. Deus prȩuidit Antichristum esse futurum, ergo Antichristus erit. Antecedens est necessarium, ergo et consequens. Respondeo. Sunt qui dicunt propositionem illam antecedentem non esse necessariam, sed contingētem, & deum ea, quæ ab æterno præuidit, posse non præuidisse. Sed hanc responsionem coarguunt venerabiles patres Hugo de sancto Victore, & Diuus Aquinas Thomas, volētes propositionem illam, Deus præuidit Antichristum esse futurum, necessariam esse, & consequens illud, Antichristus erit, consideratum, quatenus subijcitur diuinæ visioni etiā esse necessarium, q̄uis absolute in se consideratum sit contingens, & hic iam est tota huius rei difficultas. Verū ne propter diuersas magistrorum sententias conturbetur animus vere Christianus, sciendum est inter sacrȩ theologiæ probatissimos interpretes, plȩrumq; esse piam quandam controuersiam super sententijs ad fidem non necessarijs, ad eandem tamen non prorsus impertinentibus, & prȩsertim super veritate & falsitate quarundam propositionum, dum vnus vnam, alius autem aliam conatur explicare propositionis sententiam, sed nihil admodum aut parum refert, dum quisq; suam sententiam profert cum pace, & fidei Christianæ concordia, quemadmodum super hac re conueniunt oēs theologiæ magistri, & veteres, & recentiores, docentes semper contingentiam & mutabilitatem esse non in deo, sed in rebus ipsis, deumq; non ex necessitate facere quȩ facit, multa quoq; quȩ non est facturus, eum posse facere, atq; ita non omnia ex necessitate euenire, & proinde res futuras intuitiue a deo visas, non propter hoc esse necessarias. Vnde & ipsi patres præfati, quamuis doceant propositiones assumptas in argumento esse necessarias, cum eisdem tamen plane docent Antichristum posse aut saluari, aut non nasci, quemadmodum scriptura dicit, Omnia possibilia sunt apud deum, qui vitæ & mortis habet potestatem, cui & subest cum voluerit posse, qui & potens est statuere hominem lapsum, potens de lapidibus duris suscitarȩ filios Abrahæ. Thomas

Omnes theologiæ doctores tam veteres quā recentiores in re ista sunt cōcordes.

ipse in lib. de veritate, materia sexta, quæst. 4. in solutione ad ultimum argumentum. Deus absolute, inquit, loquendo, sicut potuit ab æterno vnumquemque prædestinare, & non prędestinare, ita & nunc potest prædestinasse, & non prædestinasse, quia actus prædestinationis commensurat̃ æternitati, idcirco nunquam transijt in pręteritum, sed consideratur, vt semper egrediens per modum libertatis, stans fixus & immobilis, & idcirco humana voluntas, quamquam non possit efficere, quod deus incipiat aut præscire aliquid, aut prędestinare, vel reprobare hominem, vtique tamen potest facere aliquid, ad quod sequitur deum aut prædestinasse illum, aut reprobasse. Vnde cum dico, Deus id quod pręscit, potest non pręscire, non significatur, quod vlla res verbo præsciendi designata in deo, possit a deo remoueri, quia deus, siue ponatur ab æterno præsciuisse Antichristum esse futurum, siue ponatur præsciuisse Antichristum non esse futurum, non propter hoc alius ponetur in deo actus intellectus aut voluntatis, eo quod vnico actu simplicissimo, fixo, & inuariabili cognoscat, & velit omnia, & quod in hac materia imaginationem nostram fallit, præcipue hoc est, quod scientiam illam diuinam, immensam, vnicam scibilium omnium, non a rebus natam vel acceptam, sic imaginamur, quemadmodum scientiã nostram mutabilem, limitatam secundum vnumquodque scibile, & a rebus singularibus sensu acceptis partam.

Quo deus eũ quẽ prædestinauit potest nunq̃ prædestinasse.

Ad illud quod sexto in eodem primo argumento assumitur, prædestinatum esse, & reprobatum, esse proprietates inseparabiles a subiecto. Respondeo id falsum esse. Nam prędestinatio secundum quam quispiã dicitur prædestinatus, non est forma seu proprietas in prędestinato, sed in prædestinante, sicut res dicitur scita a scientia in sciente, & desiderata a desiderio in appetente. Proinde homo ipse ad bona opera prædestinatus, non fit immutabilis ac inuariabilis, ob hoc quod subiectus est diuinæ voluntati immutabili ac inuariabili, & ita is qui est prædestinatus propter vertibilem & mutabilem voluntatem in ipso, potest peccare, & in peccato vsque ad mortem permanere. Propter diuinam autem voluntatem immutabilem ac inuariabilem, cui

subij

subijcitur, & cuius intentionem nequit euadere, non potest in peccato mori, si fuerit prædestinatus.

Ad id autem quod septimo in eodem argumento dicitur, Tam diuinam prędestinationem, quã reprobationem esse æternam, inuariabilem, immutabilem, atq; ita necessariã, electos proinde ab ęterno ad vitam ęternam immutabiliter ac inuariabiliter prædestinatos, non posse incipere esse non prędestinatos. Concedimus totum argumentum, sed cũ sub inde infertur, homines prędestinatos, aut reprobatos esse inuariabiles ac immutabiles, & illos neq; posse a charitate deficere, istos autem non posse proficere, Nõ valet consequẽtia. Nã deus vnico immutabili & efficacissimo actu nobis incomprehensibili, ea quæ fiunt, vult fieri contingenter, vult, inq̃, non ex necessitate vlla, sed voluntate libera, iuxta Paulum Apostolum, operans omnia secundum consilium voluntatis suę, diuidens singulis pro vt vult. i. ex libero voluntatis arbitrio, non necessitatis obsequio. Cum igitur omnia quæ fiunt a diuina voluntate, eo modo fiant, secundum quem voluntas ipsa diuina vult fieri illa, hoc est, aut libere, aut contingenter, aut ex necessitate, vel absoluta, vel conditionata, secundum modum, quem ipsa determinauit, consequens est diuinam voluntatem prædestinantem aut reprobantem, nõ modo non impedire, sed & facere aut permittere, vt homines tam prędestinati quã reprobati libere & contingenter agant, quęcumq; libero suo arbitrio agunt & faciunt.

Ad illud quod octauo in eodem argumento dicitur. Grã prædestinationis nõ solũ dat posse velle & facere, sed operatur ipsum velle & facere pro bona voluntate. Concedimus totũ. Nam quemadmodum ex superioribus patet, prædestinatio significat diuinam essentiam, vt causam effectus gemini, videlicet gratię diuinę bonitatis, faciẽtis nos libera et spõtanea volũtate facere bona opa in p̃senti largiẽtis et glãm ĩ futuro, sed nihil sequit̃ cõtra vim liberi arbitrij libere operãtis sub nutu, dominio, potestate, & tractu dei trahentis hominẽ de luto peccati. Verum quidem est prædestinationem, non solummodo dare electis virtutem habitualem, quæ est potestas quędam bene operandi, qua elect⁹ potest vti, & non vti, *Prædestinatio non solum dat posse bona operari, sed etiam facit opera bona.*

sed etiā operari in eisdē electis ipsum virtutis opus, ipsum ꝙ bonum voluntatis vsum, sed non inde sequitur liberum arbitrium nihil agere, aut ex necessitate recipere solum opera bona a deo. Nam quemadmodum sepe iam diximus deus operatur in nobis opera bona, propterea quod ipse sua gratia iustificante facit nos libera & spontanea voluntate bene operari. Sic ergo intelligas opa bona esse in nobis dona dei operantis in nobis non otiosis, sed operantibus ex adiutorio ipsius facientis nos facere, hoc si deo donante intellexeris, facilius vtiq; valebis penetrare intellectu, quomodo pater trahit ad filium homines, quos in libero dimisit arbitrio, ita vt possint facere mala quę non faciant. Gratia igitur non est naturalis potestas, sed est naturalis potestatis pfectio, seu virtus, secundum quam deus sanctificat, & purificat animam a maculis peccatorum, liberat a reatu damnationis, & ad deum suum conuertit, suauiterq; ducit, & dirigit liberum hominis arbitrium in finem destinatum, atq; ita gratia non solum iuuat liberum arbitrium hominis, vt facilius possit recte & iuste viuere, tanꝗ videlicet hō posset sine gratia Christi redemptoris recte viuere, sed non tā facile. Illa enim est impia & damnata Pelagij hæresis, putātis hominem ex libero suo arbitrio sine gratia Christi posse esse aut viuere sine peccato. Quod ergo Pelagius dicebat deum suæ gratiæ auxilio hominem adiuuare, dum cordis nostri oculos aperit, dum diaboli tollit insidias, vere vtique dicit, sed non sufficienter explicat præcipua gratię Christi redimentis officia, de quibus longe, lateq; disseruimus in libro de captiuitate & redemptione generis humani. Hæc pro solutionibus eorum, quæ in primo argumento videntur facere contra liberum arbitrium dicta sufficiant.

Quonāmodo bona opera sunt dei dona & simul a libero arbitrio hominis facta.

Iam restāt examinanda, quæ in primo argumento cōtrario pro defensione liberi arbitrij opponuntur, oportet enim super huiusmodi rebus ita accommodare & interpretari scripturam sacram, ne volentes defendere liberum arbitrium faciamus diuinę pręscientię, gratiæ, ac prędestinationi iniuriam, vt& ostendamus vnā scripturā super his rebus non esse alteri contrariam.

Ad

Ad id igitur quod in primo argumento assumitur, ꝙ prædestinationem liberũ hominis arbitrium non impediri ex eo, quod Ezechiæ oranti supra annos vitæ semel constitutos, adiecti sint quindecim anni, & ex eo, quod Paulus prędestinatus, castigabat corpus suum, ne fieret reprobus.

Respondeo. In omnibus huiuscemodi scripturis, cauendus est absonus intellectus, ne videlicet ex illis intelligam⁹ liberum hominis arbitrium per studia, seu opera, aut per orationes suas posse aut impedire, aut mutare, aut cassare diuinam pręscientiam, prouidentiam, aut voluntatem. Neq; enĩ Ezechias sua oratione mutauit, aut impediuit diuinam præscientiam, aut sempiternam dei voluntatem, sed quod deus ab ęterno pręsciuit, & voluit in ipso Ezechia voluntarie orante, fuit adimpletum. Nam vita eius, quę secundum inferiores causas fuerat breuianda secundum æternam dei præscientiam & voluntatem fuerat ad quindecim annos prorogande, propter voluntariam eiusdem Ezechiæ orationem, ab ipso deo similiter præuisam & ordinatam. Sic neq; Paulus castigabat corpus suum, vt mutaret, aut impediret sempiternum dei propositum, sed ne ex iusto fieret reprobus seu impius. Proindę & ex illo verbo Apostoli, vtiq; demõstratur liberum fuisse Pauli Apostoli arbitrium, eundemq; potuisse fieri reprobum, propter mutabile suum arbitrium.

Quõ Ezechias oratione sua prerogauit sibi uitam in quindecim annos.

Ex scripturis in argumento citatis, euidentissime demonstratur, quod is qui apud deum est probatus, id est brauio sempiterno seu incorruptibili corona dignus propter mutabilem suam voluntatem potest fieri reprobus, hoc est illa corona indign⁹, quod ne fieret, Paulus castigabat corpus suum & in seruitutem redigebat. Si beatus Apostolus Paulus iam Christo acquisitus, uas electionis effectus, nequaꝗ sub nomine prædestinationis in otium manus relaxat, sed cũ dei gratia suos iungit conatus, periclitari metuit, iam probatus timet electus reprobus fieri, & iam triumphãs in Christo, adhuc militię pertimescit euentum, & strenue laborans, dicit, Castigo corpus meum, consequens est, ꝙ vis ipsa prædestinationis aut reprobationis, non vim vllam, nõ fatalem necessitatẽ operatur in liberis hominum voluntatibus.

Proinde cũ homo p grãm cœperit vas esse honoris, inuestigandũ est, vt acceptus honor per dei grãm humana cooperatione seruet̃, ne vas honoris fiat vas cõtumelię, quod si negligentia volũtatis iã inter vasa contumelię sit deputatus secundum Apostolicã doctrinã sese ex his, dei gratia iuuante, purget, & rursus erit vas in honorẽ sanctificatũ, sed nõ inde cõsequens est, hoẽm ab ęterno prędestinatum, posse aut fieri, aut incipere esse reprobatũ, & desinere esse prędestinatũ. Nã inde consequẽs esset, ꝙ deus posset incipere & scire, & velle aliquid, quod prius & ignorasset, & in suo proposito nõ fuisset, ex hoc enĩ sequeret̃ deũ non esse oĩm rerũ conscium, & ita deum non esse deum, quod est impossibile. Si iustus incipiat esse impius, hoc ab ęterno pręsciuit deus, idq; in volũtate sua æterna sic pmittere voluit, finens, ꝙ homo iustus se faceret impiũ, sed non inde sequit̃, deũ incipere reprobare illũ, accepta reprobatione, secundũ æternã dei præscientiã. Nã & is q est secundũ præsentẽ iusticiam pro tempore dign⁹ vita ęterna, potest in pręsciẽtia ab ęterno fuisse reprobatus. Et ita quod in argumento concludit̃, deũ ab ęterno voluisse suã voluntatẽ esse indeterminatã, indifferentẽ, et quasi neutralẽ, &c; falsum est, neq; id sequit̃ ex eo, ꝙ prædestinatus potest facere mala. Dices forsitan, Diuina volũtas si ab ęterno fuerit determinata ad faciendũ ea quæ factur⁹ est, ergo ex necessitate facturus est quicquid ab ęterno voluit facere. Nã potẽtia aliqua, licet sit libera ad exeundum in actũ, & ad non exeundum in actum, tamen cum semel exijt in actum, non potest non exijsse, sicut homo qui semel aliquid aut voluit, aut decreuit, atq; proposuit, nõ potest id nõ proposuisse, Sicut & diuina potestas, anteq̃ crearet mundũ, libera erat ad creandũ mundũ et non creandũ, iam tñ non potest nõ creasse illũ.

Probatur quod hõ prædestinatus non potest fieri aut incipere esse reprobatus.

Respondeo primã consequentiã esse inualidã, neq; probatur ex his quę adijciunt̃, qa hac in parte non potest esse vlla similitudo humanę voluntatis cũ voluntate diuina. Nam homo exit in actum aliquẽ sibi accidentalẽ a substantia sua distinctum, & separabilem, qui transit in præteritum, & cũ semel transierit, non potest non transijsse. Deus autẽ volens aut proponens, exit in actum sibi substantialem, qui nunquã

transijt, sed manet vnus simplex & inuariabilis, tanq̃ semp egrediens libere. Proinde principiũ æternũ, deus, apud quẽ neq; transmutatio vlla est, neq; actuum, aut cogitationũ, aut affectiõum vicissitudo, q̃uis nõ possit incipere scire, aut vel le aliquid, vtiq; tamen potest incipere facere effectũ nouum, absq; sui mutatione, secundum antiquã suã & sempiternam voluntatẽ, non accidentalem sibi, sed substantialem, qua vo luit ab æterno effectum illum fieri nunc, & neq; prius, neq; posterius ab æterno sese libere ad illum effectũ determinãs, & idcirco non sic ad illum arctatus est, quin & potestatẽ ha beat omnipotentissimã, qua posset & eundem effectũ nõ fa cere, & alia multa facere si vellet, quę nunquã est facturus. Et hic iam est sermo ab humano ingenio impenetrabilis, in q̃ & acutissima ingenia naturalis philosophiæ, Aristoteles, Auerrois, & cęteri philosophi, de creatione mundi inuesti gantes defecerunt, arbitrantes effectum nouum nõ posse fie ri a voluntate antiqua, sine illius aut mutatione, aut impedi menti amotione per concursum alterius causæ. Errauerunt profecto nõ humiliter sapientes, nõ intelligentes diuinã es sentiã esse simplicissimã, in permixtam intelligentiã, sapien tiã, iusticiã, virtutẽ, sup oĩa possibilia immensam, & liberri mã causam, libere sese ad quæ voluerit determinantẽ, absq; sui mutatiõe, potẽtẽ ex nihilo, & absq; cõcursu alterius cau sæ incipere facere effectus nouos, nõ ad vllũ rerũ ordinẽ, aut naturaliter, aut ex necessitate sic arctatam, vt non possit inde alius effluere. Hæc oĩa nos diuinis literis edocti credimus fide verissima, quæ facit credere etiã ea, quę sunt supra huma nę rõis indaginẽ. Ad hoc igit̃, qđ in argumẽto cõcludi tur, Diuinã voluntatẽ ad opa per liberũ nr̃m arbitriũ futura esse indeterminatã, eandẽq; solum permittere nos agere se cundum liberi arbitrij vires. Respondeo hoc falsum esse. Nam & ad omnia, quę & facit, & facturus est deus, sua voluntas ab æterno sese determinauit. Ipse omniũ est initi tium, tam visibilium, q̃ inuisibilium conditor. In rebus quoque, quæ iam sunt, non est otiosus, sed in omnibus crea tis causis operantibus opatur, sua prouidẽtia gubernãs oĩa, & disponens omnia suauiter, vt agant secundum vires,

& potestates semel datas, ita dirigens & gubernans causas liberas, vt agant libere. i. ex libero ratiõis arbitrio, causas vero naturales, vt agant ex inclinationis naturalis necessitate.

Q̃tum vero attinet ad liberum hominis arbitriũ iam vitiatum per Adę peccatum, similis est ratio in eo, quod libere agit, quęcumq; agit sub prouidentia dei generaliter cooperãtis. Verũ sine miserentis Christi gratia nihil bene & iuste, nihil deo gratũ ageret, qa iam homo sine gratia est natus, irę filius, deo inimicus, ab adolescentia sua in malum pronus, ꝙ si per naturam, aut per legem sine gratia Christi redimẽtis, posset remissionẽ peccatorũ habere, bonus fieri, bene viuere, & ad vitam ęternam ꝑuenire, ergo Christus gratis mortu⁹ esset. Sic enim argumentat̃ Apostolus Pau. Si per legem iusticia, ergo Christus gratis mortuus est, & ita nõ sequit̃ deũ sua prędestinatione neq; dirigere, neq; determinare hominũ voluntates ad opera bona. Verum quidem est, homines iam dei prędestinatione iustificatos, suis studijs, suis circumspectis deliberationibus, suisq; consilijs rectis, seipsos determinare ad bonorum operũ electiones, sed deus facit eos ad bene viuendum spontanee determinare seipsos, & omnia hæc facere libera voluntate. Ipse est a q̃ sunt sancta desideria, recta consilia, & iusta sunt opera, non quod nos hæc non faciam⁹, sed ꝑ ipse adiuuet nos, vt nostra voluntate hęc oĩa faciam⁹, nostraq; sponte incipiamus recte nobis consulere, de agẽdis pro salute nostra deliberare, gratiam eius desiderare, & voluntarie operari, vt cum propheta valeamus dicere, Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum, & simul orare, Inclina cor meum deus in testimonia. Ipse inclinat corda nostra, dum ipse facit, vt nos velimus illa, & possimus dicere cũ propheta, Voluntarie sacrificabo tibi, & ex voluntate mea confitebor illi. Ad hoc enim deus sua prędestinatiõis gratia præuenit homines, vt spiritu fidei in sanguine Christi accepto, remittat eis peccata, & ex impijs iustos constituat illos, conuertens corda eorum, & sic deinceps illustrationibus, affectionibus, inspirationibus, faciat illos iuste, & bene volentes. In omnibus itaq; diuinæ prędestinationis effectibus salua manet liberi arbitrij virtus. Deus

Liberũ arbitriũ se ipsum determinat, applicat, & mouet ad opus bonũ, sed deus facit, ut ipsũ hoc faciat.

in nobis sine nobis operaꝰ, incipiens. Verum quicquid ipse sua bonitate erga nos sic incipiens, operaꝰ suadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitãdo miraculis, dando intellectũ, inspirando consilium, cor ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuẽdo, ad hoc tendit, vt nostræ voluntates prędictis excitatæ præsidijs, illi operãti, libere cooperentur. Hæc est plana Pauli doctrina, ad Titum. 2. docentis Christum dedisse semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab oĩ iniquitate, & mũdaret sibi populũ acceptabilẽ, sectatorem bonoꝝ operum. Homo igitur redemptꝰ & mundatus sua inclinatione, suoqꝫ amore diuinitus impresso fertur in executionem operum diuinæ legis, non sic tamen, quemadmodum lapis deorsum fertur inclinationis necessitate, non quemadmodum belua fertur in pabulũ sensualitatis impulsu, sed libero rationis iudicio, quo posset etiam si vellet transgredi eandem dei legem, & in peccato perseuerare vsqꝫ ad mortem, quod si faceret, deus id quoque ab æterno non præsciuisset, & eundem hominem ab ęterno non prædestinasset, sed reprobasset.

Opera bona sunt hominis opera.

Ad scripturas autem quæ dicunt, Deus ab initio fecit hoẽm rectum, & ab initio reliquit illum in manu consilij sui, &c. Dicimus huiuscemodi scripturas accipiendas, de homine secundũ eum statum, in quo fuit conditus a deo, qui ab initio instituens hominum genus, fecit hominem rectum ad imaginem & similitudinem suam, & subijciens omnia sub pedibus suis, reliquit illum in manu consilij sui, rectum quidem, id est, sanum, integrum, immortalem, absqꝫ vllo vitio, nulla pugna nec intus, nec foris legi mentis reluctante, vt nec caro intus concupisceret aduersus spiritum, nec foris vllum esset periculum, aut boni impedimentum, hominem autem sic conditum reliquit deus in manu consilij, id est, in potestate liberi arbitrij, quo peccare poterat & non peccarę, vt gloriosior appareret, si non peccaret, cum peccare posset, quẽadmodum in laudem viri iusti dicit scriptura, Qui potuit facere mala, & nõ fecit, ꝗ sane arbitrio poterat & in superiora ascendere sine difficultate, & in inferiora descendere sine carnis illecebra. Sed iam omnes hanc nostrę naturę incolu-

mitatem, rectitudinem, seu potestatem non peccandi vnq̃ parentis nostri præuaricatione perdidimus, & absq; eo quod sumus vinculo damnationis obstricti, facti sumus etiam instabiles, vagi, imperiti, mortales, ad vitia procliues, & hospites peccati habitantis in carne nostra, & operãtis in illa omnem concupiscentiam aduersus legem mentis, quam sane cõcupiscentiã homo non sensisset, si in accepta a deo rectitudine perstitisset. Proinde si iam homo etiam in Christo regeneratus relinqueretur in manu consilij sui non datis illi armis, & virtutibus, & quotidianis diuini spiritus auxilijs, quibus pugnaret contra hostes suos, tam intus, q̃ foris, neq; resisteret, nec vinceret, nec perseuerare posset in gratia per regenerationis lauachrum semel accepta. Cum igitur maius nunc sit adiutorium necessarium aduersus tot, & tantas tentationes, quæ in paradiso non fuerunt, deus suæ prędestinationis gratia peculiariter nunc dirigit suos electos iam iustificatos, vt suo libero arbitrio vim faciant suæ naturæ sic vitiatę, vt velint, & eligant, moueantq; mẽbra in opera iustitię contra desideria carnis proprię, vt cum omnibus terroribus, & amoribus vincatur hic mundus.

Proinde & deus curam habet magis specialem de suis electis, q̃ de reprobis. Super electos non permittit euenire aliquid quod impediat finalem eorum salutem. Impios autem dimittit ire secundum desideria cordis eorum, & ex merito antecedentis peccati irat⁹ tradit plęrumq; eos in reprobum sensum. At dices, si homo fuerit relictus in manu consilij sui tanq̃ gubernandus libero suo arbitrio, seu consilio, fuit ergo constitutus extra diuinę prouidentię ordinem, potens aliquid facere deo non cooperante.

Respondeo id consequens non esse, quia deum reliquisse hominem in manu consilij sui est deum dedisse homini potestatem operandi ex proprio consilio, & ex suę rationis sententia, quod velit eligendi, non affixam ad vnũ aliquem agendi modum secũdum inclinationis necessitatem. Verũ tamen ipse homo in suis consilijs, suisq; actionib⁹ ita derelictus, sic mansit subiectus diuinę voluntati, vt nihil cõtra eam, neq; sine illa cooperante valeat agere, quemadmodum

Hõ relictus in manu consilij, regitur nihilominus secundum diuinam prouidentiam.

dum sine deo ipso nihil potest fieri, ita & impossibile est fieri quicq; extra illius prouidentiam, sic res quas condidit administrantis, atq; mouentis, vt secundum vires, affectiones, & potestates proprias agant. Vñ etiã rationalis creatura siue bene, siue male viuat secundum vires proprias operatur. Nam & secundũ scripturas in hoïe etiam regenerato est gemina inclinatio, vna lex carnis concupiscentis aduersus spiritum, quæ non est a deo patre humanum genus instituente. Alia naturalis quędam lex mentis concupiscentis aduersus carnem impressa a conditione naturæ, inter quas leges duas, vis liberi arbitrij media consistit, vtramq; legem discernens, & diiudicans tanq; flexibilis, & in facultate habens, vel huic, vel illi consentire. Proinde & ipsa opans sub diuina prouidentia, siue legi carnis, siue legi mẽtis consentiat, semper sub eadem diuina prouidentia gubernatur, vt libere, & secundum proprias vires agere non impediatur, sub qua tamen nihil recte, & bene operatur, donec spiritu fidei in Iesum corrigatur. Pro intellectu autem illius quod consequenter in eodem argumento assumitur, liberum arbitrium secundum vniuersos ecclesię patres esse vim mediam non solum passiuam, sed & actiuam, quę tanquan mancipium quoddam inter duos dominos constituta potest se vertere tam ad licita, q; ad illicita pro arbitrio rationis. Operæ pretium est considerare hanc vim iam post Adæ peccatum non sic esse mediam inter bonum, & malum, quod æqua potestate inter illa versetur, qualis erat potestas eius sub innocentiæ statu. Iam enim ad male viuendum sub nutu diuinæ prouidentiæ, vis hæc sibi sufficit, ad bene autẽ operandum est insufficiens, donec accipiens desuper Christi miserentis gratiam, ex ira dei liberetur, sanetur, & adiuuetur. Cęterum ante gratiã istam vis hęc est quidẽ media inter legem carnis, & legem quandam naturalem mentis, quæ etiam in paganis, & in gentilibus secundum Apostolum Paulum, ad Romanos primo & secundo, non prorsus est extincta, secundum quam etiam furta, adulteria, & homicidia puniunt tanq; mala, per quam & ipsi possunt

Liberũ arbitrium, quõ est uis media, etiã in paganis, nõ solum in recipiendo, sed & in operando.

nunc ad hanc, nunc ad illam mentis aciem vertere, & nunc secundum iudicium dictantis conscientiæ, nunc contra agere secundum ipsius carnis stimulum, sed hęc lex mentis sic omnibus insita, ad operandum bonum salutis æternæ non sufficit. Nam liberari a pecato, & bene ad salutem ęternam operari non potest homo absq; Christi miserentis dono. Et secundū hunc sensum interpretandę sunt ecclesiasticorū patrum sententię, docentium liberum arbitrium, etiam nunc vitiatum per Adæ peccatum esse vim mediam. Neq; enim intelligunt, quod p vim liberi arbitrij nunc quisq; tantū habeat facultatis ad bonum salutis ęternę, quantum habeat ad malum damnationis perpetuæ, aut quod habeat pari momento ad virtutes, perinde atq; ad vitia sese extendere, sed quod nunc etiam per vim liberi arbitrij homo potest & bene & male operari. Male quidem ex se, a sua concupiscentia abstractus & illectus, bene autem non ex se, non ex sola virtute naturali sibi ingenita, sed ex Christi docentis, viuificantis, liberantis, & adiuuantis gratia, sine qua neq; remissionem potest habere peccatorum, neq; iustificari, & placere deo, vt faciat opera illi grata, & accepta.

Liberum arbitriū, quomodo nunc etiam post peccatū est vis media.

Ex his consideratis manifestum est quod hęreticus cōsequentias faciat insulsissimas, ex eoq; liberum arbitrium, nihil boni pertinentis ad vitam æternam ex solis ingenitę libertatis viribus potest agere, arbitrans esse consequens nō esse vllam vim liberi arbitrij, eāq; in bono opere non agere, sed pati solum, & recipere, ac rapi a deo mouente, cum sit etiam pueris ipsis manifestissimum ex vocabulorum virib⁹, quod is qui docetur, inuitatur, adiuuatur, q̄uis aliquid patiatur, aliquid tamen etiam ipse operatur, quemadmodum languidus, qui in via ducitur, cooperatur suo duci, habens etiam in potestate illi non cooperari.

Deinde quemadmodum ex eo quod dicimus hominem non habere potentiam, seu potestatem, qua potest videre sine lumine, non est consequens illum non habere potentiam visiuam, ita ex eo quod dicimus hominem non posse bene velle, aut recte ambulare absq; fidei lumine, non est cōsequens hominem non habere potentiam, qua potest bene velle

velle. Sicut enim oculus, aut clausus, aut in tenebris habet potentiam, qua videt, dum illi aperto adest solis lumen. Ita anima nostra etiam in tenebris peccatorũ habitãs habet vim quandam seu potentiam, qua potest videre & operari ea, quę sunt salutis, dum illi adest Christus, qui est vera lux in tenebris lucens, & illuminans omnem hominem, qui apprehenderit salutis viam.

Quemadmodũ homo absente solis lumine habet potentiam uisiuã, ita & rationalis anima absente Christo uera luce, potentiam habet naturalem, qua potest uidere spiritualiter.

Ad illud quod postremum in eodem argumento concluditur, Gratiam dei prædestinatis datam solum esse bene operandi potestatem. Dicimus hoc ex his, quæ in argumento assumuntur, non posse concludi. Pro cuius intelligentia operę pretium est considerare, & iugi tenere memoria, quod sepius repetendo Apostolus docet, omnem hominem ex Adam propagatum non posse aut bene operari, aut esse sine peccato, aut iuste viuere, nisi per sanguinem, seu meritũ passionis Christi liberetur a peccato, accipiens gratiam, qua ex inimico fiat amicus deo. Atq; ita deus sua prędestinatiõe nõ solum adiuuat per habitualia dona, quemadmodum homines iam credentes, & diligentes iuuat per infusas cœlitus virtutes, fidem, spem, & charitatem, sed etiam per spiritum sanctum datum nobis remittit peccata, & purificans, atque conuertens corda hominum motionibus quibusdam, ac tractibus adiuuat non tales, vt tales fiant, hoc est, vt incipiant credere, & diligere, atq; habere fidem & charitatem, qui prius neq; habebant has virtutes, neq; sic credebant, aut diligebant, & in hoc iam deus præuenit omnem bonum liberi arbitrij motum, dum interna quadam motione, excitatione, et suasione tangit hominum corda, vt faciat eos iustos, & bene velle, qui prius volebant male. Et ita deus quędam operatur in nobis solus, id est, sine nobis, quædam autem operatur in nobis, non solus, sed cum bona voluntate nostra iam sibi sociata, & per gratiam Christi deo reconciliata. Quod Paulus de cœlo, & tam magna, tamq; efficaci vocatione vocaretur, vt abiecta durissima contra Christum voluntate suum pręstaret assensum, & conuersus diceret, Domine quid me vis facere, deus operabatur solus sua motione gratuita, excitans, atq; immittens cogitationem bonam, & immutans du

duram,rebellem illius voluntatem in bonam. De qua gratia ipse loquebatur. Gratia dei sum,id quod sum, misericordiam consequutus sum, vt fidelis essem,non quia fidelis eram,inquit,sed vt essem fidelis. Et hæc iam gratia vocatur præparans,seu preueniens,secundum quam rationalis anima subito seu ex improuiso diuina miseratiōe tangitur, seu pulsatur,vt intus ad se reuersa,seu compūcta sibi displiceat, & ad iam sibi cœlitus ostensam,miserentis dei gratiā consugiat,quam vel pri9 non cogitabat,vel etiam odiebat,vel non quemadmodum oportuit diligebat. Quod autem ipse idem Paulus iam factus obediēs deo ex acceptis fidei,spei,& charitatis virtutibus laboraret,corpus suū castigaret,in seruitutem redigeret,& solicitus ambularet, vt declinaret a malo, & faceret bonum,non gratia sola, sed vna cum libero arbitrio sibi sociato operabatur. Et hęc iam vocatur gratia cooperans siue sit infusa virtus fidei,spei,aut charitatis,siue diuina quędam excitatio,& inspiratio,id est,motus quidam,seu actus,factus in anima a deo liberum hōis arbitriū mouente. Est igitur quidam actus,seu motus voluntatis,in quem voluntas,est mota tantum,& non mouens. Est & alius voluntatis mot9,in quē volūtas nō solū est mota,sed etiā ex spiritu dei mouēs seipsam ex amore, seu desiderio finis cōcepti.

Gratia dei operās & gratia coopās.

Et ex his iam poterit manifesta esse Augustini doctrina,dicentis,vt velimus,deus in nobis operatur sine nobis. Cum autem volumus, & sic operamur vt volumus, nobiscū cooperatur deus. Hoc pręmisso dicimus ad argumentum,verum quidem esse,gratiam dei esse facultatem,seu potestatem quandam bene operandi cœlitus infusam, vtpote gratuitum spiritus sancti donum habituale, quo parata est anima exire in actum cum opus est, sed non solum tale donum habituale est gratia, verum etiam actus,& motus animę,tam in intellectu,q̄ in voluntate. Deinde virtus hæc sic diffusa per spiritum sanctum in corde nostro non est naturalis possibilitas, quam Pelagius docebat esse gratiam dei,æstimans hominem per solam naturalem vim,seu potestatem liberi arbitrij a conditore naturæ insitam, secundum naturalem discretionem boni & mali, impressam omnib9

mnibus, q tēpus acceperant libere ratiōis posse bñ & male viuere, posse esse sine peccato, posse peccare, & nō peccare vnq. Si naturalis hæc naturæ possibilitas sufficeret homini, vt p illā sine gratia alia posset esse sine peccato, & bene viuere, ergo Christus iuxta Apostoli Pauli argumentū, gratis mortu^9 esset p tollēdis peccatis nrīs, longe vero alia est potestas bñ operandi possibilitati naturæ supueniens naturam vitiatam, vinculoque damnationis captiuam, sanans, ac liberans, qualem potestatem habent electi, iam fide iustificati, & induti virtute ex alto, de qua apud Ioannem legimus, Dedit eis potestatem filios dei fieri his, qui credūt in nomine eius. Ex his igitur concluditur deum pro gratuita suæ bonitatis clementia miserum hominem bifariam adiuuare. Vno quidem modo ipsam animam mouens in actum, seu motum quendam transeuntem, secundum quem ipsa, aut cognoscit, aut cogitat, aut vult, aut intus sentit, seu percipit aliquid, aut consentit. Alio modo deus adiuuat animam induens illam virtute quadam ex alto, infundens illi charitatem per spiritum sanctum immittens habituale donum, seu permanentem quandam virtutem, secundum quam ipsa anima est parata, aut cognoscere, cogitare, intelligere, & considerare, aut velle. Esse autem aliquid tale, & permanere in nobis, per quod sumus, aut proni, aut parati aliquid agere, etiam dum non operamur, ex scripturis sacris iam alias contra Lutheranam inscitiam demonstrauimus. Deus ergo non solum operatur in nobis virtutem, qua parati sumus bene operari, sed etiam faciens nos bonos, seu iustos immittit actum, & motum, quo bene operari volumus, qui sane actus seu primus motus q̄uis non fuerat in potestate voluntatis, vtique tamen est in potestate voluntatis sic cœlitus allectæ, & tractę eidē motui cōsentire, & rursus dissentire, præsertim reluctāte concupiscentia, & ex aduerso aliorsum trahēte aīam. Fide, charitate, cęterisq; virtutib^9 infusis aīa iusta vtit̄ qdem si velit, sed vt velit vti, & secundū tpum opportnitates pseuerare in vsu, inter tot & tātas tētationes aliorsum trahentes, deus operatur quotidianis suis auxilijs, protegens et confortans animam vt perseueret.

Charitate infusa nititur homo si uelit, sed ut uelit operatur deus.

Deus intus trahens, inuitans, suggerens, solus quidem, id ē sine electione, & præueniente nostra voluntate, operatur in nobis quendam Christianæ veritatis sensum, immittens p̄cursorem aduentus sui, cogitationem salutarem, & tractum seu amorem quendam, non tamē solus operatur consensum, qui fieri in nobis non potest sine iudicio rationis iudicantis id, quod sentit esse proeligendum. Proinde & hunc cōsensum ipse ab homine exigit, Pœnitemini, inquit, & credite euangelio. Vnde ad angelum Loadiciæ ecclesiæ a charitate pristina lapsum, inquit Christus, Vtinam calidus esses aut frigidus, & cæt. æmulare & age pœnitentiam. Ecce ego sto ad ostium & pulso, si quis apuerit mihi ianuam, introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Apocalyp. tertio. Dum ad ostium cordis nostri stat deus & pulsat, ipse solus operatur, & nos patimur percipientes illius pulsum. Cum autem mens nostra aperiendo consentit, voluntas nostra deo cooperatur, sed dei munere præuenta, & secundum eundem motum, cui consentit tracta, illecta, & inuitata, accipiens desuper fidei, spei, & charitatis spiritū. Et ita quicquid mens nostra permanens in virtute eiusdem spiritus sic primum immissa, postmodum operatur bene, id operatur ex voluntate bona, quam deus primitus in illa finxit & creauit. Ex quibus consequens est, deum operari omnia opera in nobis bona, quæ nos operamur libera voluntate nostra. Quemadmodum & plano sermone designauit Apostolus Paulus, cum admonuisset, vt nos operemur salutem nostram cum timore & tremore, causam continuo adijciēs, De⁹, inqt, ē q operaт̄ in nobis, & velle, & operari ꝓ bona volūtate. Dixim⁹ autē de his latius in lib. de natura & gratia, & rursus in lib. de seruitute & captiuitate humani generis. His omnibus consideratis, ꝑspicuū erit testimonia scripturarum, & dogmatū ecclesiasticorum patrum, quę in argumento primo, pro defensione gratiæ, seu prędestinationis electorū afferuntur, non aduersari testimonijs, quę in argumento altero illi opposito, pro defensione liberi arbitrij proponunт̄. Et ita hactenus, quæ ꝑ eorundē argumētorum sunt examinatione dicta, sufficiant.

Omnia opera nostra bona sunt dei dona.

¶ Accedamus iam ad examinandum ea, quæ in argumento secundo pro defensione gratiæ contra liberum arbitrium videntur proposita.

Ad id quod primum in argumento assumitur, Credere non esse in potestate humanę voluntatis. Dicimus ea quę in argumento assumuntur solum probare, neminem posse credere absq; adiutorio diuino. Adiuuat autem deus ad hoc opus, Primum vocando, seu ea, quæ salutis æternæ sunt, proponendo, vel per semetipsum, vel per Angelum, vel per hominem, hac enim ratione dicit Apostolus, Fidem esse ex auditu. Deinde intus inuitando, & suasiōe quadam occultissima suggerendo seu significando menti, se deum infallibilem veritatem esse, qui loquitur & attestatur ea quæ sunt pro salute nostra, quibus fit, vt mens nostra non coacte, sed corde, id est, libera voluntate incipiat credere, accipiens id, quod dicitur vt verbum seu testimonium dei, sicut reuera est dei verbum, ex qbus consequēs est credere, non esse solius liberi arbitrij opus, sed simul dei & hominis, dicente saluatore ad Iudæos non credentes. Operamini cibum qui non perit, sed q permanet in vitam æternā. At illis interrogantibus. Quid faciemus, vt operemur opera dei? Respondit, Hoc est opus dei, vt credatis in eum quem misit ille. Quibus aperte insinuat nos oportere operari opus dei. Vnde consequens est, illud, scilicet credere, esse opus dei, simul & nostrum, quia nos operamur illud. Deus nos præuenit, vt credere velimus, qui nos præuenire non possumus.

Credere sicuti Christianus credit, quō sit in potestate voluntatis.

Proinde saluator si dixisset, hoc est opus vestrum, vt credatis in eum, quem misit ille, recte vtiq; dixisset, sed noluit dare hæreticis occasionem erroris, quo arbitrarētur se posse credere, absq; dei prçuenientis misericordia, quam considerans Paulus Apostolus, dicit. Non est volentis, neq; currentis, sed dei miserentis, tanq; diceret, esse vas honoris, esse filium adoptionis, esse electum ex massa perditionis, esse sine peccato, non est hominis, sed non inde consequens ē, credere nō esse hois, aut liberi arbitrij opus, aut credere nō esse vnquam in potestate humanæ voluntatis. Nam & deus pro loco & tempore vocat, pulsat, & adiuuat incredulos,

vt credant libera & spontanea voluntate. Quemadmodum hi qui credũt iuuantur, vt in fide recta semel accepta, voluntarie maneant & proficiant, Sic & hi qui nondum crediderunt, pro loco & tempore iuuantur, vt voluntarie credere incipiant, & quemadmodum illi qui credunt in sua habent potestate, vt exeant, dicente scriptura, Potuit facere mala & non fecit, sic & hi qui nondum credunt, in sua habent potestate ne veniant. Vnde & in eodem capite ad Romanos, vbi Paulus dicit, Non est volentis neq; currentis, sed dei miserentis, qui cuius vult miseretur, & quem vult indurat, plane subindicat, tam culpam, q̃ iusticiam esse in hominis arbitrio, Iudæis induratis tribuens culpam, pro eo quod ex operibus legis sine fide in Iesum conati sint apprehendere iusticiam, gentibus vero iusticiam apprehendisse, quia non ex operibus solis, sed ex fide in Iesum quæsierunt illam.

Quõ euangelio foris prædicato libero arbitriũ potest credere.

Deinde cum in argumento assumitur, non esse in potestate humanæ voluntatis, vt euãgelio solum foris audito, incipiat credere pro suo arbitrio. Respondeo hoc vtiq; verum esse, neq; enim in rebus aliis ad salutem impertinentibus, potest intellectus ex solo imperio voluntatis credere quodlibet sibi propositum, alioquin quis posset credere papam nunc dormire, & rursus credere eum nunc non dormire: sed oportet super eo quod proponitur suasionem seu idoneam testificationem alicuius, qui videatur menti, & scire id, quod loquitur, & verax esse, sic & deus, quis neq; euidenter ostendat menti, se esse qui loquatur, neq; aperta reuelatione faciat videre id quod dicitur, hæc enim si faceret, esset clara rerum visio, & non esset opus fide, idonea tamen suasione insinuat menti se esse, qui vel in scripturis, vel in homine, vel in ecclesia Christi loquitur, mentemq; nostram mirabili quodam modo, pia affectione afficit ad se, tãquam ad eum, qui dat testimonium. Vnde Augustinus in lib. de spiritu & litera, tractans quæstionem sub hac forma. Vtrum voluntas illa quã credimus, sit dei donum, an potius sit naturaliter insita ex libero arbitrio, ratiocinatur hoc pacto. Si dixerimus, inquit, dei donum non esse, contradicimus Apostolo increpanti & dicenti, Quid habes, quod

nõ ac

non accepisti? si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Si autem dixerimus eandem voluntatem esse dei donum, rursus metuendum est, ne infideles non immerito deum accusare & sese excusare videantur, ideo videlicet se nõ credidisse, quod dare illis deus noluerit istam credendi voluntatem. Deinde si voluntas hæc, qua volumus credere sit a natura, quæri potest, quare non omnibus, cum sit deus omnium creator. Si sit a dono dei, etiam hoc ipsum quæri potest, quare non omnibus detur, cum ipse deus velit omnes homines ad agnitionem veritatis venire. Sed prius, inquit, hic videamus, vtrum huic quæstioni satisfecit is, qui dicit liberum arbitrium naturaliter insitum a conditore naturæ, esse vim mediam, quæ vel intendi ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem possit, & idcirco hominem, istam voluntatem, qua credit non habere, quandoquidem illa voluntas, deo vocante, surgit de libero arbitrio, quod naturaliter homo cum crearetur accepit. Vult autem deus omnes homines venire ad agnitionem veritatis, non sic tamen, vt auferat liberum eis arbitrium, quo vel bene, vel male vtentes, iustificentur. Si quis putat per hæc esse quæstioni satisfactum, sufficiat. Veruntamen hic, inquit, cauendum est, ne voluntatem illam, qua vult credere, idcirco tribuat diuino muneri, quia de libero surgit arbitrio, quod cum crearetur homo accepit. Nam & simili argumento, nolle credere, & contemnere euangelium, tribuendum foret diuino muneri, quia de libero surgit arbitrio. Sed idcirco dei munus dicitur, quia præter hoc, quod deus sua bonitate faciens credibilia, venire in hominis mentem suasione quadam, & tractu intus operatur, vt consentiat, vocationi autem, deoque intus suadenti, consentire, aut dissentire, est propriæ voluntatis.

Motus quo voluntas vult credere id: a deo, motus autẽ, quo voluntas cõtemnit nolens credere nõ sic est a deo.

His ergo modis deus agens cum anima rationali operatur ipsum velle credere in homine, misericorditer præueniens hominem idonea suasione, vt sese accommodet, & spiritum fidei purificantis desuper accipiat. Iam si ad illã profunditatem scrutandam, quisq; nos coerceat, cur deus voluit ita illi suadere, vt persuadeat, illi autem non ita. Quo in

terim, inquit Augustinus, sunt, quæ respondere mihi placet ex apostolo Paulo. Primum, O altitudo diuitiarum, & cæt. Secundum, nunquid iniquitas apud deum? Cui ista respõsio displicet, quærat doctiores, sed caueat, ne inueniat præsumptores. His igit̃ cõsideratis est manifestũ ex scripturis, quib⁹ dicitur, Nemo venit ad me nisi cui datum est a patre meo, & rursus. Abscondisti hæc a sapiẽtibus, & prudẽtibus, & reuelasti ea paruulis, & id genus alijs, non esse consequẽs credere vel non esse opus voluntatis, vel non esse vnq̃ in potestate illius. Tametsi consequens sit quędam esse ad credẽdendum necessaria, quę non semper sunt in potestate voluntatis, verum in illis præparatur volũtas a domino, vt fiat in potestate, quod erat extra illius potestatem. Iam si roges cur auxilia ad credendum necessaria faciat deus in quorundam potestate, in aliorum autem potestate non faciat.

Respondeo, vt supra cum apostolo Paulo. O homo tu quis es, qui respondeas deo, nunquid iniquitas apud deum? Et per hæc iam patet Vitalem Carthaginensem errasse dicentem, Credere in deum, aut euangelio prędicato consentire, non esse dei donum, sed hoc nobis esse a nobis, id est, ex propria voluntate, quam nobis in nostro corde non operatus est deus. Contra hunc errorem per omnem locum scriptura loquitur, docens credere in Christum, quemadmodũ Christianus credit, esse opus gratię dei miserentis, tollentis peccatum, viuificantis mortuum, eruentis nos de potestate tenebrarum, transferentis in regnum charitatis suæ, idoneos nos faciẽtis in lumine partis sanctorum. Nec inde sequitur credere, non esse opus voluntatis. Nam, vt inquit Aug. in eadem epistola contra Vitalem. Scimus eos qui corde ꝓprio credunt in dominum, sua id facere voluntate, suoq̃ libero arbitrio, sed non ex ipso sine dei miserentis auxilio. Et hanc solum sententiam confirmat omnia scripturarum & ecclesiasticorum dogmatum testimonia, quę in argumento afferuntur. Oportet autem in omnibus cauere insulsissimas hereticorum consequentias, quibus vtuntur hoc pacto. Oia opera bona sunt dei dona, ergo non sunt a libero hominis arbitrio. Et iterum, Liberum arbitrium absq̃ dei gratia nihil

Refutatur error Vitalis dicentis credere non esse opus dei.

boni

boni ad salutem pertinentis potest facere, ergo liberum arbitrium nihil boni ad salutem pertinētis potest agere, quod profecto perinde est ac si concludam hominem non posse ambulare pro eo quod sine pedibus ambulare non potest. Vnde opera bona sunt dei dona, non quod ipse solus faciat ea, sed quia ipse sua gratia facit, vt nos faciamus illa voluntate libera. Verum hic sciendum est, quod non illo solum modo operatur deus opera bona, tanquam operetur solum mediante causa creata, sed ipse intime præsens etiam operatur illa, tanquam causa immediate producens ea. Sed de hoc operandi modo in libro de natura & gratia latius tractatur. Deinde quemadmodum ex eo quod dicimus, oculum non posse videre sine lumine, non est consequens, oculū videre non posse, quandoquidem oculos etiam plenissime sanos dicimus nullo modo videre posse, si desit lucis auxilium, Sic natura humana etiam si in illa integritate, in qua condita est, permaneret, nullo modo posset absque gratia dei adiuuantis ea quę ad obtinendum, & promerendum vitam ęternam pertinent operari, sicuti docet Augustinus in libro de correctione & gratia, capite. 11. de quo latius infra in solutione tertij argumenti, quanto minus natura ipsa nunc vitiata, & deo inimica poterit absque gratia quicquam bene, aut cogitare, aut incipere operari. Hic rursus si te vertas ad dei præscientiam, ac prędestinationē, & dixeris quemadmodū hęreticus semper dicit, homines electos, seu prædestinatos credere quidem voluntarie, sed non sequitur eos nō ex necessitate credere, cū sit impossibile, & diuinam pręscientiā, aut falli, aut mentiri, & diuinā volūtatē prędestinationē, ac reprobationē frustrari, aut impediri. Ad hoc iā respōdimus in principio huius capituli. Illa eteni sunt antiqua hęreticorū retia iā olim ab initio trita, euentilata, & absoluta a patribus scientibus in scripturis sacris nobis reuelatum esse huiusce modi cōsequētias esse inualidas, quibus ex diuina præscientia, prædestinatione, electione, seu infallibili, & sempiterna voluntate concluditur absoluta rerum futurarum necessitas. Nam pręsciētia dei & efficacia volūtatis illi⁹ exigit nō solū, vt illud existat quod deus pręscit, & vult suo tēpore existere, sed etiā vt secundū

Cum præscientia, et efficacia diuinæ uoluntatis stat rerum contingentia.

 eum

eũ existat modũ, secũdũ quẽ pręscit, & vult illud existere. Cũ ergo deus nihil aliud a se vult existere necessario, consequẽs est omne aliud a deo esse essentiam contingentẽ, quę scilicet posset desinere esse si deus vellet. Ex scripturis discim⁹ multa esse deo possibilia, quę nõ sunt futura, Alius modus puniẽdi Aegyptios, & liberãdi ex Aegypto filios Israhel erat deo possibilis, vt dicitur sapiẽtię. 11. sicut & alius mod⁹ redimẽdi gen⁹ humanũ erat ĩ diuina potestate, sicuti supradixim⁹. Quẽadmodũ igit sẽpiterna dei pręsciẽtia, & volũtas qua videt, & vult nõ esse futura ea quę nũq̃ futura sunt, nõ ĩpedit quo min⁹ illa manẽt absolute possibilia, seu subiecta diuinę potestati. Ita & diuina pręscientia, & prouidentia seu etiam prędestinatio, que futura sunt non conuincit illa, quę futura sunt esse absolute necessaria. Quemadmodũ diuinitas a nobis incomprehensibilis pręuidet oĩa futura subiecta esse suę voluntati, ita & nouit ab æterno oĩa possibilia etiã ea, quæ futura non sunt esse subiecta suæ potestati. & quemadmodum videt omnia possibilia posse fieri sua ipsius libera volũtate, ita & pręuidet omnia quæ futura sunt per suam ipsius voluntatem liberam esse futura. Ab exordio ecclesiæ vniuersus sanctorum patrum cœtus, ex scripturis sacris intellexit, & deum futura omnia præscire, & omnia quæ futura sunt esse contingentia, & tamen præscientiam dei falli non posse, neq̃ deum mendacem esse posse in suis esse promissionibus. Ad id igitur quod rursus in eodem argumento assumitur, reprobati hominis voluntas non potest vlla suasione, vlla admonitione, seu correptione ad bonum ita excitari, vt corrigat. Respõdeo id falsum esse, & cõtra scripturas quibus discimus corda filiorũ, hominũ esse in manu dñi dei qui potest sua suasione inclinare illa q̃cũq̃ voluerit. Ipse oĩpotentissima sua potestate oĩm hominũ corda potest cõuertere. Ipse potẽs est facere, abundare omnẽ gratiã. Sua igitur in eo pręscientia, ac reprobatio nõ conuincit hominẽ reprobũ ex absoluta necessitate oportere damnari. Ad scripturã autẽ quę dicit, cõsidera opa dei, quod nemo cogere. Respõdeo q̃uis non sit possibile, quod ab ipso deo despectus seu reprobatus corrigat, & emendet, neq̃ enim potest quicq̃ euenire, præter pręscientiã, & intentionẽ dei operãtis. Vtiq̃ tñ

potest

potest nō esse reprobatus, & ita potest a deo intus operante esse correctus. Hic iam si dixeris deū quidē reprobati hominis voluntatem posse corrigere, & conuertere, sed non ipse reprobus, nec alius quisq;. Respōdeo. Ipse reprobus potest deo adiuuāte seipsum couertere atq; corrigere, sed non absq; dei auxilio. Reuelauit nobis deus p scripturas suas sanctas liberū hoīs arbitriū posse deo adiuuāte poenitere de peccatis, conuertere se ad dñm deū suū, & facere sibi cor nouū, & spiritū nouū. Nā huiuscemodi opera in scripturis sacris exigūtur ab homine, vbicunq; in diuinis literis opus aliquod, inquit August. ab homine exigitur, satis liberum demonstrat arbitrium. In iustificatione impij quædā operat̄ deus solus, quædā vero cooperantibus nobis. Ad hoc corripimus impios non vt soli ipsi sese faciant iustos, sed vt faciamus illos ad sua peccata attentos, quatenus incipiant agnoscere sese esse egrotos seu infirmos, & indigere opera medici, & orare cū propheta, Miserere mei domine quoniā infirmus sum, quod si vltra ponas deum noluisse hominem hunc vel illum adiuuare, aut in æterna sua pręsciencia ac voluntate noluisse ita adiuuare qualiter aptum nouit vt ille sese corrigeret, quemadmodum contingit in reprobatis.

Respōdeo ex illo vtiq; cōsequens est, illū nō esse corrigēdū, nec a deo, nec ab homine deo adiuuāte, sed nō idcirco sequitur, nec deū, nec hoīem deo adiuuāte posse illum corrigere.

Iam vero si vrgeas eino, & ponas hoī reprobo deesse auxiliū, q̄ valeat a peccato resurgere deūq; noluisse ab æterno dare illud. Respōdet Aug. in lib. de pdestinatione sanctorū. Quispiā si fateatur hoc posse cōtingere, non pniciose fallit. Verū si quispiā hoc concedat esse iniustū, is certe nondū sapit quemadmodū oportet sapere gratiam Christi miserentis nemo tamē neq; de semetipso, neq; de alio sic de auxilio dei potest desperare, q̄diu viuit in hac vita. At dicet curiosior quispiā, qd iuuat ad dissoluendū hui⁹ rei difficultatē sic docere deū aliqd posse facere, mō nolit facere illud, & decreuerit nūq̄ hoc facere, dū cōstat volūtatē hoīs nō secūdū pse dei sed secūdū volūtatē illius prorsus regi ac gubernari, nec posse aliorsū sese vertere q̄ pposuerit aut decreuerit de⁹ ipse. Quid confert ad succurrendum imbecillitati intellectus nri

Cauilli cōtra liber tatem arbitrij.

ad intelligendum concordiam diuinæ prędestinationis, & liberi nostri arbitrij transfugere ad diuinam potestatem, si sit firma, certa, fixa, & ab æterno præscita veritas, nullū prædestinatorum esse damnandum, & nullum reproborum esse saluandum. Quales deus decreuit nos esse futuros, tales erimus. Quod igitur oportet nos adhibere studium, vt saluemur, si decreuerit saluare nos, saluabimur, si decreuerit non saluare nos, peribimus. Frustra & incassum conatur ad aliquem finem nostrum liberum arbitrium, si non ad illum efficaciter faciendum fuerit determinatum sempiternę voluntatis decretum. Quod si dixeris idcirco nos oportere per bona opera conari ad obtinendum salutem ęternam, quia ex qua sumus parte, nescimus, & ita studemus bona operari, vt iuxta Apostoli Pauli doctrinam per bona opera, certā faciamus vocationem nostram. Quis non putet rationabiliter ac sapienter hoc esse responsum? Sed quid refert, si nondum nouerimus locum nostrum, si certissimo sciamus vnum, aut alterum locum nobis esse ab æterno præparatum, & diuinam voluntatem manere fixam & immobilem, nec posse flecti a suę mentis proposito, ex illo etenim sequi videtur, quod frustra supponatur liberum hominis arbitrium conari ad salutem ęternam, si fuerit homo ab ęterno deputatus in mortem, sed neque potest esse vllus nostræ voluntatis conatus, quem non ab æterno voluerit fieri prouidentia diuinæ voluntatis. Ex quibus omnibus consequens esse videtur, omnia de necessitate absoluta euenire per nutū diuinę voluntatis, omnipotentisue operantis de nobis, quicquid sibi placuerit. Ad hæc respondeo ad primum.

Hoc quod dicimus, deum aliquid posse facere, sed nolle, atque proposuisse id non facere, plane destruit hæresim asserentem omnia quæ fiunt, euenire ex necessitate absoluta. Nam si deus potest non operari ea, quę per liberum hominis arbitrium est operaturus, consequens profecto est, opera per liberum hominis arbitrium futura a deo fieri, non tanquam a causa operante ex necessitatis inclinatione, sed tanquam a causa libera, quę potestatem habet faciendi, & non faciendi illud. Et cum vltra in argumento assumitur, Voluntas hominis

hominis gubernatur non secundum potestatem dei, sed secundum efficaciam voluntatis ipsius. Respondeo verissimum vtique esse hominum voluntates secundum diuinã voluntatem gubernari, nec esse possibile, quod ipse hominum voluntates aliorsum se vertant, quàm voluerit, proposuerit atque decreuerit deus ipse. Sed non inde sequitur liberum hominis arbitrium ferri in omnia sua opera ex necessitate impulsionis diuinæ, perinde atque serra trahitur ab homine. Nam deus per liberũ hominis arbitrium operatur, non tanquàm per instrumentum, quod trahit motum, non mouens, sed tanquam per causam, sub sua diuina prouidentia libere operantem, libere, inquam, id est, non ex necessitate. Deus operatur in nobis rectas electiones, bonosque consensus voluntatis nostræ, dum facit nos recte eligere, liberaque voluntate nostra euangelio consentire & obedire. Et hic est iam articulus in quo Lutherus, suique complices, mirabili cæcitate falluntur, putantes liberum hominis arbitrium nihil agere, omniaque ex necessitate absoluta euenire, dum ex scripturis sacris audiunt deum omnia opera bona in nobis operari, omniaque opera bona esse dei dona, hoc sic accipientes, quasi deus huiusmodi opera faceret in nobis, otiosis nobis, & nihil agentibus, sed mere patientibus, ac recipientibus solum. Qui si intelligerent deum operari in nobis rectas electiones, consensum in opus iusticiæ, & obedientiam, dum facit nos libera voluntate recta eligere, hilari & spontanea volũtate cõsentire, atque obedire Christi euangelio, non sic a traditionibus ecclesiasticis deuiarent. Causam libere operantem voluit deus esse hominem, creans illum ab initio rectum, ad imaginem & similitudinem suam, relinquens illum in manu consilij eius, non tamen alienatum a sua prouidentia ac præscientia. Et quemadmodum ex eo, quod homo sub innocentiæ statu sic relictus in manu consilij sui, necessario subiectus erat diuinæ præscientiæ ac prouidentiæ, non erat cõsequẽs illũ ex necessitate dereliquisse dñm deũ suũ, aut ex necessitate cõsensisse sathanæ suggerẽti et gustasse de vetito pomo. Sic & ex eo, quod nũc hõ necessario subiect⁹ ẽ diuinæ præscientiæ ac prouidentiæ, & volũtati, suscipiẽs a deo actionem

Deus quonam modo per liberum arbitrium operatur opera bona.

nem, & motum, non sequitur hominem ex necessitate nunc omnia facere, & quemadmodum in deo sua præscientia, suum'que propositum, quo decreuit ab æterno aliquid facere, non aufert ab ipso deo potestatem non faciendi illud. Sic & præscientia, eademque prouidentia dei, per liberum hominis arbitrium quicquid operantis, non aufert etiam ab ipso homine potestatem non faciendi illud. Hęc si nondum penetrare vales, satis est si credas ex scripturis sacris nobis esse reuelatum plane docentibus deum prędestinātem, & reprobantē esse iustum iudicem, qui reddet vnicuique secundum opera illius. Quomodo deus iudicaret genus humanum, si non essent voluntaria, & libera opera hominum. Deus qui prępara uit electis suis coronā prępar auit & ipsis gratiā, ex qua per liberum arbitrium facient opera bona. Ipse rursus qui pręparauit reprobis poenam non coegit eos ad culpam, sed permisit illos peccare voluntate libera, non prępar ans illis peccantibus gratiam, qui propter liberi arbitrij opus indigni sunt illa. Homo iam iustificatus, vt faciat opera bona, nō vlla necessitate, sed spontanea voluntate, tametsi non possit resistere diuinæ prædestinationi, intentioni, seu voluntati, quę est secundum ęternum eius propositum, vtique tamen potest resistere diuinæ inspiratiōi, & sicut deus id quod ab æterno proposuit facere potest non facere, quia potuit ab æterno nō proposuisse. Ita & homo id quod libero suo arbitrio facturus est, potest nō facere, Deus eīm creatas causas, quas cōdidit ita gubernat, vt taliter agant quales ipse sunt, hoc est, vt agāt vel libere, vel ex necessitatis inclinatione, causam libere operantem rapit deus taliter, qualis ipsa est tam suauiter gubernans illam, vt ipsa libere operetur, nō adimēs illi potestatem etiam operandi ea quę nō operatur. Cum in argumento consequenter assumitur, in deo fuit ab æterno præscita veritas de futuro contingenti. Respondeo.

In deo pro hora ista est vnum, & idem simplicissimū, ac indiuisibile ęternitatis instans, nunc quale fuit ab ęterno idem ipsum permanens semper in illo instanti æternitatis deus videt & intuetur omnia futura, tanquam iam sibi pręsentia. Proinde sicut deus id quod futurum est potuit ab

ęterno non proposuisse. Ita & nunc ab ęterno potest hoc ipsũ non proposuisse, quia neq; propositum, neq; praescientia in illo significat actum, qui transit in pręteritum, nec distinguitur a substantia eius, in qua omnia sunt vnum, potest esse substantiale fixum, & motum, & immotum. Atq; ita deus vnico & inuariabili actu vnam, & eãdem rem videt, & vult quandoq; non esse, & quandoq; esse. Vnico immobili iudicio iudicauit olim Christum nasciturum, eodemque prorsus immutato, videt nunc Christum non nasciturum, sed natum esse. Secus accidit in nobis, qui actibus transeuntibus variabili, & a substantia intellectus nostri distinctis componendo, & iudicando de rebus iudicamus. Proinde nos si de propositione contingenti, & mutabili teneamus idem iudicium, re mutata etiam iudicium de veritate mutatur in falsitatẽ & ecõtrario, & sicuti illa propositio Christus nascetur vna & eadẽ scripta manens est mutata de veritate in falsitatem. Ita & iudicium in Iudaeis iudicantibus Christum nasciturum, est nunc falsum quod olim in sanctis patriarchis, & propheris, verum fuit. Proinde si quemadmodum rerum contingentia nostręq; voluntatis libertas stat cum diuina pręscientia, et voluntate immutabili nondum penetrat cogitatio intellectus nostri, credamus scripturis docentibus deum esse omnipotentem, libera sua voluntate operãtem, & ita eundem tam ea quae proposuit non facere, posse facere, q̃ ea quae proposuit facere, posse non facere, atq; ita captiuantes intellectum in obsequium fidei dicamus, cum apostolo Paulo ei qui potens est omnia superabundanter facere q̃ petim⁹ aut intelligimus secundum virtutem, quae operatur in nobis, ipsi gloria in omnes generationes saeculorum.

Caeterum cum in argumento assumitur, Quales deus praesciuit, aut voluit, atq; decreuit nos esse futuros tales erimus. Respondeo, id vtiq; verum esse. Sed quid queremonię aduersus deum, ex hoc tibi poteris confingere. Nam ipse si te voluit a peccato, & a morte aeterna liberare, & te facere sanctũ, iustũ perpetuaq; pace gaudentẽ, nõ habes vnde causeris deum, sed vnde gratias illi agas sempiternas.

Si autem voluerit te in peccato dimittere, scias quod hoc peccatum, non ipse, sed tu in te feceris tibi, atque ita si voluerit damnare te, intelligas ipsum hanc tuam damnationem, non nisi propter peccatum tuum velle. Atque ita scias quod voluntas eius in omnibus est ęqua & rationabilis, & hac scientia humiliatus sub potenti manu dei, certissimo confidas te esse de numero prædestinatorum, nec deum voluisse damnare te, quem seruat in vita, vt ad bene viuendum iuuet, sciasque quod & deus ab initio fecerit hominem rectum, & quod neque pręscientia, neque voluntas illius vllum hominem fecit aut malum, aut peccatorem esse, aut habere peccata. Proinde cum tentaris ad scrutandum rationes diuinę voluntatis ab altitudine diuinę immensitatis resiliens in tuas prauitates, dicas cum propheta. Scio domine, quia omnia iudicia tua ęquitas, etiam si me damnare volueris, recta & æqua erit voluntas tua, qui non nisi propter peccatum infers vlli homini damnationis interitum. Per peccatum pauperes & miseri facti fuimus vniuersi, & ideo desiderantes a peccatis & miseriam liberari, supplices eramus ex intimis pręcordijs. Omnia in vero iudicio fecisti domine, quia peccauimus tibi, & mandatis tuis non obediuimus, Fac nobiscum secundum misericordiam tuam.

Non poterant credere.

Ad verbum Christi apud Ioannem dicentis. Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias & cęt. respondent Athanasius, Chrysostomus, & Augustinus, quorum omnium concors est sententia definientium coniunctiones causales, propterea, vt, quia, & id genus alia in scripturis sacris, non semper designare causam essendi, sed plærumque euentum, ordinemue consequutionis, & sequelæ. Proinde dum in huiuscemodi sententijs necessitas aliqua vel impossibilitas designatur, non significatur vllius operis absoluta aut necessitas, aut impossibilitas, sed vel necessaria sequela, seu dependentia vnius sententię ex alia, vel impossibilitas separationis vnius veritatis ab alia, etiam in rebus contingentibus, veluti cum dicimus. Propterea necesse est Ioannem habere pedes, quia ambulat, et propterea impossibile est hominem scribere, quia non habet papyrum, & calamum. Ita cum dicit scriptura, Propterea non poterant credere, quia

re,quia dixit Esaias, significatur incredulitas Iudæorum non potuisse stare cum præscientia,& prenuntiatione prophetæ,qua deus præsciuit illos non crediturος. Causa incredulitatis Iudęorum non erat sermo prophetę,sed econtrario potius futura Iudæorum incredulitas,causa erat,vt propheta hęc prædicaret. Pariformiter ad verbum Ioannis Apostoli dicentis. Qui ex deo natus est,nō potest peccare. Paret responsio ex superioribus, quia significatur quod natiuitas ex deo,quæ est secundum æternum dei propositum, non possit stare cum peccato vsq; ad mortem, quia non est possibile,quod prædestinatus moriatur in peccato,q̃uis homo ipse,qui iam prędestinatus est possit in peccato mori & damnari,& ita nunq̃ fuisse prædestinatus. Deinde ex superioribus patet eum,qui ex deo natus est, quatenus ex deo nat⁹ est,non posse peccare peccato vsq; ad mortem. Sic enim interpretatur venerabilis Augustinus, qui & in cæteris quoq; suis sententijs ad hanc materiam pertinentibus similem vult haberi intellectum,dum docet eos in se, & secundū inferiores causas esse contingentes, necessarias autem quatenus subijciuntur diuinæ præscientię, quæ falli non potest, futura intuitiue videns tanquam præsentia. Ab initio, inquit Augustinus,Deus omnia pręsciebat,cuius præscientia falli non potest, & ideo quod præsciebat necessario futurum erat,libro sexto super Genesim ad literam. Necessitas autem hæc non est absoluta rei in se necessitas, sed solum necessitas rei,vt subiectę diuinæ pręscientiæ infallibilis,ad quam necessario consequens est,rem esse futuram,quæ tamen contingenter futura est,quamuis nō sit possibile,q̃d res illa sit nō futura,& simul a deo pręscita esse futura Quē admodum absurdissima est consequentia,si dixero. Quod præscitur a deo potest non euenire,ergo possibile est, quod aliquid sit a deo præscitum,& non eueniat,sicuti verissime dico,is qui scribit potest non scribere, sed tamen non inde sequitur esse possibile quod aliquis scribat, & non scribat. Cæterum quemadmodum & ex superiorib⁹ patet, Ezechias secundum aliquas inferiores causas moriturus tunc erat, secundum quas dictum est illi.

Qui ex deo ē, pec care non potest.

Quōd Ezechiæ orant, adiecti sunt quindecim anni nō mutata præsciētia, & prouidentia diuina.

Dispone domui tuæ, quia morieris tu, qui tamen secundum deum causam primam victurus erat quindecim annos, vbi non suam mutauit deus voluntatem, quādo adiecit illi quindecim annos, nec tamen illi anni propter Ezechiæ orationē recte dicerentur adiecti, nisi aliquid adderetur, quod se in alijs causis aliter habuerit, quam in diuina voluntate.

In similem intellectum interpretādum est verbum Augustini dicentis, Quicūq; in præscientia dei & prouidentia præsciti, ac prædestinati sunt etiam nondum nati, aut renati, iam filij dei sunt, & omnino perire non possunt. Intelligitur enim, quod homines prædestinati in diuina præscientia habeāt esse immutabile, & inuariabile, qui in se sunt mutabiles, ac variabiles. Quod autē ipse Augustinus sic intelligat prædestinatos secundum illud esse, quod in deo habent, de quo & apud Ioannem euangelistam, Quod factum est in ipso vita erat, patet ex eo, quod dicit ibidem, nondum natos iam esse dei filios, quod quisq; facile considerat, intelligendum esse eos inconcussa stabilitate conscriptos esse in libro vitæ, id est, in dei noticia præordinatos ad vitam ęternā, de quibus saluator, Omne quod dedit mihi pater nō perdā ex eo quicq̄. Quicquid factū est, & quicqd futurū est ab ęterno in mēte diuina, fuit vita immutabilis, & inuariabilis, hoc ē, nōpoteſt īcipere aliter illic sciri, aut cognosci, aut intelligi aliter, q̄ ab ęterno fuit illic cognitū, scitū & intellectū, & idcirco homines illic scripti, seu noti tanq ordinati in vitā ęternam, non possunt illic incipere, aut aliter esse scripti, aut aliter esse cogniti. Hoc respectu loquit̄ ipse Christ⁹. Quod dedit mihi pater, nemo potest rapere de manu patris mei.

Proinde & eorum qui in regnum dei sunt prædestinati, ita certus est numer⁹, vt nec addatur eis quisq̄, nec minuat̄ ex eis, qui tamen in se sunt mutabiles propter quod & eisdē dicit̄. Seruite domino in timore & exaltate ei cū tremore, ne quando irascatur deus, & pereatis de via iusta. Item qui stat videat ne cadat. Ex supradictis patet impossibile esse, ꝙ numer⁹ prędestinatorum possit esse maior vel minor, quod si augeri vel minui posset, consequēs esset in mente diuina posse contingere mutationem, & deum posse incipere scire

aliquid

aliquid,quod non antea præsciuisset. Vtiq; tamen admittimus,quod numerus prædestinatorum possit esse maior, vel minor illo numero,qui nunc est,quia prępter istos,qui nūc sunt prędestinati potest aliquis saluari, quod si ponerentur plures,quam nunc sunt,essent ab ęterno prædestinati.

Hęc pro solutionibus,& intellectu eorum, qui in secūdo argumento videntur,facere contra liberum arbitrium dicta sufficiant. Iam restant discutienda, quæ in argumento illi contrario,pro libero arbitrio afferuntur, quorum intellectus,tametsi possit ex superioribus esse manifestus, quibus patet omnia scripturarum,& sanctorum patrum testimonia,quæ tribuunt opera bona voluntatibus hominum non commemorata dei gratia ita esse accipienda,vt illa nusq̄ intelligatur exclusa,sed in omnibus operibus bonis præuenire hominum voluntates,propter minus tamē capaces, quæ illic proponuntur sigillatim declarabimus. Ad id igitur quod primum dicitur, euāgelio prędicato,seu audito,potest quisq; aut obedire,& consentire,aut saltem non contemnere illud,alioquin nolens credere non efficeretur reus supplicio magis q̄ infans,aut stolidus, audiens euangelium foris prędicari. Respondeo. Ex hoc antecedente vtiq; consequens est,credere euangelio fieri in potestate volūtatis per dei miserentis gratiam,quod alioquin non erat in illius potestate,& ita homines plęrumq; sic adiuuari,& diuinitus pulsari,vt valeant,vel credere,vel saltem consulere, deliberare,& non contemnere iuxta omnium scripturarum & ecclesiasticorum patrum dogmata definientium, aut docentium,quod credere aut mutare voluntatem suam in meli⁹ sit in potestate volūtatis,quemadmodū declarat Aug. in libro primo suarū retractationum. In potestate hominis,inquit,est credere,& mutare voluntatem suam in melius,& facere arborem bonā,sed ea potestas nulla est nisi detur a deo, de quo dictum est, Dedit potestatem filios dei fieri his, qui credūt in nomine ei⁹, vtrūq; videlicet,inqt,& credere,& bene opari nostrū est propter arbitriū volūtatis, & vtrūq; dei opus est pręparatū in nobis per spiritū fidei, & charitatis. Proinde dum contra Manicheos disputatio suscipitur ꝑ de

Credere euāgelio fit in potestate uoluntatis humanæ per dei miserentis gratiam.

 sensio

fensione naturæ & liberi arbitrij non est improbandum, si quis dixerit nos natura nostra & volũtate nostra credere in Iesum, diligere spiritualia, recte viuere, & bene operari, natura inquam & voluntate adiuta dei miserentis gratia. Deus iam credentes adiuuat vt bene operentur & recte viuant, sed non solum tales adiuuat, nam & adiuuat etiam non tales, id est nondum credentes, vt tales fiant, vt pie & diligenter quęrant, orent, & pulsent, voluntas est, qua & peccatur, & qua creditur, & recte viuitur, q̃uis & ipsa neq; credere, neq; recte viuere valeat, si non eam dei miserentis gratia pręueniat. Hæc Augustini, imo & Apostoli Pauli doctrina, secundum quam interpretanda sunt omnium scripturarum & ecclesiasticorum patrum dogmata, quibus definitur credere, & bene viuere, esse opus voluntatis, non commemorata dei gratia. Vnde q̃ aliquis nõ credat in Iesum, aut nõ recte viuat, multifariam potest contingere. Vno quidẽ mõ, quia non habet liberum rationis vsum, qua credere & recte viuere possit, vt infantes & stolidi. Secundo, quia non habuit a quo disceret, nec intus, nec foris erat, qui gratiam Christi miserentis reuelaret. De quibus dicit Augustinus, in libro de natura & gratia. Iuste damnantur etiam hi, qui fidem Christi audire non potuerunt, quia non habuerũt a q̃ audirent, & in eodem libro, recte non admittitur in regnũ cœlorum non regeneratus, etiam q̃uis Christianus non solum nõ fuerit, sed nec esse potuerit. Et in talibus infidelitas cum sit pura negatio, iuxta saluatoris doctrinam, Si non venissem, & cęt. Non est peccatum sed cum peccato, nec inde consequens est, homines sic derelictos, non habere liberum voluntatis arbitrium ad consultãdum, deliberandum, eligẽdum, consentiendum, prosequendum aliquid, pro suę rationis iudicio, & cæt. sed solum sequitur eos non habere voluntatis arbitrium liberum a peccato, liberum a damnatiõis vinculo, liberum ad bene recteq; viuendum. Tertio contingit aliquem non credere, quia euangelium iam sibi prędicatum contemnit, & huiuscemodi infidelitas peccatum est. Nõ inciperet autem in illis infidelitatis esse peccatum, nisi iã vel factum fuisset in eorum potestate, quod prius in eorum potestate non erat, vel saltem vitare cõtemptum euangelij, seu

Quõ credere sit, vel non sit in potestate voluntatis.

incre-

incredulitatem fuisset in eorum potestate.

Sola prædicatio euangelij foris pulsans aures, non est sufficiens causa credendi, sed & deus sua suasione intus operatẽ in cordibus hominum vocatione secundum propositum suũ, vt qui audiunt euangelium foris prædicari, non inaniter audiant, sed eo audito credant, & excipiẽtes verbum, non sicut verbum hominum, sed sicut vere verbum dei conuertantur. Intellectus credit euangelium, non ob id solum, quia deus solus agit fidei assensum, non cooperante hominis voluntate, nec ob id solum, quia voluntas vult credere absq; ratione & suasione vlla, sed ob id, quia deus suasione sua interna præparat corda hominum vt credere velint, intus suauiter alliciens & trahens, & signis quibusdam seu inspirationibus, suadens se esse eitem, qui huiuscemodi credenda pro salute nostra & loquitur, & testificatur, siue per homines, siue per scripturas. Proinde & ipse deus sic trahens non cogit, sed inuitat, ita vt attractos homines in libero dimittat arbitrio, vt & quisq; quod voluerit eligat. Actus igitur credendi est a deo, est a voluntate hominis, est ab intellectu hominis, est ex auditu, est & a prædicantibus verbum dei. A deo quidem, sicut a principio præueniente, pręparante, & mirabili quodam modo corda hominum penetrante, actum q; illum credendi operante in animam, non quę recipiat solum, & passiue sese habeat, sed quæ agat etiam, deo faciẽte eam voluntarie credere, consentire, & obedire. A volũtate aũt hominis, sicut a causa, sub deo imperante, & mota seu immutata a deo. Ab intellectu quidẽ, sicut a causa eliciente, & exequante ipsum credulitatis assensum. Ex auditu aũt. i. ex perceptione eorum, quæ vt credenda menti proponunẽ tanq̃ ex causa seu conditione, sine qua nõ, quia intellectꝰ nõ potest assentire in aliqd, nisi hoc priꝰ fuerit ab intellectu apprehẽsum seu cogitatum. A prædicãtibus aũt tanq̃ a nũcijs seu legatis, ꝑ quos deus loquiẽ, & ꝓponit nobis credibilia.

Actus credendi est a deo, ab intellectu, a voluntate, a prædicante, ex auditu.

Ad id qđ deinceps in argumẽto assumiẽ, deus adest omnibus, q̃tum in se est facientibus, paratus & vocare illos, & quæ saluti eorũ sunt necessaria reuelare, & intus trahere, atq; ita inuitare, vt credere valeant si velint.

Facere quãtum in se est, quid significet.

Respondemus supponentes aliqua. Primum hoc quod dicimus, hominem quantum in se est facere, quatenus attinet ad grammaticalem sermonis significationem, significat hominem facere quantum potest facere, ex his quæ in se habet. Sed hoc sermone non in tam larga significatione vtũtur sacræ theologiæ interpretes. Vnde pro hoc sciendum ẽ, quod tria possunt reperiri in homine, quibus liberum operatur arbitrium. Primum natura, seu lex naturæ. Secundũ ẽ peccatum in natura, siue in carne habitans, quod intrauit ꝑ Adę peccatum. Postremum est gratia per Christum facta. Liberum arbitrium neq; per peccatum habitans in natura, neq; per gratiam agit quicquam, quod nõ agat per naturã, quę tam peccati q̃ gratię est subiectum seu fundamentum. Deinde contra hæreticos huius temporis supponendum ẽ ex arte Grammatica, quod aliud est hominem facere q̃tum in se est, Aliud vero hominem facere q̃tum potest ex his, quę a se habet, hæreticus autem accipiens vnum pro reliquo nõ intelligit, neq; quæ loquitur, neq; de quibus affirmat, indignis contumelijs tractans venerandam patrum antiquitatem, dum docet oẽm hoẽm, quantũ in se est facientẽ peccare. Nemo vnquam sacrę theologiæ interpres intellexit hominem facere quantum in se est, dum facit quantum potest ex his, quæ a se habet, quia nihil homo habet a se præter peccatum, quod non est a deo patre humanum genus instituente, sed per vnum hominem intrauit in mundum.

Amplius autem & hoc sciendum, quod aliud est hominem facientem, quantum in se est vitare peccatum, aut noui peccati seu culpę reatum, aliud vero hominem facientem quantum in se est fieri saluum, seu præparare se ad gratiam, seu remissionem peccati obtinendum. Adultus relictus in solis naturę talentis per solam naturæ legem, deo generaliter cooperante, discernens inter multa licita atq; illicita pro tempore & loco potest non peccare, & iuxta Apostoli Pauli sententiam, naturaliter ea quę legis sunt facere, quemadmodum docet Augustinus in libro de spiritu & litera. Verum Lutherus suiq; complices, sęculi huius hæretici, contemnũt non solummodo Augustini, sed & omnium patrum, omniumq;

umq̃ sęculorum autoritatem, attamen cum ipsi aliquid apud patres, vtpote apud Augustinum, Hilarium, aut alium quemuis veterem inuenerint, quod suis sententijs putãt suffragari, continuo id afferunt, exaggerant, & sine cessatione producunt in medium, omittentes ea, quæ pręmittuntur & sequuntur, manifeste contraria suis ipsorum sententijs, quibus si fuerint conuicti, vt fateri habeant patres illos non sic vt ipsi sentiunt, sed aliter sensisse, mox in patres eosdem stomachari incipiunt, asserentes illos aliter sentientes non spiritu dei, sed humano fuisse loquutos. Sic Lutherus indesinẽter citat Augustinum in libro de spiritu & litera dicentem, liberum arbitrium non valere quicquam, nisi ad peccandũ, si lateat veritatis via, non aduertens Augustinum illic agere de bono opere, quod valeat ad iustitiam & remissionem peccatorum, & ad vitam æternam, quale bonum nemo potest agere sine cognitione veritatis, quæ est per fidem, & sine dono dilectionis per charitatem. Augustinus autem dicens liberum arbitrium non valere quicquam, nisi ad peccandũ, cum lateat veritatis via, si intelligeretur voluisse liberum arbitrium sine gratia nihil posse nisi peccare, ipse in eodem libro sibi ipsi esset contrarius. Nam & postea in libro eodem, docet etiam in impijs reperiri quædam facta seu opera secundum iustitiæ regulam non vituperandã. Sicut non impediunt iustum, inquit, a vita ęterna, quędam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur, sic ad salutem æternam non prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillime etiam vita cuiuslibet pessimi hominis inuenitur. Intelligas igitur verbum illud Augustini significare, nõ q̃ sine fide, aut sine cognitiõe veritatis, ducẽtis ad vitam ęternam, non posset homo nisi peccare, sed quod nõ valeat quicquam humani meriti, nisi peccatum. August. cum de operibus liberi arbitrij loquitur, docens quid liberum arbitrium possit facere, de operibus, pro quibus redditur homini post hanc vitam merces, loquitur. Nam manifestum est liberum arbitrium sine gratia, stante prouidẽtia dei gubernantis & cooperantis, posse ædificare domos, plantare vineas, comedere & bibere pro sustentatione naturę, sicuti ipse docet in li-

Sẽtentia Aug. dictis liberũ arbitrium, si lateat ueritatis uia nihil nisi ad peccandũ ualere quõ intelligitur.

bro hypognosticon, de quibus & latius diximꝰ in libro de natura & gratia. Sine gratia igitur potest homo agere aliquid, & hoc ipsum faciendo non peccare, sed sic sibi relictus absq; dei gratia faciens quantum in se est, non ideirco ad gratiam præparatus, aut saluatur, aut a peccato liberatur. Aliter sentiendum est de homine, qui iam iustificatus, quãtum in se est facit. Aliter de homine, qui nondum iustificatus, desuper tamen attractus, vt credat, incipit facere quantum in se est. Aliter de homine, qui iam prorsus sibi relictꝰ absq; miserentis dei gratia quãtum in se est facit. Homini iam iustificato facienti quantum in se est, non deest deus super his quę sunt illi ad permanendum in salutem necessaria, quia talis homo iam iustificatus habet spiritum dei in habitantem, paratum adiuuare imbecillitatem illius. Proinde talis pro salute sua seu perseuerantia in gratia, quãtum in se est faciẽs, non ex solis naturæ talentis, sed etiam ex dono fidei & charitatis operatur. Insuper, & homini nondum iustificato, etiã nondum fidẽ habẽti, tamen ad accipiẽdum gratiam fidei attracto etiam deus ipse in necessarijs ad salutem non deest, si ipse homo sic attractus, quantum in se est deo adiuuãte faciat. Multis enĩ scripturis cõprobari potest, deum adiuuare & illuminare, & suscipere non deserere homines tam iustificatos, quã non iustificatos, sic tamẽ attractos quãtum in se est facientes. Ipse dat spiritum bonum petentibus se, ipse prope est omnibus inuocantibus eum, ipse aperit pulsantibus, illuminat omnes accedentes ad se. Inuenitur ab his qui fidem habentes ĩ illum, quærunt illum in toto corde suo, in tota tribulatione animæ suæ.

Verum hic sciendum est omnes huiuscemodi scripturas loqui super homines iam præuentos dei gratia, seu initia quædam fidei habentes, quia iuxta Paulum Apostolum, Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt, sine fide nemo inuocat, nemo orat, nemo pulsat, nemo quærit. Alia est ratio credentis, alia nondum credentis, quia iam credens etiam nondum iustificatus, habet, inquit Hieronymꝰ testam, qua valeat haurire aquę pusillum, deo fiduciam inspirante, postulandi veniam, seu remissionem peccatorum.

Opor

Oportet aũt ad euacuãdas difficultates in argumẽto tactas ingerere, an hõ nondũ credẽs, nõdũ fidẽ habẽs, sed sibi derelictus in solis naturę iã viciatę talẽtis, q̃tũ in se ẽ faciẽs, sese ad accipiendũ fidei grãm pparet. Et manifestũ ẽ q̄ nõ, qa absq; gratuito auxilio dei crucẽ mortẽq; Christi reuelãtis, intusq; docẽtis atq; trahẽtis, nemo incipit credere. Hõ igit nondũ credẽs, nõ sic attractus, sed sibi derelictus in solis naturę viribus, q̃tũ in se ẽ faciẽs, nõ sese facit ad accipiendũ fidẽ præparatũ, qa ad accipiendũ fidei gratiã, pparat̃ volũtas a dño.

Hic iã si dixeris, Hõ nondũ fidẽ habẽs, sua orõe potest fidẽ impetrare, sicuti Corneli⁹ Centurio, Act. 10. Respõdeo absq; oĩ fide recta, hõ orare nõ potest. Initiũ fidei dat̃ nõ petitũ, vt hõ iã incipiens credere ex ipsius fidei petitiõe, cætera bona assequat̃. Neq; absq; oĩ fide erat Cornelius Centu. qñ orabat et dabat eleemosynas. Proinde doctores cũ dicũt deũ hoi q̃tũ in se ẽ facienti, nõ deesse sup his, quę sunt hoi illi ad salutẽ necessaria, intelligũt de hoie, q̃tũ in se est faciente, cœlitus attracto ad accipiendã grãm dei. Sic diuus Thom. qđ de facere q̃tũ in se est, in. 2. sententiarꝫ minus erudite disseruerat, ad saniorẽ & meliorem intellectũ declarauit in secũda. 2. & in cõmentarijs epl'æ ad Ro. 9. Sic & venerabilis Bonauent. dist. 28. secundi sententiarꝫ in solutionibus argumentorꝫ quæstiõis, vtrũ liberꝫ arbitriũ destitutũ oĩ grã gratis data, possit sese ad grãm gratũ facientem disponere, distiguit facere q̃tũ in se est bifariã dici, Vno qdem mõ positiue, veluti cum facit aliqd ordinatum ad grãm accipiendã, et ex intentiõe assequendi illã, facit tñ, q̄tum potest, & sic faciẽs q̃tũ ĩ se ẽ, ad grãm sese disponit, sed hoc nõ potest facere neq; absq; auxilio grę gratis datę, neq; absq; speciali motiõe dei intus suggerentis. Alio mõ potest intelligi priuatiue, vt dicat̃ facere qđ ĩ se ẽ, q facit qđ potest, q̃uis illud nõ fit ordinatum ad grãæ susceptionẽ, et sic faciẽs q̄tum potest, sine grã q̄dẽ opat̃, sed nõ disponit sese ad grãm. Cum autẽ quærit̃, an liberꝫ arbitriũ oĩ grã destitutũ possit facere aliqd aut nihil. Respõdet liberꝫ arbitrium sic destitutum aliquid posse, sed illud aliquid nihil esse respectu suscipiendæ gratię, sicut posse comedere, ambulare, plantare vineas, est aliquid posse, nihil tamen facit ad hoc, vt quis suscipiat gratiæ donum.

Facere q̃tum in se est, bifariã dicitur.

Paruulus baptizatus & furtim sublatus a paganis, atq; educatus inter illos, primum ad adultam perueniens ætatem, si faciat quantũ in se est, non deerit forsitan illi deus super his, quę sunt illi ad salutem necessaria, sed hoc non oportet sic cõsequens esse de alio paruulo non baptizato, qui nondum habet spiritum sanctum inhabitantem & custodientem omnẽ hominem iustum, quantum in se est facientem.

De paruulo baptizato inter paganos educato.

Verumtamen non perniciose fallitur, nec in hæresim consentit Pelagij, si quis tam pie de diuina sentiens misericordia, credat omni homini adulto aliquid gratuiti auxilij, pro loco & tempore adesse, quo valeat sese ad accipiendum, seu obtinendum gratiam præparare, & ita neminem ex adultis sic esse derelictum per totum tempus vitæ suæ in solis naturę talentis, aut si fuerit sic derelictus, eundem per ea, quæ facta sunt, seu per mundi fabricam posse assurgere ad cognoscẽdum ipsius dei creatoris inuisibilia, ex qua cognitione, si q̃tum in se est faceret, vt deum glorificaret, ad illumq; pro remissione peccatorum suspiraret, illuminaretur intus, vel prouideretur sibi de magistro, qui eum quod oporteat facere, doceret, quemadmodum solet dici, contigisse in Cornelio Centurione, Actuum decimo, & in Macedonibus, Actuum.16. quibus q̃tum in se est facientibus, diuinitus erat prouisum de magistris. Quod autem sic docẽtes, non consentiunt Pelagij hæresi, patet. Nam Pelagius docebat hominẽ ex naturalis arbitrij possibilitate sola, posse esse sine peccato, placere deo, recte viuere, & mereri gratiam ac fidem, qua Christian⁹ fiat, credere autẽ et bñ viuere, inqt, idcirco solũ esse dei dona, quia deus & liberũ cõdidit arbitrium, sine quo nõ posset homo credere, & præcepta dedit, quibus doceat, quemadmodũ sit viuẽdũ, & credibilia reuelauit quę credam⁹. Hęc Pelag. Secus autẽ sentiunt docentes, deum dare primã grãm quãtum in se est facientibus, quia isti, neq; dicunt hominem sine gratia iustificãte, posse esse sine peccato, neq; docent hominem posse credere, aut iuste viuere, aut mereri ex solis naturæ viribus, sed dicunt credere, & bene viuere, esse dei dona, non tantum, quia homini deus dedit & liberum arbitrium, & præcepta credendi, atq; bene viuendi. Sed quia deus per

Qui docent deum dare gratiam hominibus q̃tum in se ẽ facientibus, non cõsentiunt hæresi Pelagianæ.

spiritum sanctum diffundit fidem & charitatem in cordib⁹ eorum, qui pro loco & tempore coelitus inuitati, intusq; vocati, faciunt q̃tum in se est, voluntarie consentientes diuino spiritui reuelanti & pulsanti, consentiẽtes euangelio, nõ suis solius viribus, sed pręuenti persuasione sancti spiritus. Diximus autem de facere q̃tum in se est, in libro de captiuitate & redẽptione humani generis, latius in resolutione quęstionis, vtrum cuilibet homini adsit auxilium sufficiens, q̃ valeat fieri particeps fructuum ac meritorum passiõis Christi, & in capitulo de præparatione ad gratiam.

Ad hoc quod consequenter in argumẽto assumitur, nos ex nobis secundum solas naturę vires, stante prouidẽtia dei gñali, posse aliquid facere, quo facto p̃parati accipiamus fidẽ, gratiam aut charitatẽ, q̃uis nõ possum⁹ nobis has virtutes infundere. Respondeo hoc falsum esse. Nam absq; speciali suasione, seu tractu dei nemo potest sese ad accipiendam fidem, charitatem, aut gratiam præparare seu accommodare.

Pro intellectu tamẽ eorum, quę deinceps in eodem adijciuntur argumento, aliter in homine fieri virtutes, aliter opera virtutum, Sciendum est gemina esse dei dona, quędam fiunt in homine, sed non ab homine, quædam fiunt in hoĩe, & simul ab homine. Augustinus validissimus hæreticorũ malleus in epistola ad Sixtum, docet opera bona in homine fieri aliter, q̃ fidem. Opera bona, inquit, fiunt ab homine, fides autem fit in homine, sine qua illa non fiunt ab homine, aperte insinuans, opera bona fieri ab homine, sed fidẽ ex qua fiunt opera bona, fieri non ab homine, sed in homine a deo, quemadmodũ de charitate ait Apost. Charitas diffusa est in cordibus nostris p spiritũ sanctũ. Sic credere est dei opus in homine, quod etiam fit ab homine, loquimur aũt de credere, queãdmodum Christian⁹ credit. Habuit fidẽ quandam Pelagius, habuit & Donatus, habent & hęretici huius temporis fidẽ suã arbitrantes sese ex dei gratia esse veros Christianos, & sese totos pẽdere ex dei misericordia, sed hęc eorũ fides, nõ est spiritus sancti virtus, quę excludit oẽm falsitatis ptinaciã. Ad similitudinẽ aũt, quę in argumẽto adijcitur de homine in domo clausa, qui & si nõ possit illuminare do

Duplicia dei dona.

Fides non Christiana est in hæreticis.

mẽ.i.lumẽ ꝓducere in domo, vtiꝗ tñ poteſt facere aliqd, videlicet, aperire feneſtrã, quo facto domus a ſole illuminabit̃.

Reſpõdeo ex illa ſimilitudine cauendũ eſt, ne hõ arbitretur ſeſe ſuis viribus abſꝗ dei auxilio poſſe oſtiũ cordis aperire, ſeu cõſentire deo pulſanti. Quẽadmodũ hõ lãguidus in domo clauſa, nequit abſꝗ adiutorio ſeſe ad aperiendum feneſtrã erigere, Sic nemo, niſi diuinit⁹ attractus poteſt oſtiũ cordis ſui aperire deo pulſãti. Nã & ipſe interior pulſus, quidã eſt animę tractus. Quod igit̃ in argumẽto cõcludit̃ nos ex nobis poſſe facere aliqd, ꝙ accipiam⁹ dei dona, vtpote fidẽ et charitatẽ, verũ quidẽ eſt nos ex nobis .i. ex noſtris virib⁹ nõ ſolis quidẽ, ſed diuino ſpũ excitatis, & attractis. Certũ ẽ nos, inqt Aug. credere, ſi volumus, & ſeruare mãdata ſi volum⁹, & bñ viuere, ſi volumus. Certũ eſt deũ intrare ad nos ſi aperiamus illi corda nr̃a, & ſuſcipere nos ſi cõfugiam⁹ ad illũ, & accedamus ad thronũ gr̃ę illius, vt auxilium inueniam⁹. Sed vt hęc velimus, vt fugiamus, vt apiamus, vt accedamus, vt tñ velimus ꝙtũ ſufficit, vt mãdata faciamus, adiuuat̃, & ꝑparat̃ volũtas a dño. Proinde interrogãtib⁹ nos, cur nõ oẽs, ꝗbus euãgeliũ prędicat̃, credãt, cur nõ oẽs reſipiſcãt, cũ deus velit oẽs hoĩes ſaluos fieri. Bñ reſpõdemus, qa nõ oẽs ꝗ audiũt volũt credere, nõ oẽs, ꝗ vocãt̃, volũt reſipiſcere, vt ſalui fiãt. Credere, reſipiſcere, & pœnitere, vt crebro iã diximus, ſiunt a libero hõis arbitrio, ꝙuis nõ ſolo, ſed cœlitus attracto ꝑ ſpũm fidei diffuſũ in cordib⁹ nr̃is. Vltra vero interrogãtibus, cur deus in ſua poteſtate hñs oĩm hoĩm corda, nõ ſic ꝑparat, & attrahit corda oĩm ꝗ audiũt, qualiter aptũ nouit, vt nõ contẽnãt, ſed velint, & obediant. Cur non ab æterno pręparauit illis auxilia, quibus illos præſciret obedituros. Reſpondebitur forſitan, quia deus quoſcumꝗ trahit ſic trahit, vt eos dimittat in libero arbitrio, ex quo libero arbitrio, qui & contemnunt, & reluctantur deo vocanti, aut negligenter audiunt, ſuo merito malo ſe faciunt dignos, qui dimittant̃ ire ſecundum deſideria cordium ſuorum mala. Hæc veriſſima quidem eſt ſententia, ſed non ſatiſfacit propoſitę quęſtioni. Interrogat̃ enĩ nõ cur alij credũt, alij vero dimittunt̃ ire ſecundũ deſideria ſua, Sed cur de⁹ oĩpotens habẽs in poteſtate ſua

Credit homo ſi uelit, ſed ut uelit præparatur uoluntas a domino.

te sua oim hoium corda, nō sic trahit oim corda, vt velint credere. Cur dimittēs oēs in libero suo arbitrio, habēs in sua potestate trahere illos, nō secundū ęternum suum propositū preparauit illis auxilia, qbus obedirēt, & nō cōtēnerent, neq; audirent euangeliū negligēter. Hęc quęstio scrutat̃ occultissima & inuestigabilia diuinæ volūtatis et sapientię iudicia, et quęrit rationē eius, qđ est ab humano intellectu impenetrabile. Proinde ad eā respondendū ē cū Paulo Apostolo, neq; enī melius, aliquod inuenire poterimus, O homo tu qs es, q respōdeas deo, An nō habet potestatē figulus luti ex eadē massa facere aliud vas in honorē, aliud aūt in cōtumeliā. O altitudo diuitiarū sapiētię & sciētię dei, q̃ incōprehēsibilia sūt iudicia ei9. In eos q̃s sic trahit qualiter aptū nouit vt obediāt, ē iudiciū suę grãæ & misericordię. In eos aūt q̃s nō sic trahit vt obediāt, ē iudiciū iusticię. Q̃tū ad hui9 quęstionis a curiosis hoibus ꝓpositę respōsionē attinet, nūc sufficiat scire, q̃ pditio nr̃a nō ex deo, sed ex nobis sit. Saluatio aūt nō ex nobis, sed ex deo ē, Ipse castigat nos, inqt Tobias, propter iniqtates nr̃as, saluat aūt nos propter misericordiā suā. In his fidei sentētijs periclitari nō possumus secundum Apostolicā doctrinā, agnoscētes diuinā voluntatē in oibus quę facit erga gen9 humanū, esse ęquā & rōnabilē, operantē nūc secundū iudiciū suę misericordię, nūc aūt secundū iudiciū suę iusticię. Cur aūt erga hūc misericorditer, erga illū aūt iuste, prout agere ab æterno ꝓposuerit, noli scrutari, si nō velis errare. Talia sunt dei iudicia in reprobatiōe & prædestinatiōe diuina, sub qb9 occultū scādalū patiuntur hoēs a fide Christiana reprobi, nolētes intellectū dare in obsequiū fidei, deū videlicet oīpotentē oīa pręuidisse, oīaq; sapienter sua æquissima volūtate gubernare, & cōtra illi9 præscientiā atq; voluntatē nihil fieri posse, & deū ab ęterno electos suos ad grãm & viā etiā p̄parasse, alios aūt reprobasse, et decretis huiuscemōi p̄destinatiōis & reprobatiōis diuinæ, nō fatalē vllā necessitatē induci in volūtatib9 hoim, de qb9 diuinę p̄destinatiōis ac reprobatiōis iudicijs, añ exortā Pelagij hæresim, nondū fuerat exacte disputatū, qa nōdū sup his reb9 in quæstionē venerāt difficultates, hæreticis Pelagianis nondū ecclesiā perturbantibus.

Responsio ad curiosorum hominū quæstiones.

Ad scripturas in argumento citatas, quibus significatur deus expectare peccatores, vt resipiscant, pœnitentiam agant, & reuertantur ad dominum deum suum, ex quibus videtur consequẽs esse homines p vires solius liberi arbitrij posse aliquid facere vnde iustificetur, aut gratiam accipiãt.

Respondeo argumentum non concludere. Huiuscemodi enim scripturæ sunt accipiendę, non quemadmodum Pelagius interpretatus est, putans ex illis & similibus consequens esse, deum expectare impios, quatenus ipsi absq; dei miserentis auxilio credant, pœniteant, aut se iustos ac bonos faciant, sed quemadmodum ecclesiastica tradit definitio, docens, quod credere, resipiscere, pœnitere, recte viuere, sunt opa liberi arbitrij, nõ soli⁹, sed p spũm grę attracti & adiuti, qđ si sic cœlitus adiutũ, diuq; benignitate dei toleratũ, operari neglexerit, succiditur tandem velut arbor sterilis, quemadmodum & plane significauit parabola euangelica Lucę .13. vbi Christus de Iudæorum synagoga dicebat ad quosdam per similitudinem. Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quęrens fructum in illa, & nõ inuenit. dixit aũt ad cultorẽ vineę. Ecce tres anni sunt, ex quo venio quærẽs fructum in ficulnea hac, & non inuenio, succide ergo illam, vt quid etiam terram occupat. At ille respondẽs dixit illi. Domine dimitte illam & hoc anno, vsq; dum fodiam circa illã, & mittam stercora. & siquidẽ fecerit fructum, finantẽ in futurum succides eam. Vnde Paulus, An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignoras quoniam benignitas dei ad pœnitentiam te adducit. Secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei, qui reddit vnicuiq; secundum opera eius, ad Romanos secundo.

Ad id ergo quod consequenter in eodem argumẽto assumitur ex epistola beati Prosperi, & ex duobus libris Fausti, catholici episcopi omnes ecclesiasticos patres ante Augustini sæcula descripsisse propositum gratię dei vocantis, in hoc esse, quod deus velit omnes homines saluos fieri, & idcirco propitiationem sanguinis illius omnibus esse propo-

posi

positam, vt qui voluerint, salui fiant, & vnumquemque per discretionem boni & mali posse, & ad agnitionem dei, ad obedientiam mandatorum eius suam dirigere voluntatem, & ad gratiam; qua in Christo renascimur, peruenire.

Respondeo omnia patrum scripta, præsertim añ exortam, atque damnatam Pelagij heresim egent sale, & interpretatione sana, secundum Augustini regulam. Quando in doctrinis patrum opera bona tribuuntur, aut libero hominum arbitrio, aut naturę hominum ipsa gratia non commemorata non intelligitur exclusa, sed tacite intellecta, quemadmodum & docet venerabilis Faustus episcopus in scripturis sacris. *Regula Aug. de operibus bonis.* Regula est obseruanda, quando in eis gratia sine labore, aut labor sine gratia ponitur, non intelligit alterum esse separatum ab altero, sed tacitum, & suppressum secundum regulam illam, quam insinuat; inquit Antistes Augustinus. Non omnia quę tacentur, negantur. Quod ergo venerabiles patres docent oẽs, quotquot voluerint saluos fieri, & per liberum arbitrium, ac discretionem boni & mali posse ad gratiam, atque iustitiam peruenire, & propositum, seu prædestinationem esse secundum pręscientiam dei præuidentis, in qua quisque voluntate sit futurus. Hæc & id genus alia sunt accipienda, vt gratia dei liberantis, & adiuuãtis non intelligatur exclusa, sed tacite subintellecta, vt dicatur homo, supple, adiutus gratuita dei motiõe incipere credere, bene velle, & operari per naturã, p vim liberi arbitrij, per discretionem boni & mali. Deus enĩ non solũ pręscit, q sint futuri boni, sed & ipse quos elegit bonos facit sua gratia dum vocat, inuitat, trahit eorum voluntates, largiẽs spiritũ sanctificãtem, Neque vllus ex patribus sanctis ante Augustini tempora aliter intellexit liberum hominis arbitriũ posse incipere operari quicque boni. Vnde Cyprianus in bonorum operum congerie totum deo dandum nostrũ vero nihil ẽ, & Chrysostomus tradens regulam, sub qua periclitari nõ possumus, sine gratia dei nihil boni operatur homo.

Proinde ad quod beatus Prosper in epistola ad Augustinum recitat multos fratrum, & sororum Christi in Massilia, in Gallia, & intra Africam, temporibus illis consisten-

tes, fuisse opinatos scripta Augustini, quæ aduersus Pelagianos hæreticos condidit de vocatione, seu prędestinatione sanctorum electorum secundum propositum dei esse contraria opinioni patrum, & ecclesiastico sensui, addentes patrum omnium parem & eandem esse sententiam definientium prædestinationem secundum pręscientiam, & scripturas de epistola Pauli super hac re sumptas a nullo ecclesiasticorum patrum sic esse intellectas.

Cocordia omnium patrũ cũ sententia Augustini, de prædestinatiõe diuina

Respondeo beatum Prosperum verum quidem recitasse, multos videlicet seruorum Christi sic fuisse opinatos, dogmata Augustini de vocatione electorum secundum propositum dei esse contraria opinioni patrum, sed ipsi sic opinantes errabant, arbitrantes eundem Augustinum in suis libris contra Pelagium de gratia, & prędestinatione diuina ędítis, voluisse tollere liberi arbitrij opera, & in die iudicij deum non redditurum vnicuiq; secundum opera illius, quos errantes idem venerabilis Augustinus ad intellectum saniorem reducit in epistola ad Valentinum, tradens illic regulam, secundum quam sint accipienda omnia sua scripta, gratiam dei commendantia. Deinde quamuis patres Augustini prędecessores vocationem sanctorum secundum dei propositum electorum, non perinde atq; Augustinus expresserint, non sic elucedauerint, nondum exorta Pelagiana hæresi, nihil tamen contrarium doctrinæ eiusdem Augustini protulerunt, sed multis in locis eãdem, aut tacite, aut expresse satis approbarunt, optime scientes deum omnia præscire, omnia gubernare secundum æternam suam voluntatẽ & pręscientiam illius non posse falli, & æternum eius propositum, non posse ab vlla cã creata, neq; frustrari, neq; impediri, & neminẽ ex dãnata massa humani generis liberari, nisi quem gratia miserentis dei erexerit, & eũ quẽ erexerit ab ęterno fuisse electum ac scriptum in libro vitę, sed cum huiuscemodi sentẽtijs etiam est in scripturis sacris manifestum, sic electos ac scriptos in libro vitę ab ipso deo non cogi vt inuiti credant, aut inuiti benefaciant, sed vocari ab illo vt spontanee credant, & voluntarie benefaciant.

Proinde alij patres ad ista cõsideratiõẽ habentes attulerũt

sententias, quibus contra Manichæos defenditur natura bene viuere cum dei adiutorio, & deum iustum iudicem reddere vnicuiq; secundum opa. Ad id ergo quod fratres addebant omnium pene prædecessorum patrum parē esse sententiam definiētium prędestinationem secūdum dei pręsciētiā, Dicimus quod ipsi patres, verū quidē dicebāt, sic prædestinationē definiētes, verum serui, seu fratres Christi in Massilia sub temporibus Augustini intelligebant hanc patrum sententiam praue opinantes præscientiam dei solam tanq̄ de us pręscierit solum, qui futuri sint credētes, beneq; viuētes, & non proposuerit etiam sic adiuuare illos, vt fiant fideles; beneq; viuētes, sed de hoc in superioribus longe, lateq; diximus. Ad id quod postremum idem fratres seu serui Christi, inquiunt, scripturas de epistola Pauli, pręsertim exempla de Iacob & Esau, ratiōesq; sumptas super hac vocatione secundum propositum dei, a nullo ecclesiasticorū patrum sic esse intellectas. Patet responsio ex superioribus. Neq; enim id verum est, quod a nullo ecclesiasticorum patrum doctrina Apostoli ad Romanos de proposito dei secundum electionē, seu prædestinationē sic fuerit intellecta. Nam si vigilanter inspiciamus veterum patrum scripta, cōsiderare poterimus eosdem minime latuisse propositum dei super electos non posse ab vlla creatura, aut impediri aut frustrari. Quod si donemus a nullo ecclesiasticorum patrum doctrinam illam Apostoli scribentis, ad Romanos de vocatione electorum secundū æternum dei propositum sic fuisse intellectam. Non tamen inde consequēs est doctrinam Augustini de prędestinatione sanctorū contra Pelagianos, aut non esse in necessitate fidei, aut esse fidei Christianæ impertinentem, seu contrariam. Nam q̄uis textus ille Apostoli ad Romanos, & de Iacob & Esau posset forsitan interpretari in alium etiam sensum quem intellexerūt veteres patres studentes, nondum exorta Pelagij hæresi, sententias dare p natura liberi arbitrij, contra Manichæum, humanæ infirmitati medicinales, verissimas etiam & catholicas, sunt tamen alia scripturæ sacræ testimonia multa, quæ in alium sensum trahi non possunt, quibus Augustinus euidenter demōstrat

Interpretatio capituli noni ad Romanos, diuersa est ab interpretatiōe aliorum patrum.

 sua de

sua de prædestinatione dogmata. Ad id quod citatur in argumento ex libris Fausti coarguentis eos, qui docebant ex doctrina Pauli deum alios prędestinare, Alios autem reprobare, non habita consideratione vlla ad eorum opera, vel officia. Respondeo Faustum arguere, & refellere eos, qui ex doctrina Pauli apostoli docebant deum, alios reprobasse, alios autem prędestinasse, ita vt pro suę potestatis nutu violentoq; decreto, alios fecerit odio dignos, relinquatq; in perditionem. Alios autem faciat immutabiles, reddatq; salute dignos, eligatq; in salutem prorsus nihil operantes. Neq; enim pręscientia dei, neq; reprobatio cogit impios, si conuerti voluerit. Vnde Faustus ipse duos illos libros edidit pro defensione liberi arbitrij statuendi simul cum gratia. Proinde & ipse in eisdē refellit quidem prædestinationem, & reprobationem quandam, qualem ponebant ipsi contra quos scribit, qui arbitrabantur prædestinationem, & reprobationem sic oportere defendere, vt tollerentur liberi arbitrij opera, ita vt deus non secundum opera iudicaturus esset hunc mundum. Sed nequaq; voluit Faustus coarguere prædestinationem & reprobationē, quā venerabilis pater Augustinus ex scripturis sacris illustrauit, qua videlicet deus ab æterno decreuit ex massa perditionis, Alios secundum iudicium suæ misericordię, ita prępararе & adiuuare, vt credāt, ac gratiam habeant, qua recte viuant, & perueniant ad vitam æternam. Alios autem secundum iudicium suæ iustitiæ non ita prępararе, & adiuuare. Vnde Faustus in libris illis imitatus interpretationem veterum videlicet, Origenis, Chrysostomi, Ambrosij definientium dilectionem illā dei, & odium secundum ęternum propositum dei per præscientiam, siluit quidem de prædestinatione illa, & reprobatione, quam tacet Augustinus, sed non coarguit illam.

Declaratur doctrina Fausti episcopi de prædestinatione & libero arbitrio.

Ne quis autē fallatur ex doctrina eiusdē Fausti episcopi scribentis duos libros de gratia, & libero arbitrio.

Pro intellectu omnium eorum, quę in eisdem libris traduntur supponenda sunt aliqua studioso lectori.

Primū oportet considerare quęnam fuerit eiusdē Fausti, in eisdē libris præcipua intentio. Ea autem fuit scribere cō

tra hæ-

tra hęreses illius temporis, quas & recitat in prologo eorundem librorum, scribēs ad Lucidū presbyterū, q ex doctrina Pauli apostoli, præsertim ad Ro. 9. & ex prædestinatiōe, & reprobatione dei absq; meritis operū, alios prędestinantis, alios autem reprobantis arbitrabatur consequi non esse vl-la merita, aut liberi arbitrij opera, sed vniuscuiusq; hominis totum vitæ cursum esse origine definitum, necessitatiq; subiectum, & omnes reprobos, qui pereunt propter originale peccatū in Adam perire, nec accepisse, vt salui esse possint.

Diuersæ interpretationes capituli noni ad Romanos cōspirant in unitatē fidei.

Proinde idem Faustus ex scripturis sacris studuit trahere sententias medicinales, quibus destruerentur supradictæ hęreses. & ostenderentur non omnium reproborum hominum voluntates in Adam perire, earundem quoq; voluntatum esse opera bona aut mala, & deum iudicaturum esse hunc mundum secundum vniuscuiusq; hominis opera.

Sic in capite nono ad Romanos eas annotauit sententias, quibus opera, & studia humanarum voluntatum comprobant, ostendēs Israhelem non peruenisse in legem iustitiæ, quia non ex fide, sed ex operibus voluit iustificari. Gentes autem inuenisse iustitiam ex fide, & sic vniuscuiusq; voluntatis opera esse causas, Cur deus dilexerit Iacob & odio habuerit Esau, quia videlicet Iacob populusq; in eo designat⁹, credidit in eum, qui gratis iustificat impium. Esau autem populusq; in illo designatus noluit credere in eum, q gratis iustificat impiū, sed in operibus gloriatus, suā voluit statuere iustitiam. Vnde de vtrisq; ait Apostolus, Gentes quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam. Apprehenderunt, inquam, non otiosi, & nihil prorsus agentes, sed ex fide credentes, & inuocantes eum, qui iustificat impium. Israel vero sectans legem iusticiæ, in legem iusticię non peruenit, quia non ex fide, sed quasi ex operibus, offenderunt eni in lapidem offensionis. Vides igitur secundum doctrinam Apostoli Pauli, q fides & obedientia fuit gētibus via perueniēdi ad iustitiā, Iudęis vero propriorū opm arrogantia, & incredulitas fuit causa non perueniendi ad iustitiam. Et propter huiuscemodi opa a deo pręuisa, dictū est, Iacob dilexi, Esau odio habui, cū adhuc nō essent nati.

Proinde dum dicitur, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, Maior seruiet minori, nō omnia opera destruuntur, sed opera legis, quę fiunt sine gratia dei vocātis, seu attrahentis; Oportet enim in scripturis sacris intelligere sententias, & ex his quæ sequuntur, & pręmittūtur. Hęc sunt quæ ex illo capitulo nono considerauit Faustus contra eos, qui omnia voluntatis merita, & ipsam insuper hominis voluntatē conabantur tollere propter doctrinam Pauli in eodem capite. Opera igitur, & ipsa voluntas humana præcipue demonstrantur ex eo Apostoli dogmate, in quo ipsa putantur ab hęreticis maxime destrui. Primum in eo quod Apostolus dicit deum vocātem seu inuitantem, non cogētem. Cum audis deum vocantem intelligis eum non inferentem vim, sed suadentē. Deinde in eo quod dicit. Israhelem in operibus gloriari, atq; offendisse in lapidē offensionis, & idcirco iustitiam non apprehendisse, Gentes vero inuenisse iustitiam ex fide in Iesum hoc ex, quēadmodum exponit Augustinus non ex semetipsis præsumendo, sed eam ex fide in Iesum impetrando, Omnis enim qui inuocauerit nomen domini saluus erit. At dices forsitan hoc quod dicit Apostolus ex vocante non illic acceptum esse pro eo quod est ex inuitante, sed pro eo quod est secundum æternum suum propositum prędestinante. Vnde & Augustinus multis in locis coarguit interpretationem eorum, qui in capitulo illo ad Romanos, dilectionem Iacob, & odium Esau referunt ad futura opera pręuisa, volens Iacob dilectum esse ex sola voluntate dei miserentis, Esau odio habitum similiter ex solo dei beneplacito iusto, & ęquo iudicio deserentis, seu indurantis, non ex vllis operibus, neq; præteritis, neq; futuris præuisis. Alioqui conclusio Apostoli non sequeretur non est igitur volentis, neq; currentis sed dei miserentis, & rursus. Igitur cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Vnde argumentatur hoc pacto Augustinus, si voluisset Apostolus ex futuris bonis, inquit, operibus præuisis Iacob esse dilectum, & ex futuris malis Esau odio habitum, nequaq̄ dixisset Apostolus non ex operibus, sed ex vocante dictum ē, Maior seruiet minori, sed dixisset ex futuris operib^9^, quę stionem

Liberum arbitrium & opera eius ex capite nono ad Romanos demonstrantur.

Argumentum Augustini.

stionemq; quam sibi proponit, non soluisset per dei miseri-cordiã, interrogatusq; hoc pacto. Quid ergo dicemus, Nũqd iniquitas est apud deum, qui de duobus anteq̃ nascantur, vnum diligit, alterum odit, Respondisset, Absit, prȩuidit enĩ vniuscuiusq; actus & exitus, Prȩuidit futuram in Iacob fidem, obedientiam & credulitatem, In Esau prȩuidit, inobedientiam & arrogantiam. Nunc autem Apostolus sic non dicit, sed dilectionem ad solius dei retulit voluntatem miserteri volentis, Miserebor, inquit, cui voluero, & clemens ero in quem mihi placuerit. Insuper si Apostolus opera futura voluisset intelligere esse causas, ex quibus deus miseretur vnius, & alterum indurat, Ipse obiectionem quam sibi proponit hoc pacto. Dices itaq; mihi. Quid adhuc queritur, Volũtati enim eius quis resistit? Non soluisset dicens. O homo tu quis es qui respondeas deo, nũqd dicit figmentum ei, qui se finxit, &c. sed retulisset miseratione & indurationẽ potius ad liberum hominis arbitrium, & dixisset. O homo in potestate tua erat, si voluisses, te peruenisse per liberi arbitrij opera vt non indurareris, sed assequereris misericordiã. Nunc autem Apostolus soluẽs sic non dicit, sed omnia tribuit potestati diuinȩ voluntatis, adducẽs etiam exẽplum de figulo, qui operatur de luto vas secundũ nudum suæ voluntatis beneplacitum. An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud vas in contumeliã. Videtur igitur doctrina Augustini definiẽtis nulla esse futura opera nec bona nec mala, propter quæ Iacob fuit dilectus, & Esau odio habitus, prorsus cõtraria doctrinæ venerabilis Fausti & aliorũ interpretãtiũ & docẽtiũ dilectionẽ & misericordiã erga Iacob esse propter prȩuisã in Iacob fidem, credulitatem atq; obedientiam, odium autem erga Esau propter arrogantiam, incredulitatem, & contemptũ. Immo & videtur Augustinus sibimetipsi contrarius, dum alibi dicit hominem impetrare iustitiam ex fide in Iesum. Alibi vero dicit, vt homo iustus fiat nulla esse opera seu merita, deĩde & Apostol⁹ si sic intelligat absolute, vt popul⁹ in Iacob designatus fuerit dilectus, non propter vllum prævisum opus, videbitur idem Apostolus sibi contrarius ĩ eo

dem sententiarum contextu. Primum dilectionem dei iustificantis, tradens esse ex vocante deo sine operibus, & postea prope finem capituli, gentes in Iacob designatas inuenisse iustitiam ex fide sua & obedientia. Israelem autem non peruenisse in iustitiam, quia in suis operibus gloriatus, non ex fide voluit iustificari, sed ex operibus, contemnens Christum, & suam volens iustitiam constituere.

Sententia patrum cõformis doctrinæ Augustini.

Hæc sunt in quibus propter diuersas patrum sententias, forsitan conturbari possit mens studiosi lectoris, sed diligenter inspicientibus, facile est considerare, nullam esse in sententijs fidei contrarietatem, neque Faustum, neq; alios vspiam docuisse vllum esse hominis meritum, propter quod a deo aut vocetur, aut præparetur vt credat, & ex impio iustificetur, quis plærumque sit super intellectu scripturarum pia quædam inter doctores sanctos controuersia. cum patet ex fide catholica alijs sic, alijs autem aliter interpretantib⁹, vtrisq; tamen sententias veras & catholicas ex eodem scripturarum contextu colligentibus, quemadmodum accidit super his, quæ in argumento proponuntur.

Pro quorum vero & catholico sensu sciendum est, quod voluntas hominis bona præcedit multa dei dona, sed vt præparetur a deo & fieret bona, nulla præcedit in homine illo voluntas bona, vt homo ex massa perditionis vocetur, aut ad regenerationis lauachrum, aut ad fidem, intusq; ita doceatur a deo, vt credat nullum est meritum. Non est hominis opus vllum, aut quo meretur dei auxilium præparantis illum ex massa perditionis, aut dignus sit ita adiuuare, vt ex fide in Iesum, fiat vas in honorem, resipiscat a veteri vita. Tota humani generis massa per peccatum ordinata est in contumeliam. Proinde si ex hac faciat vas in contumeliam, facit secundum exigentiam materiæ debitam. Si autem ex illa faciat vas in honorem, sublato peccato, infundens formam nobilem, ex sola sui ipsius liberalitate, facit non propter vllum hominis meritum. Et ad hæc considerationem habuit venerabilis pater Augustinus, definiens dilectionem seu electionem, qua ita diligitur homo, vt ex massa perditionis segregatus fidelis fiat. Cum autem

iam

iam vocatus est homo, vt fidelis ac dignus deo sit spiritu sidei & charitatis desuper accepto multa sunt illius merita, quibus superlucratur alia dei dona seu talenta. Et ad hæc considerationem habuerunt venerabiles patres, definientes dilectionem, qua homo diligitur ad bonum aliquod suo tempore, tribuendum illi propter præuisam in illo fidem, obedientiam, inuocationem, & orationem, seu eleemosynam, quemadmodum deus dilexit Cornelium Centurionem, ad tribuendum illi regenerationis lauacrum, propter orationes, & eleemosynas ex fide quadam prodeuntes.

Si quis ergo dixerit in Iacob, & in populo designato per Iacob antequam nasceretur, præuisam fuisse fidem & obedientiam, & propter hęc opera præuisa, illum fuisse dilectũ ad premium quoddam, & remunerationem, & coronam gloriæ, verissimum quidem dicit, sed is cum ex scripturis sacris didicerit, fidem illam & obedientiam esse dei voluntatis dona, respondeat quid fecerat homo boni operis, quo merebatur vocari ad fidem, intusq; ita præparari, adiuuari, attrahi, seu doceri vt crederet, & credendo spiritum fidei principium omnis meriti acciperet.

Respondeo igitur Augustinum arguere eos, qui docuerunt deum dilexisse Iacob, & populum in illo designatũ, propter futura opa præuisa, & alterũ odio habere vocabulis dilectiõis & odij acceptis pro prædestinatione & reprobatione, de quibus tractat scriptura, docens deum suos electos ante mundi constitutionem prædestinasse, vt fiant vasa gratiæ, secundum propositum suum, operans omnia secundum consilium voluntatis suæ, Alios autem deseruisse in vasa contumeliæ. Si deus suos electos ad primam gratiam, vel ad auxilium, quo ad primam gratiam præparatur, prædestinasset propter præuisa opera in illis, eiusdẽ gratiæ meritoria, consequens esset primam gratiam dari ꝓpter meritum liberi arbitrij sine gratia operantis, & ita principium salutis esset ex nobis, tanquam ex nobis, statueretur q; Pelagiana hæresis. Sed nequaquam reprobat Augustinus sententiã eorũ tanq; falsam, qui docuerũt deũ dilexisse Iacob ad premiũ vel remuneratione tum in hac vita,

Declaratur sententia Augustini esse cõsona omnibus patribus antecessoribus de prædestinatione diuina scribẽtibus.

cum in futuro sæculo, tribuendam propter præuisa ab illo opera bona, gratia adiuuante futura. odisse alterum ad seruitutē supplicij irrogādi propter futura merita mala olim præuisa. Ex scripturis sacris firmissima fide tenendum ē deum vēturum iudicē esse, & reddere vnicuiq; secundum opera eius. Deinde & ipsum dare gratiam ac remissionē peccatorum præparantibus se, credētibus, pœnitētibus, orantibus, ac supplicantibus, & ita propter opera quædam tanquā dispositiones, & præparationes in gratiam dandam ordinatas. Verum Augustinus textum Apostoli ad Romanos, non secundum tales sensus est interpretatus, arguens etiam eos, qui sic interpretantur, tanquam non assequutos illic, verum Apostolicæ doctrinę sensum, habens argumenta, & rationes, quibus sibi visum erat Apostolum Paulum loqui nō de dilectiōe, qua de⁹ vult dare alicui bonū aliquod propter præuisa opera, quæ sunt tanq̄ merita, & dispositiones, seu pręparationes ad bonū illud, sed de dilectione p̄destinatōis p̄parātis hoīem ad primā gratiā, qua valeat bene operari, & sine qua bñ operari non potest, qua ita præparatur, vt fiat iustus, qui pri⁹ erat impius. Cuius gratię nulla sunt merita, pręterq̄ Christi merita q̄nquidem meritis impij nō gratia debetur, sed pœna, & istū sensū delegit Aug disputans contra Pelagium asserētē gratiā primā dari propter solius liberi arbitrij opera. Chrysostomus autem & Ambrosius, Faustus quoq;, & alij venerabiles patres, quibus disputatio erat contra eos, qui ex textu illo Apostoli arbitrabantur sublatum esse liberum hominis arbitrium ad aliū quendam sensum etiam verissimum, & catholicum. Intellexerunt apostoli Pauli doctrinam eliciētes ex illa sentētias, ex quibus demōstraretur liberū hoīs arbitriū, & opera illius, tum bona tum mala docentes, Iacob præ Esau esse honoratum propter opera præuisa interpretantes hoc quod dicitur non ex operibus sed ex vocante dictū est & c̄, etiam oportere intelligi non ex operibus legis sine gratia factis, ac si dicant, Iacob quidē fuit præ Esau dilectus propter præuisa op̄a, sed non propter op̄a legis, neq; propter op̄a vlla, quæ facturus erat sine gratia. Non sunt igitur sententiæ patrum

hac

hac in re cōtrariæ quis alij sic, alij aūt aliter eundē scripturę locum interpretantur, vtrisq; afferentibus sententias verissimas ex alijs scripturę locis euidenter demonstrabiles.

Ad id autem quod consequenter in argumento cōcluditur, Apostolum Paulum in eodem capite sibiipsi contrarium fore, si populus in Iacob designatus significet esse dilectus, non propter vllum præuisum opus, cum postea tradat in eodem capite, gentes inuenisse iusticiā ex fide, ex obedientia, ex eo quod inuocauerint nomen domini. Impius si iustificetur ex motu fidei obediendo, & inuocando iustificatur, ergo ex operibus, siquidem credere, obedire, orare, & inuocare sunt liberi arbitrij opera.

Respōdeo Apostolum Paulum etiam sic intellectum, nequaq̄ esse sibiipsi contrarium. Quod ex trib⁹ potest esse manifestū. Primum q̄uis ex pręuisis operibus, vtpote ex motibus fidei obediētię interioris pœnitētię populus Iacob fuerit iustitiam assequutus, non tamen fuit iusticiam assequutus ex operibus legis sine fide operatis, in quib⁹ gloriabat̄ Israhel, volens suam constituere iustitiam, & hoc insinuat ipse Apostolus dum in calce capituli dicit. Israhel sectando iusticiam in legem iustitię nō peruenit, quia non ex fide, sed quasi ex operibus. Vbi antiqui codices adijciunt genitiuum legis, dicentes hoc pacto, quia non ex fide, sed quasi ex operibus legis. Deinde aliud est populum in Iacob designatum iustificari, concurrentibus operib⁹ liberi arbitrij credentis, obedientis, & pœnitentis. Aliud est populum in Iacob designatum ad gratiam electionis prędestinari, seu prędestinatū esse propter huiuscemodi opera præuisa. Postremō q̄uis populus in Iacob designatus fuerit ex præuisis operibus, tāq̄ ex pręparationibus quibusdam iusticiam assequutus, nō tamen fuit assequutus illam ex ipsis tanq̄ ex meritis gratiæ iustificantis. Quod autem ex paruulis absq; motu proprij arbitrij, alij baptizantur, alij sine baptismi sanctificatiōe rapiuntur, non infirmat hanc quam dicimus sententiam, quia quemadmodum ipsi nondum peccauerunt propria voluntate, ita & ipsis subuenitur per alienæ voluntatis arbitrium, absq; cōcursu proprię voluntatis. Vnde per omnia volunt

na sacræ literę euidenter loquuntur ad homines, in quibus apparere potest propriæ voluntatis iudicium. Veluti cum dicitur, Pœnitemini & credite euangelio. Conuertimini ad me, & redite priuaricatores ad cor, & id genus scripturæ innumerę, quib⁹ liberum hominis admonetur arbitrium, & ita in iustificatione impij concurrunt quidem liberi arbitrij opera saltem interiora, sed opera illa, neq; fiunt absq; dei miserentis gratia, neq; sunt meritoria iustificationis, aut remissionis peccatorum, aut primę gratiæ, seu fidei, qua iustificatur homo. Ad habendum gratiam iustificantem oportet quidem animam motu quodam liberi arbitrij fieri pręparatam, sed hęc præparatio est ex peculiari vocantis, atq; inuitantis dei auxilio, quod vt cœlitus præstaretur nulla sunt liberi arbitrij, neq; merita, neq; præparamenta, præuenit enim omnem hominem iustificandum dei misericordia.

Et ex eadem responsione patet etiam Augustinum sibi metipsi nō esse contrariū, dū docet hominem sibi ex fide impetrare iusticiam, seu peccatorum remissiōem. Aliud enim est impetrare remissionē peccatorum, aliud mereri illā, quē admodum, & ipse idem Augustinus demonstrat in epistola ad Sixtum Romanum presbyterum. Remissio, inquit, peccatorum nullis pręcedentibus meritis datur. Quid enim meriti possunt habere peccatores, nisi meritum malum, sed tamen nec ipsa remissio peccatorum, sine aliquo merito est, fides hanc impetrat. Neq; enim nullū ē meritum fidei, qua ille dicebat. Deus propitius esto mihi peccatori, plane vides Augustinum docere remissionem peccatorum nullis p̄cedentibus meritis dari, peccatorem quoq; nondum iustificatum non habere meritum nisi malum, & tamen in homine nondum iustificato aliquod esse meritum fidei, qua potest impetrare illā, sed hanc fidem non posse esse in homine absq; vocātis dei grā. Vnde sciendū est, quod nos ea quę nō meremur operando sæpenumero pręuenti quodā dei miserētis auxilio impetramus supplicādo, & orādo. Quēadmodū demonstrat diuus Thomas .2. quęst.83. articul .15. & .16. Oratio hominis nondū iustificati, est quidē remissionis peccatorum impetratoria, sed non est ipsius meritoria. Impetra

tio innitit liberalitati, aut gratiæ, atque misericordię eius quē oramus, in cuius potestate est si velit, aut liberaliter dare, aut absque vllius iniusticiæ nota denegare. Meritum autem innititur iusticiæ, est enim opus recte factū, per quod operās fit premio aut brauio dignus. Vnde & habet mercedem iusticiæ debito sibi respondentē. Diximus autem de his latius in tractatu de sanctorum meritis. Quamuis autem reus & miser peccator nondū iustificatus, neque sit dignus, neque sibi meritum faciat, vt exaudiatur, diuinæ tamen liberalitati atque misericordię cōgruit, & dignū ē, vt homini misero etiā indigno, iā ingemiscenti veniāque precanti suā gratiā & misericordiam largiatur, quē neque ad ingemiscendū, neque orandū instigasset, si prorsus illius misereri nollet. Reuelauit spiritus sanctus in scripturis sacris peccatores talem posse fiduciam erga deum concipere. Fili peccasti, inquit sapiēs, non adijcias vltra, sed & de pristinis deprecare, vt remittātur tibi, miser homo adhuc immundus, & fœdatus luto voluptatis suā agnoscēs indignitatē, vidēs se nō posse fieri nisi dū ab alio, q̄ a solo deo si offerat sese cū quadā peccatorū suorū displicentia mundandū ab illo, deū ad miserendū prouocat.

Fiducia quam peccatores erga deum concipere possunt in scripturis sacris reuelatur.

Prædestinati, adulti, vt veram inuenirēt iustitiam, vt haberent fidem, qua fierent iusti, factum quidem est concurrentibus liberi arbitrij operibus, quia scilicet crediderunt, obedierunt, & abrenunciauerunt veteri vitę, sed huiuscemodi liberi arbitrij opera videlicet credere, ingemiscere, obedire, seu consentire deo vocanti non fuerunt in illis merita, quibus merebātur a deo vocari, ad fidem inuitari, & iustificari. Sic quod Iudęi reprobi veram non apprehenderunt iusticiam, factū quidem ē propter ipsorum opera mala, quibus meruerūt derelinqui, & nō adiuuari ad fidē, quia videlicet noluerūt credere, & offenderūt, vt inquit Paulus, in lapidē offensionis, & operibus legis gloriātes suā voluerūt constituere iusticiam, sed quod in istis, nō quēadmodū in alijs sit voluntates sic a deo præparatę, atque adiutæ, vt non mererent deseri, vt audiētes euangeliū non contemnerent, sed obedirēt, non est factum propter ipsorū opera mala, sed ex iusto iudicio dei, deserentis illos secundum conditionem naturæ debitam.

Sic Augustinus in lib. de prædestinatione sanctorum, Credunt, inquit, isti, quia volunt credere, non credunt illi, quia nolunt. Si autem roges cur illi volunt, isti nolunt. Respondetur, quia in illis, inquit, præparatur voluntas a domio, in istis non præparatur. Verum & in istis, quamuis nõ ita præparetur voluntas, vt credant, vt obediant, ita tamen in quibusdam fuit præparata, vt possent non contemnere, vt possēt deo adiuuante credere. Proinde & infidelitas illis in peccatum reputata, etiam referri potest ad liberum ipsorũ arbitriũ nolentium credere, non semper est peccatum non credere in Christum, sed nolle credere & contemnere Christum, semper est peccatum. Amplius hic sciendum, hominem posse sibi facere merita mala, quibus mereatur deseri & non adiuuari ad fidem atque iusticiam, sed non posse sibi facere vlla opera bona, quibus mereatur ad credendum & obediendum euangelio adiuuari aut iustificari, & ex massa perditionis segregari. Quod & diligenter videtur obseruasse vas electionis Apostolus Paulus in eodē capite ad Rom. 9. assignans causam, quamobrem Israel sectando legem iusticiæ, in legem iusticię non peruenit, quia non ex fide, inquit, sed quasi ex operibus legis, & quare non ex fide, offenderunt enim, inquit, in lapidem offensionis, Vbi videtur assignare meritum eorum malum, esse causam, propter quam meruerunt non peruenire in fidem iustificantem, non sic autem assignat opus bonum pro causa assequutionis fidei aut iusticiæ. Dat quidem deus gratiam iustificantem seu remissionem peccatorum, propter motum liberi arbitrij, ad illam ex diuina motione sese præparantis, sed nõ propter illam, tanquam propter meritum, quamuis propter illam tanquam propter dispositionem seu præparationem, quam in gratiam dandam ordinat. Proinde ne fallaris, oportet considerare huiuscemodi reciprocas loquutiones. Deus dat gratiam propter præparationem liberi arbitrij, sese ex motione diuina ad illam præparantis, et deus motum liberi arbitrij sese præparantis excitat, propter gratiam dãdam, neque enim pariformiter accepta præpositio, propter, quemadmodum dicimus reciproce sanitatē fieri propter ambulationem, tanquam propter causam efficiētem, & rursus.

sus ambulationem fieri propter sanitatem, tanq̃ propter sine. Vnde concedimus hominē sanari ꝑpter ambulationem, & hominem ambulare propter sanitatem.

Ad id autem quod consequenter in argumēto ex doctrina Fausti assumitur, dicentis Christum suam gratiam omnibus offerre, & candem gratiam esse generale munus & publicum omnibus expositum. Respondeo admittere Christum iam sub lege euangelij pro loco & tempore communicare omnibus adultis auxilium sufficiēs, q̃ possēt salui esse nō obuiat supradictis, mō auxiliū illud gratiæ, intelligatur fides, aut excitatio, vel ad fidem, vel ad initia quędam fidei, non autem naturæ talentum, secundum quod sumus substantię rationales, dissidentes a beluis, quemadmodum Pelagiani docuerunt. Libenter audimus Christi gratiam omnibus oblatam, omnibus ex ęquo propositam, sed quid confert hoc reprobis, illam aut contemnentibus, aut negligentibus, quibus melius fuisset illā gratiā non impendi, q̃ ipsos hanc contemnentes reos fieri. Hacten⁹ pro concordia sacrarū scripturarū atq; ecclesiasticorū dogmatum, quæ in argumēto secundo, & in argumento altero cōtrarijs vijs illi opposito, ꝓ defensione liberi arbitrij proponuntur, sūt dicta sufficiēter.

Iam pergamus ad examinandum ea, quæ in argumēto tertio pro defensione gratię, & in altero argumento contrarijs vijs illi opposito, pro defensione liberi arbitrij assumuntur. Omnes autem difficultates quę illic aut assumuntur, aut concluduntur, possunt considerantibus esse manifesta, ex his quæ in superioribus sunt dicta. Verum pro tardioribus & minus forsitan capacibus, non est inutile aut superuacuum frequentius eadem, alijs atq; alijs verbis inculcare. Ad illud ergo quod primo assumitur ex creatiōis & natiuitatis corporalis seu resuscitationis similitudine cū iustificatiōe seu natiuitate ac resuscitatiōe ad vitā spiritualē.

Respondeo ex admissa similitudine, non oportere consequēs esse, nullam esse hominis voluntatem libere operantē. Nam etiam paruulis vix rudimenta dialectices attingentibus, manifestū est consequentiam esse inualidam, voluntas hominis nō valet operari neq; gratiam iustificantē, neq; suā

 salu-

salutẽ & iustificationẽ, neq̃ vitã suã spiritualẽ, ergo ipsa voluntas iã spiritualiter viuificata, iustificata nihil potest libere operari. Deinde ad antecedẽs assumptũ dicimus, natiuitatẽ ad vitã corporalem, & natiuitatem ad vitam spiritualẽ conuenire quidem in hoc, quod quemadmodum homo corporaliter nascitur & creatur, non propter vlla opera quibus meruerat sic nasci & creari, ita homo ad vitam spiritualem prædestinatur & renascitur, non propter vlla opera quibus meruerat ad vitam talem renasci, aut prędestinari. Sed tamen non esse omnimodã similitudinẽ patet. Nam ex scripturis sacris est manifestum hominem vt iustificetur oportere etiam aliquid agere, vtpote credere ac pœnitere veteris vitę, homo aũt vt nascatur, nihil operatur. Vnde Aug. qui creauit nos sine nobis non iustificat nos sine nobis, neq̃ eni natiuitas corporis, neq̃ etas, neq̃ incrementum corporis est in voluntate hominis, nullus quãdo vult creatur, aut nascitur, aut secundum carnem crescit. Quisq̃ autem quando vult ad spiritualem vitam regeneratur, crescit & proficit, nemo ex aqua & spiritu sancto nascitur nisi volens. Vnde interrogatur regenerandus vis baptizari? abrenuncias sathanę & omnibus operibus? Credis in deum patrem? Hęc oĩa velle inq̃ baptizari, abrenunciare sathanæ & credere opera sunt humanę voluntatis. Proinde scriptura hortatur & monet hominem vt credat & abrenunciet sathanę, vt faciat sibi cor nouum & spiritum nouum, vt exuat hominem veterem, & induat nouum, sed vt velit homo hæc omnia facere necessarium est deum gratuita sua vocatione, ĩternaq̃ motione illum pręuenire, quę sane gratuita vocatio, ĩternaq̃ motio, nõ fit propter hominis merita, sed gratis sunt illi a vocante deo, inuitante, excitante præparata, quemadmodum scriptum est. Pręparatur voluntas a domino, & hoc est quod dicit Apostolus, non ex operibus, sed ex vocante dictũest, maior seruiet minori. Ex his igitur consequitur per prędestinationem diuinã sublatũ nõ esse liberum hominis arbitriũ. Sic Aug. in lib. de spũ et litera. Grã diuina, seu etiã ipsa p̃destinatio diuina, neq̃ impedit liberũ hominis arbitrium, sed potius in libertate confirmat hominis prędestinati voluntatem

Conuenientia & differẽtia inter natiuitatem corporalem, & natiuitatẽ spiritualem.

tem neq; cogit, sed præparat, excitat, inclinat, & intus docet hominũ viuificandorum animas, vt consentiãt ipsi deo pec cata remittẽti & iustificare volẽti. Atq; ita deus operatur in nobis velle, & operari ex bona voluntate, non quod nos nihil agamus, sed quia facit nos libere velle bene & libere operari, ex bona voluntate, sicut hi qui credunt iuuantur, vt voluntarie credant, & in fide recta semel accepta voluntarie maneant atq; proficiant, sic qui nondum credũt iuuantur, vt voluntarie credere velint. Et quemadmodum illi qui credunt in sua habent potestate vt exeant, sic qui nondum credunt in sua habẽt potestate ne veniant, qui & si fuerint prę destinati a deo vt essent credituri & perseueraturi in lege iusticiæ, tam suauiter tamen ac dulciter gubernantur a deo voluntates eorum ad credendum recteq; viuendum, vt & ipsi sentientes se posse excidere a via iusticiæ quotidianum implorant adiutorium, vt in eo quod inceperunt perseuerarẽt. In omnibus igitur operibus suis est voluntas hominis libera, verum quamdiu hic viuit nondum est in bonum confirmata, & idcirco mutabilis ac variabilis semper non est a peccato aut a peccatorum periculis secura.. Ad id autẽ quod consequenter in argumẽto assumitur, deus quos voluit prędestinauit, & quos voluit reprobauit, pro simplici suo beneplacito, absq; ratione vlla, non propter vlla prędisa opera aut bona in prędestinato, aut mala in reprobato.

Liberum hominis demonstratur arbitrium.

Respondeo Ex superioribus patet verũ esse, deum quos voluit prędestinasse, & quos voluit reprobasse nõ propter vlla præuisa opera seu merita, sed falsũ esse eundẽ pro sĩplici suo bñplacito absq; ratõe vlla alios pdestinasse, alios reprobasse, siquidẽ iuxta Pau. Apost. doctrinã ad Rom. 9. Ipse deus pdestinãdo suã voluit declarare misericordiã, & reprobãdo suam iusticiã. Cur aũt ad declarationẽ suę misericordię hos magis q̃ illos pdestinauerit nõ est iuestigãdum, cũ pendeat ex simplici eius volũtate, quæ cũ sit ratio & sapiẽtia imẽsa, fons oĩs bonitatis atq; iusticię nõ potest esse irrationabilis aut iniqua. Quẽadmodũ deus creauit beatũ Petrũ propter semetipsũ, cõmunicaturꝰ illi bonitatẽ suã, qua frueretũ Petrus ipse, sed cur magis illũ pp̃ter suã bonitatẽ creauit q̃ aliũ quem creare potuit, non est quærẽda ratio, quẽadmodũ neq; ratio

quęrenda, cur magis hunc mundum, quam alium creare voluerit, quia qualitercumque mundum aliter fecisset stultus homo præsumens disputare cum deo similes quæstiones facere posset, Cur sic & non aliter deus fecerit. Diximus autem de his latius in lib. de prouidētia diuina. Ad ea quę consequēter in argumēto assumunt ex doctrina Augu. in lib. de correp. & gratia, aliisque ex locis consideranda sunt sex sententię, quas assumit argumentum. Primam assumit de distinctione adiutorij in homine ante peccatum, & in homine post peccatum. Primo inquit homini datū fuisse adiutorium, quo posset permanere, & non permanere, si vellet, vt autem vellet in eius, inquit, arbitrio relictum esse. Nunc autem prędestinatis datur adiutorium non solum, quo possunt permanere, & non permanere si volunt, sed datur tale ac tantum, quo non nisi volentes & permanentes existant. Secundam sententiam assumit. Nunc post lapsum inter tot & tantas tentationes subuentum esse infirmitati voluntatis humanę, vt indeclinabiliter, & inseparabilter agatur a diuina gratia.

Tertiam assumit. Prędestinatorum ita certum esse numerum, vt nec eis addatur quicquam, nec minuatur ex eis.

Ex his concludit argumentum, prædestinatos nunc tale, ac tantum accepisse in hac vita adiutorium, vt a bona volūtate declinare non possint, nam si possent, non staret præfata distinctio Augustini inter adiutorium, seu gratiam primi hominis ante lapsum, & adiutorium dei nūc datum electis, segregatis ex massa perditionis. Adijcitur quarta sententia confirmatoria ex testimonio Pauli ad Romanos, dicētis. Certus sum, quia neque mors, neque vita, neque aliud quic quam poterit nos separare a charitate, quę est in Christo Iesu.

Quintam argumentū assumit. Perseuerare & non perseuerare non esse in arbitrio volūtatis humanę per Augustinū in libro de bono perseuerātię, seu de prędestinatione sanctorum dicentem. Perseuerātiam suppliciter posse emereri, sed eam, cum datā semel fuerit, non posse contumaciter amitti. Sextam assumit. Qui in accepta fide, aut in bona voluntate non perseuerat, donum perseuerantię non habet, & ideo nō habet, quia nō accepit, ideo autē nō accepit, quia deus

non dedit. Non peccat igitur quis non perseuerando in fide cum donum perseuerantiæ non acceperit, quam deo nō dāte habere non potuit.

Ad has sententias secundum ordinem propositum respondentes ad primam dicimus, quod argumentum citat sententiam ex Augustino, quam ipse Augustinus non sic dicit. Non enim habet Augustinus vspiam, quod adiutorium hominum primo datum fuerit adiutoriū, quo posset permanere, & non permanere si vellet. Nec item dicit, Gratia primo homini data erat, qua posset permanere, & non permanere in bona voluntate si vellet. Neq; tales item sentētiç ex doctrina Augustini ibidem concludi possunt, quia adiutorium, seu gratia Adæ data non erat illud quo non perseuerabat Adam, sed illud in quo non perseuerabat, quia non perseuerare in bono accepto de libero venit arbitrio, & nō ex dei adiutorio. Et ideo ex doctrina Augustini, sic dicēdum erat. Gratia seu adiutorium primo homini datum erat, in quo homo ipse permanere seu perseuerare, & non perseuerare poterat, si vellet, & sine quo in bono perseuerare non poterat, aut sic. Adiutorium primo homini datum erat, q̄ homo poterat perseuerare in bona voluntate si vellet, quod & per liberum arbitrium deserere poterat si vellet, & sine quo in bono permanere non poterat etiam si vellet. Et tales sententiæ vtiq; sequuntur ex doctrina Augustini, tradentis ibidem substātialiter propositiones tres. Quarum vna est. Adiutorium gratię primo homini datum erat, sine quo permanere, aut perseuerare in bono, aut facere bonum non poterat, & quo semel accepto perseuerare in illo adiutorio, & non perseuerare relictum erat in eius arbitrio. Quę propositio duas continet particulas, vna quod Adam ante peccatū indigebat auxilio gratiæ, sine qua bene viuere, & in bona voluntate permanere non poterat. Et hanc ponit sub verbis istis. Nec ipsum primum hominem deus voluit esse sine gratia, quem reliquit in eius arbitrio, quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem parum est, nisi adiuuetur ab omnipotente bono. Particulam secundam sic habet. Adiutorium hoc primo homini da

Deo adiutorio gratiæ primo homini dato.

e i tum

tum tale erat quod desereret cum vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret, vt vellet, atque in ipso, & in bona voluntate, in qua fecit eum ab initio rectum, permaneret.

Secunda propositio. Sanctis nunc in regnum dei praedestinatis, nō tantum ac tale adiutoriū perseuerantię datur, sine quo non possunt perseuerare in bono, verum etiam, vt per hoc donum recipiant bonam voluntatem, quam perdiderant, & per ipsum non nisi perseuerantes sint. In praedestinatis operatur quidem nunc deus posse bene velle, posse nō peccare, posse perseuerare absque peccato vsque ad mortem.

Verum non solum tale adiutorium operatur, sed longe fortius, atque potentius, quo facit vt homo ex auersa voluntate mutetur, & bene velit, ac perseueret. primum auferens malam voluntatem, quę non nisi ab ipso misericorditer vocante auferri potest. deinde immittens nouam voluntatem & cor nouum, per gratiae spiritum, sine quo non poterat habere voluntatem, nec bonam, nec a peccato liberam, tertio multifariam adiuuans praedestinatum, vt inter tot & tantos animę hostes vim facientes bonae voluntati acceptę, repugnantesque legi mentis ita pugnet, ac vincat, vt finaliter a gratia non deficiat. Et ad hoc valet exemplum, quod adfert Augustinus, de alimento quod est adiutorium, sine quo non potest homo viuere, & quo potest bene viuere si velit. Verum si sit homo infirmus, vt alimentum naturae suae necessarium nolit accipere, sed praue affectus, vel morbum suum non sentiens velit ea accipere, quę naturae sunt noxia, seu mortifera, opus est adiutorio, quo sanetur, vt velit alimētum accipere, & vincere procliuitatem naturae nitētem in contrarium.

Similitudo de adiutorio gratiae in Adam sumpta ex alimento.

Tertia propositio. Si primo homini, vel angelo ante peccatum Adae adiutorium defuisset, id est, non habuisset adiutorium, sine quo non poterat permanere in bona voluntate, vel in obedientia mandati accepti non sua culpa cecidisset. Nunc autem quibus tale adiutorium deest, iam poena peccati est, quibus autem datur secundum gratiam datur, & tanto amplius ac fortius, vt non solum adsit, sine quo

in bo-

in bono esse, & permanere non possumus etiam si velimus: verum etiam tantum, ac tale sit, vt velimus, & non nisi perseuerantes simus. Et per hoc patet solutio ad articulum secundum in argumento citatum, quo dicitur nunc subuentum esse infirmitati humanæ voluntatis hominis prædestinati, vt insuperabiliter, & ideclinabiliter agatur a diuina gratia. Nam hoc dicitur non quòd humana volũtas hominis prædestinati sit in bono confirmata, & immutabilis, seu indeclinabilis ad vitia, sed quod voluntas dei intendentis sua gratia sic iuuare electos, vt eant & fructum afferãt, qui maneat, sit efficax, certus & immutabilis, & ab humana voluntate non impedibilis, aut superabilis. Reprobato autem homini si desit tale adiutoriũ non fit iniustitia, quia non dei sed voluntatis humanę est culpa, in qua reprobus homo vsq; ad mortem deseritur, & ita manifestũ ẽ deo certissimum esse prędestinatorum hominum numerum. Quamuis autem ex prædestinatis nullus peccet, id est, in peccato perseueret vsq; ad mortem, quia dominus, cuius firmum propositum stat, manens immobile, nouit qui sunt eius, attamen quisq; prædestinatorum, quibus expedit incertam esse sui exitus cõditionem, q̃tũuis fidat sese electum esse, sentit sese habere voluntatem mutabilem, ad malum pronam, & secũdum hãc se posse ex se peccare, & in peccato vsq; ad mortẽ perseuerare. Et ideo nondũ securus timet sibi & trepidat ne finaliter in peccato moriatur, sollicite q; in lege dei ambulat, quemadmodum & Christus suos Apostolos prędestinatos admonuit, dicẽs. Vigilate & orate, estote parati, quia nescitis qua hora filius hominis venturus est. Atq; ita fit vt cum prædestinatione diuina liberum saluetur arbitrium, sine quo homo vigilare, orare, & viuere in lege domini non posset.

Quõ prædestinatus indeclinabiliter & insuperabiliter agitur.

De peccato vsq; ad mortem.

Ad sententiam tertio citatam cum assumitur. Prędestinatos nunc tale ac tantum accepisse adiutoriũ, vt a bona voluntate declinare nõ possint, nam si deuiare poss:nt, nõ staret distinctio inter adiutoriũ grę primo hoĩ datũ, & adiutoriũ gratię nũc datũ p̃destinatis, quod est cõtra Aug. resolutio ẽ. Respõdeo falsum est quod assumit, prędestinatos tale ac tm̃

accipere adiutorium a bona volũtate declinare non poſſint. nam & deus non facit eos quam diu hic viuunt in bona voluntate immobiles, ſed tam ſuauiter gubernat eos, vt volũtarie bene viuant, habentes tamen in ſe quo decidere poſſit & procliues ſint conformare ſeſe huic ſæculo. Et dũ contra hoc aſſumitur, tum ſequi vt non ſit diſtinctio inter adiutoria primi ſtatus, & ſtatus lapſi. Reſpõdeo id conſequẽs non eſſe. Nam poſt Adæ peccatum voluntas humana iam vincta peccati reatu auerſaq; a creatore ſuo, adeo eſt infirmata, vitiata, deorſumq; in terrena & corporalia incuruata atq; depreſſa, vt niſi deus ſua gratia vinculum illud peccati & inimicitiæ dirumperet, animamq; ſanaret, quæ infirmitatẽ ſuam, de peccato venientem agnoſceret atq; ſentiret, bene velle non poſſet, & iam bene volens inter tantas tentationes in bona hac voluntate perſeuerare non poſſet, niſi deus quotidianis ſuis auxilijs bonam illam voluntatem cuſtodiret, & virtutem pugnandi ſtrennue atq; vincẽdi quotidianis ſuis auxilijs ſubminiſtraret, quæ ſane omnia non fuerunt in Adam ante peccatum, qui fuerat conditus a deo rectus & bonus, id eſt, ſine vitio & peccato, in quo nullum adhuc erat bonę voluntatis obſtaculum, nullum intus habitabat malum, repugnans legi mentis, nullum foris bonæ voluntatis impedimentum, atq; ita in ſtatu lapſo ita dirigitur humana voluntas, vt velit perſeuerare & inter tot tantaſq; tentationes fortiter pugnare in bono quod cœpit deo ſuis auxilijs peculiariter quodammodo intus faciente, vt homo libere & ſpontanee hæc velit & faciat. Mirabilis deus, inquit ꝓpheta in ſãctis ſuis, deus Iſrahel ipſe dabit virtutẽ & fortitudinem plebi ſuæ, benedictus deus. Omnia inquit Paulus poſſum in eo qui me confortat. Ad quartam ſententiam citatam in argumento ex doctrina Pauli docentis, Nihil ipſum poſſe ſeparare a charitate, quæ eſt in Chriſto Ieſu, reſpondet Bernardus, Nihil eorum quæ Apoſtolus inumerat poteſt animam noſtram ſeparare a charitate, quia nemo poteſt perdere charitatem inuitus, vtiq; tamen propria noſtra volũtas, quę in ſe vertibilis eſt & mutabilis, & in hac peregrinatione nondum in bono confirmata, poteſt nos ſeparare

Diſtinctio inter adiutoria gratiæ ſtatus innocentiæ & ſtatus lapſi.

rare. Apoſtolus igitur cum illic multa recitauerit, quæ illā a charitate ſeparare non poſſunt, prætermiſit voluntatē propriam, quæ deum deſerendo & voluntarie peccando poteſt charitatem perdere, verumtamen ſunt qui dicunt Apoſtolū illic accepiſſe charitatem pro charitate increata, quam deus habet erga ſuos electos, qua ſcilicet ab ęterno dilexit illos ad bonum gratię in pręſenti ſæculo, & ad vitam æternam in ſęculo futuro, & ab illa nihil poteſt eos ſeparare, nempe hæc charitas eſt diuina prædeſtinatio, quam nihil etiā neq; propria voluntas poteſt caſſare aut impedire. Ad quintam ſententiam in argumento tertio deſumptā ex eiuſdem Aug. doctrina de dono perſeuerantię, hominem ſcilicet poſſe ſuppliciter emereri ipſum, ſed non poſſe contumaciter amittere illud, cum ſemel fuerit datum, & ita hominem qui ſemel accepit perſeuerantiæ donum amplius non poſſe peccare.

Reſpondeo ſicuti & ſupra dixi totum argumentum verum eſſe, accepto perſeuerantiæ dono, quemadmonum ipſum accepit Aug. videlicet non pro perſeuerantia tēporali, qua quis ſecundum tempus perſeuerat in fide & charitate, ſed de perſeuerantia finali, qua quiſq; electus perſeuerat vſq; in finem huius vitæ, de qua dicit Chriſtus. Qui perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſaluus erit. Hoc perſeuerantię donū diebus ac noctibus poſtulant ſancti in hac vita dicentes, Sanctificetur nomen tuum, & ne nos inducas in tentationem. Talis autē perſeuerantia non dicitur cuiq; data, niſi qui vſq; in finem perſeuerauerit. atq; ita cum fuerit ſemel accepta vſq; ad mortem eſt perſeueratum, quamobrem ſemel data contumaciter amitti non poteſt, quia iam poſt finem huius vitę āplius contumacia eſſe non poteſt. Et hanc eſſe Aug. intentionem plane habes libro ſecundo de prædeſtinatione ſanctorum. Ex his igitur liquidum eſt Aug. accepiſſe perſeuerantiam, non pro aliquo creato ſeu virture infuſa, quam hō in hac vita contumaciter non poſſet amittere, quia nulla talis, ſicuti iam patuit, eſt inſeparabilis faciens animam a bona voluntate immobilem, ſed pro permanſione, qua quis permanet in gratia ſeu charitate accepta vſq; ad mortem, quę ſane permāſio ſeu continuatio eſt quędam ipſius charitatis conditio ſeu circū-

De dono perſeuerantiæ quō nō poſſit contumaciter amitti.

ſtãtia. Cæterũ & hic ſciendũ, quod Aug. cum dicit talem per ſeuerãtiam vię ſuppliciter poſſe emereri, non intelligit quod eam quiſpiam ex condigno mereatur, quia talis perſeuerantia dependet ſolum ex motione diuina, quę ſanæ motio cũ ſit gratię primę, primũ ſub merito cadere nõ poteſt, quẽadmodũ neq; ipſa gratia prima, a qua eſt omne meritũ. Cum igitur perſeuerantia in gratia primum gratis accepta, non ſit aliud ꝙ gratia ipſa vſq; in finem vitę continuata, & a deo conſeruata, & conſeruatio gratiæ non ſit aliud ꝙ cõtinua eius productio, conſequens eſt eam non poſſe ſub merito cadere, atq; ita nemo poteſt mereri, vt in hac vita, & cuſtodiatur in gratia accepta & adiuuetur a deo, ne permittatur a gratia deficere aut cadere in mortale peccatum. Auguſti. igitur cum dicit talem perſeuerantiam ſuppliciter poſſe emereri, intelligit de merito impetrationis, quod innititur liberalitati donantis quem rogamus, vnde & ea quæ non meremur plerumq; ſupplici oratione impetramus. Sic ſancti in hac vita ſupplici, aſſidua, iugiq; oratione poſtulant, vt in bono, quod incepe runt vſq; in finem perſeuerent. Ad ſextam ſententiam ex argumẽto tertio citatum quo dicitur, qui in accepta fide aut charitate non perſeuerat, donum perſeuerantiæ non habet, & ideo non habet, quia non accepit, ideo autem non accepit, quia deus non dedit, non peccat igitur declinãs a fide & charitate. Reſpondet Aug. vt iam patuit in lib. de correptione & gratia. Si quis nunc poſt lapſum tale donum perſeuerantię nõ acceperit iam pœna peccati eſt. Primus aũt homo & angelus ante lapſum quamuis non habuerũt donum per ſeuerantię tam potens & efficax vt perſeuerarent, vtiq; tamen acceperunt adiutorium, quo poterant perſeuerare, quod & deſerere poterant, qui ſi non habuiſſent tale adiutorium, quo in bona voluntate quam acceperant, perſeuerare poſſet, vtiq; ſine culpa ſua cecidiſſent. Atq; ita factum eſt, vt neq; primus homo, neq; angelus habuerit perſeuerãtiam vſq; ad aſſequutionem cæleſtis præmij, quia non accepit. Ideo autẽ non accepit, quia accipere noluit, quia deum dantem adiutorium, quo ſufficienter poterat perſeuerare, deſeruit, & deſertus eſt, vt deinceps tali careret adiutorio. Hæc igitur pro ſolutionibus ſex ſententiarum, quæ in argumẽto tertio

fue

fuerant adducta, quamuis sufficiant. Pro maiori tamen in tellectu doctrinæ Aug. in lib. de correptione & gratia cap. vndecimo, distinguentis inter adiutorium datum Adæ sub innocentię statu, & adiutorium nunc datum prædestinatis sanctis, consideranda est diuersitas conditionum humani generis, aliter sese habentis sub innocētię statu, aliter autē post lapsū, quā sane diuersitatē demōstrat ibidē inprincipio cap. Adam inquit in bonis erat, quæ bonitate sui cōditoris absq; vllis suis meritis acceperat, nullo peccati aut dānatiōis vinculo reus, in loco beatitudinis cōstitutus, vbi sua secum pace fruebatur, nulla rixa nec a seipso, nec ab altero aduersus semetipsū tentatus aut turbatus, & iccirco tū non indiguit neq; sanguine, neq; morte Christi peccata diluētis, aut a morte liberantis, neq; adiutorio gratię, vt recuperaret volūtatē bonā quā nōdū pdiderat, neq; virtute pugnādi & vicēdi hostes, a quibus nihil patiebatur inuitus, suffultus adiutorio gratię qua poterat, & in bonis quæ acceperat pmanere seu pseuerare si voluisset, & ad iusticiā quādā atq; beatitudinē cōsūmatā, quā nōdū acceperat, ascēdere, bñ merēdo queadmodū āgeli sācti, qui cadētib⁹ alijs p liberū arbitriū, steterūt p idē arbitriū liberū, vñ meruerūt recipere mercedē debitā tātā scilicet beatitudinis plenitudinē, qua illis certissimū sit sp se in illa esse māsuros. Sācti aūt in hac vita in malis sunt quæ ex culpa primi parētis acceperūt sub vinculis peccati, ac dānatiōis nati ī valle & exilio lachrymarum, deiecti, sibimetipsis graues atq; cōtrarii, sētiētes legē ī mēbris repugnātem legi mētis suæ, cōcepti ī volūtate mala seu vitiata sub dei ira, idīgētes pide & sāguie, & morte Christi, qua grām talē ac tātā accipiāt, qua ex pditiōis massa segregēt, et iā segregati adhuc q̄tidiana pugna piclitati accipiāt virtutē ac fortitudinē pugnādi atq; vicēdi. Ex his igit ligdū ē q; prim⁹ hō cū adhuc cōstitut⁹ esset in statu inocētiæ idigebat etiā adiutorio grę ad assequēdā vitā ęternā q̄ ē pricipalis ipsius grę necessitas. Verū qa tū nulla talis erat in natura humana corruptio qualis nūc ē, q̄ pseuerādi difficultatē pstat vt iānō q̄cūq; hō velit faciat, ideo nūc hō īfirm⁹ vltra donū habitualis grę, dirigētis ī vitā ęternā īdiget auxilijs q̄tidiāis ad assiduā humanæ īfirmitatis sustētationē. Proīde sancti nūc ī hoc certamie la

Diuersitas inter statum hominis ante lapsum, & statū eius post lapsū.

 borātes grā idī

indiget potentiore, quamuis Adã sub innocentiæ statu gratiam habuerit letiorem, cum nullũ adhuc esset bellum, nulla defatigatio animi perseuerantis in bona voluntate, nulla infirmitas, nullum corruptibilis corporis grauamen, nullum vitium in membris repugnans legi mentis. Vnde hac in re semper prę oculis habendum est, alijs peccatis, quæ nunc post Adæ lapsum quisque facit non sic naturã humanam mutari, quemadmodum illa primorum parentum pręuaricatione mutata est, vt in hac uita iam sentiat assiduũ, ac intestinum bellum, inter carnem, & spiritum. Ex his cõsideratis, facile est videre differentiam inter hæc duo adiutoria. Nam adiutorium sub innocentiæ statu tale erat, scilicet quo Adam non poterat, nec in bono perseuerare, nec habere iusticiam, qua meretur apprehendere bonum, quod nõdum acceperat, quo sane adiutorio suffultus Adam ipse sic conditus in voluntate recta, factum est non, vt semper vellet perseuerare, & semper bonus esse, sed vt posset velle perseuerare, vt posset velle mãdatum dei custodire, vt posset magis obedire deo præcipienti q̃ serpenti suggerenti, & obediẽdo habere iustitiam quandam bonæ operationis internæ, qua meretur tandem accipere iusticiam consummatam, ac immortalitatem. Adiutorium autem nunc sanctis prædestinatis pręparatum tale, ac tantum est, vt illo adiutus quisque velit credere in Iesum, & largitate diuinę misericordię ex massa perditionis segregari, obedireque deo patri attrahenti, & subijciẽti sibi humanã volũtatẽ. Miser enim est nunc oĩs homo absque gratia Christi vię salutis ignar⁹ cõstitutus sub dei ira, nihil in se habẽs, quo valeat sese aut iustũ facere, aut a reatu peccati, a vinculo damnationis, & mortis eximere. Proinde opus est ei gratia dei illuminãtis, iustificãtis, & reatũ peccati dissoluẽtis, & faciẽtis cor nouũ & spiritũ nouũ, vt eat & fructum afferat, & donum perseuerantiæ accipiat, & aduersus tot & tantas tentationes, quæ in paradiso non fuerunt perseueret. Qua propter hoc adiutorium est, quo fit, vt homo sit fidelis, & bene velit, & perseueret, & sine quo nec fidelis esse nec bene velle, & perseuerare potest. Illud adiutorium erat non quo fiebat, vt Adam bene vellet, & ideo pręcipiẽ

Declaratur distinctio inter adiutoria gratiæ primo homini datæ, & eius gratiæ quæ nũc datur electis.

cipiēti obediret, sed sine quo bene velle & perseuerare nō poterat. Si aūt hoc adiutorium, sine quo non potest quis bene velle & perseuerare in voluntate bona, vel angelo, vel homini, cum primum facti sunt, defuisset, non vtiq; sua culpa cecidissent. nunc autem quibus deest tale adiutorium, iā pœna peccati est, quibus autem datur secundum gratiam datur. Hic iam si roges quale sit adiutorium vel gratia, qua indigent nūc prędestinati, vt in bono cœpto valeant perseuerare, adiutoriū eñ hoc, aut ē fides, aut charitas, aut pseuerātia quędam habitualis, secundum quam voluntas vult perseuerare, aut alia quęuis virtus per spiritum sanctum diffusa in corde nostro, sed talem virtutem assequitur prædestinatus, cum iustificatur, tum enim accipit fidem, spem, charitatem, cęterasq; virtutes, quibus opus est vt bene viuat. Respondeo adiutorium tale vltra gratiam habitualem necessarium homini prædestinato ad perseuerandum in bono cœpto, non est aliqua res creata, neq; virtus acquisita aut īfusa, quia nulla talis facit hominem in hac peregrinatione ad peccandum indeclinabilem, aut a bona vita immutabilem aut immobiliter adherere deo, hæc enim sunt quę solum in futura vita expectamus, vbi gratia erit consummata seu perfecta per lumē glorię coniungens animam deo, fini suo beatifico clare viso. sed adiutorium tale est ipse Christus, qui vna cum patre & spiritu sancto iustificans prædestinatos, incipit habitare in cordibus eorum, secūdum temporum opportunitates varios erga illos operatur affectus, nunc salutares inspirationes & affectiones, nunc hominum admonitiones, nunc vtilem metum, timorem, aut terrorem diuini iudicij ingerens, nūc aduersitatem & tentationes apponens in conseruationem humiliationis, & ad impediendum superbiæ motus, nunc blāda cæteraq; id genus alia, prouidens singulis prędestinatis secundum vniuscuiusq; qualitatem, cōditionem, & tentationem superuenientem, qui sane nisi sic adiuuarentur īter tot & tantas huius mundi turbines propriæq; carnis blandimenta pulsantis ad illicita in ipsa infirmitate succumberēt, pondere corruptibilis corporis in terrena depressi, istius vitę cursu lassi, sęculiq; huius amfractu grauiter fatigati desi-

Adiutorium perseuerantiæ prædestinatis datum, quid sit.

cerent. Atq; ita fit, vt deus sit ipsis prædestinatis turris fortitudinis a facie inimicorum, dum inter medios hostiũ cuneos, tam intus q̃ foris auocantes a bono incepto, animas multis modis adiuuat, vt ex fide & charitate cæterisq; virtutibus semel acceptis recte viuant, quibus & si ad tempus a veritate deuient, fert opem vt resurgant & rursus accipiant dona quę perdiderant, in quibus & perseuerẽt & sollicite ambulent cum domino deo, vt vigilent, orent, assidueq; postulent dare sibi pugnandi, vincendiq; virtutem. Hoc est quod dicit scriptura. Spirit⁹ adiuuat ĩfirmitatẽ nostrã. Spiritus postulat pro nobis. i. postulare nos facit, ipse facit cum tẽtatione prouentũ seu exitũ, vt non vincamur in tentatione. Dominus illuminatio mea, & salus mea, Domin⁹ protector vitæ meæ, fortitudo mea & laus mea dominus. Pro hoc adiutorio oramus quotidie dicentes, ne nos inducas in tentationem, quod & orabat sanctus Iob. Pone me domine iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. Donum ergo seu adiutorium nunc datum prędestinatis, est ipse Christus, prędestinans de perditionis massa sanctificans, & assidue inter tot & tantas tentationes imbecillitates nostras adiuuans per fidem, spem, charitatem, per salutares ĩspirationes, timores, affectiones, & id genus alia quotidiana auxilia. Ipse autem Christus & spiritus sanctus sic per fidem, spem, & charitatem inhabitans quamuis voluntatem hominis ex se inualidam atq; infirmam faciat efficaciter velle indeclinabiliter ac inseparabiliter agi, hane tamen facit libere atq; spõtanee velle & operari, neq; firmat nunc eam in bonum, neq; adimit illi potestatem cessandi ab opere, aut declinandi ad vitia, & iccirco per eam diuinitus adiutus homo sibi facit meritum, cum per illam potest facere mala, & non facit, quemadmodũ in laudẽ viri iusti dicit. Potuit trãsgredi, & non est trãsgressus. Neq; tñ hęc dicimus quasi merẽdi status exigat, vt is qui meretur posset peccare & ad vitia declinare, nempe contrarium patuit in Christo domino qui meruit, & confirmatus gratia peccare non potuit. Hactenus pro solutionibus difficultatum in tertio argumento contra liberum arbitriũ allatarũ ex defensione prędestinationis diuinæ dicta sufficiant.

Donum increatũ faciens electos perseuerare est Christus.

ciant. Iam pergamus ad ea quę in tertio argumento contrapoſito pro defenſione liberi arbitrij ita adferuntur, vt tolli videatur diuina prædeſtinatio ac gratia. Et conſiſtit argumentum illud tertium pro defenſione liberi arbitrij, pręſertī in quinq; ſententijs. Prima, Voluntas diuina in prędeſtinando iſtos, aut reprobando alios non poteſt eſſe irrationabilis, ergo habet rationē ꝓpter quā prędeſtinat illos, alios reprobat, & hę rationes videntur opera præuiſa bona vel mala futura a liberis hominum voluntatibus, quemadmodum inquit Bonauentura, deus vult iuſtificare iſtum, & dare gratiam propter bonum vſum gratiæ pręuiſum. Vnde Hēricus Gandauēſis. Bonus vſus liberi inquit arbitrij quãuis ſit a grā ſimul & a libero arbitrio, eſt tñ a libero arbitrio aliquo modo ſecundum quem nō eſt a gratia, quia liberum arbitrium cooperatur gratiæ vtiturq; illa, & ſecundum hunc modum quo eſt liberi arbitrij & non gratiæ poteſt eſſe cauſa prædeſtinationis. Vnde rationabiliſſima & ſapientiſſima videtur eſſe diuina voluntas, ſi det gratiam ei quem nouit bene vſurū illa, & non det illam ei quem nouit abuſurū ea. Cum igitur voluntas diuina ſit rationabiliſſima, conſequi videtur deum velle gratiam dare ei quem nouit bene vſurum, ei autem non dare quem nouit abuſurum illa.
Secunda ſententia eſt, Si abſq; ratione ex ſimplici beneplacito diuinę voluntatis, alij ſunt reprobati ſecundum quod placuit creatori, ergo Chriſtus non eſt pro illis mortuus, & ita Chriſtus non erit redemptor omnium hominum, neq; paſſio eius aut mors videbitur fuiſſe ſufficiens pro toto genere humano. Hoc autem falſum eſt & contra Apoſtolū dicentem. Dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus, vnde quod non omnes ſalui fiant, non eſt ex inſufficientia paſſionis Chriſti, ſed ex defectu hoim aut nolētiū credere, aut cōtēnentium Chriſtū & euãgeliū eius. Atq; ita videt̃ liberū eſſe arbitriū quo poteſt hō ſaluus fieri ſi velit credere ī Ieſū et iuocare nomē dñi, petere, orare, & in oratione ꝑſeuerare, quēadmodū & paſſim ꝑ omnē locū ſacra docet ſcriptura.
Tertia ſētētia in eodē argumēto eſt ex teſtimonijs ſãctoꝶ patrū, Chryſoſt. Ambro. & Auguſtini definientium quod deus in illo tēpore, & in illo loco, et apud illas gētes voluit

euangeliū Christi p̄dicari, vbi sciebat & quādo, & apud quos sciebat futuros esse, qui in Christum essent credituri. Quos autem sciebat fore renitentes, apud ipsos suum euangelium prędicari noluit. Ex quibus videtur sequi obedientiam & credulitatem aut incredulitatem hominum pręuisam a liberis hominum voluntatibus esse rationē prędestinationis aut reprobationis diuinæ. Et ita consequens esse videtur opus solius humanę volūtatis præuisum esse primæ grãæ causam, rationem, seu meritum quoddam, sicuti docuit Pelagius ipse. Quarta sententia in eodem tertio argumento pro defensiōe liberi arbitrij adducta est, bonus vsus gratię est a libero arbitrio, in cuius potestate est vti & nō vti adiutorio grãæ, videt̃ igitur alia actio esse secundū quā agit liberū arbitriū, & alia secundum quam agit deus, & actionē liberi arbitrij pręuisam esse rationem seu causam, cuius ĩtuitu deus homines ad primam gratiam prædestinauerit, liberumq; arbitrium posse rursus & ab illa gratia deficere, & perseuerantiam in gratia accepta contumaciter amittere Quinta sententia in eodem tertio argumento pro defensione liberi arbitrij est. Quamuis impius aut lapsus in mortale peccatum non possit seipsum iustum facere, aut sibiipsi peccata remittere, aut per seipsum redire ad deum, Credere tamen euangelio prædicato, diligere, stare & perseuerare in fide & charitate semel accepta, & bene viuere, sunt opera liberi arbitrij nostri, quia nemo credit nisi volēs, Corde inquit Apostolus, creditur ad iusticiam, nemo diligit, nemoq; recte viuit aut perseuerat, nisi volens. Secūdum scripturas sacras, facere fructus bonos & facere arborem bonā, sunt humanæ volūtatis opera. Hęc sunt quibus procul dubio demonstratur in hominibus esse liberum arbitrium. Verum quia hęc ipsa in defensione liberi arbitrij possunt assumi, & detorqueri secundum prauum quendam intellectum, vt tendant in iniuriam gratiæ volūtatis, & prædestinationis diuinæ, opus est cōmōstrare quonam pacto huiuscemodi sententiæ sint accipiendę, vt ostendatur efficacia prædestinationis & voluntatis diuinę per liberū hoīs arbitriū nō impedisse. Et q̃uis ad oēs sentētias supradictas sufficiens pateat declaratio ex superiorib⁹ nihilo

mi-

minus tamen propter minus exercitatos in specie ad singulas respondebimus.

Ad primam igitur sententiam, qua dicitur. Diuina voluntas prædestinando ac reprobando est rationabilis, ex qua consequens esse videtur, quod deus prædestinando vnum & reprobando alterum habeat rationem, seu considerationem ad aliquod liberi arbitrij opus, propter quod prædestinauerit vnum, & non alterum, & hoc non videtur esse aliud, quam opus aliquod a libero vnius arbitrio futurum.

Respondeo, esse quidem rationem etiam totius effectus prædestinationis diuinæ, sed hanc non esse opus vllum liberi arbitrij in prędestinato, quia omne opus in prædestinato ipsum ordinans in vitam æternam est particularis quidam diuinæ prædestinationis effectus etiam ipsa præparatio ad gratiam primam, quia prępatur voluntas a domino, iuxta illud. Postquam cōuertisti me egi pœnitētiā. Intellectus aūt sētētię huius, qua dicit̄. Volūtas dei sēper est rationabilis, satis est manifestus ex capite tertio primæ partis istius libri, & id quidē in respōsione ad argumētū quartū, & ex his quę dicta sunt ī libro de diuina ꝓuidētia. Ex illis em̄ manifestū ē erroneā esse sententiā eorū, qui dixerūt oīa fieri a deo secūdū simplicem voluntatem nudumque beneplacitum eius, sic vt nullius rei oporteat reddere rationem, cur sit aut fiat, nisi quia deus vult, quæ sane sententia contrararitur scripturis sacris attestantibus deum omnia in sapientia fecisse, & effudisse sapiētiā suā supra omnia opera sua, passim per omnē locum scriptura sacra cōmōstrat deū facere multa ex causis & rationibus, & alia quidē erga humanū genus operari, nūc ꝓpter bona aut mala hoim merita, nūc nō propter vlla hoim opera, sed propter suā bonitatē & gloriā nominis sui sicuti cęcitatē opatus ē in cęco nato Io. ꝓpter scelus aūt populi sui percussit filiū suū vnigenitū, q vulneratus est ꝓpter iniquitates nr̄as sic & in scripturis legit̄, deus reddere in futuro sæculo merrcedem eis, qui in hac vita legitime certauerūt. Gratiā autem & iustificationem, qua quisque ex impio iustus fiat legitur facere non propter opera nostra, sed propter suam misericordiam per redemptionem in sanguine Christi, quē

 admo-

admodũ, inquit in scriptura. Ego sum qui deleo iniquitates nõ propter vos ego faciã, sed ꝓpter nomẽ meũ magnũ dicit dñs. Ipse est, queadmodũ ait scriptura, qui castigauit nos pro pter inîqtates nr̃as, & ip̃e saluabit nos ꝓpter misericordiã suã. Thobiæ.13. Propter nomen tuũ dñe, inquit propheta, propitiaberis peccato meo, multũ est enim. Item, Ego deleo iniquitates propter memetipsum dicit dñs, queadmodũ et sanctus orat. Propitius esto peccatis nostris propter nomẽ sanctum tuum, & propter gloriam nominis tui libera nos. Itẽ, Nõ ex opibus iustitię, quæ fecimus, nos inquit Paulus, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit, quibus scripturis significatur deus remittere peccata, & saluos, ac iustos nos facere, non propter merita, aut opera bona a libero nostro arbitrio, sed propter suam bonitatem, & gloriã nominis sui. Diuina bonitas cum sit finis omnium rerum, est causa, & ratio volendi omnia, quæ sunt diuersa ab ipso, quemadmodũ ait scriptura, Omnia ꝓpter semetipsum opatus est dñs. Verũ quia inter hæc oĩa creata, vnum est alterius causa, aut finalis, aut efficiens, seu meritoria, idcirco in illa, vnum est ratio propter quam deus vult esse aliud.

Ratio autem quare in vniuerso deus vult esse rationem seu causam alterius est bonitas totius vniuersi. Hoc enim congruit ad decorem, pulchritudinem, & ornatum vniuersi, quod in illo omnia sunt ordinata ordine quodam, & opata & operantia. Ratio vero propter quam deus vult esse hanc bonitatem & pulchritudinem totius vniuersi non est quęrenda extra deum vlla, sed est ipsa diuina bonitas, quę sicuti iam diximus, omnia propter semetipsam est operata, propter seipsam inq̃, nõ quasi propter suã vtilitatẽ, sed propter suam bonitatẽ creaturis cõmunicãdam. Postremũ, ratio quare plenitudinem, ordinemq; totius vniuersi, deus sic velit propter semetipsum nulla est quęrenda alia, q̃ sua diuina voltas, quę est ipsa bonitas, sua sapiẽtia, suaq; actio & volitio. Sic & deus in effectib⁹ diuinæ prędestinatiõis vult vnũ esse alterius causã, aut rationẽ, aut meritũ, queadmodũ iuxta Apostolicã doctrinã. Deus voluit causã remissiõis peccatorũ, & iustificationis impij, aut segregatiõis, qua segregat̃ q̃q; credere

dere volens ex massa perditionis, esse meritum Christi me diatoris, ac redemptoris, liberumque arbitrium illius gratia tractum ac ductum esse causam efficientem bonorum operum, bonaque opera hominis iam iustificati esse causã prçmij meritorij in futuro sæculo. Atque ita voluit in effectibus diuinæ prędestinationis esse ordinem, volens iustificationem gratięque infusionem habere meritum non liberi arbitrij eiꝰ qui iustificatur, sed Christi, cuius passione, & morte quisque credens gratiã assequeretur, & remissionem peccatorum. Eius vero quod est credentes assequi gratiam, & remissionem peccatorum propter Christi meritũ, nulla est ratio quęrenda extra diuinam bonitatem, quæ secundum beneplacitum bonitatis dignatus est talem redemptorem humani generis ꝑparare in laudem gloriæ gratiæ suę. Hæc est Pauli doctrina passim per omnem locum, & præsertim in capite primo epistolę ad Ephesios, vbi patet deum benedixisse nos id est gratiam, & salutem dedisse nobis in Christo, id est, per Christum, & nos in adoptionem filiorum prædestinatos per Iesum Christum, & hoc secundum propositum voluntatis suę. & ne hoc propositum, quo nos voluit facere adoptionis filios per Christi meritum putaretur esse irrationabile, adiecit in laudem gloriæ gratię suæ. Vnde & ibidem sacramentum hoc redemptionis humani generis appellat sacramentum voluntatis suę secũdum beneplacitum suum, quod vnicuique credenti in remissionem peccatorum proficit secundum diuitias gratiæ eius. Atque ita fit, vt voluntas diuina, siue operet̃ per liberũ hoĩs arbitriũ, sicuti in prædestinatis, siue ꝑmittat illũ peccare, & gratuitã liberationis neget auxiliũ, sicuti in reꝓbatis semper sit rationabilis .i. ex ratione qua ipse vult vnũ esse alterius causam finalẽ aut meritoriã, quãque nequaque sit ex ratiõe seu causa quasi diuinę volũtati aliquid sit causa volendi. Actus namque dei volẽtis est vnicus, fixus, imobilis, & sempiternꝰ, q̃ vult atque amat ex necessitate seipsũ, q̃ & libere, & nõ ex necessitate vult quicquid ẽ aliud a se cũ nihil aliud sit necessariũ diuinę bonitati, quippe quæ sibi sufficientissima, nõ indiget vllo bono creato. Est quidẽ rõ quãobrẽ deꝰ i humano gñe q̃sdã eligit, alios vero reꝓbat vt

in rebus creatis repræsentetur diuina misericordia, simul & iusticia, quā ratione assignauit & Paul9 apost. ad Ro.9. docens, quod deus volens ostendere irā suā.i. iusticiā vindictę suæ & notam facere potentiā suam in puniendis peccatis in multa patientia tolerauerit vasa apta in interitum, id est, homines reprobos habentes in se vilitatem, qua digni sunt morte non statim, sed tempore opportuno, inferens vltionē, vt ostenderet diuitias gloriæ gratię suæ in vasa misericordię, ex qua sane doctrina Apostoli liquidū est deum ex massa humani generis alios eligere, alios reijcere ad manifestādum iusticiam suam simul & misericordiam. Sed quod hi potius quam illi sint ex massa perditionis prędestinati, non habet rationem, nisi simplicem voluntatem diuinam, dicente eodem Apostolo ibidem. An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere, aliud vas in honorem, aliud in contumeliam? secundum hunc quoque sensum accipi potest quod illic dicitur, Deus cuius vult miseretur, & quem vult indurat, hoc est, cui vult gratiam pręstat, & cui vult non prę stat, sed & hæc sua voluntas cum sit ipsa sapientia, & fons omnis æquitatis est in se rationabilissima. De sententia autem Bonauenturæ dicentis deum velle huic dare gratiam propter bonū vsum gratię pręuisū, iā supra dictū est in propositione quarta capituli tertij primę partis huius libri, vbi patuit non solam gratiam, sed & bonum liberi arbitrij vsum & etiam modum quo vsus ille est a nobis, cum sit ex numero eorum quibus ordinamur in salutem ęternam, esse ex suasione seu tractu dei facientis liberum hominis arbitrium sic bene operari. Atque ita bonus vsus, quatenus est a libero arbitrio vtente gratia, est quidam diuinę prędestinationis effectus, quemadmodum & ipsius gratiæ conseruatio, Et cū vltra in argumento assumitur voluntatem dei rationabiliter gratiam dare bñ vsuro, & nō dare ei quem nouit abusurū illa. Respondeo secūdā partē illius assumpti si vniuersaliter intelligatur esse falsā, quod scilicet deus nunquam det gratiā ei quem nouit abusurum illa. Si autem particulariter intelligatur, vt scilicet intelligatur quod deus quādoque det, & quādoque non det gratiam male vsuro, verus est sensus, & ex scriptu

Falsum est quod deus nō det gratiā ei quē nouit male vsurum illa.

pturis sacris manifestus, quibus patet multos a fide & charitate semel accepta deficere, retrorsumqꝫ abire. Sicut autem voluntas diuina qua vult interdum non dare gratiā ei, quem nouit abusurum illa, est rationabilissima, Ita & rationabilissima est voluntas qua interdum vult dare gratiā alteri, quem nouit abusurū illa, quia deus omnia facit ad manifestationē bōitatis suę aut iusticię, aut misericordię. Vniuersæ vię domini, inquit propheta, misericordia & veritas.

Ad sententiam secundo in argumento assumptam, qua dicitur, Quosdam ex simplici beneplacito diuinę volūtatis esse reprobatos, secūdum quod placuit creatori.

Deus dat gratiā ei quem nouit abusurum illa.

Respondeo sententiam illam sic dictam non salubriter, sed dure esse pronunciatam, ex qua facile quisqꝫ falli posset, dum ex illa putaret consequens esse deum creatorem humanum genus instituentem pro suo beneplacito quosdam homines a sese reiecisse, quod sane falsissimū, ipse eñ mortē nō fecit, sed creauit, vt essent oīa, ipse non reijceret vllā creaturā rationalē si talis, qualis ab illo cōdita ē, permaneret. Hominum vero genus in bono quod a creatore acceperat non permansit, derelinquens dominum deum creatorem suum, & idcirco iam deus si quosdam in peccato commisso deserat & puniat, debita est iusticia, alios vero sic tam misericorditer iuuet, vt per Christi meritum remissionem peccatorum vitāqꝫ æternam assequantur gratia est, & non ex debito beneficium, sed cū neutris est iniquitas aut iniusticia. Et cum vltra ex sententia illa concluditur. Deus si quosdam sic in peccato deserit quos & ab æterno reprobauerit, nolens ita iuuare illos vt participes fierēt fructuum passionis & meritorū Christi, consequens videtur esse quod Christus non sit redēptor omnium hominum. Respondeo hoc vtiqꝫ verum esse habita consideratione, aut ad negligentias humanæ voluntatis Christum negligentis vel contemnentis, aut ad efficaciā diuinę voluntatis quæ non omnes homines ita trahit qualiter aptū nouit, vt credāt ī Christū & obediāt, habita vero cōsideratione ad valorē & sufficientiā meritorū & passionis Christi, ipse vtiqꝫ est sufficiēs redēptor omniū hominū, quia valor pretij pro humano genere impēsi est immēsus, atqꝫ ita

sufficiens exolutio pro oibus hoibus redimēdis quotquot receperunt illū. Quod autē alij nō recipiūt illū neq; pretiū illud acceptant, partim est ex negligētia aut rebellione volū tatis hāc gratiā repellētis, partim ex iudicio dei volentis hoc pacto iustitiam suā in reprobis simul & misericordiā suam erga electos manifestare. Quod autē Apostolus dicit Christū dedisse semetipsū redēptionē pro oibus, illud habita cōsideratione ad rationalē volūtatē Christi conformātis volūtatē suam volūtati patris sui, intelligitur pro oibus qui tractu patris renascūtur ex ipso, aut credere voluerūt & saluari per ipsū, pro quibus solis & orauit dicens, Ego inquit rogo nō pro mūdo, sed pro his quos dedisti mihi, non pro eis autē tātum rogo, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorū in me, Ioannis .17. Postremū, quod in sentētia .2. cōcludit liberū arbitrium esse q̄ potest hō saluus fieri, si velit credere in Iesum, si velit inuocare nomē dn̄i, & in oratione pseuerare, vtiq; verissime dicit. Sed vt hō sic velit credere, iuocare & orare, nō emergit ex solis igenitis liberi arbitrij viribus, sed deus tractu suo coelesti misericorditer opat. Et hęc sunt in qbus Pelagius deceptus ē putās liberū arbitriū ex se solo posse facere opa bona, quę deus i scripturis sacris a libero exigit arbitrio, de qua re Aug. doct. habes lib. 1. retractatioūm ca. 10. Deide & hęc eadē sunt, i qbus Lutherus fallit, docēs liberū arbitrium nihil esse, nihil agere, sed habere sese mere passiue in oi ope bono, hac ratione motus, qđ deus opat in hoie bn̄ velle, & opari, p bona voluntate, nō aduertēs deū hęc opari in nobis dum sua grā facit nos opari illa voluntate nrā, quē admodum & apte eodē loco cōmonstrauit Apost. ad Philip. 2. cum dixisset, Cum timore & tremore vrām ipsorum salutē opamini, p cā cōtinuo subiunxit, Deus enī est, q opatur i vobis velle, & opari p bona volūtate. Quare ergo cū timore & tremore? & non potius cum securitate, si deus opat? nisi q a voluntas nostra, sine qua bene nō possumus opari, cito potest deficere, vt quod bn̄ operat suum tantummō esse existimet & in se gloriet, cāq; nō acceperit. Habes sup hac re doct. Aug. lib. primo retractationum ca. 24. & i lib. eiusdem de natura ca. 27. Ad sententiam tertiam in argumē

Quō Christus se dedit redemptionē pro omnibus.

gumento recitatũ ex testimonijs Chry. Amb. & Aug. patet respõsio ex supradictis ĩ solutione tertij argumẽti. 3. ca. pri. partis libri huius, de quã sentẽtia habes & censurã Aug. ca. 9. libri primi de pdestinatione sanctorũ. Intellect⁹ sentẽtiæ quartæ, patet ex his, quę dicta sunt in responsione ad sẽtentiam primam, & ĩ ca. 3. pri. partis huius libri ĩ propositione quarta, vbi dictum est ꝙ liberũ arbitrium nõ vtiť grã. i. gratuitã motiõe diuina, perĩde atꝙ scriptor calamo, qa non liberum arbitrium seipsum, sed deus gratuita sua motione pueniẽte mouet liberum arbitrium ad actum quẽdã primũ, quẽ ĩcipit habere subito absꝗ sui deliberatione et cõsilio.

Cęterum ĩ potestate liberi arbitrij, est quidem vti & non vti habitibus seu ĩfusis donis gratuitis, vtpote fide, charitate, cęterisꝗ virtutibus, si voluntas his vti velit, sed vt voluñtas his velit vti opať deus pueniente gratuita sua motiõe ĩmittẽs menti absꝗ sui cõsilio & deliberatione præuiũ quẽdam cogitatum, aut motũ ad bonum, ꝙ voluntas reduciť aut ex otio in actum, aut ex vana seu ĩutili cogitatione in voluntatem salutarem, qua sese ex ratione & ex virtute accepta applicet ac moueat ad opandum. Atꝗ ita non solum infusio grę qua iustificať hõ, sed & etiã vs⁹ acceptę grę ẽ gratuitũ bñficium dei opantis etiã ipsũ eũdẽ gratię vsum, quẽadmodum & actio causæ naturalis p formam naturalem operantis non potest esse absꝗ deo opante, cuius opatione cessante, neꝗ ignis combureret stuppam, sicuti patuit ĩ fornace chaldęorum, vbi ignis etiam sufficienter cõbustibili applicatus ledere non potuit Danielem, Sic & actio hominis per gratiam, fidem, charitatem cæterasꝗ virtutes infusas operantis absꝗ deo operante esse non potest. Quibus patet deum operari omnia in oĩbus, quemadmodum inquit Esaias cap. vicesimosexto, Oĩa opera nostra operatus es in nobis dñe.

Quãuis autẽ ipse vsus gratię sit a deo, non tñ inde consequens est habitum gratię superfluũ esse, quẽadmodum neꝗ superflue sunt naturales potentiæ, tametsi deus opetur oĩm naturaliũ potentiarũ opera. Ipse nempe disponẽs omnia suauiter facit, vt res creatæ inclinatione quadã, & quasi sua spõte per suas formas tendãt in id, ad quod ordinãť ab ipso.

Hic iã si dixeris. Ex his videtur cõseques naturales potẽtias earum ꝙ opera esse dei opera, dei dona gratuita, perinde atq; opera gratiæ, cum deus operetur omnia. Respõdeo, id non sequi. nam talenta naturę ꝙuis sint dei opera, & nõ ex meritis homini debita, vtiq; tamen sunt debita conditioni naturę, & ideo nõ appellãt̃ nomine gr̃æ p Christũ humano generi impensæ, quę excludit omne debitum, tã ex meritis, ꝙ ex conditione naturæ tribuendum, quibus fit vt appellatiõe gratię, de qua impresentiarum loquimur, non veniãt, neq; creatio naturę, neq; productio partiũ, aut proprietatũm seu naturalium potentiarum ad integritatem naturę ptinentiũ, neq; conseruatio naturalis esse, neq; opa itẽ quę de⁹ per solas huiuscemodi naturales potentias operat̃. Impij aũt iustificatio est productio gr̃ę, qua fit hõ acceptus deo ad vitã æternã. Eiusdem gr̃ę conseruatio, pręsertim inter tot & tantas huius vitę tentationes, & operatio item secundum eandem gratiam, & in summa quęcumq; secundũ eandẽ gr̃am deus per liberũ agit arbitriũ, non sunt debita conditioni naturalis esse. Per gratiã etenim exaltat̃ & dignificatur rationalis creatura ad bonum, longe superãs naturę conditiones, dum consecratur in templum dei, adoptatur in filium Christo coheredẽ, assumitur in spõsam vnico dei filio sponso, cuius castissimis perpetuisq; fruatur amplexib⁹. Quemadmodũ autem hæc gratia est gratuitum dei beneficiũ, Ita & gratuitũ ẽ beneficiũ eiusdẽ gr̃æ cõseruatio. Vñ de⁹ etiã iuste faceret si gratiã hanc dignificantẽ substraheret homini etiã neq; peccãti, neq; merẽti ope suo malo illã pdere, relinquẽs illũ solis talẽtis conditioni naturæ debitis, queadmodũ & probabilis est quorundam sententia, dicentiũ primũ hoiem ab initio quidem conditum esse rectũ, id est absq; vitio iustitia originali prędituũ, sed eundem per paruam quandã tpis moram extitisse sine gratia, eum ad vitam æternam gratificante, vt ad hanc accipiendam sese dei motione ac suasiõe adiutus prępararet. Quãobrẽ & carere hac gratia nõ est culpa sed gratiã talẽ contemnere aut negligere aut reijcere, aut ad eã secundũ dei voluntatẽ sese non prępararc, aut sese inidoneũ, aut ineptum seu indignum ad eam accipiendam facere,

Conseruatio gratiæ acceptæ ẽ gratuitum beneficium non minus ꝙ eiusdẽ gratiæ collatio.

aut fecisse culpam habet. Intellectus sententiæ quintæ ex supradictis est manifestus. Nam bona opa sunt quidem liberi arbitrij opera, sed non facta absq; dei gratia. Ex scripturis sacris liquida est irrefragabilis doctrina Aug. dicentis i lib. de pfectiõe iustitiæ. Orat hõ vt pręcepta dei faciat, quæ vt fierent deus non iuberet, si nihil ibi nostra voluntas ageret, nec oraret deus vt adiuuaret, si volũtas hoĩs sola sufficeret. Adiutor me⁹ esto, inqt propheta. Non adiuuat aũt nisi qui & ipse aliquid etiam operatur. Ex qbus manifestũ est q̃ absurda & cõtra veritatẽ Christianæ religionis sit Lutheri sententia, dicentis liberũ arbitriũ nihil agere, sed habere sese solum vt subiectũ patiẽs, & recipiens opera bona. Hactenus quæ pro interitu eorũ quæ in tertio argumento principali vtrimq; tã pro gratia, & prędestinatione diuina, q̃ p libero arbitrio addicũt dicta sufficiãt. Iã ad seqũesargumẽtũ accedam⁹. Quartũ et vltimũ argumentũ assumit media, qb⁹ prædestinatio reprobatioq; diuina ita defendũt vt quispiã ide falli posset, putãs ex hoc sublatũ esse liberũ hominis arbitriũ, & consistit argumentũ in quatuor præserti sentẽtijs. Primũ deus excæcat, idurat, aggrauat corda hoim, sicuti i scripturis legit. Corda aũt sic exceçata & idurata nõ possũt dare sibi, neq; visũ iternũ, neq; lumẽ spũale q̃, valeant credere viãq; salutis & veritatis cognoscere, qua vadãt in vitã ęternã, neq; aures qb⁹ ita audiãt v̄ba salutis ęternę, vt obediãt, videt igit in illis sublatũ esse liberũ hoĩs arbitriũ. Secũda sẽtẽtia ex doct. Aug. citat dicẽtis iuste dãnari etiã eos, q neq; fidẽ Christi habere, neq; baptizari potuerũt, nõ hñtes a q̃ discerẽt. Tertia sẽtẽtia sumit ex doctrina Pau. ad Ro. docẽtis oẽm hoiem absq; Christo esse seruũ peccati, & neminẽ posse sese ab hac seruitute eximere nisi gratis vocet, gratisq; iustificet, & dona hæc dari hoibus absq; gemitu eorũ et plãctu. Quarta sentẽtia ex doctrina eiusdẽ Pau. ibidẽ tribuẽtis soli volũtati diuinæ tã induratiõnẽ ac odiũ, q̃ prędestinationẽ, Cuius vult inqt miseretur, & quẽ vult indurat.

Argumẽtũ quartũ p defensione liberi arbitrij supradicto quarto argumẽto cõtrapositũ assumit vnam precipue sentẽtiã hoiem videlicet excæcare, & indurare semetipsum, eũq;

sibi claudere oculos, suaq; sponte auertere sese a domino deo suo, qui hominem dimissum in libero suo arbitrio permittit auertere sese & abire a lege iustitiæ, atq; ita excæcatio idu ratio, aggregatio si non dei sed liberi arbitrij sint opera, videtur per huiusmodi excæcationem non esse sublata potestas liberi arbitrij, quod sicuti sibi claudit oculos, aut auertit se a deo vera luce, Ita & rursus potest sibi oculos aperire & cõuertere ad dominum deum suũ. Hæc sunt quib⁹ proculdubio nũc vna ex parte grã prædestinatioq; diuina & in excæcãdis reprobãdisq; & illuminãdis hominib⁹ efficacia diuinæ volũtatis commõstratur, nũc vero altera ex parte liberũ arbitriũ defẽditur. Sed quia ex his possent aduersarij hæretici putare, aut sublatũ prorsus atq; extinctum & de humano genere perijsse, aut nũq̃ fuisse liberum arbitrium, vel ipsum ita statuẽdum esse, tãq̃ vim mediam, quæ æqualem habeat potestatem, tã ad aperiẽdum sibi oculos & ad recipiẽdum lumen salutis æternæ q̃ ad claudendum eos & excæcãdum, opus est huiusmõi sentẽtias assumptas declarare & cõmonstrare cum eisdẽ simul stare vim liberi arbitrij & prædestinationẽ æternã seu voluntatis diuinæ efficaciã. Quãuis aũt ex his quæ supra attulimus pateat supradictarũ sentẽtiarum intellect⁹, quia tñ salutaria sunt quæ de his rebus pro scripturarũ itellectu tractantur, nõ erit iutile varijs etiam modis eadẽ repetere. Ad primã igitur sentẽtiã simul & ad alias tres sequẽtes respõdeo, quod queadmodũ ex gratia & prædestinatione dei iuuãtis hominẽ vt volũtarie credat, volũtarie recte et bñ viuat, nõ tollitur vis liberi arbitrij. Ita ex induratiõe & excæcatione dei deserẽtis hõem & permittẽtis eum agere & viuere secundum praua sua desideria, nõ sequitur vim liberi arbitrij in illo esse extĩctã aut perijsse ab illo, quia in vtroq; gñe hoĩes libere cõsultant de reb⁹ agẽdis libere eligunt & cõsentiunt, & ex arbitrio rationis agũt q̃d volunt, q̃uis sine gratia recte agere & bene viuere nequeãt. Verum hic pro intellectu setentiæ sciẽdum est deum indurare & excæcare homines, non duriciam, rebellionem seu malitiam cordibus eorum ĩmittendo, sed deserendo illos in sua stulticia suaq; insipientia, & non impartiendo eis gratuita suæ bonitatis auxilia, quib⁹ resipiscãt a prauis suis volun

volūtatibus īgerēdo etiā plerūq; correptiões, monitiões, miracula, aliaq; beneficia, qbus ipsi secundū reprobū suū sensū abutētes efficiunt̄ deteriores, magisq; īdurati. Quēadmodū eni creaturę bonę cōditę a deo optimo maximo sūt ī ruinā, & ī muscipulā pedibus insipiētiū, sapiē. 14. nō q̄d deus hac ītētione fecerit illas, vt p eas hoies deciperēt̄, & caderēt, sed quod illis ppter diuinam bonitatē cōditis hoies a semetipsis facti insipiētes & maleuoli per suā isipientiā abutantur ad alium finē q̄ ad eum ad quē sunt cōditę, sicuti miles ex se factus latro, abutit̄ gladio quē ad defēsionē sui & reip. acceperat. Sic correptiōes miracula cęteraq; dei bn̄ficia Aegyptijs exhibita suapte natura fuerunt talia qbus Pharao caeteriq; Aegypti puocari, & moueri debuerūt, ad colēdū verū deum Israhel, & ad benignitatē p̄stādā populo Israelitico, qbus dū ipsi Aegyptij isipientes populūq; veri dei odientes sunt secundum malas suas voluntates abusi cōtra deum Israel & populum eius seuiētes, facti sunt magis īdurati, nō q; de⁹ hoc malū culpę eorundē Aegyptiorum aut ignorauerit, aut nō potuerit īpedire, sed q; vidēs malicias eorum, iratus ipsos deseruerit & permiserit agere secundum suas īsipiētias, nō īpendēs eis gratuita suae misericordię auxilia, quibus fieret, vt conuerterētur a malis suis voluntatibus & colerēt vnum verum deum Israhel. Quod ergo dicit de⁹ in Exodo, Ego indurabo cor Pharaonis, ad hūc dicit̄ sensum, ego faciā aliqua quibus cor Pharaonis cōtra deum Israhel & populū ei⁹ seuiēs atq; rebellās, magis erit durum, me deserente cor eius in sua malicia & non emolliens illud, ipse dimissus suae voluntati suisq; desiderijs sibi erit causa maioris ruinae & rebellionis. Atq; ita plane vides hanc indurationem non extinguere in eo vim liberi arbitrij. Sed hic iam dices quemadmodum hęreticus asseuerat talem interpretationem esse violentam, extortam, cōfictam & cōtrariam plane sermoni scripturę significantis deum ex beneplaciti sui voluntate indurare. Respōdeo. Ex scripturis sacris est manifestissimum, deum non induarare quemq̄, duritiam .i. maliciam seu duram ac rebellem cōtra se voluntatem immittendo. Supradictum ergo sensum ex ipsa scriptura quae

Ego indurabo cor Pharaonis.

de induratione loquitur luce clara commōstrare possumus. Nam & in Exodo, vbi per scripturā deus loquit. Ego indurabo cor Phraonis, illic & spirit⁹ dei loquitur. Indurauit Pharao cor suum, & apud Ioannem Christ⁹ cum dixisset, Excæcatum est cor populi huius, & aggrauatę sunt aures eorum, continuo subiungit liberi arbitrij opus, oculos suos inquit clauserūt. Deinde in Exodo verba ipsa, totusq; sermonis processus de induratione Pharaonis, talem sensum prę se ferūt, nam domin⁹ deus postq̄ dixit. Ego īdurabo cor Pharaonis, cōtinuo modū idurādi explicās adiecit. Multiplicabo īquit signa & portenta mea in terra Aegypti, & nō audient vos, scio quod non dimittet vos Pharao, vt eatis nisi per manū validam. Insuper plagis percussus, aquis videlicet mutatis in sanguinem auertit se Pharao inquit scriptura. Nec apposuit cor suum ad ea quæ Moyses prædicabat. Pręterea ranis ebulliētibus vexat⁹, ingemiscēs dixit ad Moysen & Aarō. Orate dominum vt auferat ranas a me & a populo meo, & dimittam populum. Deinde ranis ad preces Moysi sublatis Pharao ipse, inquit scriptura, vidēs, quod data esset requies, grauauit seu indurauit cor suum, & non dimisit populum, sicut præceperat ei dominus. Insuper afflictus cyniphis muscisq; grauissimis ipse denuo ad Moysen ait. Rogate dn̄m pro me vt recedāt cyniphes & muscę. At vero his sublatis, rursus, inquit scriptura, auxit sibi peccatum, & ingrauatum est cor eius vt non dimitteret populum. Tandem percussus pestibus, tonitruis, & grandinibus, iterum vocauit Moysen & Aaron, dicens illis. Peccaui etiam nūc, Dominus iustus, & ego & popul⁹ meus īpius, orate dn̄m vt desināt tonitrua & grandines, & dimittam vos. Extendit Moyses palmas ad dominum deum suum, & cessauerunt tonitrua, pluuia & grandines. Vidēs aūt Pharao quod cessassent, auxit peccatū suū, & ingrauatum est cor eius. Exodi sexto, septimo, & nono capitulis. En vides liberum Pharaonis arbitrium, quo se se auertit a dn̄o deo suo, nec apposuit cor suum, quo & ipse sibi cor suū indurauit, sibiq; peccatū auxit, quo & rursus ingemuit, quo & flagellis attritus dei iusticiam, & suam culpam atq; impietatem agnouit, quo & dominum pro se orare postu

Nō deus solus, sed berū hominis arbitrium indurat.

postulauit. Hæc omnia liber Exodi fideliter recitat, ex quibus manifestum est, in Pharaone non fuisse extinctum liberum rationis arbitrium. Iam vero si dixeris. Pharao sic auersus & relictus a deo, sub peccato captiuus non poterat cor suum conuertere ad dominum deum suum, & iuste ac recte viuere. Fatemur vtique Pharaonem sine gratia dei miserentis hoc non potuisse facere. Nam & ad illũ sensum citauit Apostolus Paulus ad Romanos nono scripturam illam ex Moyse, Neminem videlicet ex massa contumeliæ viciata, posse erigi ac mundari, nisi per voluntatem dei, sua gratia & misericordia hominem erigentis. Et idcirco nullam esse iustam rationem querelæ contra dominum, si vnum aut alterum in massa illa relinquat. Sed non inde sequitur Pharaonem non habuisse præsidium, quo adiutus atque inuitatus inspiratione interna poterat sese accommodare ad conuertendum cor suum ad dominum deum suũ. De quo Augustinus in libro de prædestinatione Sanctorũ.

Quod si ponatur Pharaonem non habuisse tale præsidium & adiutorium, non tamen inde sequitur, eum non habuisse liberum arbitrium, sed non habuisse libertatem, qua poterat sese sic sine dei auxilio a peccato, a cæcitate, & miseria eximere, quod omnes vtique patres hactenus confessi sũt.

Ex his consideratis patet intellectus omnium quatuor Sententiarum, quæ ex quarto argumento adferuntur. Nemo enim orthodoxorum patrum vnquam docuit liberum arbitriũ propterea appellari liberũ, quod ipsum sine gratia posset bene viuere, aut sese a peccato eximere, aut ad vitam æternam peruenire. Insuper & ex iisdem patet intellectus sententiæ, quæ adfertur in argumento contraposito pro defensione liberi arbitrij. Nam verum vtique est, hominem per vim liberi arbitrij semetipsum excæcare, indurare, sibique oculos claudere & cor suum auertere a domino deo suo, nequaquam tamen admittendum est, hominem iam auersum, aut induratum, aut excæcatum, posse sibi per vim liberi arbitrij sine gratia rursus oculos aperire, & conuertere ad dominum deum suum. Ex supra dictis igitur patet certissimam esse prædestinationem & reprobationem diuinam

æquiſſimam & rationabilē ſecundum iudicium miſericordię ſuę aut iuſticię. Neque diuinam prędeſtinationem, aut voluntatem poſſe falli, impediri, immutari, aut fruſtrari. Et nihilominus liberum eſſe hominis arbitrium, ad deliberandum, iudicandum, eligendum, & vertendum ſe ſurſum & deorſum, quocumq; voluerit, quanquam ſine gratia dei excitante, dirigente, & cooperante, bene eligere & velle nequeat in his, quæ ad pietatem pertinent, & ſalutem æternam hominis promouent. Et neminem eſſe ex orthodoxis, qui nō ſimul liberum hominis arbitrium cum infallibilitate & immutabilitate voluntatis & conſilij diuini ſtare putet, liberumq; arbitrium non propterea vocari liberum, quaſi poſſet aliquid velle aut agere ſecundum beneplacitum diuinę voluntatis, & ſimul poſſit agere contra illud, ſed quia ſub ſuaui gubernatione dei ſuauiter omnia diſponentis ex iudicio ſpontaneo agit, & contingenter eligit, ac conſentit in id quod vult, & operatur, habens in poteſtate non conſentire & eligere, atq; cōſentire in aliud, prout in ſuperioribus prolixe declaratum eſt.

FINIS.

239

ERRATA.

Pagina.3.linea.18.pro priores,lege peiores.Pag.18 lin.4.lege quod deus ab æterno dilexit Iacob. Pag.24.lin.18.lege in libro de libero arbitrio.Pag.26.lin.15.pro nos lege non.Pag.34.lin.19.pro donans, lege condonans.Pag.36.lin.4.pro appositionis lege destructionis.Pag.39.line.8. pro aliud capitulum lege tertium capitulum.Pag.50.linea.4. lege non utitur gratia,id est,gratuita motione diuina. Pag.52.lin.34. pro nemo enim lege nemo eum.Pag.54.pro magnum in margine lege nunquid dicit figmentum. Pag.61.lin.1.&:4.pro effectiuum lege effectuum.Pagina.64. linea.16 pro sequitur caput tertium , lege quartum. Pagina.64 . lin .21. lege ad argumentum primum ergo quo dicitur secundum,&c. Pag.66.lin.11. omittendum est non,cum dicitur,non fit contra.Pag.94.lin.1.2.pro imperatoriæ lege,impetratoriæ. Pag.121.in margine lege sunt officia dei sed nō hominis. Pagina 126.lin.13 lege,in quo posset permanere, & non permanere in bona uoluntate si uellet.Pagi.127.lin.10 pro e'ectio lege,electus. Pag 163.lin.22.pro ex eoq; lege ex eo quod. Pa.175.in margine lege motus quo uoluntas uult credere est a deo:Pa.178.lin.35.pro cogere lege corrigere.Pag.185.lin.18.pro eos lege res.Pag.216.lin.17. pro subuenū lege subuentum.Pag.220.lin.1.lege ut a bona uoluntate.